

Z P R A V O D A J

ZPRAVODAJ MUZEA V HRADCI KRÁLOVÉ

Muzeum východních Čech v Hradci Králové

číslo 30

2004

**PŘÍRŮSTKY DO ARCHEOLOGICKÉ SBÍRKY MUZEA V JIČÍNĚ
V ROCE 2003**

Eva Ulrychová

1. BRADA (okr. Jičín)

KULT.: novověk 1 (před 1512). LOK.: ppč. 58 – dolní část hradu. OKOL.: výkop a sběr Karla Madera, Jičín 158. NÁLEZ: střepy, zlomek komorového kachle, železný hřebík. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 7582–7595. KOM.: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu Praha čj. (dále jen NZ čj.) 8680/2003. LIT.: Úlovec 1996. POZN.: V jičínském muzeu je uložen objemný soubor keramiky, kachlů a želez z hradu a jeho blízkého okolí.

2. BUKVICE (okr. Jičín)

KULT.: neolit (lineární?). LOK.: rozhraní katastrů Bukvice (ppč. 166/1) a Velíš (ppč. 81), pole mezi oběma obcemi a severně od silnice je spojující. OKOL.: opakovaný sběr 7. 5., 26. 8. a 16. 9. 2003, vymezení východní hranice sídliště Bukvice. NÁLEZ: střepy, surovina – amfibolový rohovec (1 kus). ULOŽ.: M Jičín či 8523–8526. KOM.: NZ čj. 8681/2003. LIT.: Ulrychová 1997, 18, táž 2001, 56–62. POZN.: Sídliště Bukvice je součástí rozsáhlého sídlištního areálu mezi obcemi Bukvice – Podhradí – Velíš s rondelem (Velíš).

3. DOBŠICE (okr. Jičín)

KULT.: novověk 2 (2. polovina 16. století). LOK.: severní údolní část vsi zvaná Meziluží, st. pč. 37 – vodárna, severozápadní svah nad ní ppč. 265. OKOL.: náhodný povrchový nález při stavbě vodovodu 23. 9. 2003. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín či 8574–8578. KOM.: NZ čj. 8682/2003. POZN.: První movité archeologické nálezy z katastru. U funkční vodárny je ve skalním masivu jezírko pitné vody zásobující Meziluží.

4. HOLOVOUSY (okr. Jičín)

KULT.: novověk 2 (2. polovina 16. století). LOK.: jihozápadní část návsi před čp. 18 a čp. 20. OKOL.: v rýhách pro veřejné osvětlení 13.–16. 9. 2003. NÁLEZ: kulturní vrstvy, střepy. ULOŽ.: M Jičín či 7908–7913. KOM.: NZ čj. 8684/2003. LIT.: Ulrychová 2000, 49–50. KOM.: Destrukční vrstvy s nálezy zachyceny v celém obvodu návsi před jednotlivými usedlostmi.

5. HOLOVOUSY (okr. Jičín)

KULT.: novověk 2 (2. polovina 16. století). LOK.: náves před čp. 9–11. OKOL.: v rýze pro veřejné osvětlení a ve vjezdu do statku čp. 9 dne 19. 6. 2003. NÁLEZ: kulturní vrstvy, střepy. ULOŽ.: M Jičín či 7914–7930. KOM: NZ čj. 8658/2003. LIT: Ulrychová 2000, 49–50. KOM.: I zde destrukční vrstvy s množstvím střepů.

6. HOŘICE (okr. Jičín)

KULT.: neolit – k. s keramikou vypíchanou (?), novověk 1, 2. LOK.: st. pč. 1608 – Janderova ulice. OKOL.: stavba bazénu a kuželny, 22. 11. a 25. 11. 2002 na hromadách vytěžené hlíny (investor neumožnil archeologický výzkum). NÁLEZ: špice kamenného klínu, střepy, železný hřebík, v severovýchodním závěru rýhy pro kanalizaci torzo profilu s kulturní vrstvou (neolit?). ULOŽ.: M Jičín či 7554–7559. KOM.: NZ čj. 8686/2003. POZN.: Stavbou byl zničen terén v ploše přibližně 500 m² do hloubky průměrně 4 m (sprašová návěj).

7. JIČÍN

KULT.: novověk 1, 2 (před 1589 – do 1784). LOK.: st. pč. 94 – židovská synagoga, interiér. OKOL.: rekonstrukce objektu, statické sondy, snižování podlahy, stavba příčky pod ženskou galerií 27.–30. 6., 6.–7.10. 2003. NÁLEZ: destrukční vrstvy – porušená situace požáry 1589, 1681, 1768, střepy, zlomky kamnových kachlů, zvířecí kosti, železné hřebíky, zlomky skla. Mazanice. ULOŽ.: M Jičín či 7931–8066, 8136–8181, 8644–8725. NZ čj. 8688/2003, 8990/2003. POZN.: Synagoga byla postavena na nezastavěném místě při severovýchodním okraji vnitřní hradby středověkého města v intervalu 1773–1784.

8. JIČÍN

KULT.: novověk 1, 2 (před 1589 – do 1784). LOK.: st. pč. 94 – židovská synagoga, exteriér. OKOL.: jižní a východní drenáž, NN přípojka, kanalizace dešťové vody 19. 11. 2002, 2.–7. 7. 2003. NÁLEZ: destrukční vrstvy požárů 1589, 1681, 1768, střepy, zlomky kamnových kachlů, skla, zvířecí kosti, paleobotanický vzorek (pecky třešně). ULOŽ.: M Jičín či 7560–7580, 8182–8453. KOM.: NZ čj. 8687/2003, 8689/2003. LIT: Mencl 1940, 163–201. POZN.: Východní obvodová zeď synagogy byla přistavěna ke středověké hradbě v severovýchodním okraji středověkého města. Ve východní drenáži zachycen kamenný základ půlkruhové bašty. V kanalizační rýze a v rýze pro dešťovou kanalizaci jižně před synagogou zjištěny základy domu a dalšího dřevěného objektu zaniklého nejdéle

v roce 1773, spíše však při požáru 1768. Synagoga poškozena i lokálním požárem v roce 1840.

9. JIČÍN

KULT.: novověk 2 (povaldštejské období) – recent (pol. 19. století). LOK.: st. pč. 206 207/1, nároží ulic Tylova – Jiráskova. OKOL.: stavba objektu Všeobecné zdravotní pojišťovny 24. 4.–25. 5. 2003. NÁLEZ: základy domů čp. 17 a čp. 18 ulice Železnická, kamenná studna, střepy, mosazná lžice. ULOŽ.: M Jičín či 7859–7877. KOM: NZ čj. 8691/2003 LIT.: Mence 1949, 38.

10. JIČÍN

KULT.: novověk 2 (povaldštejské období). LOK.: vjezd do zámku z ulice Smiřických, st. pč. 1. OKOL.: obnova nepoužívaného vjezdu do zámeckého nádvoří 5.–11. 6. 2003. NÁLEZ: v druhotném uložení střepy. ULOŽ.: M Jičín či 7878 –7907. KOM.: NZ čj. 8692/2003.

11. JIČÍN

KULT.: novověk 2 (2. polovina 16. století). LOK.: ulice Prachovská před severním průčelím domů čp. 368–370. OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 4. 7. 2003. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín či 8129–8135. KOM.: NZ čj. 8693/2003. POZN.: Severní okraj polohy osídlené od poloviny 13. století (M Jičín či 2012–2024, záchranná akce MVČ HK v roce 1965).

12. JIČÍN

KULT.: k. s keramikou vypíchanou, III. stupeň. LOK.: ppč. 118/1, 309/7, 309/72, ulice Čelišova. OKOL.: při stavbě rodinného domu 29. 7. 2003. NÁLEZ: kulturní vrstva, střepy. ULOŽ.: M Jičín či 8454–8463. KOM.: NZ čj. 8694/2003. POZN.: Stavbou narušeno již známé sídliště. LIT: Ulrychová 2002/NZ/, táž 1999.

13. JIČÍN

KULT.: novověk 2 (2. polovina 16. století). LOK.: dvůr čp. 6 v ulici „Na Příkopech“. OKOL.: náhodný nález při stavbě oplocení 29. 9. 2003. NÁLEZ: podstava hmce. ULOŽ.: M Jičín či 8580. KOM.: NZ čj. 8695/2003.

14. KAL (okr. Jičín)

KULT.: středověk (VS 2). LOK.: 55 č. 510 – u severovýchodního okraje polohy zv. Kolečko v poloze Vala, areál hradiště. OKOL.: náhodný povrchový nález 16. 5. 2003. NÁLEZ: železná sekerka. ULOŽ.: M Jičín či 7736. KOM.: NZ čj. 8697/2003.

15. KONECCHLUMÍ (okr. Jičín)

KULT.: k. s keramikou vypíchanou. LOK.: katastr obce, pravděpodobně jihovýchodní kvadrant – poloha Bezděkov. OKOL.: povrchový nález z 30. let 20. století, dar V. Poláka, Konecchlumí 75. NÁLEZ: plochá vrtná sekera (amfibolový rohovec). ULOŽ.: M Jičín či 8464 KOM.: NZ čj. 8698/2003. LIT.: Kalferst 1987, 83–84. POZN.: Nástroj visel od doby nalezení dárcovým otcem v lomenici roubeného domu, předchůdce dnešního domu čp. 75.

16. KONECCHLUMÍ (okr. Jičín)

KULT.: raný středověk 4 (starší úsek). LOK.: jihozápadní svah pod kostelem sv. Petra a Pavla. OKOL.: náhodný nález v červenci 2000 V. Polák, Konecchlumí 75. NÁLEZ: střep z výduti hrnce zdobený jednoduchou vlnicí a vodorovnými liniemi. ULOŽ.: M Jičín či 8465 KOM.: NZ čj. 8699/2003. LIT.: Ulrychová 2001a, 96–97. POZN.: Nález koresponduje s první písemnou zmínkou o obci z roku 1226.

17. KOPIDLNO (okr. Jičín)

KULT.: středověk, novověk (2. polovina 15. – polovina 16. století). LOK.: ppč. 88/2, 90/2, 1276/6, 1362/11, dvůr východně u domu čp. 24 ulice Jičínská. OKOL.: stavba kanalizace (stoka AA–1) 11. 8.–17. 9. 2003. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín či 8502–8507. KOM.: NZ čj. 8700/2003.

18. KUMBURSKÝ ÚJEZD (okr. Jičín)

KULT.: novověk 2 (2. polovina 16. století). LOK.: a) mezi čp. 4 a čp. 7 v severním okraji návsi, b) v přípojce NN kabelu k čp. 25 v jižním okraji návsi. OKOL.: stavba NN sítě 1.–4. 7. 2003 NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8067–8087, 8088–8107. KOM.: NZ čj. 8701/2003, 8702/2003. POZN.: První movité archeologické nálezy z katastru obce.

19. LIBÁŇ (okr. Jičín)

KULT.: neolit – k. s keramikou vypíchanou (?). LOK.: ppč. 1415 – pole západně a severozápadně od areálu zemědělského družstva Libáň, severozápadní okraj intravilánu města. OKOL.: povrchový nález Matouše Voláka, Milkovice 55, ze dne 1. 10. 2003. NÁLEZ: kamenný vrtný klínek (amfibolový rohovec), štípaný nástroj (polovina, silicit). ULOŽ.: M Jičín či 8581–8582. KOM.: NZ čj. 8703/2003. POZN.: Nově zjištěná lokalita.

20. LIBOŠOVICE (okr. Jičín)

KULT.: neolit. LOK.: ppč. 258/14, severovýchodní okraj intravilánu Libošovic. OKOL.: při stavbě rodinného domu 21. 10. 2003. NÁLEZ: kulturní vrstva, střepy. ULOŽ.: M Jičín či 8726–8729. KOM.: NZ čj. 8704/2003. POZN.: kulturní vrstva zjištěna již v roce 1996 při stavbě dálkového optického kabelu a v roce 2000 při stavbě rodinného domu východně od ppč. 258/14 (tehdy neumožněn archeologický výzkum). Další sídliště z neolitu bylo zjištěno v poloze „Na Hrádku“ (areál ZD). Z těchto míst pocházejí kamenné nástroje uložené v M Jičín (či 5449, 5450). LIT.: Drenko 1965, 25.

21. LIBUŇ (okr. Jičín)

KULT.: raný středověk 4 (mladší úsek). LOK.: ppč. 441/6 – cesta podél hřiště, jižní svah k bezejmennému rybníku. OKOL.: v rýze pro NN kabel 25.3. 2003. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín či 7805–7811. KOM.: NZ čj. 8705/2003. POZN.: Nově zjištěná lokalita, osada je velmi pravděpodobně předchůdcem nynější obce založené ve 14. století (první písemná zmínka k roku 1369).

22. MILÍČEVES (okr. Jičín)

KULT.: neolit bez bližšího určení, k. s keramikou lineární – šárecký typ pozdní doba bronzová, raný středověk 4 (mladší úsek). LOK.: ppč. 580/1 – střední třetina jihovýchodního svahu západně nad nivou Cidliny. OKOL.: sběr po letecké prospekci 7. 5., 26. 8. a 17. 9. 2003. NÁLEZ: polykulturní lokalita, rozorané objekty, střepy, malovaný střep, odpad z výroby broušených nástrojů (amfibolový rohovec). ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8527–8550. KOM.: NZ čj. 8706/2003. POZN.: Nově zjištěná lokalita. Přibližně 750 m severně odtud na katastru obce Vitiněves zjištěn trojitý rondel nositelů kultury s keramikou vypíchanou.

23. MLÝNEC (okr. Jičín)

KULT.: raný středověk 3 (mladší úsek), raný středověk 4, středověk (VS 2), novověk 1 (1. polovina 16. století). LOK.: ppč. 40/3, jihozápadní svah ke slepému jižnímu rameni Mrliny. OKOL.: při stavbě rodinného domu 2. 10. 2003. NÁLEZ: střepy, zlomek kamnového kachle. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8583–8643. KOM.: NZ čj. 8707/2003. POZN.: Nově zjištěná lokalita. Katastr Mlýnec je územím s polykulturním osídlením.

24. OSTROMĚŘ (okr. Jičín)

KULT.: k. s keramikou vypíchanou. LOK.: st. pč. 348, plocha jižně od čp. 391, Starohorská ulice. OKOL.: odtěžený svah při stavbě vodovodní a plynovodní přípojky 24. 10. 2003, investor neumožnil archeologický výzkum. NÁLEZ: zničena jedna jáma a kulturní vrstva v ploše asi 16 m². Na hromadách odtěžené sprašové hlíny sebrány střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8730–8735. KOM.: NZ čj. 8708/2003. LIT.: Ulrychová 1997a, 169, táž 2000a, 133, táž 2003, 154.

25. ROVENĚ (okr. Jičín)

KULT.: Raný středověk/vrcholný středověk (2. polovina 13. století), středověk 1, 2. LOK.: st. pč. 104 – ostrožný skalní hrádek Nebákov. OKOL.: výkopy soboteckého učitele Josefa Severy v letech 1925–1927, dar z rodinné pozůstalosti Martin Nechvíle, Katedra pravěku a rané době dějinné FF UK Praha. NÁLEZ: střepy, zlomky malty, mazanice, železný hřebík, zlomky kamnových kachlů. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 7596–7735, 7737–7774. LIT.: Nechvíle 2001, týž 2002, 40. KOM.: NZ čj. 8710/2003. POZN.: Větší část nálezů z výkopů Josefa Severy je uložena v jičínské archeologické sbírce (původně sbírka muzea v Sobotce).

26. SOBOTKA (okr. Jičín)

KULT.: středověk (VS 2). LOK.: ppč. 2411/2 – ulička zv. Úzká. OKOL.: havárie vodovodního řadu a přípojky pro st. pč. 53 (dům bez popisného čísla) 19. 8. 2003. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8493–8495. KOM.: NZ čj. 8711/2003. POZN.: Místo nálezů je součástí nejstarší fáze středověkého města.

27. SOBOTKA (okr. Jičín)

KULT.: neolit – k. s keramikou vypíchanou (?), latén C, raný středověk 3, 4, středověk (VS 2–14. století). LOK.: ppč. 618/37, 618/75, jihovýchodní okraj katastru, mírný svah k jihovýchodu nad vodotečí. OKOL.: sběr 21. 3., 26. 8. a 16. 9. 2003 po letecké prospekci. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8508–8522. KOM.: NZ čj. 8712/2003. POZN.: Asi tři desítky rozoraných objektů zjištěny při stavbě dálkového optického kabelu v roce 1996.

28. SOBOTKA (okr. Jičín)

KULT.: novověk 2 (17. století). LOK.: ppč. 158/1, ulice Úžlabina. OKOL.: stavba rodinného domu 18. 11. 2003. NÁLEZ: podstava hrnce. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8738. KOM.: NZ čj. 8713/2003. POZN.: V místě nálezů

a v jeho okolí existovala do 19. století samostatná osada Březno, která splýnula se Sobotkou.

29. STARÉ MÍSTO (okr. Jičín)

KULT.: neolit, pozdní doba bronzová, raný středověk 4. LOK.: ppč. 166 severovýchodně od vsi, východně od bezejmenného rybníka. OKOL.: sběr M. Demuthová, Staré Místo 66 dne 13. 12. 2002 a 1. 4. 2003. NÁLEZ: broušený nástroj, střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 7581, 7774–7804, 8466–8492. KOM.: NZ čj. 8714/2003. LIT.: Ulrychová 2003a, 255. POZN.: Rozorané objekty patrně vegetačním efektem při letecké prospekci v roce 2000.

30. STARÉ MÍSTO (okr. Jičín)

KULT.: neolit, pozdní doba bronzová, raný středověk 4. LOK.: ppč. 6/1 severovýchodně u domu čp. 66. OKOL.: náhodný nález a sběr M. Demuthová, Staré Místo 66 v dubnu a v září 2003. NÁLEZ: kamenný nástroj, střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8108–8128, 8551–8567. KOM.: NZ čj. 8715/2003. POZN.: Typické kulturní zastoupení na opakovaně osídleném místě v jičínské kotlině.

31. STAV (okr. Jičín)

KULT.: novověk 1 (polovina 16. století). LOK.: st. pč. 23, ppč. 348/1, asi 40 m západně od tvrziště. OKOL.: 40 m dlouhá kabelová přípojka NN pro dům čp. 11, investor neumožnil archeologický výzkum. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8496–8501. KOM.: NZ čj. 8717/2003.

32. SUKORADY (okr. Jičín)

KULT.: novověk 2 (2. polovina 16. století). LOK.: st. pč. 106, jižní část vsi. OKOL.: stavba rodinného domu 17. 9. 2003. NÁLEZ: střepy, zlomky kamnových kachlů. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8568–8573. KOM.: NZ čj. 8718/2003.

33. ÚDRNICKÁ LHOTA

KULT.: pozdní doba bronzová (Ha B). LOK.: mezi obcí a Keteňským lesem, nad zaniklou vodotečí. OKOL.: sběr po letecké prospekci. NÁLEZ: sídliště (rozorané objekty), střepy. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 8736–8737. KOM.: NZ čj. 8719/2003, 8720/2003, 540/3. POZN.: Přibližně 1000 m jihojihozápadně odtud byla zjištěna výšinná poloha téže datace (dvorec?). LIT.: Ulrychová 1998, 232–233 (zde chybně Ha C), táž 2002.

34. VITINĚVES (okr. Jičín)

KULT.: k. s. keramikou vypíchanou, raný středověk 4 (mladší úsek). LOK.: ppč. 105/3, severovýchodně od areálu kravína (st. pč. 172, 173). NÁLEZ: střepy, kamenné nástroje broušené a štípané. ULOŽ.: M Jičín inv. č. 7812–7829. KOM.: NZ čj. 8721/2003. LIT.: Ulrychová 2001, 61.

Prameny a literatura:

- Drenko, Z. 1965: Libošovice, o. Jičín. Bulletin záchranného oddělení 2, 1964. ARÚ Praha.
- Kalferst, J. 1987: Konecchlumí, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1984, 1985. ARÚ Praha.
- Mencl, J. 1940: Historická topografie města Jičína. Část I. Jičín.
- Mencl, J. 1949: Historická topografie města Jičína. Část II. Jičín.
- Nechvíle, M. 2001: Středověký náleзовý soubor z hrádku Nebákov, okres Jičín. Zpravodaj muzea v HK 27, 151–161.
- Nechvíle, M. 2002: Archeologická povrchová prospekce Horního Pojizeří v letech 1999–2003. Zpravodaj muzea v HK 28, 35–45.
- Úlovec, J. 1996: Příspěvek k dějinám a architektonické podobě hradu Brada. Z Českého ráje Podkrkonoší IX, 7–23.
- Ulrychová, E. 1997: Bukvice, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1993 – 5. ARÚ Praha.
- Ulrychová, E. 1997a: Ostroměř, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1993 – 5. ARÚ Praha.
- Ulrychová, E. 1998: Údrnická Lhota, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1996 – 7. ARÚ Praha.
- Ulrychová, E. 1999: Sídliště z mladší doby kamenné v areálu Okresní nemocnice v Jičíně. Zpravodaj muzea v HK 25. 69–76.
- Ulrychová, E. 2000: Holovousy (okr. Jičín). Výzkumy v Čechách 1998. ARÚ Praha.
- Ulrychová, E. 2000a: Ostroměř, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1998. ARÚ Praha.
- Ulrychová, E. 2001: Sídlištní areály s kruhovými objekty na Jičínsku. In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí – 2000. Plzeň.
- Ulrychová, E. 2001a: Raněstředověká hradiště na Jičínsku a jejich zázemí. Diplomová práce. Katedra pravěku a ranné doby dějinné FF UK Praha.
- Ulrychová, E. 2002 Jičín, okr. Jičín. Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu Praha čj. 7806/2002.
- Ulrychová, E. 2002a: Údrnická Lhota, o. Údrnice, okr. Jičín. Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu Praha čj. 7820/2002.
- Ulrychová, E. 2003: Ostroměř, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 200. ARÚ Praha.

Ulrychová, E. 2003a: Staré Místo, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 2000. ARÚ Praha.

Eva Ulrychová: Recent accessions to the archaeological collection of the Jičín museum in 2003. Every year we supply a list of new finds made during field operations of the Jičín museum. Most of this year's harvest of accessions date from the Neolithic, Final Bronze Age, Early Middle Ages and the Postmedieval age. Such finds visualize the most intense periods of the region's settlement during the climatically optimal periods.

PŘEHLED ARCHEOLOGICKÝCH AKCÍ MUZEA V RYCHNOVÉ NAD KNĚŽNOU ZA ROK 2003

Martina Beková – Bohumír Dragoun

Záchranné akce muzea byly prováděny M. Bekovou a B. Dragounem v okresech Rychnov nad Kněžnou a Ústí nad Orlicí. Lokality uváděné z okr. Svitavy, popřípadě Chrudim, se nalézají poblíž katastrálních hranic a byly součástí liniových staveb vedených z ústeckého okresu.

Těžiště činnosti bylo v tomto roce ve velkých terénních odkryvech prováděných ve spolupráci s Univerzitou v Hradci Králové v písničku ve Slepoticích, okr. Pardubice, a částečně též v cihelně Tuněchodech.

Nejvýznamnější nálezem sezóny je bezesporu objev částečně vykradeného knížecího komorového pohřbu ve Slepoticích (datován kolem roku 300), zachyceného při výzkumu polykulturního sídliště převážně z doby laténské a římské.

Největší přínos pro poznání regionu Orlických hor měly výzkumy v Neratově (interiér barokního kostela) a Jahodově (mlýn zaniklý počátkem 15. stol.). Obecně přijímané představy o kolonizaci Orlických hor vyvrátil výzkum během rekonstrukce Kunštátské kaple na hřebenové partii Orlických hor. Kromě zmíněných akcí byly průběžně monitorovány stavební aktivity v regionu, které byly vzhledem k jeho podhorskému regionu převážně negativní.

1. JAHODOV (okr. Rychnov n. Kn.)

KULT.: 2. pol. 14. stol., poč. 15. stol. LOK.: ZM 10:14-13-15, 383/341 mm, levobřeží bezejmeného pravobřežního přítoku Jahodovského potoka. OKOL.: stavba poldru respektive převedení toku potoka v rámci stavby. NÁLEZ: podélně obnažená dispozice mlýna, zlomky keramiky, část kamenné stoupy a zlomky mlýnských kamenů. ULOŽ.: Muzeum a galerie Rychnov n. Kn.

2. JEDLOVÁ (okr. Rychnov n. Kn.)

KULT.: 14. a poč. 15. stol. LOK.: les Tulešov sz od hájovny, ZM 10:14-11-20, plocha mezi body 466/361, 463/370, 467:368 mm. OKOL.: povrchový průzkum. NÁLEZ: areál zaniklého sídelního komplexu (vesnice, mlýn, rybník), zlomky keramiky, kosti, mlýnský kámen. ULOŽ.: Muzeum a galerie Rychnov n. Kn.

3. MALÁ ZDOBNICE (okr. Rychnov n. Kn.)

KULT.: novověk přelom 18. a 19. stol. LOK.: interiér Kunštátské kaple a bezprostřední okolí na rozhraní katastrů Malá Zdobnice, Velká Zdobnice, Černá Voda, Kunštát u Orlického Záhoří, ZM 10:14-12-22, 395/312 mm. OKOL.: rekonstrukce kaple. NÁLEZ: stavební planýrky, keramika, sklo. ULOŽ.: Muzeum a galerie Rychnov n. Kn.

4. NERATOV (okr. Rychnov n. Kn.)

KULT.: 18. stol. LOK.: interiér barokního kostela, ZM 10 14-14-04, 153/315 mm. OKOL.: statické sondy. NÁLEZ: barokní stavební planýrky a vyrovnání terénu staveniště, nález pozůstatků dřevěného stavebního lešení. ULOŽ.: Muzeum a galerie Rychnov n. Kn.

5. POTŠTEJN (okr. Rychnov n. Kn.)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: areál hradu, ZM 10 14-13-25, 234/313 mm. OKOL.: dohled a drobná dokumentace při konzervačních pracích na horním hradu, především v části paláce přebudované na kapli sv. Jana Nepomuckého. NÁLEZ: keramika, kosti, kachle, vše v sekundárním uložení. ULOŽ.: Muzeum a galerie Rychnov n. Kn.

6. RYCHNOV n. Kn. (okr. Rychnov n. Kn.)

KULT.: konec 16., 17. stol. LOK.: Chaloupky, ZM 10, 14-13-10, 095/164 mm. OKOL.: stavba bazénu a přípojky. NÁLEZ: kulturní vrstva patrně v sekundární poloze, zlomky keramiky a kachlů. ULOŽ.: Muzeum a galerie Rychnov n. Kn.

7. SLEPOTICE (okr. Pardubice)

KULT.: latén, časná doba římská, pozdní doba římská. LOK.: pískovna, zábor 1 (pokračování na záboru r. 2002), ZM 13-42-10, 299/141, 300/143, 304/141, 303/139 mm. OKOL.: předstihový výzkum v pískovně. NÁLEZ: polozemnice, kulové půdorysy, nadzemní síla, zlomky keramiky, kostí, bronzů, železa (běžný sídlištní inventář), kostrový zcela vykradený hrob, komorový kostrový hrob, částečně vykradený, stříbrné spony, 4 keramické nádoby, část náhrdelníku ze skleněných a jantarových perel a závěsků, železný nožík. ULOŽ.: po dobu zpracování Muzeum a galerie Rychnov n. Kn., pak Východočeské muzeum Pardubice.

8. SLEPOTICE (okr. Pardubice)

KULT.: latén, časná doba římská. LOK.: pískovna, zábor 2 (okraj záboru z roku 2000), ZM 10:13-42-10, 313:135, 309:127mm. OKOL.: předsti-

hový výzkum v pískovně. NÁLEZ: polozemnice, kúlové půdorysy, nadzemní síla, zlomky keramiky, kostí, bronzů, železa (běžný sídlištní inventář). ULOŽ.: po dobu zpracování Muzeum a galerie Rychnov n. Kn., pak Východočeské muzeum Pardubice.

Martina Beková – Bohumír Dragoun: Review of archaeological operations of the Rychnov-nad-Kněžnou museum in 2003. Some large-scale excavations about 1ha in extent were made in Slepotic (district of Pardubice) on a settlement with remains of houses and inventory from late La Tène and early Romano-Germanic period. Also, a rich burial with wooden construction was found here. Within the region of Orlické hory, only some minor actions were made.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 30, 2004

ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY MUZEA ČESKÉHO RÁJE V TURNOVĚ V ROCE 2003

Jan Prostředník

1. BEDŘICHOV V KRKONOŠÍCH (okr. Trutnov)

KULT.: neurčeno. LOK.: Zlaté návrší, ZM 10:03–23–19, 239/387 mm, nadmořská výška 1073–1440 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Snímkování přístupové komunikace do nejvyšších partií západních Krkonoš.

2. BĚLÁ U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS2). LOK.: hrad Rotštejn (KP č. 2637), ZM 10:03–32–24, 249/370 mm, nadmořská výška 410 m. OKOL.: Odstranění náletu a drmu v souvislosti se statickým zajištěním skály – sonda 3/03, výzkum 07/2003. NÁLEZ: vrstvy, kapsy, keramika, stavební železo, mazanice, uhlíky, zvířecí kosti. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál). LIT.: Prostředník 2001.

3. BENECKO (okr. Semily)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: Přední Žalý, ZM 10: 03–41–14, 448/375 mm, nadmořská výška 750–1019 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s plužinou.

4. BYSTRÁ NAD JIZEROU (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS?). LOK.: Poloha „Skalice“, ZM 10: 03–41–17, 200/035 mm (střed lokality), nadmořská výška 550 m. OKOL.: Povrchová prospekce Z. Fišera, J. Novák, J. Prostředník, 12. 9. 2003. NÁLEZ: Dvě výrazné koncentrace kamenů (destrukce staveb) s fragmentem ohrazení, kamenité meze plužiny navazující na ZSO. KOM.: Mohlo by se jednat o opevněný dvůr. Z povrchové prospekce terénu nebyl získán datovací materiál.

5. ČESKÝ DUB (okr. Liberec)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: Historické jádro města, ZM 10:03–32–11, 245/325 mm (střed lokality), nadmořská výška 320–329 m. OKOL.:

Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Historické jádro Českého Dubu.

6. ČESKÝ DUB (okr. Liberec)

KULT.: středověk (VS1) – recent. LOK.: Zámecký okruh, parc. č. 671 – při severním průčelí domu čp. 1, ZM 10:03–32–11, 047/351, nadmořská výška 324 m. OKOL.: Záchranný výzkum v souvislosti s rekonstrukcí vodovodu, květen – červen 2003. NÁLEZ: zdivo, 6 hrobů (hrobka vyzděná z románských kvádrů), sídlištní souvrství (47 vrstev); keramika, kachle, keramické dlaždice, lidské a zvířecí kosti, stavební železo, bronzové přezky, mince, sklo, mazanice, uhlíky. KOM.: V souvislosti s rekonstrukcí vodovodu proběhl záchranný archeologický výzkum, při kterém byly registrovány doklady antropogenních aktivit od 13. století do současnosti. LIT.: Brestovanský – Stará 1998a; Edel 1992; Edel 1993; Klápště – Čulíková – Ježek – Kaplan 2000; Prostředník 1995; Prostředník 1995a; Prostředník 1995b; Prostředník 1996; Prostředník 1996a; Prostředník 1997; Prostředník 1998; Prostředník 1999 a.

7. ČESKÝ DUB (okr. Liberec)

KULT.: starý paleolit, středověk (VS1) – novověk (NO1–2). LOK.: městská památková zóna Český Dub – Zámecký okruh, Smetanovo náměstí, Řídícího učitele V. Havla, ZM 10:03–32–11, 049/358, 043/351, 048/347, 055/361, 068/376 mm, 320–330 m. OKOL.: Záchranný výzkum v souvislosti se stavbou kanalizace v historickém jádru města, červenec – říjen 2003. NÁLEZ: sídlištní souvrství (119 vrstev), dřevěné konstrukce haltýřů (celkem 22, prozkoumáno 10), dřevěné koryto mlýnského náhonu, zdivo městské brány (?), dřevěné vodovodní potrubí; keramika, zvířecí kosti, stavební železo, sklo, mazanice, staropaleolitický pěstní klín. ULOŽ.: M Český Dub (studijní materiál).

8. DALIMĚŘICE (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS2) – novověk (NO2). LOK.: Zámek Hrubý Rohozec (KP č. 2836), východní průčelí, ZM 10:03–32–18, 252/045, 256/044 mm, nadmořská výška 262 m. OKOL.: Výkop pro drenáž při východním průčelí objektu, říjen 2003. NÁLEZ: kulturní vrstva, keramika, zvířecí kosti, sklo. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál). KOM.: kulturní vrstva s nálezy keramiky z intervalu 16.–17. století, keramika 15. století tvořila pouze intruzi.

9. HARRACHOV (okr. Semily)

KULT.: pravěk – novověk. LOK.: Novosvětský průsmyk, ZM 10:03–23–17, 03–23–12 lokalita pokračuje i na tomto mapovém listu, 039/278 mm (střed lokality), nadmořská výška cca 830 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník 12. 8. 2003. NÁLEZ: komunikace přes Krkonoše do Polska. LIT.: Prostředník – Šída 2001; 2002; 2002a.

10. HELKOVICE (okr. Semily)

KULT.: neurčeno (VS?). LOK.: Poloha „Pěničkovy lomy“, ZM 10:03–41–11, 437/243 mm, nadmořská výška 500 m. OKOL.: Povrchová prospekce Z. Fišera, J. Novák, J. Prostředník, 12. 9. 2003. NÁLEZ: Ostrožna se šíjí a vodním (?) příkopem; potenciální lokalita – panské sídlo. KOM.: Lokalita je narušena recentní těžbou vápence. Na šíji byly registrovány starší nezaházené sondy. Při povrchové prospekci nebyl získán žádný datovací materiál.

11. HORNÍ BRANNÁ (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS). LOK.: Poloha „Na Samotě, ZM 10:03–41–13, 356/143 mm (střed lokality), nadmořská výška 530–570 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Nově objevená ZSO s původním plužinným systémem. KOM.: Plužina využita následným osídlením.

12. HORNÍ ŠTĚPANICE (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS1). LOK.: Poloha „Rychlov“, ZM 10:03–41–14, 039/285 mm, nadmořská výška 580 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: feudální sídlo. LIT.: Kalferst – Sigl – Vokolek 1989, č. 29; Prostředník 1999, 39; Sigl 1987; Sigl – Wolf 1989.

13. HORNÍ ŠTĚPANICE (okr. Semily)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: Štěpanická Lhota, ZM 10:03–41–14, 472/281 mm, nadmořská výška 600–730 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s plužinou.

14. HRUBÁ SKÁLA (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS) – novověk (NO1). LOK.: hrad Hrubá Skála (NKF č. 2549) ZM 10:03–34–04, 037/208 mm, nadmořská výška 365 m. OKOL.:

Výzkum formou dohledu v souvislosti se stavbou požárního vodovodu k objektu Malý Kastelán, únor 2003. NÁLEZ: Relikt kulturní vrstvy v sekundárním uložení, keramika. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál). LIT.: Prostředník 2002, 10.

15. JISTEBSKO (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: neolit. LOK.: ZM 10:03-32-04:110/070 mm (střed lokality), nadmožská výška 630-710 m. OKOL.: výzkum, červen – srpen 2003. NÁLEZ: neolitický těžební areál, výrobní odpad, uhlíky. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál). LIT.: Šrein – Šreinová – Štátný – Šída – Prostředník 2002.

16. JISTEBSKO (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: ZM 10:03-32-04, 110/070 mm (střed lokality), nadmožská výška 630-710 m. OKOL.: letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: dispozice osady s pluzinou, kamenité meze pluziny.

17. KARLOVICE (okr. Semily)

KULT.: mezolit – neolit, novověk (16.–17. stol.). LOK.: Lázně Sedmihorky – fotbalové hřiště, motel Eden, ZM 10:03-34-04, 063/370, 069/380, 081/374, 080/360 mm, nadmožská výška 250 m. OKOL.: Stavba sportovního areálu, rekonstrukce STL plynovodu září 2003. NÁLEZ: vrstva humolitu (mezolit – neolit); novověká destrukce pískovcových kamenů, relikty kulturní vrstvy narušený výkopy pro inženýrské sítě. KOM.: Vrstvy rašeliny jsou pozůstatkem rozsáhlého jezera, které se rozkládalo v území mezi Turnovem a Borkem pod Troskami (resp. Ktovou). Předběžně můžeme datovat zánik jezera do přelomu mezolitu a neolitu (7.–5. tisíciletí).

18. KOŘENOV (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: Intravilán, extravilán, ZM 10:03-23-21, 159/168 mm (střed lokality), nadmožská výška 750-800 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s pluzinou.

19. LOMNICE NAD POPELKOU (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS) – novověk. LOK.: ulice J. Fučíka čp. 95, ppč. 351/2, ZM 10:03-43-01, 338/059 mm, nadmožská výška 476 m. OKOL.: výzkum v souvislosti s rekonstrukcí suterénu, květen 2003. NÁLEZ: zdivo. KOM.: výkop u základů domu čp. 95 (SV průčelí), který byl vystavěn

z hrubě opracovaných nasucho kladených lomových kamenů. Lze předpokládat, že byly druhotně získány z tarasní zdi, resp. původní gotické tvrze, jejíž jádro je dochováno v hmotě zdiva sousedního zámeckého objektu. Pro celkové narušení terénu nebylo možné stavbu domu blíže datovat.

20. MARŠOVICE (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: ZM 10:03-32-04, 306/57 mm (střed lokality), nadmožská výška 750 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s pluzinou.

21. MAŠOV U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS1-VS2). LOK.: Hrad Valdštejn (KP č. 2841), prostor před východním průčelím klasicistní budovy, ZM 10: 03-32-23, 315/018, 319/020, 324/019, 328/015, 331/016, 331/020 mm, nadmožská výška 380 m. OKOL.: Výzkum při rekonstrukci budovy (sondy 6A – 6B/03, 10/2003). NÁLEZ: souvrství (9 vrstev), uměle upravená skalní puklina, zdivo, keramika, zvířecí kosti, stavební železo, mazanice. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál). KOM.: Při I. etapě rekonstrukce v roce 2002 byla objevena středověká obilnice vytesaná do skalního podloží. LIT.: Prostředník 2002a.

22. MRKLOV (okr. Semily)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: ZM 10:03-41-14, 086/025 mm (střed lokality), nadmožská výška 640-760 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s pluzinou.

23. POLUBNÝ (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: střed lokality, ZM 10:03-23-16, 190/065 mm, nadmožská výška 670-890 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s pluzinou.

24. PŘÍCHOVICE (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: střed osady, ZM 10:03-23-21, 025/094 mm. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník – 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s pluzinou.

25. PŘÍKRÝ (okr. Semily)

KULT.: neurčeno (VS?). LOK.: Poloha „Proseč“, ZM 10:03–41–11, 435/045 mm, nadmožská výška 530 m. OKOL.: Povrchová prospekce Z. Fišera, J. Novák, J. Prostředník, 12. 9. 2003. NÁLEZ: Ostrožná poloha přepažená příkopem; potenciální lokalita – panské sídlo. KOM.: Při povrchové prospekci nebyl získán žádný datovací materiál.

26. ROKYTNO (okr. Semily)

KULT.: novověk (NO2). LOK.: Vosecká bouda, ZM 10:03–23–18, 290/364 mm, nadmožská výška 1250 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: horská bouda. KOM.: Založena před r. 1743 jako seník, obnovena v r.1790 jako hospodářská bouda a útulek pro dřevaře. V roce 1896 přestavěna k turistickým účelům. Dnešní podoba vznikla po 2. světové válce.

27. ROPRACHTICE (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS?). LOK.: Poloha „Pod Skalicí“, ZM 10:03–41–12, 193/160 mm, nadmožská výška 545–555 m. NÁLEZ: Výrazná skalní poloha převyšující okolní osadu Roprachtice o cca 30 m, registrován pravděpodobně relikv příkopu; potenciální lokalita – panské sídlo. KOM.: Z této polohy údajně pocházejí nálezy středověké keramiky. Zprávu nelze revidovat.

28. SEMILY (okr. Semily)

KULT.: novověk (NO1). LOK.: Ulice Koštofranská a Vysocká (historické jádro), ZM 10:03–41–16, 103/080, 085/096, 095/100, 106/084 mm. OKOL.: Rekonstrukce STL plynovodu, srpen – říjen 2003. NÁLEZ: požární vrstva, keramika. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál).

29. SKALANY (okr. Semily)

KULT.: novověk (NO1). LOK.: severní okraj obce, ZM 10:03–34–03, 061/134, 023/236, 058/237, 094/161, 127/158, 130/154 mm, nadmožská výška 260–340 m. OKOL.: Záchranný výzkum při rozšiřování skupinového vodovodu Turnov, SO 04 – prodloužení vodovodu Olešnice – Skalany (katastry Olešnice, Vyskeř, Skalany), srpen – říjen 2003. NÁLEZ: splachová vrstva, keramika. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál). KOM.: Antropogenní aktivita registrována pouze na k. ú. Skalany.

30. STUDENEC (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS). LOK.: poloha „Masné krámy“ (Hrobky), ZM 10:03–43–04, 035/185 mm, nadmožská výška 520 m. OKOL.: Povrchová prospekce Z. Fišera, J. Novák, J. Prostředník, 12. 9. 2003. NÁLEZ: ZS s destrukcí minimálně 9 usedlostí. KOM.: Objekty se na povrchu projeví jím výrazným kamenným závalem. Na parcelaci jednotlivých usedlostí navazuje na SV straně plužina s rozoranými mezemi. Její relikty jsou dosud patrné při leteckém snímkování. Při povrchové prospekci nebyl získán žádný datovací materiál.

31. SVĚTLÁ POD JEŠTĚDEM (okr. Liberec)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: ZM 10:03–31–05, 03–32–01 lokalita pokračuje i na tomto mapovém listu, 329/147 mm (střed lokality), nadmožská výška 510 m. OKOL.: letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: dispozice osady s plužinou.

32. SVĚTLÁ POD JEŠTĚDEM (okr. Liberec)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: ZM 10:03–31–05, 03–32–01 lokalita pokračuje i na tomto mapovém listu, 329/147 mm (střed lokality), nadmožská výška 510 m. OKOL.: povrchová prospekce MČR Turnov – M Český Dub, červenec – srpen 2003. NÁLEZ: trojúhelníková ostrožna s pomístním názvem „Markt“, keramika (VS1–NO1). ULOŽ.: M Český Dub (studijní materiál). KOM.: Ostrožna leží na trase komunikace Český Dub – Lemberk.

33. SVĚTLÁ POD JEŠTĚDEM (okr. Liberec)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: centrum, ZM 10:03–31–05, 100/210 mm, nadmožská výška 520–530 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s plužinou. Registrováno rozhraní 2 katastrů.

34. TURNOV (okr. Semily)

Kult.: středověk (VS2) – novověk (NO1–NO2). LOK.: Trávnice čp. 158/1, parc. č. 398/1, ZM 10:03–32–23, 238/306 mm, nadmožská výška 244 m. OKOL.: Přístavba pekárny – záchranný výzkum, září 2003. NÁLEZ: souvrství, relikv sklepa, dřevěný vodovod, keramika. ULOŽ.: MČR Turnov (studijní materiál).

35. VÍCHOVSKÁ LHOTA (okr. Semily)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: Intravilán, ZM 10:03–41–13, 245/047 mm (střed lokality), nadmořská výška 510–640 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s pluzinou, kamenité meze pluziny.

36. VÍCHOVSKÁ LHOTA (okr. Semily)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: střed osady, ZM 10: 03–41–13, 034/107 mm, nadmořská výška 580–620 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s pluzinou.

37. VÍTKOVICE (okr. Semily)

KULT.: neurčeno. LOK.: poloha „Růženčina zahrádka“, ZM 10:03–23–24, 240/374 mm, nadmořská výška 1375 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: přístupová komunikace do nejvyšších partií západních Krkonoš, antropogenní útvar „Růženčina zahrádka“. Letecké snímkování prokázalo skutečnost, že stávající komunikace, jejíž trasu lze doložit minimálně k polovině 17. stol., respektuje objekt „Růženčiny zahrádky“, a SZ od Růženčiny zahrádky se nachází terénními a porostovými příznaky vymezený kruhový objekt, který procházející komunikace protíná v ose S–J. LIT.: Waldhauser 1971, 21–23; Waldhauser – Weber 1973; Sigl – Vokolek 1975; Vokolek – Sigl 1972; Brestovanský – Stará 1998, 20; Prostředník – Šída 2002a, 298.

38. VÍTKOVICE (okr. Semily)

KULT.: středověk – novověk. LOK.: Poloha „Kozí domky“, ZM 10:03–41–09, 333/364 mm (střed lokality), nadmořská výška 650–750 m. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, P. Hartman, J. Prostředník, 12. 8. 2003. NÁLEZ: Dispozice osady s reliktem pluziny.

39. ŽDÁR U STARÉ PAKY (okr. Semily)

KULT.: středověk (VS). LOK.: výrazná ostrožna severovýchodně od obce, ZM 10:03–43–03, 422/82 mm. nadmořská výška 476–480 m. OKOL.: Povrchová prospekce Z. Fišera, J. Novák, J. Prostředník, 12. 9. 2003. NÁLEZ: Ostrožná poloha přepažená příkopem – pravděpodobně se jedná o tvrziště. KOM.: V příkopu registrováno narušení od detektorářů. Z výhozu ani z prospekce terénu nebyl získán datovací materiál.

Literatura:

- Brestovanský, P. – Stará, M. 1998: Nástin osídlení Libereckého kraje. Archeologie Libereckého kraje 1, 1998, 13–32.
- Brestovanský, P. – Stará, M. 1998a: Archeologické objevy z Českého Dubu (okres Liberec). Archeologie Libereckého kraje 1, 1998, 13–32.
- Edel, T. 1992b: K nálezům dochovaných prostor johanitského kláštera v Českém Dubu. AH 17/92, 395–400.
- Edel, T. 1993: Příběh ztraceného kláštera blahoslavené Zdislavy. Praha.
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1989: Archeologické nálezy získané v letech 1987–1988, Zpravodaj KMVČ XVI/1, 3–19.
- Klápště, J. – Čulíková, V. – Ježek, M. – Kaplan, M. 2000: Archeologický výzkum v Českém Dubě v roce 1996. AR LII, 25–53.
- Prostředník, J. 1995: Archeologické výzkumy turnovského muzea v roce 1994. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 8, 207–220. Semily.
- Prostředník, J. 1995a: Výsledky archeologického výzkumu v areálu johanitské komendy v Českém Dubu v roce 1994. Od Ještěda k Troskám II (XVIII) č. 1., 19–21. Turnov.
- Prostředník, J. 1995b: Přehled archeologických výzkumů turnovského muzea v roce 1994, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 21, 9–13, Hradec Králové.
- Prostředník, J. 1996: Archeologické výzkumy turnovského muzea v roce 1995. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 9, 149–180. Semily.
- Prostředník, J. 1996a: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v roce 1995. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 22, 11–15, Hradec Králové.
- Prostředník, J. 1997: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v roce 1996. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 10, 139–162. Semily.
- Prostředník, J. 1998: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v letech 1996–1997. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 12–24, Hradec Králové.
- Prostředník, J. 1999a: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v letech 1997 a 1998. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 12, 162–190. Semily.
- Prostředník, J. 1999: Aktivita Okresního muzea Českého ráje v roce 1998, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25, 38–52.
- Prostředník, J. 2001: Zpráva o výsledcích archeologického výzkumu na hradě Rotštejn (k.ú. Bělá u Turnova, okr. Semily), srpen 2001. Turnov.
- Prostředník, J. 2002: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 10–15, Hradec Králové.
- Prostředník, J. 2002a: Nálezová zpráva ze záchraného archeologického výzkumu. Hrad Valdštejn (k. ú. Mašov, okr. Semily). 09–10/02, ID 70/02. OMC Turnov.

- Prostředník, J. – Šída, P. 2001: Novosvětský průsmyk – přechod přes západní Krkonoše v pravěku a středověku. Část 1. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 14, 6–35, Semily.
- Prostředník, J. – Šída, P. 2002: Novosvětský průsmyk – přechod přes západní Krkonoše v pravěku a středověku. Část 2. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 15, 6–22, Semily.
- Prostředník, J. – Šída, P. 2002a : Přechod přes západní Krkonoše v pravěku a středověku. In: Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2001, 283–311, Nitra.
- Sigl, J. – Vokolek, V. 1975: Rokytnice n. Jizerou, okr. Semily. Výzkumy v Čechách 1972, str. 156, č. 223.
- Sigl, J. 1987: Zjišťovací výzkum hrádku v poloze „Hradiště“ u Horních Štěpanic, Zpravodaj KMVČ XV/1, 106–111.
- Sigl, J. – Wolf, V. 1989: Zjišťovací archeologický výzkum hrádku v poloze Hradiště u Horních Štěpanic a jeho přínos k poznání kolonizačního procesu na Jilemnicku. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 2, 7–14. Semily.
- Šrein, V. – Šreinová, B. – Šťastný, M. – Šída, P. – Prostředník, J. 2002: Neolitický těžební areál na katastru obce Jistebsko. In: Archeologie ve středních Čechách 6, 91–99.
- Vokolek, V. – Sigl, J. 1972: Archeologický výzkum Růženčiny zahrádky, Krkonoše roč. V., 4/72, str. 6–7.
- Waldhauser, J. 1971: Archeologický výzkum v Severních Čechách II, Teplice.
- Waldhauser, J. – Weber, V. 1973: Vítkovice, o. Semily. Výzkumy v Čechách 1970, str. 167, č. 273.

Jan Prostředník: Archaeological excavations of the Museum of the Bohemian Paradise (Muzeum Českého ráje, henceforth MBP) at Turnov in 2003. A series of salvage operations were conducted in 2003. The undertaking at Český-Dub, district of Liberec, where we had to intervene following a breakdown of a water-supply line for the area of the one-time precinct of the Hospitaller Knights of St. John of Jerusalem, brought forth seven interments of the high Middle Ages, medieval to post-medieval wall structures, and layers dated from the high Middle Ages to the present time. Another operation within the same town of Český-Dub, necessitated by the reconstruction of the municipal sewage-evacuation system, brought to light ten water-tank constructions of the transition phase between the Middle Ages and the post-medieval period, as well as layers dated between the high Middle Ages and the recent age. An expansion of a bakery shop at Turnov-Trávnice No. 158 resulted in the finding of archaeological layers, a vestige of a cellar, a water-supply line of wooden pipes, and high medieval pottery (No. 1–No. 2). We continued salvage excavations of the Neolithic mining area at Jisteb-

sko, district of Jablonec-nad-Nisou. A series of vestiges of medieval field systems, including their relations to the relevant settlements, were photographed from the air. The sites in question include those of Benecko, Mrklav, Horní Štěpanice, Štěpanická-Lhota, Vítkovice (district of Semily), Kořenov, Maršovice, Přichovice, Polubný (district of Jablonec-nad-Nisou), Světlá-pod-Ještědem (district of Liberec) and others. A deserted medieval village embedded in its original field system was discovered during the air prospection. Two features of the so-called "Růženčina zahrádka" (Rose's Garden) on the cadastral territory of Vítkovice were identified: 1) the existing communication, the tracing of which goes back at least to the middle of the 17th century, was laid out respecting the "Růženčina zahrádka", and 2) a circular feature, delimited both by the elevation and by the undergrowth and situated west of the "Růženčina zahrádka", is cut into by the communication passing through along the N-S axis. A deserted medieval village, encompassing the destructions of at least nine households, was identified during fieldwalking at a site called "Masné krámy" (or, alternatively "Hrobky") on cadastral territory of the community of Studenec, district of Semily. The features show up on the surface by means of massive stone cumulations. The individual building plots of singular households are bordered on the north east by a field system with lynchets ploughed away. Finally, we documented four possible manor sites. These include the subsite of "Skalice" at Bystrá-nad-Jizerou, that of "Pěničkovy lomy" at Helkovic, that of "Proseč" at Příklad, and that of "Pod Skalici" at Roprachtice. All these sites belong to the Semily district.

**ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY KRKONOŠSKÉHO MUZEA
VE VRCHLABÍ V LETECH 2002–2003**

Olga Hartmanová

V Krkonošském muzeu ve Vrchlabí, jehož zřizovatelem je Správa Krkonošského národního parku, působí archeolog od r. 2002. Do r. 2003 bylo provedeno několik záchranných archeologických výzkumů a terénních průzkumů a to jak na území samotného KRNAPu, tak v podhůří Krkonoš. Předmětem zkoumání byly například montánní tvary reliéfu, výrobní a vojenské objekty, zaniklé horské boudy, intravilány měst apod., časově zařaditelné převážně do období novověku.

1. ČERNÁ HORA V KRKONOŠÍCH (okr. Trutnov)

KULT.: novověk. LOK.: jižní svah Černé hory, ZM 10:03–42–12, 078/134, 120/085, 195/047, 202/034, 165/020, 130/019, 121/009 mm, nadmožská výška 700–800 m. OKOL.: expedice časopisu Krkonoše vedená R. Táslerem, zjišťovací sondáž, květen 2003. NÁLEZ: vodní náhon, keramika, porcelán, biskvit, sklo, kov. ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 156/2004. POZN.: náhon vybudován kolem pol. 16. století, aby odváděl část vody ze Zrcadlového potoka na Černé hoře do chudého potoka Bolkovského. Fungoval až do r. 1945.

2. ČERNÁ HORA V KRKONOŠÍCH (okr. Trutnov)

KULT.: neurčeno. LOK.: jihozápadní svah Černé hory, ZM 10:03–42–12, 91/239, 105/201, 75/227, 114/212 mm, nadmožská výška 1150–1265 m. OKOL.: průzkum detektorem kovů, červen 2003. NÁLEZ: tzv. valy, bez movitých nálezů. POZN.: zemní útvary antropogenního původu nejasného stáří a účelu.

3. DOLNÍ KALNÁ (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (NO 2). LOK.: západní část obce (před budovou závodu Takata), ZM 10:03–43–05, 310/130 mm, nadmožská výška 380 m. OKOL.: náhodný nález, V. Šrajfer, kol. r. 1980. NÁLEZ: železo (podkovy). ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 333/2003. POZN.: poloha „V mustrovkách“ (bývalé seřadiště vojáků).

4. HORNÍ MALÁ ÚPA (okr. Trutnov)

KULT.: novověk. LOK.: u soutoku Černé vody s potokem Smrčí, ZM 10:03–42–03, 060/329, 060/322 mm, nadmožská výška 850 m. OKOL.: povodní z 1. 9. 2002 nově vytvořené koryto Černé vody, dokumentace vertikálního řezu, říjen 2002. NÁLEZ: milířišť, vzorky uhlíků (paleobotanická analýza – smrk). ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 147/2004. POZN.: lokality se zřejmě týká písemná zmínka z roku 1609.

5. HORNÍ MALÁ ÚPA (okr. Trutnov)

KULT.: novověk. LOK.: severní svah nad Messnerovým potokem, ZM 10:03–42–02, 315/129, 321/128 mm, nadmožská výška 1060–1070 m. OKOL.: vizuální průzkum, září 2003. NÁLEZ: dvě zaniklé horské boudy. POZN.: tzv. Laubplanbauden.

6. HORNÍ STARÉ MĚSTO (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (NO 2). LOK.: Zelená Louka (za základní školou), ZM 10:03–42–24, 245/270 mm, nadmožská výška 435 m. OKOL.: náhodný nález, L. Jirásek, červen 2003. NÁLEZ: dřevěné pilíře a kamenné základy mostu. POZN.: zničen povodní na řece Úpě r. 1897.

7. HOSTINNÉ (okr. Trutnov)

KULT.: novověk. LOK.: ul. Horská, ZM 10:03–44–01, 450/169 mm, nadmožská výška 355 m. OKOL.: záchranný výzkum (kabelizace), září 2003. NÁLEZ: kulturní vrstva, keramika, kámen, kost, sklo, železo, uhlíky, malta. ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 330/2003. POZN.: odpadní vrstva za bývalými městskými hradbami. LIT.: Razím 1996.

8. KUNČICE NAD LABEM (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (18. stol.). LOK.: návrší severovýchodně od obce, ZM 10:03–41–25, 290/300 mm, nadmožská výška 488 m. OKOL.: vizuální průzkum, květen 2003. NÁLEZ: část vojenského tábora. POZN.: rakouský tábor z války o bavorské dědictví (r. 1778).

9. KUNČICE NAD LABEM (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (?). LOK.: severovýchodní svah nad železniční zastávkou, ZM 10:03–41–25, 238/304, 244/305, 236/292, 246/292 mm, nadmožská výška 445–475 m. OKOL.: vizuální průzkum, květen 2003. NÁLEZ: hornické stařiny. POZN.: nejspíše dolování mědi (19.– 20. stol.). LIT.: Urban 1969.

10. PEC POD SNĚŽKOU (okr. Trutnov)

KULT.: novověk. LOK.: Modrý důl – Studniční Boudy, ZM 10:03–42–01, 330/232 mm, 1150 m. OKOL.: vizuální průzkum, duben 2003. NÁLEZ: zaniklá horská bouda.

11. PEC POD SNĚŽKOU (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (N0 1?). LOK.: Obří důl – Rudník, ZM 10:03–42–02, 032/366, 045/363, 033/380, 046/378 mm, nadmořská výška 990–1140 m. OKOL.: vizuální průzkum, srpen 2003. NÁLEZ: hornické stařiny, struska na antropogenní plošině nad štolou Helena (analýza). ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 67/2003. POZN.: polymetalické skarnové ložisko. LIT.: Pilous 1985, 50–62.

12. ROKYTNO (okr. Semily)

KULT.: novověk (19. stol.). LOK.: Labská louka, jihozápadně od prameny Labe, ZM 10:03–23–19, 080/095 mm, nadmořská výška 1390 m. OKOL.: náhodný nález, M. Kociánová, 1999. NÁLEZ: keramika. ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 332/2003. LIT.: Lokvenc 2001.

13. SVOBODA NAD ÚPOU (okr. Trutnov)

KULT.: paleolit (?). LOK.: Medvědí jeskyně, severozápadní svah Kravího vrchu, ZM 10:03–42–13, 190/030 mm, nadmořská výška 633 m. OKOL.: vizuální průzkum, květen 2003. NÁLEZ: Česká speleologická společnost Alběřice – nález kosti jeskynního medvěda při budování uzavěru jeskyně. POZN.: vchodová část jeskyně odtěžena. LIT.: Skutil 1961, Tásler 2004.

14. ŠPINDLERŮV MLÝN (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (19.–20. stol.). LOK.: Čertova louka, západní svah nad Stříbrnou bystřinou, ZM 10:03–24–21, 114/143 mm, nadmořská výška 1430 m. OKOL.: vizuální průzkum, červenec 2003. NÁLEZ: smetiště, keramika, sklo, železo. POZN.: náleží asi 20 m vzdálené Scharfově boudě (zanikla záhy po roce 1945).

15. VRCHLABÍ (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (16. stol.). LOK.: mezi zámekem a radnicí, p.p.č. 1711/1, 1711/20, 55, ZM 10:03–41–20, 129/352, 130/349, 135/354, 142/358 mm, nadmořská výška 479 m. OKOL.: záchranný výzkum (kabelizace), červen 2003. NÁLEZ: kulturní vrstva, keramika, kámen, zvířecí kost (osteologická analýza), malta, mazanice, sklo, uhlíky, železo. ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 52/2003. POZN.: NZ čj. 1/2003.

16. VRCHLABÍ (okr. Trutnov)

KULT.: novověk (16. stol.). LOK.: zámecký park, p.p.č. 59/3, ZM 10:03–41–20, 139/350 mm, nadmořská výška 479 m. OKOL.: záchranný výzkum (oplocení), říjen 2003. NÁLEZ: keramika. ULOŽ.: KM Vrchlabí, př. č. 331/2003. POZN.: náhodný nález.

Literatura:

Lokvenc, T. 2001: Budní hospodářství Labské louky, In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 14, 69–90, Semily.

Pilous, V. 1985: Antropogenní montánní tvary reliéfu v Krkonošském národním parku – II. část (důlní díla), In: Opera Corcontica 22, 13–78, Vrchlabí.

Razim, V. 1996: Hostinné – městské opevnění. Stavebně historický průzkum. Praha.

Skutil, J. 1961: Revize zpráv o paleontologických a paleolitických (?) nálezech ze Svobody nad Úpou v Podkrkonoší, Anthropozoikum 11, Praha.

Tásler, R. 2004: Jeskynní medvěd ve Svobodě nad Úpou, Krkonoše XXXVII/7, 43, Vrchlabí.

Urban, J. 1969: Výskyty mědi v podkrkonošském permokarbonu, In: Krkonoše – Podkrkonoší, Supplementum V, 99–106, Trutnov.

Olga Hartmanová: Archaeological finds of the Krkonoše Museum at Vrchlabí in 2002–2003. A specialist in archeology has been employed by the Krkonoše Museum at Vrchlabí, established by the Direction of the Krkonoše National Park (KNP), since 2002. A few salvage operations and field surveys took place both on the territory of the KNP and in the piedmont area of the Krkonoše mountains up to 2003. We explored such features as landscape-elevation configurations, production- and military features, deserted mountain chalets, municipal areas and so forth. Most of these date to the post-medieval age.

POVRCHOVÁ PROSPEKCE SEVERNÍ ČÁSTI BOSKOVICKÉ BRÁZDY V ROCE 2003

David Vích

V roce 2003 pokračovala prospekce severní části Boskovické brázdy, jejíž přehled podávají následující řádky.

Použité zkratky: **BN** – broušená industrie; **KLPP** – kultura lužických popelnicových polí; **KNP** – kultura nálevkovitých pohárů; **KZP** – kultura zvoncovitých pohárů; **LnK** – kultura s lineární keramikou; **MMK** – kultura s moravskou malovanou keramikou; **NO** – novověk; **RS** – raný středověk; **ŠI** – štípaná industrie; **VS** – vrcholný středověk; pro sumaci nálezů: **X** – jednotlivé kusy; **XX** – desítky kusů; **XXX** – stovky kusů.

1. BEZDĚČÍ (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (1x keramika); pravěk (25x keramika; 1x zlomek přepálené ŠI); VS (6x keramika); LOK.: nal. 7; 24–21–02, 155/247, 152/256, 171/256, 174/247, 173/240; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 13. 12. 2003/4,25,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště? (KLPP); neurčeno (VS); POZN.: za upozornění na lokalitu děkuji p. Jiřímu Vondrovi z Městečka Trnávky.

2. BISKUPICE (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (7x keramika); VS (3x keramika); LOK.: nal. 3a; 24–21–07, 166/111, 177/118, 181/108, 179/095; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 23. 3. 2003 /2,15,1,0,0,1,1; AKTIVITA: neurčeno (KLPP; VS).

3. BISKUPICE (okr. Svitavy)

KULT.: LnK (9x keramika); neolit – eneolit (1x část břitu sekery); VS (2x keramika); LOK.: nal. 3b; 24–21–07, 156/119, 167/128, 171/118, 165/112; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 23. 3. 2003 /2,15,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (LnK); neurčeno (VS); POZN.: registrovány slabě naorané objekty (LnK).

4. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: KLPP? (1x keramika); d. římská (1x keramika); pravěk (19x keramika; 1x ŠI); RS (1x keramika); VS (7x keramika); neurčeno (3x keramika); LOK.: nal. 1 – poloha „Bahnička“; 24–21–16, 344/119, 354/134,

366/123, 358/108; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2003 /5,30,1,1,2,2,1; AKTIVITA: neurčeno (KLPP?; d. římská; RS; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

5. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: d. římská (42x keramika; 2x zlomek římsko-provinciální keramiky); pravěk (1x keramika; 2x ŠI; 1x třík); neurčeno (1x mazanice; 1x keramika; 1x zlomek skleněné nádoby; 1x Fe čepel nože); LOK.: nal. 1; 24–21–16, 340/169, 354/190, 367/179, 352/156; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 19. 11. 2003 /1,35,1,1,0,2,1; sběr 30. 11. 2003 /3,55,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště; POZN.: z tmavě probarvené plochy a naoraných objektů; děkuji J. Musilovi z Ústavu pro klasickou archeologii FF UK Praha za konzultaci nálezů římsko-provinciální keramiky.

6. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: latén (3x keramika); d. římská (1x keramika); pravěk (1x zlomek přeslenu); RS (6x keramika); VS (2x keramika); neurčeno (5x keramika; 1x břidlicový brousek); LOK.: nal. 3; 24–21–16, 448/187, 461/190, 461/173, 457/164; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2003 /4,45,1,7,1,2,1; AKTIVITA: sídliště? (latén; RS); neurčeno (d. římská; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

7. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: KLPP (38x keramika; 2x mazanice); pravěk (197x keramika; 1x ŠI; 1x silně opotřeбенý třík); VS (14x keramika); LOK.: nal. 4; 24–21–16, 360/148, 367/155, 380/145, 370/136; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2003 /4,55,1,0,1 a 3,2,2; sběr 19. 10. 2003 /2,30,1,1,0,2,1; AKTIVITA: neurčeno (KLPP); sídliště (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy; za konzultaci děkuji PhDr. M. Šmídovi z ÚAPP Brno, pobočka v Prostějově.

8. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: KLPP (6x keramika); latén (1x keramika); d. římská (keramika – XX); pravěk (keramika – XXX; 3x ŠI; 1x valoun tříku); RS (5x keramika); RS/VS (2x grafitová keramika); VS (5x keramika); neurčeno (1x mazanice, 1x zlomek rohovcové suroviny); LOK.: nal. 5 – u vlakové zastávky; 24–21–16, 312/130, 311/180, 344/151, 339/135; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 19. 10. 2003 /4(po 1),70,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště (d. římská; RS); neurčeno (KLPP; latén; RS/VS; VS).

9. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (1x čepelové škrabadlo; 1x keramika); VS (2x keramika); neurčeno (1x atypický grafitový střep; 1x mazanice; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 6; 24-21-21, 429/353, 430/364, 439/363, 438/349; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 11. 2003 /2,20,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy s četnými naoranými objekty s minimem nálezů.

10. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: neurčeno (1x silně patinovaný zlomek rohovce – pseudoindustrie?); LOK.: nal. 7; 24-21-21, 419/351, 422/356, 428/354, 426/349; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 11. 2003 /2,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno; POZN.: vyvýšená poloha se šterkopísčitou půdou.

11. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (1x keramika; 1x zlomek čepelky); VS (3x keramika); LOK.: nal. 8; 24-21-21, 418/371, 423/380, 433/380, 428/369; 24-21-16, 423/000, 423/003, 433/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 11. 2003 /2,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy s četnými naoranými objekty.

12. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (1x keramika); VS (2x keramika); LOK.: nal. 9; 24-21-21, 462/373, 464/378, 473/376, 471/371; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 11. 2003 /2,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); POZN.: registrovány dva silně naorané objekty, z jednoho z nich pravěký střep.

13. CETKOVICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (2x keramika); neurčeno (1x atypický grafitový střep); LOK.: nal. 10 – poloha „Mišinská“; 24-21-16, 459/008, 467/008, 467/000, 458/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 11. 2003 /2,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno.

14. DAMNÍKOV (okr. Ústí nad Orlicí)

KULT.: mezolit (4x nástroje včetně mikrolitu; debitáž – XX); pravěk (2x atypická keramika); VS (1x keramika); LOK.: nal. 1 – poloha „Na písčnku“; 14-34-04, 236/354, 248/354, 249/342, 238/344; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 11. 10. 2003/ 4,60,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště (mezolit?); neurčeno (pravěk); ojedinělý nález (VS).

15. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: neolit (1x plochá sekerka); jordanovská k. (1x keramika); MMK (17x keramika; 2x ŠI); KLPP (keramika – XX); pravěk (keramika – XX; 3x ŠI); RS/VS (26x keramika); neurčeno (1x zlomek rohovce; 1x mazanice; 3x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 1a – „Pod Hušákem“; 24-21-06, 24-21-06, 330/298, 342/317, 361/309, 346/290; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 3. 5. 2003 /4,90,1,0,0,1,1; sběr 18. 10. 2003 (po 1),35,1,4,1,2,1; AKTIVITA: sídliště (MMK; KLPP; RS/VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy; za potvrzení příslušnosti střepu k jordanovské k. děkuji PhDr. M. Šmídovi; střep jordanovské k. byl vyzvedn z delší dobu sledovaného naoraného objektu, ostatní materiál z něho v kazuje znaky mladé MMK, otázkou zůstává vztah jordanovského keramického zlomku k materiálu MMK (jordanovský střep intruzí v objekt MMK?; materiál MMK ve skutečnosti nerozlišeným jordanovským materiálem?) a tím i datování naorávaného objektu (popř. objektů), tuto otázku však může vyřešit pouze případný archeologický výzkum, proto jako jordanovské označuji pouze nálezy nesoucí charakteristické znaky této kultury, materiál z téhož objektu se znaky MMK označuji jako MMK, i kdy může jít též o jordanovskou kulturu.

16. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: MMK (3x keramika); KLPP (keramika – XX); latén (15x keramika); pravěk (keramika – XX; 1x třík; 2x zlomky tříků; 3x ŠI); RS (keramika); VS (5x keramika); LOK.: nal. 2c; 24-21-01 435/025, 440/042, 482/037, 482/016; 24-21-02 000/016, 000/037, 028/032, 027/016; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 12. 10. 2003 /4,110,1,0,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP, latén); sídliště? (MMK); POZN.: z tmavě probarvené plochy, s naoranými objekty.

17. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: d. římská (20x keramika); pravěk (15x keramika; 2x ŠI); RS (1x keramika); VS (7x keramika); neurčeno (1x keramika; 1x břidlicový brosek); LOK.: nal. 6a; 24-21-07, 075/228, 107/233, 108/215, 077/215; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 27. 10. 2003 /4(po 2),85,1,0,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (d. římská; RS); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

18. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (3x keramika); pravěk (9x keramika; 1x přepálená ŠI); VS (1x keramika); neurčeno (1x zlomek silicitové suroviny); LOK.: nal.

24–21–07, 126/380, 150/380, 130/368; 24–21–02, 126/000, 131/002, 130/006, 158/031, 173/018, 150/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 5. 10. 2003 /4,35,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (VS); POZN.: oproti dřívějším údajům (Vích 2003, 36, položka 30) opravena chyba v koordinátech.

19. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: RS (36x keramika); VS (5x keramika); středověk (5x keramika); neurčeno (1x břidlicový brousek); LOK.: nal. 11; 24–21–07, 156/302, 174/306, 177/288, 160/285; OKOL.: sběr D. Vích 8. 3. 2003 /2,50,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (RS); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

20. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: VS (5x keramika); LOK.: nal. 15b; 24–21–02, 256/000, 269/027, 305/016, 294/000; 24–21–07, 256/367, 256/380, 294/380, 293/369; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 11. 2003 /4,20,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS).

21. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: paleolit? (1x patinovaná čepel); MMK? (1x keramika); neolit – eneolit (3x BN); KLPP (keramika – XX); pravěk (keramika – XX; 1x zlomek drtidla; 2x otloukače; 1x brousek; 6x ŠI); LOK.: nal. 19; 24–21–02, 187/038, 214/065, 235/049, 210/017; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 18. 10. 2003 /4,175,1,1,1,2,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (paleolit?; MMK?); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

22. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: neolit – eneolit (1x zlomek břitové části sekery); latén (1x keramika); d. římská (1x keramika); pravěk (17x keramika); RS (1x keramika); VS (3x keramika); neurčeno (17x grafitová keramika; 1x přeslen zhotovený z grafitového střepu); LOK.: nal. 21 – poloha „U vodojemu“; 24–21–06, 434/190, 432/197, 479/195, 470/190; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 11. 2003 /4,40,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště? (latén); neurčeno (d. římská; RS; VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 39, položka 59) změněn rozsah plochy naleziště.

23. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: LnK (19x keramika); neolit (1x větší část drtidla; 3x zlomky BN; 2x ŠI); latén (1x keramika); RS (1x keramika); pravěk (1x keramika);

neurčeno (1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 23a; 24–21–06, 329/221, 334/233, 351/229, 348/216, 338/216; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 3. 2003 /2,45,1,2,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (LnK); neurčeno (latén; RS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

24. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: LnK (9x keramika); neolit (6x ŠI; 2x zlomky BN); 3x fragmenty drtidel); pravěk (1x keramika); RS (1x keramika); středověk (1x keramika); neurčeno (1x atypická grafitová keramika; 2x zlomky silicitové suroviny); OKOL.: nal. 23b; 24–21–06, 319/227, 325/243, 335/242, 330/226; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 3. 2003 /2,55,1,2,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (LnK; středověk); neurčeno (RS); POZN.: z tmavě probarvené plochy s naoranými objekty (LnK; středověk).

25. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)

KULT.: MMK (15x keramika; 1x zlomek BN); KZP (1x keramika); KLPP (49x keramika); pravěk (5x keramika; 1x zlomek silicitové suroviny; 1x fragment drtidla); VS (1x keramika); LOK.: nal. 2a – „Újezd“; 24–21–12, 044/216, 049/231, 065/230, 064/216; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběr 16. 3. 2003 /3,65,1,0,0,2,1; sběr 17. 5. 2003 /4(po3),30,1,0,3,1,1; sběr 12. 10. 2003 /4,50,1,3,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (MMK; KLPP); neurčeno (KZP); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy (KLPP; KZP); z naoraného objektu ležícího v bezprostřední blízkosti tmavě probarvené plochy s nálezy KLPP; KZP (MMK); oproti posledním údajům (Vích 2002, 23, položka 38) opravena chyba v koordinátech.

26. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (3x keramika); latén (3x keramika); pravěk (88x keramika); VS (1x keramika); neurčeno (29x keramika); LOK.: nal. 2c – „Újezd“; 24–21–12, 025/224, 027/234, 043/229, 042/216; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 3. 2003 /2,20,1,0,0,1,2; sběr 17. 11. 2003 /4,40,1,0,1,2,2; AKTIVITA: sídliště? (KLPP; latén).

27. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)

KULT.: d. římská (1x keramika); pravěk (3x keramika); neurčeno (5x atypická grafitová keramika; 1x ŠI – křesadlo?); LOK.: nal. 4; 24–21–11, 422/207, 428/234, 460/218, 458/194; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 11. 2003 /4(po 2),20,1,2,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (d. římská; pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

28. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)

KULT.: latén (1x keramika); pravěk (8x keramika); neurčeno (8x keramika); LOK.: nal. 5; 24-21-11, 463/193, 463/214, 482/203, 482/195; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 11. 2003 /4(po 2),15,1,2,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (latén); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

29. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)

KULT.: VS (1x keramika); LOK.: cesta s křížovou cestou na vrch Kalvárie; 24-21-12, 143/191 s přesností cca 25 m v rámci cesty; OKOL.: sběr na cestě Karel Faltýnek; AKTIVITA: ojedinělý nález.

30. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (4x keramika); d. římská (1x keramika); LOK.: nal. 1; 24-21-06, 409/074, 427/096, 470/069, 469/050, 448/045; OKOL.: sběr Martin Kejzlar, Jevíčko 10. 9. 2003; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (d. římská).

31. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)

KULT.: d. římská (32x keramika); pravěk (36x keramika; 1x zlomek kadlubu na odlévání bronzů); RS (85x keramika); VS (18x keramika); neurčeno (12x keramika; 1x masivní kus mazanice; 4x břidlicový brousek); LOK.: nal. 3 – „U hraniček“; 24-21-11, 366/252, 390/270, 420/247, 409/231; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 3. 2003 /2,140,1,1,1,2,1; sběr 18. 5. 2003 /4,60,1,1,1,2,1; AKTIVITA: sídliště (d. římská; RS); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

32. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (13x keramika); latén (6x keramika); pravěk (3x keramika); LOK.: nal. 4b – poloha „Na vrších“; 24-21-11, 213/265, 236/252, 235/245, 216/251; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 28. 1. 2003 /2,25,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP; latén); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

33. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (19x keramika); latén (1x keramika); pravěk (14x keramika); VS (3x keramika); neurčeno (1x mazanice); LOK.: nal. 8; 24-21-06, 246/000, 248/018, 278/013, 277/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 18. 5. 2003 /4,55,1,0,3,2,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (latén); POZN.: z tmavě probarvené plochy; oproti starším údajům (Vích 2002, 25, položka 50) zmenšen rozsah plochy naleziště.

34. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)

KULT.: latén (7x keramika); pravěk (6x keramika); VS (1x keramika); neurčeno (7x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 11; 24-21-06, 143/015, 162/017, 150/000, 167/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 23. 3. 2003 /2,20,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (latén); sídliště? (VS); POZN.: z tmavěji probarvené plochy.

35. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x keramika; 7x mazanice); LOK.: nal. 20 – poloha „V loučkách“; 24-21-11, 278/255, 315/266, 321/246, 283/243; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 23. 3. 2003 /2,20,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); POZN.: nalezeno v kumulaci v místech, kde byl při předcházejících sběrech registrován naoraný objekt.

36. KUNČINA (okr. Svitavy)

KULT.: neurčeno (9x surovina – vzorek modrošedého rohovce); LOK.: nal. 1 – poloha „Fibichovo“; 14-34-15, 327/081, 334/091, 351/081, 347/072; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 9. 2003 /4,15,1,0,4,2,2; AKTIVITA: výchoz šedomodrého rohovce.

37. KUNČINA (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x ŠI – úštěp rohovce typu Olomučany); LOK.: nal. 2; 14-34-15, 403/208 s přesností cca 25 m; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběr 28. 9. 2003 /4(po 1),10,1,1,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno.

38. KUNČINA (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x ŠI – jádro); LOK.: nal. 3; 14-34-15, 271/110 s přesností cca 25 m; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 5. 10. 2003 /4,10,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno.

39. KUNČINA (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x ŠI – bilaterálně retušovaná čepel); VS (1x keramika); neurčeno (1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 4; 14-34-15, 270/100, 273/105, 278/102, 275/096; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 5. 10. 2003 /4,20,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno.

40. KVĚTNÁ U LUKOVÉ (okr. Svitavy)

KULT.: VS (11x keramika); NO (2x křesadla); LOK.: nal. 1; 14-34-04, 432/008, 426/022, 446/030, 450/018; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 11. 10. 2003 /4,30,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno.

41. LÁZY (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (2x keramika); pravěk (keramika – XX); VS (1x keramika); LOK.: nal. 3a, 3b – „Zadní pole“; 24–21–01, 450/111, 481/111, 481/063, 463/065, 463/089, 448/091; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 3. 2003 /2,40,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště? (KLPP); POZN.: z tmavě probarvené plochy; oproti starším údajům (Vích 2001, 46, položka 93) změněn rozsah plochy naleziště.

42. LÁZY (okr. Svitavy)

KULT.: eneolit? (1x zlomek BN); KLPP (1x keramika); latén (11x keramika); pravěk (3x keramika); neurčeno (1x přepálená keramika; 1x grafitová keramika); LOK.: nal. 3c; 24–21–01, 440/044, 445/059, 473/056, 472/040; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 3. 2003 /2,60,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP; latén); neurčeno (eneolit); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

43. LÁZY (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (7x keramika); LOK.: nal. 4c; 24–21–02, 053/204, 053/222, 079/222, 078/202; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 11. 2003 /3,15,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); POZN.: z tmavě probarvené plochy; oproti starším údajům (Vích 2003, 44, položka 72) změněn rozsah plochy naleziště.

44. LUKOVÁ (okr. Ústí nad Orlicí)

KULT.: VS (4x keramika); LOK.: nal. 3; 14–34–05, 131/324, 140/335, 162/313, 155/305; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 31. 3. 2003 /4,10,1,3,4,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS).

45. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (27x keramika); pravěk (15x keramika; fragment otloukače); VS (21x keramika); VS – NO (2x keramika); neurčeno: (1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 1; 14–43–21, 398/016, 398/035, 414/034, 416/021; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 5. 10. 2003 /4,40,1,0,1 a 0,1,2; AKTIVITA: sídliště? (KLPP); neurčeno (VS).

46. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x keramika; 1x ŠI); VS (1x keramika); LOK.: nal. 7; 24–21–01, 458/328, 467/338, 471/337, 469/318; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 22. 3. 2003 /2,25,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS).

47. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: neolit – eneolit? (9x keramika); LOK. nal. 9a; 14–43–21, 35128, 362/126, 365/115, 353/116; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 22. 3. 2003 /3,35,1,0,3,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); POZN.: většina z naoraných objektů; oproti starším údajům (Vích 2001, 48, položka 10) opravena chyba v koordinátech.

48. MORAVSKÁ TŘEBOVÁ (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x ŠI – úštěp); neurčeno (1x zlomek modrošedého rohovce); LOK.: nal. 5; 14–34–15, 360/009, 358/015, 367/016, 368/016; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 9. 2003 /4,10,1,0,4,2,2; AKTIVITA: neurčeno.

49. PETRŮVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (24x keramika); pravěk (93x keramika; 1x ŠI); VS (13x keramika); LOK.: nal. 1; 14–43–22, 153/077, 156/083, 167/074, 164/064; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 /4(po 3),30,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (KLPP; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy; oproti starším údajům (Vích 2002, 28, položka 68) změněn rozsah plochy naleziště.

50. PETRŮVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (4x keramika); latén (1x keramika); pravěk (43x keramika; 3x ŠI); VS (17x keramika); VS – NO (3x keramika); LOK.: nal. 2; 14–43–22, 157/067, 158/071, 167/065, 167/062; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 /4(po 3),25,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (KLPP; latén; VS); POZN.: z tmavěji probarvené plochy; oproti starším údajům (Vích 2002, 28, položka 69) opravena chyba v koordinátech.

51. PETRŮVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (4x keramika); pravěk (35x keramika); VS (10x keramika); LOK.: nal. 3; 14–43–22, 133/089, 137/095, 147/087, 145/081; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 /4(po 3),20,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště? (KLPP); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy; oproti starším údajům (Vích 2002, 28, položka 70) opravena chyba v koordinátech.

52. PETRŮVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (5x keramika); pravěk (31x keramika); VS (7x keramika); VS – NO (3x keramika); neurčeno (2x mazanice); LOK.: nal. 4; 14–43–

- 22, 146/074, 148/078, 152/076, 151/071; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 /4(po 3),15,1,0,4,1,2; AKTIVITA: sídliště? (KLPP); neurčeno (VS); POZN.: z naoraného objektu a jeho širšího okolí.
53. PETRŮVKA (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (24x keramika); pravěk (22x keramika); VS (2x keramika); neurčeno (1x keramika); LOK.: nal. 5a, u Suchého Dvora – poloha „Zadky“; 14–43–22, 115/137, 132/139, 130/120; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 /4,15,1,0,1 a 4,1,2; sběr 13. 12. 2003 /3,30,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (KLPP); POZN.: částečně z tmavě probarvené plochy.
54. PETRŮVKA (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (12x keramika); LOK.: nal. 5b – u Suchého Dvora; 14–43–22, 106/135, 106/139, 112/138, 114/136, 114/134; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 /4,10,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště? (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy.
55. PETRŮVKA (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (3x keramika; 1x ŠI); VS (18x keramika); VS – NO (3x atypická keramika); LOK.: nal. 6 – poloha „Přední pole“; 14–43–22, 179/088, 183/103, 206/094, 203/080; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 /4,25,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: registrovány naorané objekty bez nálezů.
56. ROZSTÁNÍ (okr. Svitavy)
KULT.: –; LOK.: nal. 4; 14–43–22, 018/251; OKOL.: –; AKTIVITA: –; POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 50, položka 121) opravena chyba v koordinátech.
57. RUDOLTICE (okr. Ústí nad Orlicí)
KULT.: mezolit? (8x zlomky šedomodrého rohovce, alespoň některé se stopami štípaní); LOK.: nal. 1; 14–32–24, 117/083, 118/091, 128/088, 128/081; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 31. 3. 2003 /4,20,1,0,1,2,1; AKTIVITA: neurčeno (mezolit?); POZN.: na lokalitě registrován výchoz šedomodrého rohovce, zlomky bez známek opracování nesbírány.
58. RYCHNOV (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (6x keramika; 1x ŠI); VS (7x keramika); LOK.: nal. 5; 14–34–10, 362/173, 361/183, 385/194; 395/184, 373/171; OKOL.: sběr

D. Vích; ch. sběru 8. 9. 2003 /2,35,2,0,0,2,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

59. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)

KULT.: LnK (4x keramika); LOK.: nal. 1a; 14–43–11, 126/136, 136/141, 154/115, 142/113; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 22. 3. 2003 /2,20,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (LnK); POZN.: z naoraných objektů.

60. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)

KULT.: neolit (3x keramika); VS (1x keramika); LOK.: nal. 1b; 14–43–11, 144/130, 148/132, 159/116, 154/115; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběr 22. 3. 2003 /2,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (neolit); neurčeno (VS); POZN.: z naoraných objektů (neolit).

61. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)

KULT.: d. římská (2x keramika); pravěk (6x keramika); neurčeno (1x keramika; 1x mazanice); LOK.: nal. 3; 14–43–11, 174/125, 184/126, 184/116, 176/117; OKOL.: sběr J. Němcová, J. Vacek, D. Vích; ch. sběr 2. 11. 2003 /4(po 2),15,1,0,0,1,1, sběr 3 osob; AKTIVITA: sídliště (d. římská).

62. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)

KULT.: latén (3x keramika); d. římská (5x keramika); pravěk (40x keramika); VS (4x keramika); neurčeno (11x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 4a; 14–43–11, 180/163, 204/157, 215/126, 199/124; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 22. 3. 2003 /2,95,1,2,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (latén; d. římská); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

63. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk? (1x ŠI – masivní ústěp); VS (8x keramika); VS – NO (1x keramika); LOK.: nal. 12 – kopec „Zlatník“; 14–34–15, 455/122, 455/135, 462/136, 460/123; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 11. 10. 2003 /4,15,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno.

64. SUDICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (15x keramika; 1x mazanice); LOK.: nal. 1 – hradiště ve vsi u Vážan; 24–23–01, 111/080, 114/087, 121/084, 120/081, 116/074; OKOL.: vybral D. Vích ze starých vývratů; AKTIVITA: neurčeno (pravěk).

65. TŘEBÁŘOV (okr. Svitavy)

KULT.: VS (7x zlomky kachlů; 78x keramika s možnou příměsí zlomků keramiky technické a stavební); VS – NO (2x keramika s vnitřní hnědou glazurou); LOK.: klášter Koruna Panny Marie, políčko ve východní – zaniklé – části kostela (presbytář a okolí); 14–43–01, 254/039, 257/040, 261/033, 255/033; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 24. 3. 2003 / 4,20,1,0,0,2,1; AKTIVITA: neurčeno (VS; VS – NO).

66. TŘEBÁŘOV (okr. Svitavy)

KULT.: VS (1x keramika); VS – NO (2x keramika); LOK.: klášter Koruna Panny Marie, políčko podél jižní zdi lodi kostela; 14–43–01, 253/031, 253/033, 256/033, 256/031; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 24. 3. 2003 / 4,10,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS; VS – NO).

67. UHŘICE (okr. Blansko)

67. UHŘICE (okr. Blansko)

KULT.: neolit – eneolit (1x tyl sekery; 1x značně opotřebená břitová část sekery); latén (23x keramika); pravěk (98x keramika; 6x ŠI); VS (25x keramika); neurčeno (56x grafitová keramika; 10x mazanice); LOK.: nal. 5; 24–21–16, 401/304, 409/316, 421/315, 413/300; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 28. 10. 2003 / 3,105,1,0,0,2,2; AKTIVITA: sídliště (latén); ojedinělý nález (neolit – eneolit); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy s naoranými objekty; oproti starším údajům (Vích 2003, 49, položka 103) změněn rozsah plochy naleziště.

68. UHŘICE (okr. Blansko)

KULT.: KLPP (3x keramika); pravěk (39x keramika); VS (12x keramika); neurčeno (1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 6; 24–21–17, 011/285, 013/296, 027/286, 022/277; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 / 4,40,1,0,0,2,2; AKTIVITA: neurčeno (KLPP; pravěk; VS); POZN.: silně kamenitá půda, v místech s nálezy hlinitá a tmavě probarvená.

69. UHŘICE (okr. Blansko)

KULT.: paleolit? (1x ŠI); KLPP (31x keramika; 9x přepálená kost); pravěk (30x keramika; 1x srpová čepel); VS (1x keramika); neurčeno (1x oranžová mazanice s šedým lícem; 1x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 7; 24–21–11, 464/065, 467/095, 482/084, 482/053; 24–21–12, 000/053, 000/084, 017/071, 012/050; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 23. 3. 2003 / 3,85,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště; pohřebiště (KLPP); ojedinělý nález (paleolit?; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy; těsně při jejím

okrají, ale již mimo ni zjištěn naoraný žárový hrob (kumulace spálených kostí s drobnými zlomky keramiky), vyzvednuty 4 atypické střípky a jeden vzorek 9 spálených zlomků kostí, koordináty hrobu 24–21–12, 005/000 s přesností cca 50 m (přesnější lokalizace vzhledem k poloze v otevřeném poli nebyla bohužel možná, lokalita bude dále sledována, ideální by bylo zaměření pomocí GPS).

70. UHŘICE (okr. Blansko)

KULT.: KLPP (6x keramika); pravěk (14x keramika; 3x ŠI); pravěk? (1x mazanice); VS (5x keramika); VS – NO (3x keramika); LOK.: nal. 8; 24–21–16, 479/360, 483/379, 483/366, 24–21–17 000/366, 000/379, 025/300, 023/351; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 / 4,40,1,0,0,2,2; AKTIVITA: neurčeno (KLPP; pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

71. UHŘICE (okr. Blansko)

KULT.: jordanovská k. (1x keramika); KNP (keramika – X); KLPP (keramika); pravěk (keramika – XX); VS (1x keramika); neurčeno (1x přelien vyrobený z grafitového střepu; 1x atypická grafitová keramika; zlomek pískovce; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 9; 24–21–17, 026/295, 026/295, 030/295, 030/290; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 / 4,15,1,0,0,2,2; AKTIVITA: sídliště (KNP); neurčeno (jordanovská k.); KLPP; ojedinělý nález (VS); POZN.: z naoraného objektu, pozoruhodné je nález jordanovského střepu v rámci nálezů KNP; za určení KNP děkujeme PhDr. M. Šmídovi.

72. UHŘICE (okr. Blansko)

KULT.: předneolitické období? (1x nástroj); d. římská (2x keramika); pravěk (1x keramika); VS (1x keramika); neurčeno (5x grafitová keramika); LOK.: nal. 10; 24–21–17, 013/304, 012/311, 019/311, 022/304; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 1. 5. 2003 / 4,15,1,0,0,2,2; AKTIVITA: neurčeno (předneolitické období?; d. římská; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

73. UHŘICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (1x úštěp); LOK.: nal. 11 – poloha „Výtleky nad silnicí“; 24–21–17, 006/212 s přesností cca 25 m; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 19. 11. 2003 / 4(po 1),10,1,1,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno.

74. UNERÁZKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (9x keramika); pravěk (37x keramika; 1x polovina drtidla); VS (6x keramika); neurčeno (1x mazanice); LOK.: nal. 2; 24-21-02, 178/293, 181/308, 191/302, 191/292; OKOL.: sběr D. Vích, ch. sběru 27. 10. 2003 /4(po 1),45,1,4,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (VS).

75. VÁŽANY (okr. Blansko)

KULT.: eneolit (1x břitová část sekeromlatu); KLPP? (1x keramika); pravěk (18x keramika); VS (3x keramika); neurčeno (2x atypická grafitová keramika; 2x zlomek suroviny); LOK.: nal. 2; 24-23-01, 200/268, 203/278, 215/277, 212/267; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 5. 2003 /4,25,1,0,3,2,1; AKTIVITA: sídliště (pravěk); neurčeno (eneolit; KLPP?); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

76. VÁŽANY (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (2x keramika); VS (1x keramika); neurčeno (1x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 3; 24-23-01, 217/264, 220/276, 224/275, 224/272, 230/270, 225/264; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 5. 2003 /4,40,1,0,3,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

77. VÁŽANY (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (18x ŠI – šipka, debitáž); neurčeno (1x křesadlo; 2x zlomky surovin); LOK.: nal. 4; 24-23-01, 188/227, 191/233, 201/228, 198/222; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 5. 2003 /4,40,1,0,3,2,1; AKTIVITA: neurčeno (pravěk); POZN.: při selektivním sběru nesbírány pouze ojedinělé zlomky VS – NO keramiky; lokalita postrádá tmavé probarvení plochy charakteristické pro zdejší pravěká sídliště.

78. VÁŽANY (okr. Blansko)

KULT.: neurčeno; LOK.: nal. 5; 24-23-01, 177/214, 180/220, 184/218, 179/212; OKOL.: zjištění D. Vícha; ch. sběru 17. 5. 2003 /4(po 3),5,1,0,3,2,2; AKTIVITA: sídliště? (neurčeno); POZN.: registrován naoraný objekt s intenzivním černým probarvením bez nálezů.

79. VÁŽANY (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (1x keramika); LOK.: nal. 6; 24-23-01, 168/196, 171/202, 175/202, 172/195; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 5. 2003 /4(po 3),5,1,0,3,2,2; AKTIVITA: sídliště? (pravěk); POZN.: z naoraného objektu.

80. VELKÉ OPATOVICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (9x ŠI); neurčeno (12x zlomky suroviny; 3x zlomky keramiky); LOK.: nal. 4; 24-21-11, 154/056, 163/059, 176/033, 168/037; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 17. 5. 2003 /4,55,1,0,3,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk); POZN.: vápněno – ztížené podmínky sběru.

81. VELKÉ OPATOVICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk? (1x keramika); pravěk (1x ŠI); VS (9x keramika); neurčeno (4x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 11; 24-21-16, 237/317, 259/330, 257/327, 256/304; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 12. 10. 2003 /4,15,1,0,0,1,2; sběr 17. 5. 2003 /4,10,1,0,0,2,1; AKTIVITA: neurčeno (pravěk?; VS); POZN.: dvě části téže lokality mohly být sbírány pouze odděleně.

82. VELKÉ OPATOVICE (okr. Blansko)

KULT.: pravěk (1x atypická keramika; 4x ŠI); neurčeno (9x zlomky hrozcové suroviny; 2x obitý valoun křemene – pseudoartefakt?); LOK.: nal. 12 – pod vrchem „Červenice“; 24-21-16, 192/321, 194/329, 238/328, 199/320; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 28. 10. 2003 /4,40,1,0,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk); POZN.: nepozorovatelné jakékoliv známky tmavého probarvení půdy, které by signalizovaly narušení objektů či kulturní vrstvy.

83. VÍŠKA U JEVÍČKA (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk? (1x keramika); VS (3x keramika); neurčeno (5x atypická grafitová keramika; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 3; 24-21-06, 435/168, 435/179, 443/178, 441/168; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 10. 2003 /4,20,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno; POZN.: z tmavě probarvené plochy; naleziště se nachází na rozhraní katastrů Víška u Jevíčka a Chrást; oproti starším údajům (Vích 2001, 54, položka 143) změněn rozsah naleziště.

84. VRANOVÁ (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (2x ŠI – škrabadlo a škrabadlovitě upravený ústěp); LOK.: nal. 2; 14-43-23, 151/083, 150/090, 159/091, 159/084; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 27. 10. 2003 /4(po 2),20,1,3,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk); POZN.: jako lokalita Vranová I veden hrad Vraní hora.

85. VRANOVÁ (okr. Svitavy)

KULT.: VS (36x keramika, značný podíl grafitového zboží); VS – NO (8x keramika); LOK.: nal. 3; 14–43–23, 131/090, 132/100, 147/097, 146/084; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 27. 10. 2003 /4(po 2),30,1,3,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS); POZN.: ojedinělé zlomky grafitové keramiky registrovány i mimo plochu naleziště (nesbírány).

86. ZADNÍ ARNOŠTOV (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x zlomek částečně patinované ŠI); LOK.: nal. 2 – u Mařinského hradiště; 24–12–10, 360/330 s přesností cca 25 m; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 9. 11. 2003 /4,5,1,0,1,1,2; AKTIVITA: ojedinělý nálezy (pravěk); POZN.: jako lokalita Zadní Arnoštov 1 vedeno Mařinské hradiště.

Povrchové sběry v roce 2003 přinesly další informace o této archeologicky dosud opomíjené oblasti. Ze dvou lokalit se podařilo získat keramiku jordanovské kultury (Chornice 1a a Uhřice 9), i když na základě povrchových sběrů nelze zatím spolehlivě zodpovědět otázku, proč se ojedinělé jordanovské střepy vyskytují v kumulacích spolu s keramikou jiných staroeneolitických kultur (kultura nálevkovitých pohárů a kultura s moravskou malovanou keramikou). Významný je dále objev prvního rovinného sídliště právě kultury nálevkovitých pohárů na Malé Hané (Uhřice 9). Důležitými nálezy jsou i zlomky římsko-provinciální keramiky z naleziště Cetkovice 2. Pozornost ale nebyla věnována pouze jižnějším oblastem v rámci sledovaného regionu (k. ú. Cetkovice, Uhřice; sběry na k. ú. Vážany byly prozatím spíše mimořádnou akcí vyvolanou viditelností naoraných objektů při náhodném průjezdu touto oblastí), ale i oblastem severnějšího Moravskotřebovska a Lanškrounska (k. ú. Kunčina, Květná u Lukové, Rudoltice). Bez významu jistě není ani zjištěný zatím bohužel blížeji nedatovatelný nevelký soubor pravěké štípané industrie v údolí Třebůvky (k. ú. Vranová), tedy v oblasti důležité jako možné průchozí oblastí mezi Boskovickou brázdou a Mohelnickem.

Literatura:

- Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997–2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 27–56. Hradec Králové.
Vích, D. 2002: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 16–34. Hradec Králové.

Vích, D. 2003: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v roce 2002, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 29, 30–51. Hradec Králové.

David Vích: A field survey of the northern part of the Boskovice Furrow (Boskovická brázda) in 2003. In 2003, we have recorded new sites of the Early Eneolithic period, belonging to the Jordanów/Jordansmühl culture (cadastral territory of Chornice) and to the culture of Funnel-Necked Beakers (cadastral territory of Uhřice). The latter case features the very first lowland settlement of this culture within the region of Malá-Haná. A Romano-Germanic site at Cetkovice yielded fragments of Roman provincial pottery. Low quantities of finds were even obtained from sites hitherto without any known archaeological vestiges whatsoever, such as the cadastral territory of Vranová, Kunčina, district of Svitavy, or the cadastral territory of Rudoltice, district of Ústí-nad-Orlicí.

DATABÁZE ARCHEOLOGICKÝCH LOKALIT NA SPRÁVNÍM ÚZEMÍ MĚSTA HRADCE KRÁLOVÉ

Radek Bláha – Jana Benešová – Jiří Kalferst

Z iniciativy vzešlé z Útvaru hlavního architekta Magistrátu města Hradce Králové a na základě platné legislativy byla v měsících květnu až říjnu loňského roku zpracována databáze archeologických nalezišť na správním území Hradce Králové (příloha B.17). Práce zadaná zpočátku jako revize a reambulace původní archeologické studie určené pro směrnou část územního plánu hradecké aglomerace postupně přerostla do podoby samostatné vrstvy geografického informačního systému města. Na tvorbě databáze se podíleli pracovníci AO MVČ Hradec Králové (odborná a geografická část), AO NPU pracoviště Pardubice (památková péče, legislativa a příprava počítačového zpracování) a AO NPU Praha (dohled a obecná metodika). Vlastní grafické zpracování bylo řešeno ateliérem „R-Projekt“ Hradec Králové a digitalizaci zajistilo specializované oddělení magistrátu.

Předložená zpráva vychází z vlastního textu studie (Benešová – Bláha – Kalferst – Sklenářová, 2003) a z prezentace téže studie přednesené v květnu 2004 v Kravsku u Znojma na 3. ročníku konference „Počítačová podpora v archeologii“.

Vymezení a charakteristika území

Správní území Hradce Králové tvořené nyní 21 katastry o celkové rozloze 105,6 km², se rozkládá při jižní hranici Královéhradeckého kraje.

Morfologicky spadá region do oblasti rozhraní Pardubické kotliny a Třebouchovické tabule, jenž jsou okrajovou částí České křídové tabule. Podložím jsou zde terciérní terasy Labe a Orlice, které překrývají středopleistocenní slínové usazeniny České křídové pánve (Demek a kol. 1965, 2003). Pokryv podstatné části posuzovaného území tvoří hnědozemě středoevropského typu vzniklé na návěších holocenních eolických usazenin (spraše) a aluviální půdy labské a orlické nivy. V oblasti labského levobřeží přechází hnědozemě do oblasti slabě podzolovaných lesních typů půd a v lesních partiích na jihozápadě se mohou vyskytnout i váté písky (Válek 1964). Původní vegetační pokryv představují společenstva dubohabrových hájů, lužních olšin a borových doubrav. Průměrná roční teplota je 8° C, souhrn ročních srážek se pohybuje mezi 600–650 mm. Celkový ráz klimatu je charakterizován jako teplý, mírně suchý s mírnou zimou (Mikyška a kol. 1970). Region je odvodňován Labem a jeho oboustrannými přítoky, hydrologická síť byla ale podrobena výrazným antropogenním zásahům,

nejvýznamnější z nich proběhly v souvislosti se stavbou barokní bastionové pevnosti mezi lety 1766–1789 a pak při znovuvýstavbě města po roce 1894 (souhrnně Toman 1985, zejména s. 11–35).

Z historického pohledu lze hradeckou aglomeraci charakterizovat jako region prokazatelně osídlený již od staršího paleolitu, přičemž od počátku zemědělského pravěku je možné chápat jeho osídlení jako kontinuální (s výjimkou značného východočeského středobronzového hiátu). Vedle vlastního hradeckého návesí, jehož strategická poloha byla opakovaně využívána již od pozdní doby kamenné, se nynější správní území města skládá z několika dalších mikrolokalit, v nichž součin přírodních a geografických podmínek určoval praktickou využitelnost a tím i momentální atraktivitu území. Mimo vlastní labské nivy a pravobřežní terasy tak můžeme vymezit na labském levobřeží i další dva zcela odlišné areály, jejich vzájemnou hranici tvoří údolí Orlice. Čitelnost posuzovaného území je ale značně snížena masivními antropogenními zásahy, které již od 18. století opakovaně pozměňují jeho reliéf především ve výškopisu a sídelních strukturách. Připočítáme-li se k nim i rozsah trvale zástavbou zneprístupněných, dlouhodobě zalesněných a nebo těžbou nerostných surovin pozměněných ploch, jsou tím stanoveny i limity zpracované studie.

Námo celé aglomerace leží na hradeckém návrší, tvořeném pleistocenními sedimenty situované do úhlu soutoku Labe a Orlice. Plocha je navíc vymezena ze severní strany Piletickým potokem obklopeným v minulosti značně podmaštěným terénem. Podstatná část centra je dnes překryta historickou zástavbou a archeologické situace pod komunikační plochami jsou narušeny průkopy inženýrských sítí. Naše poznatky o tomto prostoru se opírají především o řadu důležitých poznání získaných drobnými záchrannými akcemi a také o interpretační historických zpráv. Je zde prokázáno (díky příznivým pedologickým poměrům) důsledování celých archeologických situací včetně nálezů z organických materiálů (kůže, kůže, textil), a to minimálně od sklonku raného středověku.

Co do interpretace patří nejproblematictějším prostorem je labská niva v podluzím tvořeným hydroakumulačními (a v její severní části i eolickými) sedimenty. Vedle přírodních faktorů (k nimž je nutno počítat např. změny říčního koryta, respektive jeho jednotlivých ramen), se zde projevují navíc i rozsáhlé antropogenní úpravy, které jsou spojeny se stavbou a posléze i s likvidací opevnění, případně s historickou či recentní těžbou písku devastující rozsáhlá území (zejména v katastrech obcí Březhrad, Plačice a Věkoše). Neméně problematické jsou i plochy spojené s vyrovnávkami terénu pod novodobou zástavbou.

V nívě leží nejen celý katastr Pražského předměstí, které bylo na počátku 20. století také samostatným správním celkem, ale i katastry obcí Březhrad a Plačice. Osídlení zde nemá plošný charakter. Opakovaně se osazují především plochy křídové návrší a hřbety situované do blízkosti říčních ramen, přičemž

rozsah antropogenních činností je limitován přetrvávajícím klimatem a jím danou výškou záplav. Nicméně i zde máme doloženy aktivity datovatelné od paleolitu až do středověkého období. Osídlení se posléze formuje podél tras historických komunikací, jenž je zčásti možné rozeznat v urbanismu města až do současnosti. Kupříkladu v katastru Pražského předměstí v dnešní Hořické ulici byly v roce 1994 na stavbě ČNB zachyceny záchraným výzkumem AO MVČ i pozůstatky opevněného vrcholně středověkého sídliště s doklady rozsáhlé řemeslné výroby.

Pravobřežní hrana VI. labské terasy a na ní navazující území pokrývají návěje sprašové hlíny, která překrývá zbytky vyšších teras. Krajina je formována zářezy potoků a vodotečí podél nichž se koncentruje sídlištní aktivita. Ta přechází při vlastní hraně především na katastru Plotišt nad Labem do takřka kontinuálního pásu pravěkého osídlení (včetně opevněných osad) s provázaností na říční nivu. Prostor pravobřežní labské terasy je především zemědělským zázemím Hradce Králové. V období vrcholného středověku se tato skutečnost odrazila i v sídelní struktuře složené mimo hospodářských dvorců také z pásu řemeslných osad (Kukleny, Plotiště nad Labem, Svobodné Dvory).

Severní část levobřežní labské terasy vymezená na jihu tokem Orlice má mnohem menší rozsah sprašových půd. Nižší bonitě půdy odpovídá i menší hustota sídlišť, které se navíc koncentrují při hraně údolí nad labskou a orlickou nivou. Například podél severní hrany orlické terasy jsou na jejích jednotlivých výběžcích doloženy menší sídelní jednotky. Do tohoto segmentu správního území Hradce Králové jsou také situovány asi nejznámější naleziště – přímo v dnešním městě na katastru Slezského Předměstí se mezi Pospíšilovou třídou a Orlickou ulicí nacházel „Rožberk“ s žárovým pohřebištěm zkoumaným již v 18. století K.J. Bienenbergem a sídlištěm sledovaným L. Domečkou na přelomu 19. a 20. století. Další nekropole zkoumaná rovněž hradeckým muzeem na počátku 20. století byla objevena poblíž železniční zastávky v katastru Pouchova.

Poslední část správního území je vymezena ohraničena tokem Orlice na severní a dnešním korytem Labe na západní straně. Charakterizují ho především návrší (kopec sv. Jana, Lhota) a rozsáhlý komplex novohradeckých lesů. Druhohorní podloží je překryto mohutnými a členitými pozůstatky hydroakumulačních sedimentů. Osídlení je soustředěno na terasách podél Labe a Orlice. Z historických zpráv a příležitostných sběrů je známo i osídlení v prostoru novohradeckých lesů. Jeho rozsah a kvalitu nelze na základě dnešních poznatků hodnověrně stanovit.

Z hlediska památkové ochrany se na ploše správního území města vyskytuje několik typů území – areál historické památkové rezervace, pásmo historické památkové zóny a mimo ně se nachází několik soliterních památkově chráněných objektů. Dále bylo touto studií jednoznačně prokázáno, že na všech katastrech správního území Hradce Králové se nacházejí archeologické nálezy a tudíž je můžeme označit za „území s archeologickými nálezy“ ve smyslu zákona č. 20/

1987 Sb., v platném znění. Zcela specifickým typem areálu jsou „území s těžbou pozemně odstraňovaným povrchem“, tj. prostory s částečně odstraněným holocenním korytem.

Metodika

Studie vycházela z pracovního předpokladu, že patrně celý zpracovávaný prostor je „území s archeologickými nálezy“ ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb. v platném znění. Jako území s archeologickými nálezy byl chápán prostor, kde byly archeologické nálezy movité či nemovité povahy již registrovány a kde je možné – vzhledem k přírodním podmínkám nebo dosavadnímu historickému vývoji – takové nálezy i nadále očekávat.

Práce byla zpracována na základě rozsáhlé rešerše, komparace dat a následně lokalizace nalezišť. Zjištěné údaje byly sestaveny do podoby lineární databáze a přeneseny po několikanásobné revizi do kartogramu v podobě GISu (v systému ArcView obecně užívaném státní správou). Mimo vlastní lokalizaci bylo v okolí každého nálezu stanoveno i ochranné pásmo. Při jeho určení se přihlíželo mimo rozsahu památky i k typu naleziště. Formulář naleziště obsahuje mimo identifikační číslo název katastrálního území, lokalizaci (slovní popis; koordináty; měřítkových mapách ČR /ZM 1:10 000/; státní odvozené mapě 1:5000 /SMO 5 a v Křivákové zobrazení /JTSK/), okolnosti nálezu, datum nálezu, určení a popis archeologické situace, sumarizaci a popis nálezu, dataci, literaturu a poznámky. Zároveň byl stanoven hierarchický přístup k údajům (kategorie: stavebník, úředník, odborný pracovník) umožňující předpokládané zveřejnění nejnižší úrovně dat na webových stránkách Magistrátu města Hradec Králové.

Součástí studie jsou rovněž zpracované specifikace požadavků památkové ochrany s rozlišením pro jednotlivé zóny. V zóně „území s archeologickými nálezy“ je navíc zohledněna skutečnost, zda se jedná o plochu s již prokázanou archeologickou aktivitou či zda se zde tato aktivita pouze predikuje. Přechodová území mezi oběma kategoriemi jsou na kartogramu rozlišena barevnou škálou. Mimo vlastní odbornou část obsahuje textová část studie i zdůvodněné požadavky na základě stávající legislativy, doplňující informace pro státní správu a pokyny pro stavebníka.

Obsah informační věty, rešeršní postupy i jejich praktická aplikace byly nejprve vyzkoušeny na vybraném segmentu 5 katastrů labského pravobřeží. Tato pilotáž potvrdila reálnost projektu, zpřesnila odhad jeho časové náročnosti a učila tím zhruba i harmonogram prací. Zároveň se s ní podařilo stanovit některá z problematičtějších míst celého projektu a také tento pokus nemalou měrou přispěl k rozdělení jednotlivých činností mezi členy řešitelského týmu.

Rešerše byla provedena z následných datových souborů:

1. Databáze „Excerpta“ – rešerše soupisových prací; regionální monografické literatury; vybraných odborných periodik; vybraných regionálních periodik a příležitostných tisků; rukopisů odborných prací; archeologické části databáze „Monumis“;
2. odborné kartotéky prof. J. Tomského – rešerše odborné literatury a periodik; výběrové rešerše z regionálních monografií a periodik; pasportizace muzejních sbírek; nálezové deníky L. Domečky; původní muzejní katalogy MVČ Hradec Králové; terénní náčrty;
3. přírůstkových a inventárních knih AO MVČ;
4. soupisů částí archeologických sbírek ve východočeských muzeích;
5. starých adresářů Hradce Králové;
6. mapových podkladů – základních map ČR (ZM 10, ZM 25, ZM 50); SMO 5; map Stabilního katastru; výseků katastrálních a pozemkových map, stavebních.

Projekt zároveň předpokládá i zpracování druhé části (historické jádro města) a také opakované revize celé databáze (zhruba ve tříletých cyklech).

Vyhodnocení

Po zpracování přibližně 3000 záznamů se podařilo lokalizovat 353 nalezišť ležících v druhé (tedy nejohroženější) zóně „území s archeologickými nálezy nebo na její hranici. Vznikla tím první přehledná mapa archeologických nalezišť v rámci celé hradecké aglomerace. Možnosti jejího dalšího využití ať již pro odbornou práci nebo účely památkové péče jsou zřejmé. Již dnes se jeví pro určitá období a kultury nápadná zonálnost, respektive koncentrace aktivit. Seriozně ji však bude možné prozkoumat až po zpracování druhé části projektu. Projekt by rovněž mohl (po svém zveřejnění) pomáhat předcházet střetům s investory při prosazování památkové ochrany archeologických lokalit. Byly při něm také ověřeny postupy a zároveň vytvořeny předlohy, které jsou nadále využívány při tvorbě archeologických podkladů pro přípravu návrhů územních plánů jiných obcí.

Práce na studii, především v její kartografické části přinesly potvrzení či popření řady skutečností, které se již tradičně váží k lokalizaci nalezišť. Při určování místa a rozsahu nálezů se jako nejpřesnější (podle očekávání) ukázalo používání systému koordinát. Dříve a občas ještě do současnosti nouzově používaná lokalizace vztažená k domovnímu číslu (popisnému či uličnímu) byla zpětně rekonstruovatelná jen díky skutečnosti, že pro zpracovávané území byla pouze shodou okolností k dispozici mapa s potřebnými údaji. K této lokalizaci je ale nutno dodat, že některé okrajové části Hradce Králové byly ale v minulosti (po svém připojení?) alespoň částečně přečíslovány (např. Malšovice). Nicméně se tato

práce patrně nestala všeobecnou. Překvapivě (a proti některým tradicím) se velmi problematickým způsobem lokalizace stalo určení pozice naleziště pomocí parcelního čísla. I když pomíneme relativně časté subjektivní chyby vzniklé různými čtením či chybným přepsáním původních rukopisných údajů z katastrálních map, dále zcela běžnou záměnu parcelního čísla (parc.č.; kat.č.) s evidenčním pozemkovým číslem (p.p.č.) nebo číslem stavební parcely (st.p.č.), popřípadě ošklivou lokalizaci naleziště v rámci mnohahektarové parcely (především v Plotišťích nad Labem, Novém Hradci Králové a Věkoších), je největším problémem při reambulaci údajů průběžné zanikání parcel. Tento jev opakovaně patrný zvláště na hranicích hradeckého intravilánu je způsoben především změnou funkce pozemku. Nové číslo, většinou nijak nekorespondující s původním numerickým označením plochy deklaruje parcelní čísla takřka na úroveň užívání pomístních názevů, či jiných obdobně nejistých technik určování polohy (buzola, krokování, etc.). Jedinou naší výhodou bylo, že pro značnou část lokalit zkoumaných v 70. a 80. letech minulého století jsme měli k dispozici jejich zákresy do výsečí katastrálních map. Starší, tímto způsobem lokalizované akce zvláště v oblasti Slezského Předměstí se ale dlouho jeví jako nedohledatelné. Problémy alespoň zpočátku způsobilo i opakované zavádění číselného označování archeologických lokalit v rámci jednoho katastru (např. v Plotišťích bylo toto číslování zahájeno třikrát). Také využití archivních mapových děl nepřineslo s výjimkou map Stabilního katastru očekávaný užitek. Historické mapy nemají často ani potřebnou přesnost a navíc jejich malá měřítká je trvale odkazují v nejlepším případě jen do role doplňujících informačních pramenů o přírodních podmínkách, reliéfu a vodnímu režimu Hradce Králové a jeho nejbližšího okolí před novověkými změnami. V poslední době byla zpřístupněna i další archivní mapová díla (např. mapy 1. a 2. vojenského mapování /www.geolab.cz/), což umožňuje jejich rozsáhlejší použití jako možného (byť problematického) informačního pramene. Ostatní problémy (např. rozdílná datace, obecně si protřečící, případně zmatečné popisy terénních situací, neujasněný počet nálezů a jejich uložení, etc.) nepřekročily žádným způsobem – snad až na množství – rámec běžné odborné rešerše.

Závěr

Studie „Archeologická naleziště a kulturní památky“ byla plánována jako příloha B.17 směrné části územního plánu města Hradce Králové. Na jejím vzniku se různou měrou podíleli odborní pracovníci AO MVČ Hradec Králové a pražského a pardubického pracoviště Národního památkového ústavu. Práce vznikla rešerší a následným odborným zpracováním několikatisícového souboru dat, které se podařilo sjednotit do 353 nalezišť situovaných do památkově nejohroženějších partií aglomerace, tj. intravilánů hradeckých předměstí, aglomerovaných obcí a do dosud nezastavěných prostor mezi nimi.

Mimo vlastní strukturovaný soupis nalezišť studie obsahuje zdůvodnění požadavků památkové péče včetně odkazů na stávající legislativu (viz příloha); doplňující informace pro státní zprávu a pokyny pro stavebníka. Umožňuje vymezení jednotlivých zón památkové ochrany v rámci celého správního území, včetně vyhodnocení zvoleného území z hlediska archeologické památkové péče (např. pro potřeby územně plánovací dokumentace, podkladů k územnímu nebo řízení). Výběr záznamů je obousměrný, tj. volba je možná z databáze na základě specifických požadavků uživatele, nebo na základě prostorové identifikace v rámci kartogramu. Je plánováno zveřejnění kartogramu a zjednodušené informační věty na webových stránkách hradeckého magistrátu.

Práce byla předána v požadovaném termínu a bez připomínek ze strany zadavatele t.j. Útvaru hlavního architekta Magistrátu města Hradce Králové. Stavební obor téhož magistrátu ji ale posléze – v rámci vlastního právního rozkladu opírajícího se o nesouhlas s použitím z jeho hlediska právně nejasné definice „území s archeologickými nálezy“ odmítl vzít na vědomí.

Příloha

Použitá legislativa se vztahem k archeologické památkové péči:

1. Sbírka mezinárodních smluv č. 99/2000 – Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (zde zejména čl. 1; čl. 2; čl. 4 a čl. 5).
2. Sbírka mezinárodních smluv č. 73/2000 – Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy (zde zejména čl. 1 a čl. 4).
3. Ústava České republiky, zákon č. 1/1993 Sb. ČR, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb. ČR, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb., ústavního zákona č. 448/2001 Sb., ústavního zákona č. 395/2001 Sb. s účinností ke dni 1. června 2002 (zde čl. 1, odst. 2; čl. 10).
4. zákon č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. ČR s účinností ke dni 1. ledna 1999 (zde zejména čl. 11, odst. 3; čl. 34, odst. 2; čl. 35, odst. 3).
5. Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění zákona č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník, zákona č. 262/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 103/1990 Sb., zákona č. 43/1994 Sb. ČR, zákona č. 19/1997 Sb. ČR, zákona č. 83/1998 Sb. ČR, nálezu Ústavního soudu č. 96/2000 Sb., zákona č. 151/2000 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 95/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb. a zákona č. 239/2000 Sb., zákona č. 59/2001 Sb., ve znění zákona č. 254/2001 Sb., ve znění zákona č. 422/2002

- Sb. ze dne 18. září 2002 (zde zejména § 2; § 3; § 10; § 11; § 29; § 32; § 37 odst. 2; § 54; § 55; § 57; § 62; § 66; § 127).
6. Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 131/1998 Sb. ze dne 29. května 1998 o územně plánovacích podkladech a územně plánovací dokumentaci.
7. Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 132/1998 Sb. ze dne 29. května 1998, kterou se provádějí některá ustanovení stavebního zákona.
8. Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 137/1998 Sb. ze dne 9. června 1999 o obecných technických požadavcích na výstavbu (zde zejména § 4; § 7).
9. Zákon 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn obsažených v zákonech č. 242/1992 Sb., č. 361/1999 Sb., a č. 61/2000 Sb., 122/2000 Sb., č. 132/2000 Sb., č. 146/2001 Sb. a č. 320/2002 Sb. účinný ke dni 1. ledna 2003 (zde zejména § 2; § 5; § 6; § 9; § 10; § 11; § 12; § 14; § 15; § 21; § 22; § 23).
10. Vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění vyhlášky č. 139/1999 Sb. a vyhlášky č. 538/2002 Sb., účinná ke dni 1. ledna 2003.
11. Výnos MK ČSR ze dne 21.12.1987 – text 16417/87/VI/1, viz též dokument Ministerstva školství a kultury č.j. 4.162/62–V/2 z 8.2..62 o zřízení MPR.
12. Rozhodnutí Okresního národního výboru v Hradci Králové – odboru kultury, č.j. 847 z 8.12.1987 o vymezení ochranného pásma městské památkové rezervace Hradec Králové.
13. Vyhláška VČ KNV ze dne 17. X. 1990 o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje, a to s účinností od 1. 11. 1990.
14. Zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 227/2000 Sb. a zákona č. 226/2002.

Literatura:

- Benešová, J. – Bláha, R. – Kalferst, J. – Sklenářová, Z. 2003: Hradec Králové – územní plán města, příloha B.17 – archeologická naleziště a kulturní památky (zóna I–III). Textová část přílohy. Kopie zprávy uložena na AC MVČ Hradec Králové.
- Bučívaldek, M. 1971: K archeologické heuristice a kritice, in: Nové archeologické metody I – Třídění materiálu, 11–23. Skripta FF UK Praha.
- Demek, J. a kol. 1965: Geomorfologie českých zemí. Praha.
- Filip, J. 1946: Městské muzeum v Hradci Králové, OP XIII, 78–79. Praha.
- Kana, M. a kol. 2004: Nedestruktivní archeologie. Praha.
- Wilkyska, R. a kol. 1970: Geobotanická mapa ČSSR. Praha.

Toman, F. 1985: Sto let výstavby a územního plánování města Hradce Králové, Hradec Králové.

Válek, B. 1964: Půdy východních Čech. Havlíčkův Brod.

Radek Bláha – Jana Benešová – Jiří Kalferst: Database of archaeological sites on the administrative territory of the city of Hradec-Králové. A study entitled „Archaeological sites and cultural monuments“ was planned as Annex B.17 of the trend-setting part of the territorial-development plan of the city of Hradec-Králové. Its authors included specialists of the Department of Archeology of the Museum of East Bohemia at Hradec-Králové, as well as the Prague- and Pardubice branch office of the National Antiquities' Institute. The research and treatment phases of a data group, numbering several thousand items, resulted in the delimitation of 353 archaeological sites situated into the most endangered sectors of the municipal agglomeration, that is, into the suburban areas of Hradec-Králové, into affiliated communities, as well as into areas hitherto free of buildings in between these. In addition to the structured site descriptions proper, this study supplies the substantiation of the demands of the Antiquities' Service including reference to the laws in validity now (cf. the Annex), as well as supplementary information for the state administration, and instructions for builder firms. It opens the way towards delimitation of the individual antiquities' protection zones in terms of the entire administrative territorial unit, including the assessment of the selected territory from the viewpoint of the archaeological antiquities' management (such as, for instance, for the needs of the territorial-planning documentation or materials for territorial building procedures). The data entries can be accessed both ways: either from the database according to specific demands of the user, or according to spatial identification with reference to a cartogram. The cartogram and the simplified information clause are to be published on the website of the Municipal office of the city of Hradec-Králové.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 30, 2004

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM PRAVĚKÝCH OBJEKTŮ A NOVOVĚKÉ CIHELNY V AREÁLU KIMBERLY-CLARK V JAROMĚŘI R. 2003

Radek Bláha – Jiří Sigl

Archeologický výzkum v roce 2003 probíhal na dvou stavbách v areálu Kimberly Clark a. s., a to v prostoru severně od ploch zkoumaných v předchozích letech (Sigl 2002; 2003).

Již v průběhu archeologického výzkumu v roce 2002 jsme věděli, že je připravováno vyhloubení rýhy pro zemní potrubí SHZ, jehož trasa byla zaznamenána v dokumentaci. Při obhlídce staveniště v létě 2003 jsme zjistili, že předmětem archeologického výzkumu má být v první fázi také výkop pro plyn, vedený podél vnitřní strany nově provedeného obvodového oplocení na parcelách č. 2290/16, 2407/18, 19. Rýha pro plynovodní potrubí byla dlouhá cca 520 m a měla výměru 823 m². Plocha výkopu SHZ potrubí o délce cca 150 m a šířce cca 1,8 m, tedy o výměře cca 268,4 m² se nacházela na parcelách č. 2407/1, 2216/1 a 2290/1. Sledované naleziště leží v nadmořské výšce 263–267 m. Koordináty obou vedle sebe ležících výzkumů jsou ZM 10:13–22–09, 286/297, 311/301, 313/289 mm (plynovod) a ZM 10:13–22–09, 289/282, 304/285 mm (potrubí SHZ). Archeologický výzkum provádělo Muzeum východních Čech, technické a dokumentační práce realizovala firma Čermák – Praha v srpnu a září r. 2003.

Postup hloubení rýhy pro plynové potrubí spočíval v provedení skřívky, ve vizuálním sledování dosažené úrovně a nakonec v dokumentaci stěny vyhloubeného výkopu. Při této značně náročné dokumentaci byla zaměřena podstatná část severního profilu severní větve výkopu pro plynovod. Podařilo se zde zaznamenat dva rozsáhlé objekty, a to objekt č. 1329, dlouhý cca 21 m a objekt č. 1330 o délce cca 27 m (vzájemná vzdálenost mezi nimi činila téměř 120 m). Objekt č. 1329 se skládal z 11 částí, každá tato část byla na profilu tvořena čtvercovou jamou o délce cca 1 m a výšce cca 60 cm. Většina z nich byla v nejspodnější partii dvěma propálená a nad ní se nacházela drť cihel s černým povrchem a s černou spálenou hlinou. Mezi oběma vrstvami ležela tenoučká vrstvička žlutě okrové pískité hlíny. Nad těmito vrstvami byla cihlová drť a části cihel s příměsí hlíny. Celá situace byla v horních partiích překryta orníci. Podloží bylo tvořeno bílou prachovitou kompaktní hlinou a ještě níže červenou jílovitou hlinou. Obdobná situace byla dokumentována u objektu č. 1330, který měl 14 částí podobných těm zjištěných v objektu 1329. Oba objekty lze interpretovat jako zbytky původně rozsáhlejšího výrobního zařízení. Pravidelně rozmístěné čtvercové jámy s pro-

páleným dnem a zásypem tvořeným zlomky cihel jsou patrně zbytky kanálků s otopnou, respektive vyhřívací funkcí. Podoba těchto objektů, jejich umístění v předpolí pevnosti Josefov i pomístní název „na Cihelnách“ (k tomu viz Kuběnka 1968, 154), umožňuje vyslovit názor, že se jedná o pozůstatky cihlářských pecí z druhé poloviny 18. století. Objekty související zřejmě s výrobou cihel se podařilo zjistit i při výzkumu v roce 2000 a především 2001 (Sigl 2002, 84–85).

V západní větvi výkopu se nacházel sídlištní objekt (č. 1328), který chronologicky a kulturně patří slezskoplatěnické kultuře.

Další výzkum proběhl v souvislosti s výstavbou zemního potrubí SHZ, v tomto případě byly zjištěné objekty zkoumány plošně. Celkem zde bylo zaznamenáno 44 objektů, z nichž se převážně jednalo o kule a žlaby, které pravděpodobně tvořily konstrukční prvky řady 4 dlouhých neolitických domů patřících kultuře s vypíchanou keramikou. K této řadě patřil i dům, který byl zjištěn v roce 2002 a nacházel se západně od plochy zkoumané v roce 2003.

Lze tedy shrnout, že největším přínosem výzkumné sezóny v roce 2003 bylo odhalení novověkého výrobního zařízení (cihelny) souvisejícího s výstavbou pevnosti v Josefově a dalších objektů. Při výzkumu bylo dále zjištěno pokračování několikafázového sídliště z období kultury s vypíchanou keramikou a doklady osídlení kultury slezskoplatěnické.

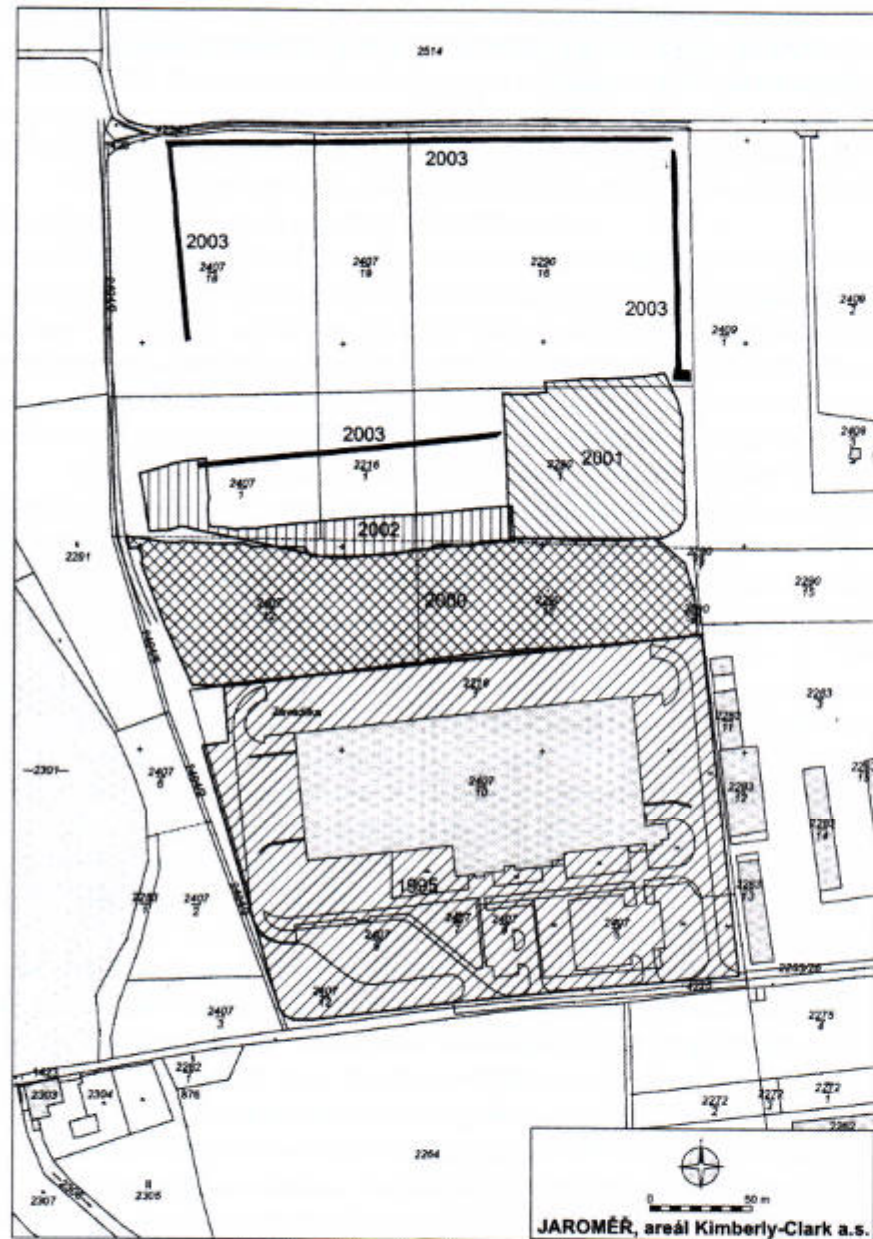
Literatura:

- Kuběnka, J. 1968: Pomístní jména v Jaroměři, *Minulost Jaroměře 1, Krkonoše – Podkrkonoší, Supplementum IV, Jaroměř – Trutnov*, 135–171.
- Sigl, J. 2002: Pokračování archeologického výzkumu v Jaroměři v roce 2001, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 83–88.
- Sigl, J. 2003: Archeologický výzkum v Jaroměři v r. 2002, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 29, 73–78.

Radek Bláha – Jiří Sigl: Archaeological excavations of prehistoric features and a post-medieval brick kiln in the Kimberly-Clark area at Jaroměř in 2003. Trenches excavated for supply lines were monitored during continuation of the archaeological exploration of the Kimberly-Clark enterprise area in 2003. Two large features, one 21 and the other 27 m long, displaying regularly spaced hard-fired parts with brick fragments in their fillings, could be documented in the sides of the northern trench excavation. Both features are likely to represent vestiges of an originally bigger production feature. Most probably, these were brick kilns of the second half of 18th century, supplying building materials to the nearby fortress of Josefov. A lonely feature which came to light in the western half of the gas-supply line belongs to the Silesia-Platěnice culture of the Final Bronze Age and the Early Iron Age. The water-supply trench came next to be investigated. We put

on record 44 features, mostly post-holes and shallow trenches, belonging probably to construction elements of four long houses of the Neolithic Stroked-Pottery culture. They thus represent a continuation of an alignment of houses of this culture, observed in previous years.

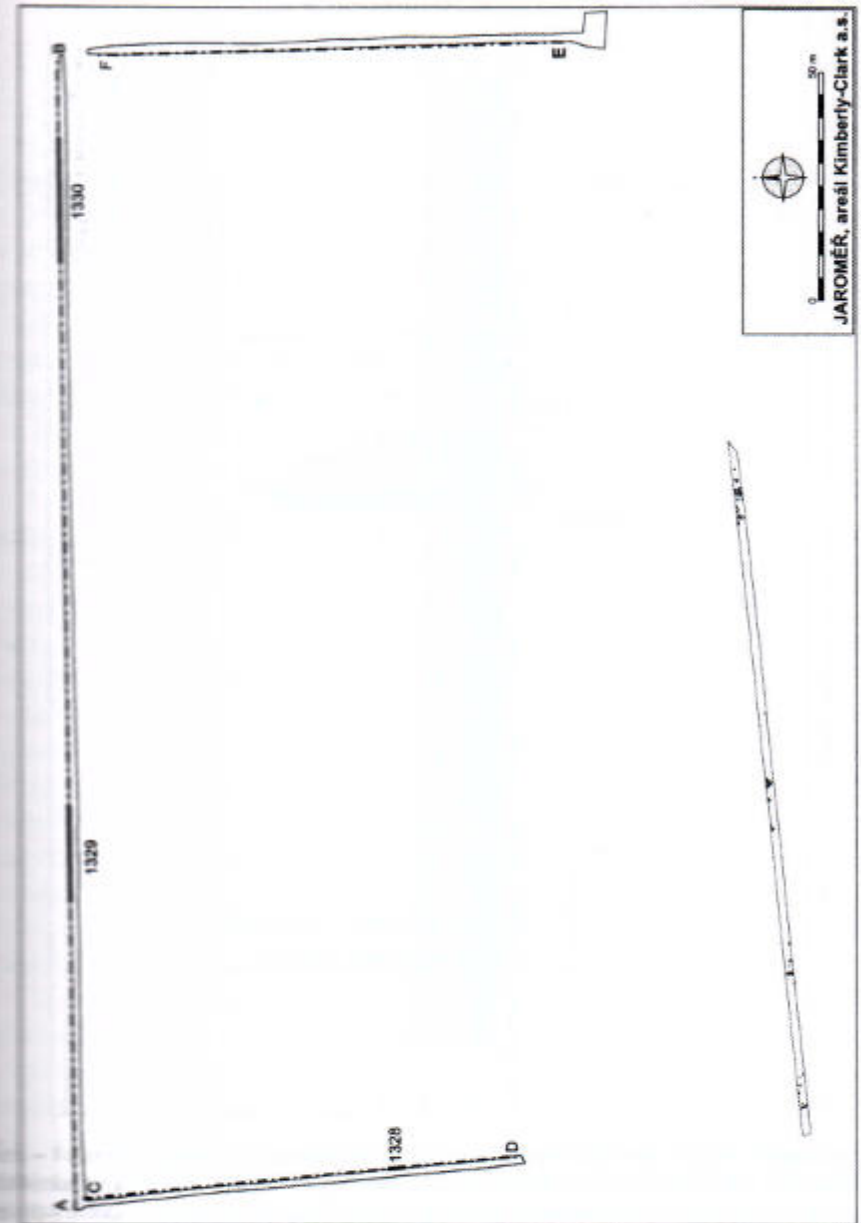
Tab. 1

Tab. 1 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Geodetické zaměření zkoumané plochy podle jednotlivých sezón (1995, 2000-2003).

Pl. 1 – Jaroměř – Dolní-Dolce, district of Náchod. Geodetical survey of the investigated area according to individual excavation campaigns (1995, 2000-2003).

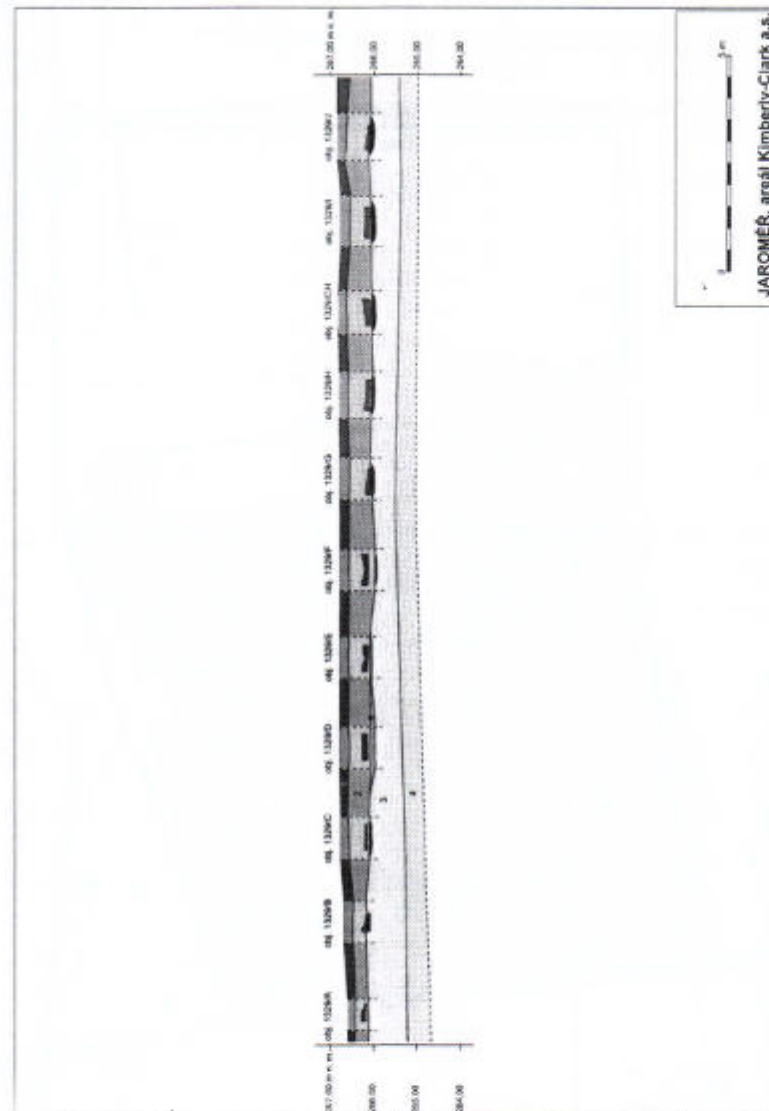
Tab. 2

Tab. 2 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Archeologický výzkum v roce 2003 se zakreslenými prvky.

Pl. 2 – Jaroměř – Dolní-Dolce, district of Náchod. Archaeological excavations of 2003 with features plotted on.

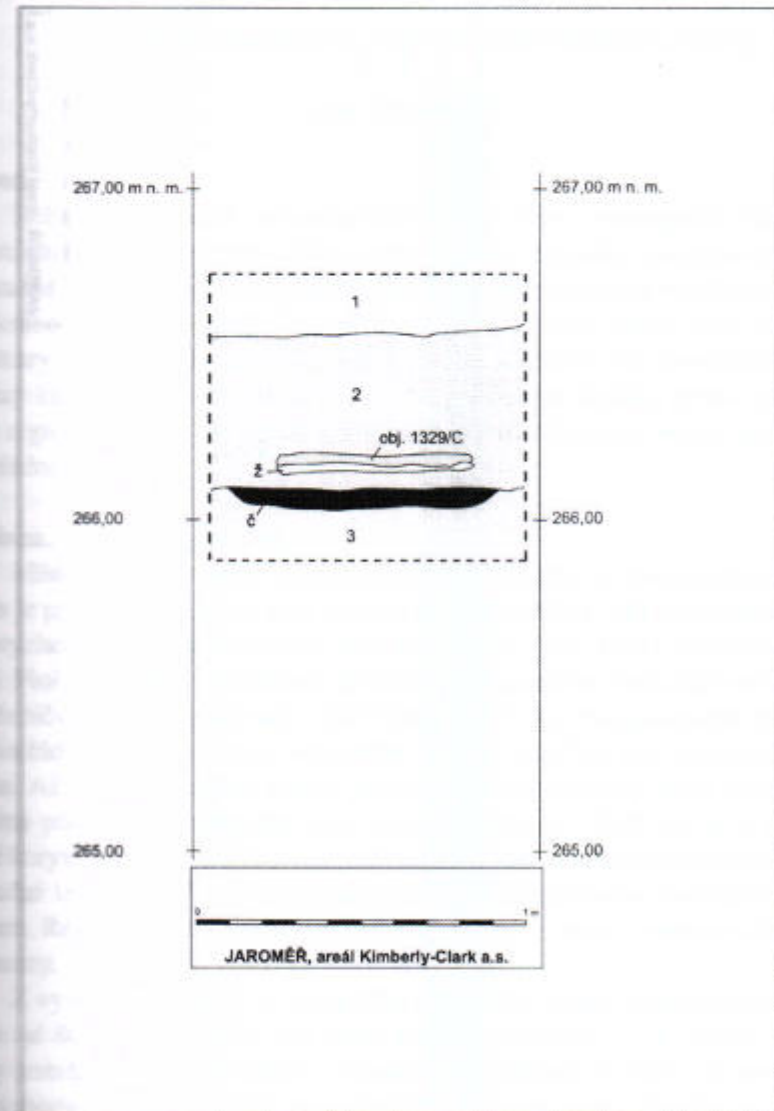
Tab. 3

Tab. 3 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Severní řez objektem 1329. Popis kontextů: 1 – ornice, šedohnědá hlína s úlomky cihel. 2 – cihlová drť s příměsí hlíny. 3 – bílá prachovitá kompaktní hlína. 4 – červená jílovitá hlína. ž – žlutá okrová písčitá hlína, tenká vrstva jen pod drtí cihel. č – do černa propálená vrstva.

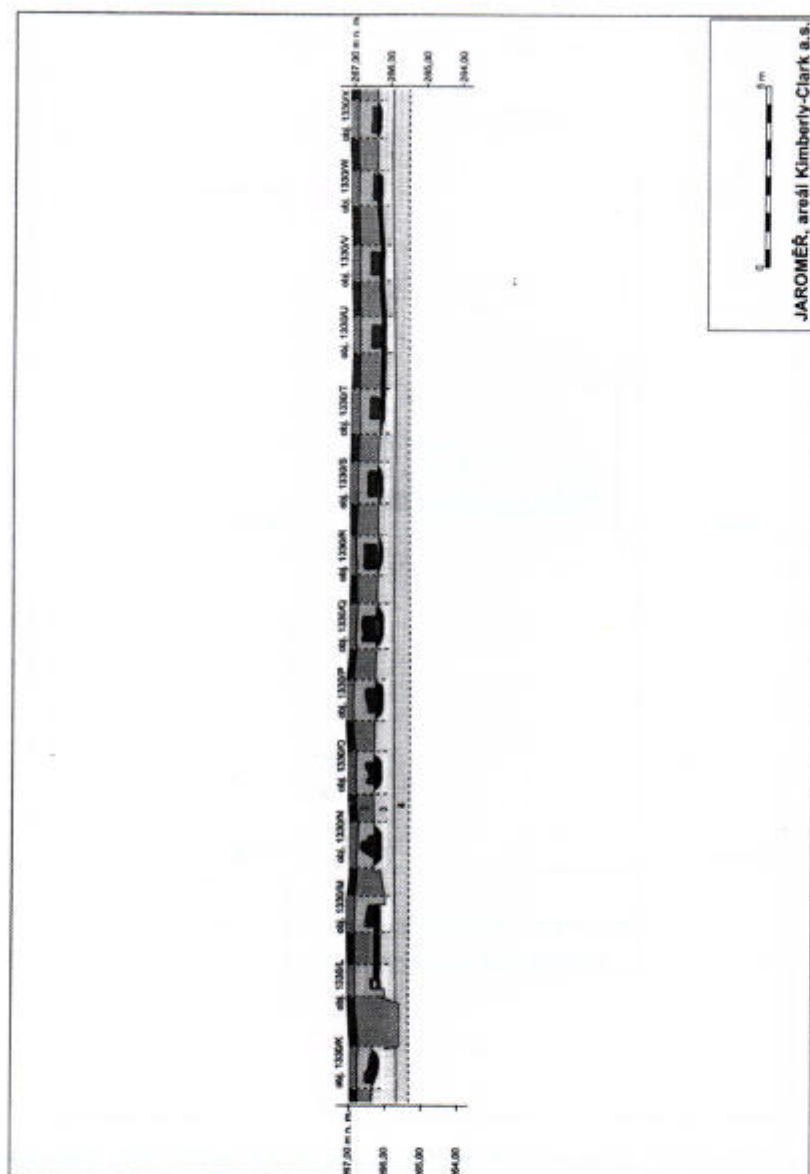
Pl. 3 – Jaroměř – Dolní-Dolce, district of Náchod. Northern section through feature 1329. Key to contexts: 1 – arable, grey-brown clay with brick fragments, 2 – crushed brick with clay admixture, 3 – white powdery compact clay, 4 – red loamy clay, ž – yellow ochre-coloured sandy clay, a thin layer underneath crushed brick only, č – clay fired into shades of black.

Tab. 4

Tab. 4 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Severní řez objektem 1329/C. Popis kontextů: 1 – ornice, šedohnědá hlína s úlomky cihel. 2 – cihlová drť s příměsí hlíny. 3 – bílá prachovitá kompaktní hlína. 4 – červená jílovitá hlína. ž – žlutá okrová písčitá hlína, tenká vrstva jen pod drtí cihel. č – do černa propálená vrstva.

Pl. 4 – Jaroměř – Dolní-Dolce, district of Náchod. Northern section through feature 1329/C. Key to contexts: 1 – arable, grey-brown clay with brick fragments, 2 – crushed brick with clay admixture, 3 – white powdery compact clay, 4 – red loamy clay, ž – yellow ochre-coloured sandy clay, a thin layer underneath crushed brick only, č – clay fired into shades of black.

Tab. 5 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Severní řez objektem 1330. Popis kontextů: 1 – ornice, šedohnědá hlína s úlomky cihel. 2 – cihlová drť s příměsí hlíny. 3 – bílá prachovitá kompaktní hlína. 4 – červená jílovitá hlína.

Pl. 5 – Jaroměř – Dolní-Dolce, district of Náchod. Northern section through feature 1330. Key to contexts: 1 – arable, grey-brown clay with brick fragments, 2 – crushed brick with clay admixture, 3 – white powdery compact clay, 4 – red loamy clay.

VÝŠINNÁ LOKALITA PODHRADÍ (OKRES JIČÍN)

Eva Ulrychová

1. Úvod

Během zpracování archeologické sbírky Jičín a postupného shromažďování starších publikovaných nálezů bylo zjištěno nápadné a opakované sídlení ve výrazné poloze při jižním úpatí kopce se zříceninou hradu Velíš (k.ú. Podhradí). Soubory nálezů datují toto osídlení do eneolitu, starší doby bronzové, do kultury lužické a raného středověku (Bernard 1934). Obě eneolitická období a nálezy kultury únětické, jež jsou předmětem tohoto článku, jsou v nálezovém rámci regionu zastoupena velmi skromně, a proto nálezy z uvedené polohy mají mimořádnou hodnotu.

2. Poloha, přírodní podmínky

Místo níže popsanych nálezů je plochou při jižním obvodu hradního kopce (ten je ppč. 583/1). Jedná se o plošinu přibližně 350 x 250 m skloněnou k jihu a jihovýchodu v nadmořské výšce 400–410 m n.m (ppč. 578/1 a jižní a východní okraj). Plošina je od severozápadu (hlavní směr proudění vzduchu a srážek chráněna čedičovým kopcem hradu Velíš (kóta 429,2 m s triangulačním bodem nejvyššího řádu) a západní částí Velíšského hřbetu, který na jihu uzavírá Jičínskou kotlinu. Až k patě hradního návrší přiléhala sprašová návěj, která byla překryta humózními půdami. Jihozápadně pod kopcem směrem k Bukvici je v ploše polí patrné koryto zaniklé vodoteče. Lokalita je součástí mírně teplé oblasti s průměrnou roční teplotou 7–8 °C a průměrnými ročními srážkami oscilujícími kolem 750 mm. Rekonstrukční geobotanická mapa uvádí v tomto prostoru duhohabrové porosty.

Z vymezené plošiny a především z hradního kopce (poškozeného těžbou dřeviny od 80. let 19. století, při které byly likvidovány v 17. století pobožené zbytky rozsáhlého hradu Velíš) je mimořádný rozhled do okolí. K severu a severovýchodu jsou v dohledu kopce se zříceninami hradů Bradlec a Kumburk a s nimi Krkonoše, na opačnou stranu jsou při dobré viditelnosti patrné stožary vyhláček u Českého Brodu. Jedná se o strategickou polohu ve výhodném přírodním prostředí nemající období v západní polovině Jičínska.

3. Osídlení

Jižní svahy mezi obcemi Bukvice, Chyjice, Velíš a Staré Místo jsou areálem opakovaného osídlení z neolitu. Velký soubor nálezů ze svahů pod hradním

kopcem je datován do kultury s keramikou lineární (včetně nálezů tzv. šáreckého typu Vencel 1963), z blízkosti vsi Bukvice pocházejí kamenné nástroje datovatelné do kultury s keramikou vypíchanou. Na některém se sídlišti zde byly do finální podoby z donesené suroviny vyráběny broušené kamenné nástroje (Ulrychová 2003 v tisku). Jižně od školy ve Velíši byl zjištěn jednoduchý rondel (Ulrychová 2001, 56–62) V mladším neolitu nejspíš nebyl tento mikroregion k sídlení využit, nálezy zatím zcela chybějí.

Dalším nálezem je lužický žárový hrob objevený u Šlikovy vsi (podle popisu místa nálezu jižně nad vsí na severní polovině ppč. 424/1, k.ú. Podhradí). Před rokem 1899 jej našel pan Pluhař z Podhradí. Z nálezů jsou v jičínské archeologické sbírce zachovány 4 střepy (inv. č. 3280–3283, Böhm 1932 NZ, Zpráva...1899, Vokolek 1999, 41). Následujícímu období, pozdní době bronzové, patří střep z podhrdlí a výdutí amfory se šrafovanými trojúhelníky na leštěném tmavošedém povrchu (M Jičín inv. č. 150), nalezený společně s nálezy KNP v kulturní vrstvě u paty hradního kopce.

Ve třetím klimatickém optimu holocénu byl osídlen jihovýchodní svah hradního kopce. Je to dnešní jižní část vsi Podhradí v okolí kaple (st. pč.1) a na pozemcích st. pč. 3–6 a 10–11. Před rokem 1932 zde ing. J. Bernard našel starohradištní a mladohradištní střepy (M Jičín inv. č. 218–222, 1155–1165, 1504, 3185). Mladohradištní pohřebiště bylo už před rokem 1924 postupně zničeno pod hradním kopcem a ve farské zahradě obce Velíš severozápadně od kostela sv. Václava (Bernard 1933, 35, Böhm 1932a NZ).

4. Osídlení z pozdní doby kamenné a starší doby bronzové

Nálezy z uvedených období jsou velmi často nepřesně lokalizovány (např. Vokolek 1969, 10). Příčinou je skutečnost, že hrad Velíš leží na k.ú. Podhradí a stejnojmenná obec na k.ú. Velíš. Jižním svahem mezi hradem Velíš a obcí Velíš probíhá rozhraní obou katastrálních území. U mnohých nálezů není tato hranice respektována. Pokud jsou nálezy doprovázeny dalšími údaji, daří se jej většinou poměrně přesně lokalizovat.

Místo s nálezy z eneolitu a starší doby bronzové podrobněji popisuje L. Hájek (1940). Při základech hradní věže byla asi 1 m silná kulturní vrstva se střepy, kamennými nástroji a mazanicí. Mísa inv. č. 423 (a nejspíš – podle inventárních čísel – i pohár a pohárek) byla původně v soukromé sbírce nálezce střepů kultury nálevkovitých pohárů Ing. J. Bernarda, který ji daroval jičínskému muzeu. Ostatní nálezy se do muzea dostávaly asi hned po svém objevení.

4.1. Kultura nálevkovitých pohárů

V archeologické sbírce jičínskému muzeu jsou zachovány tři nádoby, které byly nalezeny na jednom místě ve střepech a rekonstruovány ve Státním archeo-

logickém ústavu Praha. Jedná se o pohár s ouškou, pohárek a mísu s ouškou (Šnajdr 1903, 10).

Pohár (inv. č. 424 označen jako Velíš) byl slepen asi ze dvaceti střepů okružové barvy a místy doplněn. Těsto na nádobu bylo velmi jemně proplaveno a je bez patrné příměsi. Na povrchu výdutí poháru jsou čtyři šedé skvrny. Část výdutí chybí, těsně pod hrdlem nádoby jsou zachována dvě páskovitá vertikální ouška, třetí je doplněno, čtvrté chybí. Okraj poháru je vykloněný, povrch nádoby byl pečlivě vyhlazen a je bez výzdoby. Rozměry : průměr podstavy 75 mm, průměr ústí nádoby 165 mm, výška 187 mm.

Pohárek (inv. č. 422, označen jako Velíš) červenohnědé barvy byl slepen z osmi nezdobených střepů. V nich je patrná příměs písku. Polovina mírně asymetrické nádoby byla doplněna. Rozměry pohárku: průměr podstavy 39 mm, průměr ústí 76–80 mm, výška 110 mm.

Mísa (inv. č. 423, označena Velíš) byla v roce 1990 při převzetí archeologické sbírky nalezena rozbitá na jednotlivé střepy. Ty byly po styčných ploškách a kolem nich omazány silnou vrstvou dvousložkového lepidla. Díky velkému úsilí konzervátora jičínskému muzeu byly střepy zbaveny lepidla, přirozeně i částí svého povrchu. Mísa byla s mírnými defekty znovu slepena. Je kónického tvaru, okraj je na dvou místech vylomen. Mírně dovnitř prohnutá výduť je místy doplňována a je ukončena poměrně malou podstavou podobně jako pohár a pohárek. Povrch nádoby byl pečlivě vyhlazen, keramické těsto použité na její výrobu bylo velmi jemně proplaveno a je bez patrné příměsi. Na lomu okraje a výdutí jsou blízko sebe vytažena dvě vertikální ouška zdobená po každé straně dvěma „vousy“. Rozměry: průměr podstavy 108 mm, průměr ústí 276–286 mm (včetně mírné deformace po opakovaném lepení), výška 166 mm.

Datace: Kultura nálevkovitých pohárů, starší (baalberská) fáze. Všechny tři nádoby byly publikovány L. Šnajdrem (1903,10) a J. Böhem (1930–1935), a původně datovány do kultury jordanovské. Naposled publikoval hodnocení nálezy v Podhradí M. Zápotocký (2000, 482.).

Další nálezy kultury nálevkovitých pohárů uložené v muzeu Jičín.

Keramika:

inv. č. 145 – ze čtyř střepů slepený okraj a podhrdlí poháru, šedý střep, oboustranně překryt hnědou vrstvou, jemně plavená hlína, těsně pod okrajem vertikální vrypy, rozměry 55 x 75 mm

inv. č. 146 – okraj a část podhrdlí poháru, šedý střep s příměsí velmi jemného písku, těsně pod okrajem vertikální vrypy, rozměry 64 x 40 mm

inv. č. 147 – zlomek podhrdlí poháru (?), šedý střep zdobený vodorovnou plastickou páskou a k ní kolmou zčásti rozdvojenou plastickou páskou, rozměry 37 x 31 mm

Inv. č. 149 – zlomek okraje poháru, světlehnědý střep z jemně plavené hlíny, těsně pod okrajem vertikální vrypy, rozměry 18 x 27 mm

Inv. č. 151 – střep z výduti šedé nádoby z jemně plavené hlíny, povrch oboustranně přetáhnut světlejší šedou vrstvičkou, výzdoba plastickou páskou, rozměry 55 x 24 mm.

Kamenná industrie:

Inv. č. 135 – polovina kamenného sekeromlatu se silně obitým kolmým břitem vějířovitého tvaru z amfibolového rohovec, kvalitní kus suroviny jemné zrnitosti, na zlomku je zčásti zachován šikmo vyvrtný otvor průměru 25–27 mm. Rozměry délka 113 mm, max. šířka 50 mm, výška těla 40 mm, výška břitu 62 mm.

Inv. č. 136 – celý nepoškozený sekeromlat lodkovitého tvaru z amfibolového rohovec s otvorem průměru 20–24 mm. Délka nástroje 135 mm, max. šířka 56 mm, výška 27 mm.

Inv. č. 139 – menší obitá polovina sekeromlatu původního fasetovaného nástroje z amfibolového rohovec jemné zrnitosti s částí otvoru a mírně rozšířeným obloukovitým ostřím, rozměry 107 x 36 x 29 mm.

Inv. č. 140 – vertikálně ukončený tyl a část těla masivního nástroje s částí otvoru z amfibolového rohovec jemné zrnitosti, rozměry 78 x 61 x 46 mm.¹

Inv. č. 152 – zlomek světlešedé čepelky, zachován bulbus, 17 x 19 mm

Inv. č. 153 – zlomek tmavošedé čepelky, zachován bulbus, 16 x 16 mm

Inv. č. 155 – hrot s obvodovou i plošnou retuší z pruhovaného šedého kamene, 34 x 16 mm

Inv. č. 156 – čepelka z okraje šedého jádra kamene s oběma odlomenými konci, 31 x 10 mm

Inv. č. 728 – špice broušeného nástroje s částí otvoru a vertikálním ostřím z amfibolového rohovec velmi jemné zrnitosti, rozměry 87 x 59 x 37 mm.²

V muzeu v Poděbradech je zachována menší (část s tylem nástroje) polovina fasetovaného sekeromlatu z velmi kvalitního jemnozrného amfibolového rohovec (číslo 11 527). V Národním muzeu v Praze jsou zachovány tři kamenné nástroje datované do eneolitu (inv. č. 9 832, 10 137, 14 343; Hájek 1940, 120, týž 1950 NZ).

¹ Z tohoto nástroje byl vzat vzorek ke zpracování a určení suroviny a jejího ložiska manželé Šreino-
vými.

² Z nálezkového fondu chybí štípaný nástroj inv. č. 154. Pro něj je zachován popis ve staré inventární
knize sbírky archeologie, která obsahuje i kresbu předmětu. Je jím – cituji „zlomek pazourkové
čepelky hnědočerné až šedošedé. Po pravé straně pečlivě vyretušované zoubky, používáním vyhlazené
do lesku. Délka 20 mm.“ Předmět byl ztracen již v době zřízení této evidenční knihy. Popis byl
pravděpodobně převzat ze starší, nezachované evidence nálezů.

4.2. Kultura s keramikou šňůrovou

V muzeu jičínském je rovněž uložen kamenný sekeromlat ze šedošedého kamene (nejspíš rovněž amfibolový rohovec) s otvorem. Rozměry nástroje typu AHA : délka 122 mm, max. šíře 46 mm, výška (u ostří) 39 mm, průměr válcovitého otvoru 13 mm, hlazený povrch. Nedávno uveřejněný soupis nálezů kultury s keramikou šňůrovou jej neobsahuje (Kalferst – Prostředník 1993).

4.3. Kultura zvoncovitých pohárů (?)

Údajně z kulturní vrstvy při patě hradního kopce byl nalezen i džbánec, který by mohl pocházet z kostrového hrobu této kultury (Hájek 1940, 118, týž 1968, 132). Nádoba je uložena v Národním muzeu v Praze pod inv. č. 6783. Vzhledem k nejnovějšímu vymezení souboru tzv. průvodní keramiky pozdně eneolitických kultur je jasné, že nádoba do ní patří a zůstává bez jistého kulturního určení (Matoušek – Štajnochr 2001).

4.4. Kultura únětická

Vyjímečným nálezem z prostoru jižně při úpatí hradního kopce byl kostrový hrob muže s mimořádnou pohřební výbavou (Píč 1890, 319). Hrob byl v uvedeném roce vystaven v Národním muzeu, součástí publikace je i kresba náhrdelníka (Šnajdr 1903, Matiegka 1892, 223). Hrob byl nalezen severně od neolitické osady na temeni kopce a hradu Velíš uprostřed pravěkého sídliště. Pohřbený muž měl dva „imitované spirálové náramky z bílého bronzu (plechu)“ a již uvedený náhrdelník složený ze 12. perel jantaru (Balt) a 9. trubičkovitých schránek mořských živočichů (upravené schránky Kelnatky obecné?, Dentalium vulgare?, Středomoří, Balt?), tří škeblí Cardium (Balt, Černomoří) a jedné škeble Cardium zhotovené z bronzu(!) a dvou svitků bronzového drátu. Náhrdelník je vystaven v expozici pravěku a raného středověku v Národním muzeu Praha.

V Národním muzeu v Praze je uložena nádoba a jeden bronzový náramek (inv. č. 47 745, 47 744). Analýza kovu přiřazuje náramek (na rozdíl od nádoby) spíše okruhu kultur popelnicových polí (Sangmeister 1974, 304, č. 19 983).

V archeologické sbírce jičínského muzea jsou uloženy tři střepy kultury únětické bez bližší lokalizace (inv. č. 3258–3260). Z dalšího souboru střepů (inv. č. 3363) byla slepena horní polovina vakovitého hrnce tmavošedé barvy (Pozn. 2). Torzo nádoby ani střepy nemají zachovány nálezové okolnosti.

5. Závěr

Vyšinná poloha u jižního úpatí kopce hradu Velíš je vyjímečnou lokalitou regionu. Nejvýznamnější (podle zachovaných nálezů) byla vyšinná osada nositelů kultury nálezkovitých pohárů, datovaná přesněji do baalberského stupně této kultury. Místo bylo k sídlení a pohřbívání vyhledáváno i v mladším a pozdním eneolitu. Vyjímečným milodarem mužského kostrového hrobu kultury únětické

byl náhrdelník složený z vápenných schránek, jantarových a bronzových perel a závěšků.

Prameny a literatura:

- Bernard, J. 1933: Příspěvek k předhistorii Jičínska. Ročenka musejního spolku v Jičíně I. 32–37. Jičín.
- Böhm, J. 1932: Šlikova ves, o. Podhradí. Nálezová zpráva Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu Praha (dále jen NZ čj.) čj. 1853/1932.
- 1932: Velíš, o. Jičín. NZ čj. 1829/1932.
- 1930–1935: Nálezy z Velíše. Obzor prehistorický IX, 186–188.
- Hájek, L. 1940: Jičínsko v době kamenné. Sborník musejního spolku v Jičíně VI, 111–126. Jičín.
- 1950: Velíš, o. Jičín. NZ čj. 380/1950.
- 1968: Kultura zvoncovitých pohárů v Čechách (ASM 5). Praha.
- Kalferst, J. – Prostředník J. 1993: Nálezy kultury se šňůrovou keramikou ve východních Čechách. Pojizerský sborník 1, 16–47. Turnov.
- Matiegka, J. 1892: Hroby se skrčenými kostrami v Čechách, Český lid I, 41–46, 109–118, 221–228. Praha.
- Matoušek, V. – Štajnochr, V. 2001: Pozdně eneolitická pohřební keramika v Čechách z pohledu archeologa a etnologa, Archeologie ve středních Čechách 5, 153–200. Praha.
- Piř, J. L. 1890: Retrospektivní výstava I. Památky archeologické XV, 318–324. Praha.
- Junghans, S. – Sangmeister, E. – Schöder, M. 1974: Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas. Band II. Berlin.
- Šnajdr, L. 1903: Příspěvek k časovému určení neolitické keramiky v Čechách. Praha.
- Ulrychová, E. 2001: Sídlištní areály s kruhovými objekty na Jičínsku., in: Metlička, M. (ed.): Sborník kolokvia „Otázky neolitu a eneolitu našich zemí 2000“, 56–62. Plzeň.
- (v tisku): Doklady finální výroby kamenných nástrojů v neolitu Jičínska (horní tok Mrliny a Cidlina), in: Sborník kolokvia „Otázky neolitu a eneolitu našich zemí 2003“. Český Brod – Kounice.
- Vencl, S. 1963: Příspěvek k poznání východočeské skupiny šáreckého stupně keramiky volutové, Práce muzea v Hradci Králové V, 3–63. Hradec Králové.
- Vokolek, V. 1969: Velíš, o. Jičín. Bulletin záchranného oddělení 6, 1968. Praha.
- 1999: Pohřebiště lidu popelnicových polí v Ostroměři. Hradec Králové.
- Zápotocký M. 2000: Eneolitické výšinné lokality v Čechách. Památky archeologické, Supplément 13. ArÚ Praha.
- Zpráva 1899: Zpráva předsednictva Musejního spolku v Jičíně. Jičín.

Eva Ulrychová: A hilltop site at Podhradí, district of Jičín. An elevated site by the southern piedmont of the Velíš castle hill constitutes an exceptional site in terms of the whole region. The surviving finds indicate that this site rose to the top of its significance during an occupation by bearers of the Funnel-Necked Beakers culture, more precisely, of the Baalberg stage of this culture. The site was settled, and interments laid down here, during both Late and Final Eneolithic. An exceptional component of grave goods, laid into the burial of a male, was a necklace composed of calcinated fossil shells, amber- and bronze beads and pendants.

Tab. 1

Tab. 1 – Podhradí (okres Jičín) Letecký snímek polykulturní lokality
Pl. 1 – Podhradí, district of Jičín. Air photograph of a multi-cultural site.

Tab. 2

Tab. 2 – Podhradí (okres Jičín) Pohár, pohárek a mísa kultury nálevkovitých pohárů (podle J. Böhma 1930/35).
Pl. 2 – Podhradí, district of Jičín. Cup, goblet and bowl of the Funnel-Necked Beaker culture (after J. Böhm, 1930/35).

MIKROREGION ŽELEZNICE (OKR. JIČÍN), OKRAJOVÉ ÚZEMÍ PRAVĚKÉHO A RANĚSTŘEDOVĚKÉHO OSÍDLENÍ

Eva Ulrychová

1. Úvod

Kotlina s městečkem Železnice je nejsevernější částí Jičínska osídlenou téměř v celém pravěku a středověku. V místě byla z náhodných nálezů shromážděna a do současnosti poměrně v úplnosti zachována archeologická sbírka obsahující množství nálezů různé výpovědní hodnoty.

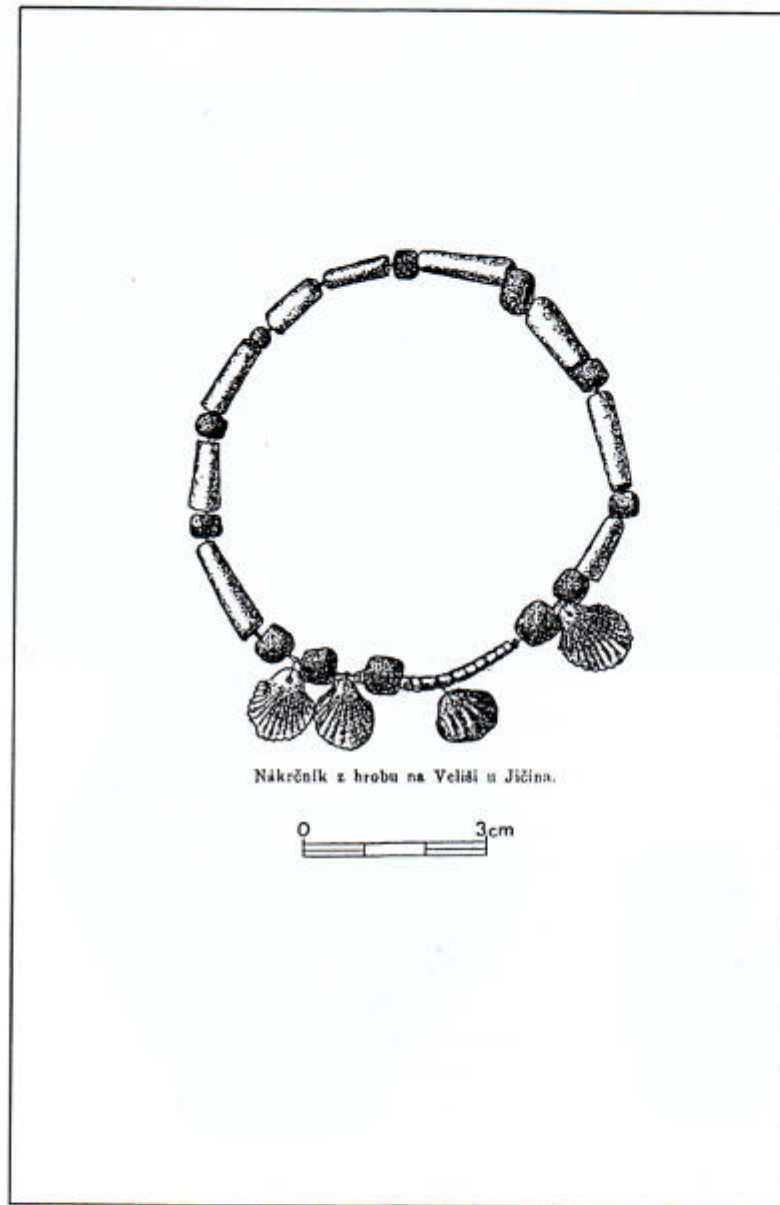
Tato sbírka byla zpracována v letech 1986–1988 a k nálezům byly postupně doplněny a ověřeny všechny zachované a zjištělé nálezy včetně lokalizace pomístních názvů. Sbírkou je v současné době dlouhodobě uložena v jičínském muzeu.

2. Přírodní podmínky

Mikroregion Železnice je krajinou plochy přibližně 3 x 2,5 km. Zaujímá katastrální území Železnice a jeho okolí. Směrem k západu to je část k.ú. Zámezí, severně část katastru Bradlecké Lhoty (okr. Semily) a jižně Těšína, a to až k okraji katastru Valdice. Východní hranici tohoto území tvoří výrazný terénní zlom pod vsí Soběraz (tzv. Soběrazská stráž).

Geomorfologicky se jedná o mírně svažité terén k jihu – k řece Cidlině – s několika výraznými návršími. Prvním je ostroh v dnešní západní části Železnice (nadmořská výška středu západního obvodu ostrohu je 320 m n. m.) a dále čedičový, lomem poškozený kopec zvaný Železný s vrcholem v nadmořské výšce 364 m. Výrazným terénním útvarem je i mohutný zářez severozápadně od Železnice a jižně podél současného toku řeky Cidliny od vsi Cidlina k Zámezi a k rybníku Valcha, vypreparovaný právě touto řekou.

Od Bradlecké Lhoty směrem k jihu až pod kopec Železný protéká Ploužnický potok, který svým hlavním i paralelním ramenem tvoří východní obvod vymezeného mikroregionu i osídleného prostoru. V okolí obou ramen potoka se vyskytují rašeliniště. Pod kopcem Železný je Ploužnický potok obklopen až 100 m širokými nivními loukami, západně pod kopcem vtéká do Cidliny. Mezi těmito soutokem je v současnosti mělká vodní nádrž. Do ní vtéká vydatný pramen vody vyvěrající na ostrožně (v současnosti zatrubněný) a v minulosti pohánějící tím postavený mlýn. I tato mělká vodní nádrž je průtočná do Cidliny. Ta vytváří jižně od ostrohu velký oblouk a stáčí se od západu k jihu zachovávajíc stále charakter potoka a vytvářející paralelní rameno-mlýnský náhon na tzv. Prostřední

Náhrdelník z hrobu na Velí u Jičína.

mlýn (v současnosti pila). Od severu a západně pod ostrohem Železnice protéká Doubravický potok, který se pod jeho čelem vlévá do Cidliny. Západně pod ostrohem byl na Cidlině postaven rybník Valcha plochy přibližně 8 ha, kolem něho a jím protékající řeky Cidliny se soustředí pravěké i středověké osídlení. Další rybníky jsou severně a severozápadně od Železnice v terénním zlomu západovýchodního průběhu. Největší z nich „Hluboký“ (v minulosti jím protékal Doubravický potok) byl jedním z vodních zdrojů zaniklé středověké vsi Habřina, v okolí dalších rybníků se soustředí osídlení od neolitu do vrcholného středověku.

Geologicky je Železnice řazeno do oblasti permokarbonu (okolí prameny Cidliny na západním svahu kopce Tábor, 678 m n.m.), v samotné kotlině protéká řeka svrchnokřídovými horninami (turonské jíly, slíny a slínovce, Balatka – Sládek 1962, 248–257).

Půdní pokryv tvoří hnědozemě střeoevropského typu. Tyto jílovitohlinité až hlinité půdy jsou místy bohaté zejména vápníkem a i přes nepříznivé podmínky při zpracování bývají velmi úrodné. V severní části kotliny se po nimi či mimo ně vyskytují sprašové návěje (Válek 1964, 32). V okolí toku Cidliny se vyskytují náplavy nivních jílovitých půd.

Klimaticky patří kotlina Železnice do mírně teplé oblasti, průměrná roční teplota osciluje kolem 7–8° C, průměrné roční srážky jsou do 600 mm (v současnosti nejsušší místo východních Čech, Válek 1964, 18–23). V regionu je průměrně 40–50 letních dnů, 110–130 mrazových dnů, z toho 50–60 dnů se sněhovou pokrývkou. Nad 1 mm srážek se spadne přibližně v 90–100 dnech. Mikroregion je od severozápadu (převládající směr větru a srážek) chráněn návrším Kozlov (kota 462 m n.m.) se zříceninou stejnojmenného hrádka, dominantou severního okraje Jičínské kotliny – kopcem Tábor (kota 678 m n.m.) a dalšími kopci směrem k masivu Kozákova.

Rekonstrukční geobotanická mapa uvádí pro tento prostor dubohabrové porosty, v údolích toků olšiny (Generel 1992).

Jedinou výjimkou výskytu nerostného bohatství jinak velmi chudého kraje je výskyt magnetit – ilmenitových nerostů a sedimentárního ložiska měděných rud severně od Železnice v okolí Bradlecké Lhoty (Tuček 1970, 57). Nivu Ploužnického potoka východně od Železnice tvoří náplavy, v nichž byl pozorován hojný výskyt tzv. bahenní železné rudy – hnědčele.¹

¹ Václav Štátný uveřejnil v jičínských novinách Krakonoš (roč. XXXVI, č. 28, 12.7. 1914) tuto zprávu: „Nálezy v rašelíně u Lázní Železnice. Pod lesem „Lipinou“ u Bradlec je rašeliniště. Vrstva rašeliny je nestejná: přes metr, ale i méně. V ní nacházejí se kosti (i parůžky) a zuby zvířat předhistorických. Zjistil je slavný učenec, Dr. Antonín Frič. Nálezy tyto tak jej zajímaly, že nejen že prohlédl několikrát rašelinu u lázní vykopanou, ale dal také rašeliniště fotografovat. Navštívil Železnici několikrát již jako stařec od 70 do 80 let, ale přece hravě dovednou rukou nakreslil situační plán

3. Nálezový fond

Místní archeologická sbírka byla v roce 2000 předána k trvalému uložení do depozitáře Regionálního muzea a galerie v Jičíně. Obsahuje běžné nálezy keramiky, kamenných a železných nástrojů nalezených a darovaných místními obyvateli zejména v období mezi oběma světovými válkami 20. století. Po druhé světové válce spravoval a evidoval tyto sbírky místní rodák Václav Vojtíšek, který zaznamenal (často přímo na předmět, a to nesmazatelně) místo a rok nález, event. jméno nálezce předmětu. Nejčastěji se mezi jmény dárců vyskytují jména Václav Štátný, Václav Kozák, pan Hoch, pan Špür, Dr. J. Macháček, Adolf Vích, František Rieger, František Brož a Josef Brož, vše místní obyvatelé a majitelé nemovitostí.

Jediný archeologický výzkum v Železnici provedl v roce 1960 Vít Vokolek v souvislosti se stavbou kravína. Při stavbě byly narušeny jámy sídliště kultury lužické. Opakované sídlení bylo nálezy zjištěno na ostrohu v dnešní západní části městečka, v blízkosti Cidliny a rybníka Valcha, dále v okolí Ploužnického potoka a vodních nádrží severně a severozápadně od Železnice.

Archeologická sbírka je zpracována do II. stupně evidence a v roce 2002 byla zapsána do Centrální evidence sbírek. Pokud není dále uvedeno jinak, uvádějí inventární a stará popisná čísla nálezy ze sbírky Železnice.

4. Osídlení

4.1. Neolit

Plošně rozsáhlé sídliště bylo rozoráno na polích v poloze „Kamenc“, „Doice“ a pole „U obecního lesa“. Všechny tři polohy na sebe navazují v prostoru severně od Železnice jižně u lesa zvaného „U Habřiny“ severovýchodně při silnici do Kyjů. V současnosti je zde koupaliště, kterým protéká vydatný pramen vody zachycovaný pod koupalištěm do retenční nádrže. Místem nálezů jsou svahy podél této vodoteče v nadmořské výšce přibližně 320–330 m n.m.

Václav Štátný a Václav Kozák zde opakovaně ve 20. a 30. letech 20. století nacházeli kamenné nástroje z amfibolového rohovce (sbírka Železnice inv. č. 1, 8, 9, 10, 11 sekery, 24 a 26 vývrtky, 1571, 1872, 1573 sekery, 1574–1576

rašeliniště. Zvláště jej také zajímal vzácný modrý nerost „vivianit“ v rašeliništi hojně se vyskytující. Shledal v rašeliništi hojnost hnědčele (rudy železa) i jiných látek nerostných, což má vliv na rašeliniště udržuje dlouho stejnoměrnou teplotu. O svých nálezech přednášel Dr. Ant. Frič v klubu přírodovědeckém v Praze. Avšak v rašeliništi nacházejí se také různé nástroje z doby kamenné, kosti i hojnost uhlíků dřevěných. Také se našel na vyhloubený dubový kmen, který je vystaven v Lázních parku.

Štátný tvrdí, že rašeliniště bylo objeveno v době předhistorické. Někteří místní učitelové mají v sbírkách ukázky těchto zajímavých nálezů z rašeliny pod Bradlecem“. Železnice byly tzv. lázními poskytovateli i rašelinné kúry.

dlátkovité tvary, 1577 zlomek kopytovitého klínu, 1578 zlomek klínu rádla?, 1586, 1598, 1601). Nálezový fond obsahuje i jednu celou a polovinu další znotěrky nalezené v roce 1917 Václavem Šťastným. Datovatelné kamenné nástroje lze přiřadit kultuře s keramikou vypíchanou.

Další neolitické sídliště bylo zničeno v místech, kde stojí kravín. Jedná se o mírný jižní svah nad Cidlinou jižně od současné silnice ze Železnice do Zámezí. Východní hranici prostoru tvoří Doubravický potok a jeho soutok s Cidlinou. Poloze se zde říká „Pohansko“, „Pohanská studánka“, „Valcha“ (podle rybníka), „Straňka u Valchy“ a dále směrem k Zámezí byla poloha „Kněžský hájek“. I zde byl Václavem Kozákem, bratry Šťastnými a dalšími železnickými občany nalezen a muzeu darován velký soubor kamenných nástrojů převážně z amfibolového rohovce (inv. č. 2, 4, 13 sekery, 25, 27a 28 tři vývrtky, inv. č. 632–635, 1581–1584, 1592–1594, 1609 poškozené broušené nástroje, další broušené nástroje inv. č. 1602–1603, 1610–1611 – vše amfibolový rohovec) dále i štípané nástroje (čepel, jedna z obsidiánu inv. č. 40–42, jádra inv. č. 61–63). V kulturní jámě prokopané v poloze „Kněžský hájek“ v roce 1925 byly nalezeny dva broušené kamenné nástroje dlátkovitého tvaru z amfibolového rohovce (inv. č. 640–641).

Třetím v neolitu osídleným místem byla poloha zvaná „Šnejdárek“. Je jí areál tzv. Prostředního mlýna (v současnosti pila) na řece Cidlině a jeho okolí tj. západně a jihozápadně od stanice Českých drah Železnice, východně od Cidliny ve výrazně chráněné poloze. Z místa jsou k dispozici opět soubory kamenné industrie broušené i štípané (poškozené nástroje z amfibolového rohovce inv. č. 618–619, 625–626, štípané čepel inv. č. 29 /P 66, dvě křemenné čepel inv. č. 43–45a, další jedna čepel z obsidiánu inv. č. 46 /P 153, křemenné čepel inv. č. 620–623, 1570, drasadlo inv. č. 1569) střepek kultury s keramikou lineární inv. č. 624 (P 17) a kostěné šídlo (inv. č. 627 /P118). Podle jediného střepeku se zachovaným určením místa nálezů lze osídlení datovat i do kultury s keramikou lineární. Některé nástroje pak nositelům kultury s keramikou vypíchanou.

Čtvrté sídliště z mladší doby kamenné bylo nálezů kamenných nástrojů zjištěno mezi vrchem Železný (vsí Těšín) a stanicí českých drah Železnice. Osídlení bylo zjištěno na sprašové návěži ve svahu 200–300 m východně nad Cidlinou. Místo bylo ověřeno sběrem a leteckou prospekci se zjištěním několika rozoraných objektů (Ulrychová 1995, 406). Pocházejí odtud tyto nástroje z amfibolového rohovce: sekera inv. č. 16, 21 a soubor sekery a hladítka inv. č. 1089–1091, nalezený na jednom z rozoraných objektů.

Další kamenné nástroje datované do neolitu pocházejí z ostrohu (farská zahrada, Strahov, Račana, Felčarovsko, Příkopy) a např. i z polohy „Soběrazská stráž – Pod lipinou – Lipina“ tj. okolí Ploužnického potoka směrem k Soběrazí, kde bylo rovněž zjištěno intenzivní osídlení z neolitu.

Z nelokalizovaných nálezů (poloha Šnejdárek?) je v železnické archeologické sbírce soubor štípané industrie obsahující tři čepel z obsidiánu (inv. č. 47 60). Na Jičínku jsou nálezy obsidiánových nástrojů ze Železnice jediným výskytem této suroviny vůbec. Starolineární zdobené střepek (okraj kulovité nádoby a zásobnice s masivním horizontálním uchem) bez lokalizace jsou uloženy pod inv. č. 76–78.

V Národním muzeu jsou uloženy kamenné nástroje obou kultur neolitu (inv. č. 7014, 7033, 7035, 8906, 8910, 9951 a 10 115) a keramika kultury lineární (inv. č. 5696–5703, Hájek 1940, 116, 119), vše bez nálezových okolností. Původně ve sbírce muzea Lázně Bělohrad byly uloženy kamenné nástroje rovněž bez nálezových okolností. Sbírková byla převedena do jičínského muzea a nástroje jsou uloženy pod inv. č. 3791–3794, 3938 (amfibolový rohovec) a inv. č. 3933–3935 (silicity, Ulrychová – Prostředník 1995). Poslední broušený nástroj rovněž z amfibolového rohovce je ve starém fondu sbírky muzea jičínského (inv. č. 104).

Bez jisté datace „hladítka“ a šedý ústěp z Brožovy cihelny (Nádražní ulice při nivě Ploužnického potoka, inv. č. 629/P 138–19 a inv. č. 631/P 138). Do souboru patří ještě špičák prasete (inv. č. 630/P 138).

Prozatím nejmladším v železnickém muzeu objeveným nálezem je velmi dobře zachované obité jádro šedého silicitu a šedá jedna čepel. Nález byl učiněn při stavbě základní školy v roce 1933 (nálezce a dárce Antonín Vích). Homolovité jádro je vysoké 91 mm a má vodorovnou podstavu. Po jeho obvodu jsou patrné „negativy“ 13ti různě velikých a tvarově rozmanitých obitých čepelí.

4.2. Eneolit

Z polohy „Kamenec – silnice“ a „Nová cesta k Habřině“ (tj. mezi silnicí do Kyjů a rybníkem Hluboký, okolí koty 327) pochází soubor střepek s povrchovým slámováním ze tří různých nádob (inv. č. 1626–1630) a sekeromlat kultury s keramikou šňůrovou (inv. č. 23/P 51, nález V. Kozáka z roku 1926, nepublikováno). Z polohy „K obecnímu lesu“ pochází další kamenný sekeromlat (inv. č. 1579/P10, nález Adolfa Vícha 1924, Kalferst – Prostředník, 1993, 29, tab. 6 : 2, typ XHA) a další rovněž nepublikovaný sekeromlat nalezený a darovaný do železnické sbírky V. Kozákem v roce 1933 (inv. č. 1580/P 97).

Při stavbě kravína v roce 1957 byly objeveny celkem tři kamenné, nejspíš eneolitické nástroje (inv. č. 1617–1619). Do eneolitu je datován i kamenný nástroj inv. č. 22 (P 634) bez zachovaných nálezových okolností z polohy „Šnejdárek“ (areál Prostředního mlýna).

V Národním muzeu v Praze je uložen kamenný sekeromlat (inv. č. 37 924) a sekeromlat údajně z kostrového hrobu (inv. č. 10 200, Hájek 1940, 120–120). Ve sbírce muzea Lázně Bělohrad byly uloženy dva kamenné sekeromlaty bez zachovaných nálezových okolností (M Jičín inv. č. 3899–3900, Ulrychová – Prostředník 1995).

4.3. Starší doba bronzová, kultura únětická

Na rozdíl od Jičínské kotliny byl mikroregion Železnice osídlen ve starší době bronzové, a to na obou výšinných polohách opevněných později v pozdní době bronzové a v raném středověku.

Z polohy „Felčarovsko“ (tj. severně od kostela sv. Jiljí včele ostrohu, dnešní západní část Železnice) pochází šedohnědá kónická nádobka vzhledu lahve s vysokým hrdlem a s lomem ve spodní části. Z menší poloviny byla doplněná. Pod mírně vykloněným okrajem a mělce odsazeným hrdlem je mezi dvěma dvojicemi vodorovných mělkých rýh pás vyplněný kolmými rýžkami. Výška nádoby 137 mm, průměr podstavy 53 mm, průměr okraje (včetně střepe) 69 mm (inv. č. 79). Dalšími nálezy jsou dva větší střepy sebrané Antonínem Loužilem v roce 1923 na stejných místech (inv. č. 670–671/P 46). Šedé tenkostěnné střepy (v keramickém těstě příměs písku) pocházejí z výdutí dvou nádobek s pečlivě vyhlazenou vnitřní šedou a šedohnědou plochou.

Z kopce Železný pochází několik celých nádob ze starší doby bronzové (kultura únětická). Kulovitý šedohnědý hrnek nalezený v roce 1935 má páskové ucho z nízkého okraje k výduti. Je nezdobený a jeho povrch byl pečlivě vyhlazen. Výška nádoby 93 mm, průměr podstavy 33 mm, průměr okraje (včetně střepe) 69 mm (inv. č. 80). Další hrnek s ouškem (inv. č. 908) je velmi podobného tvaru s mírně otlučenou povrchovou vrstvou střepe, zbylý povrch je pečlivě vyhlazen. Výška nádoby je 66 mm, průměr podstavy 42 mm, průměr okraje včetně střepe 71 mm. K souboru patří ještě zcela nepoškozená šedohnědá miska se čtyřmi plastickými výčnělky vytaženými vně pod zesíleným okrajem. Tři výčnělky jsou jednoduché, jeden je větší a provrtaný dvěma vertikálními otvory. Výška pečlivě řemeslně provedené misky je 49 mm, průměr podstavy 64 mm, průměr okraje včetně střepe 170 mm.

Ze střední doby bronzové nepochází ze Železnicka (podobně jako z celé regionu Jičín) žádný archeologický nález.

4.4. Kultury popelnicových polí doby bronzové

Nepoměrně bohatší osídlení po hiátu ve střední době bronzové bylo i na Železnicku zjištěno v mladší a pozdní době bronzové. Na kopci Železný bylo nejspíš postaveno hradiště, na dalších místech stály osady nositelů kultury lužické i slezskoplatěnické.

4.4.1. Kultura lužická

Sídliště této kultury bylo narušeno při stavbě kravína v poloze „Valcha“ (ppč. 898 a 907). Záchranný výzkum v roce 1960 provedl a publikoval Vít Vokolek (1994, 25). Při výzkumu bylo zachyceno 5 jam zahloubených do původně sprašové hlíny. Ze dvou jam byl získán datovací materiál II.a event. II.b stupně

kultury lužické. K nálezům z výzkumu, uloženým v muzeu Královéhradeckém, patří v místní archeologické sbírce uložený soubor střepů a mazanice sebraných Václavem Kozákem při stavbě kravína (inv. č. 678–732, 1633–1635). Mimo to odsud pocházejí i střepy pozdněhradištní (inv. č. 733–759) a vrcholněstředověké včetně zlomků kachlů (inv. č. 760–839).

Bez nálezových okolností je ve sbírce železnické uložen střep z koflíku (Ha B, inv. č. 435), není vyloučeno, že pochází ze stejného místa jako předchozí nálezy. Velmi dobře zachovaná bronzová jehlice s rytou výzdobou na diskovité hlavičce (inv. č. 584) byla nejspíš součástí hrobové výbavy jednoho z pohřbů žirového pohřebiště ve Lhání (asi 2,5 km východně od Železnice).

4.4.2. Kultura slezskoplatěnická

Kopec zvaný Železný (k.ú. Železnice a Těšín) je výraznou čedičovou kupou (s převýšením od jihu 44 m, od severu – hladiny Ploužnického potoka 64 m) narušenou v severní části těžbou kamene a ve vrcholové části stavbou kruhového hrádku. Přestože je část kopce pokryta výsypy z těžby kamene a torzem fortifikace hrádku, jeho viditelnost ze vzdálenosti až 10 km a poloha v kotlině při nejdůležitější komunikaci regionu spolu s výraznými nálezy dovoluje oprávněně zde předpokládat v pozdní době bronzové opevněnou polohu. Nevysokým náspem s paralelní prohlubní je napříč (po svahu) terasovitými úpravami v zahradních domů obce Těšín na jihovýchodním svahu kopce vymezena velmi přibližně obdélná plocha téměř 2 ha. Mohlo by se jednat o předhradí hradiště kultury slezskoplatěnické či hradištní. V souboru výrazných nálezů jsou uloženy zlomky tří zdobených amfor (inv. č. 909–913, inv. č. 1636–1638/Václav Kozák 1928, inv. č. 1657–1659) a část hrnku (inv. č. 1657/Antonín Bílek 1933) datovaných do pozdní doby bronzové. Část další zdobené amfory lze složit ze střepů inv. č. 660–669 (Ha B).

V roce 1925 byla prokopána jáma v poloze „Kněžský hájek“ západně od polohy „Valcha“. V ní byly nalezeny dva střepy z pozdní doby bronzové. Je možné, že objekt byl součástí části sídliště zkoumaného V. Vokolkem v roce 1960. Vzdálenost obou poloh je přibližně 150–200 m. Dalších 5 střepů bylo nalezeno v poloze „Valcha“ (nebo „Strážka před Valchou“) Václavem Kozákem v roce 1939.

Soubor devíti střepů byl v roce 1935 sebrán v poloze „Kamencec“ u silnice do Habřiny (inv. č. 1647–1655 /P 108), tj. asi 1,4 km severoseverozápadně od kostela sv. Jiljí.

Další soubory nálezů (střepů) nemají zachované žádné nálezové okolnosti (inv. č. 428–433, 933–934, 1632, 1644–1646, 1656). Do pozdní doby bronzové lze datovat i torzo miniaturní šedé v podhrdlí vodorovnými liniemi zdobené amfory (sbírka Železnice/M Jičín inv. č. 83) a asi polovinu miniaturního červenohnědého koflíku s pupíkem a rytými vodorovnými liniemi (inv. č. 84).

Ze starší doby železné nejsou z mikroregionu Železnice zatím žádné archeologické nálezy.

4.5. Mladší doba železná

Nemnoho nálezů dokládá pobyt či průchod nositelů kultury laténské. Ti se zastavili na kopci Železný. Bez nálezových okolností je odtud v místní sbírce zachován zlomek okraje hrnce (průměr ústí nádoby bez tloušťky střepe měří přibližně 300 mm) a zlomek podstavy soudkovité nádoby. Lesklé střepe obsahují velký podíl tuhy (inv. č. 672–673). Spolu se střepe je uložena obroušená hrnčířská šablona (inv. č. 674) průměru 46 mm. Ve střepe s výrazným podílem tuhy je na jedné ploše je vyhloubeno několik výrazných rýh.

4.6. Hradištní období

4.6.1. Výšinná opevněná poloha Železnice – ostroh

Archeologické nálezy z místní muzejní sbírky mají vždy odlišeno místo nálezů (pokud je ovšem zachováno) ze západní část Železnice (pomístní názvy „U kostela“, „Starý hřbitov“, Felčarovsko“, u hasičské zbrojnice, farská zahrada, „Přikopy“) a z kopce Železný nebo z jeho blízkého okolí.

K vymezení ostrožného raněstředověkého hradiště v Železnici významně přispěla letecká prospekce a objevené úseky fortifikace. Ty jsou zachovány vcele ostrohu v poloze „Strahov“, tj. v zahradách východně od kostela za rodným domkem malíře Jana Kavana, a dále v zahradách východně za domy ulic Palackého a Menclovy. Severní okraj hradiště tvoří hluboký úvoz vycházející k západu z ulice Zámecké. Úvoz lemují areál mladší ze dvou železnických tvrzí postavené uvnitř původně opevněné polohy. Západní obvod hradiště tvoří jedna ze dvou terénních vln ve svahu nad Doubravickým potokem, jehož tok převyšuje o 20–22 m. Takto vymezené hradiště má plochu přibližně 5,1 ha, svažuje se k jihu o 24 m (nadmořská výška 298–322 m).

Hradiště bylo velmi pravděpodobně trojdílné. Jižní část s románským kostelem sv. Jiljí (závěr 12. století) s předpokládaným dvorcem (poloha „Na staré tvrzi“, „Přikopy“, objemné nálezy keramiky) byla přístupná západním svahem. Do současnosti tudy vede cesta terasami, z nichž nejvyšší skrývá pravděpodobně torzo fortifikace. Další stále používaná cesta severně odtud ústí do ulice „Přikopy“, která svou zástavbou uzavírá čelo hradiště.

Při severním okraji střední přibližně obdélné části ostrohu vyvěrá dodnes vydatný pramen vody, který poháněl mlýnské kolo mlýna postaveného při západním obvodu hradiště. Lze jej považovat za dostatečný zdroj zásobování obyvatel hradiště i v raném středověku (Ulrychová 2001, 66–70).

Datovací materiál pochází z celé výše vymezené plochy hradiště. Při nejrůznějších zásazích do země byl shromážděn velký soubor keramiky. Asi polovi-

nu tvoří nálezy z okolí kostela a místa zvaného „Na staré tvrzi“ či „Přikopy“ datované do mladší doby hradištní a spojované se stavbou kostela v druhé půli 12. století. Zbylá část nálezů pochází ze závěru starší doby hradištní (výšinné sídliště ve farské zahradě a okolí, sbírka Železnice inv. č. 104, 108, 848) a celé střední doby hradištní s výrazným nárůstem jejich počtu v její mladší fázi. Rozsah hradiště ve střední době hradištní potvrzují nálezy i z prostoru mladší tvrze v severovýchodním okraji hradiště (např. inv. č. 110). Sběry byla ověřena osada ve farské zahradě, středohradištní osídlení na ploše kolem kostela sv. Jiljí a v areálu předpokládaného dvorce severně od kostela (poloha „Přikopy“, Ulrychová 2001a, 350).

Pro dataci ostrožného hradiště v Železnici je významná skutečnost, že v polovině 10. století končí osídlení na hradištích Hrádky v Prachovských skalách (k.ú. Zámostí) a hradišti v tzv. prachovském sedle (k.ú. Prachov): S tím nejspíš souvisí výrazný nárůst nálezů na ostrohu v Železnici datovatelných do 10. a první poloviny 11. století. Poloha při hlavní komunikaci regionem a tvar železnického hradiště (trojdílné ostrožné) připouštějí dataci vzniku a stavby hradiště do poloviny 10. století v souvislosti se začleněním severovýchodních Čech do přemyslovského státu.

4.6.2. Výšinná opevněná poloha Železnice /Těšín, kopec Železný

I z této výšinné polohy (v nálezových okolnostech zřetelně odlišené od Železnice) pocházejí movité nálezy datované do střední doby hradištní. Lze jen předpokládat, že výrazné návrší v severním okraji Jičínské kotliny bylo po osídlení lidem popelnicových polí doby bronzové využito Slovy. V regionu je to velmi častý jev. Při sběru nalezenou keramiku lze datovat do střední a mladší doby hradištní (Ulrychová 2001b, 312 Těšín). Dříve objevené a sebrané nálezy pocházejí ze stejných úseků doby hradištní (sbírka Železnice inv. č. 156, 157, 198, 840, 841, 856, 860, Ulrychová 2001, 70–73, obr. 118b).

K oběma výšinným polohám lze dodat, že mikroregionem Železnice procházela cesta od jihovýchodu (podél Konecchlumského – Mlázovického a Hořického chlumu) zvaná ve středověku „Hradecká cesta“. Zde z ní odbočovala cesta k severu přes hřbet kopce Tábor k dnešní Lomnici nad Popelkou. Hlavní trasa směřovala dále k severozápadu na Turnovsko.

4.6.3. Hradištní osídlení

Sídlištní objekt s raněstředověkými nálezy (11.–12. století) byl prokopán v roce 1925 v poloze „Kněžský háj“ (sbírka Železnice/M Jičín inv. č. 642–658). Hradištní střepe byly rovněž nalezeny nedaleko od předcházející polohy před záchranným výzkumem při stavbě kravína v roce 1960 (sbírka Železnice/M Jičín inv. č. 733–759). Tyto nálezy představují interval 2. polovina 10.–2. polovina 12. století (horizont stavby kostela).

Jak již bylo uvedeno, objemné soubory nálezů pocházejí z ostrožného hradiště, zvláště z blízkosti kostela a ploch severně od něho (např. inv. č. 92, postava nádoby s plastickou „značkou“ v podobě svastiky². Nejmladšími hradištními nálezy jsou střepy vykopané při opravě hřbitovní zdi v roce 1996 a datované do první poloviny 13. století (Ulrychová 1998, 257).

Jedinečným objektem v regionu byly pece³ na tavbu železa zjištěné v poloze „Pod lipinou /Pod dubinou“ či „Dubina“. V místní archeologické sbírce jsou z této polohy (kromě broušeného kamenného nástroje z neolitu) zachovány další nálezy: především 11 kusů železité strusky (inv. č. 1078–1088) a mladohradištní střep (inv. č. 846). Datace pecí je nejistá, mohou být středo- či pozdněhradištní (stavba kostela vyžadovala i železné nástroje) (Šalda – Zikmund, 1955, 63). Ložiska limonitu a uvádí ve své regionální práci o slovanském období regionu R. Turek (1971, 4). Místo nálezů pecí lokalizuje do blízkosti Bradlecké Lhoty do okraje lesa Lipiny a polohy „Pod Soběrazskou strání“ při silnici Těšín – Újezdec (okres Semily). Podrobný popis pecí však chybí. Střepy s vlnicí popisované autorem nejsou zřejmě zachovány a dataci do střední doby hradištní tak není možné ověřit.

Ve 2. polovině 12. století byl včele ostrohu postaven kamenný románský kostel patrocinia sv. Jiljí (Ústřední seznam kulturních nemovitých památek r. č. 1451/1). Z kamenné románské stavby (pečlivě opracované kvádrčky) je zachována mohutná hranolová věž s románským portálem v přízemí a dvěma štěrbinovými otvory. Dále jsou vně stavby patrné fragmenty druhotně zazděného obloučkového vlysu. Obdélná gotická loď kostela s polygonálním presbyteriem (2. pol. 14. stol.) byla barokně upravována (Evidenční list 1988).

² Další středohradištní a mladohradištní nálezy (střepy) inv. č. 102, 104–114, 118–120, 122–125, 155, 491–492, 859, 861–862, 868–872, 880–890, 892–893, 847–850).

³ Text příspěvku Antonína Pospíšila pro jičínské noviny „Předvoj“ ze 14. 8. 1964: „Poznej svůj kraj! První část textu je shodná s pozn. 1. Pokračování od pasáže zakončené „v Lázeňském parku“: „kam se poděl, není známo – nebylo tehdy nikoho, kdo by jej pro místní muzeum zachránil. Některé ukázky těchto zajímavých nálezů z rašeliny jsou v místním vlastivědném muzeu a snad také v naší škole. Když byla asi v roce 1930 rozšiřována cesty pod Soběrazskou strání k vojenské stělnici, byly na okraji lesa „Lipiny“, nedaleko uvedeného rašeliniště, nalezeny poměrně zachovalé pece k tavení železa. Nebyly hluboké ani širší nežli asi 60 cm. Vymazány však byly kvalitní kamnářskou hlinou. Byly vytápěny dřevěným uhlím, které se vrstevnatě střídalo se železnou rudou pocházející asi z nedalekého pískovnicku tak zvaného „Karlova vrchu“. Byl to železitý pískovec, ze kterého nízká teplota vydobyla jen nepatrnou část železa. Zbytek zůstal v těžkých struskách nalezených rovněž v blízkosti těchto pecí. Tato primitivní výroba železa na Železnici jak se zdá, nedočkala se již dalšího rozkvětu, ale tím výmluvnější je název města Železnice i jméno blízkého kopce Železného se vztahem k unikátnímu nálezů těchto pravěkých pecí. A.P. Železnice“.

4.7. Vrcholný středověk

Nepříliš prokazatelné a stále diskutované jsou údaje o Čechovi ze Železnice sídlícím v 2. polovině 12. století na „župním“ hradě v Železnici. Lokalizace do severovýchodních Čech je zpochybňována druhou možností, že se totiž jedná o Železnici v blízkosti Českých Budějovic. Nálezy z kopce Železný a další kruhová (snad původně opevněná poloha na území intravilánu vsi Těšín s nálezy z 2. poloviny 12. století, Ulrychová 2001, 73–75, táž 2001b, 312) by lokalizaci do Železnice na Jičínsku umožňovala (Durdík 2000, 643). K diskusi o sídle prvního z pánů ze Železnice přispěl i L. Šnajdr (1874–1877, 830–831). Jeho sídlo lokalizoval na ostroh do blízkosti kostela, ne na kopec Železný. Obě možnosti zůstávají otevřené, i když už nelze pochybovat o mladohradištním hrádku (více fází) na kopci Železný (v první fázi pod kopcem v dnešní vsi Těšín?). Předpokládám, že poněkud temperamentní Ratibor ze Železnice uváděný k roku 1318 jako první z pánů ze Železnice sídlil na kopci Železný (Sedláček 1898, 199). V lese pokrývajícím kopec (Obora) byla nalezena železná dýka, čtyřboký hrot šípů, střepy datované do 14. století (v pořadí inv. č. 589, 593, inv. č. 840–845, 863–867/ P64).

Panské sídlo v severovýchodním cípu zaniklého hradiště je dáno starým pomístním názvem „Na tvrzi“ (Sedláček 1898, 199). Část tvrziště včetně kamenného sklepa je zachována pod roubenou chalupou čp. 62 a čp. 63. Jedná se o tzv. mladší tvrz z doby pohusitské. Vrcholněstředověké a raněnovověké nálezy odtud lze datovat od 2. třetiny 14. pravděpodobně pouze do poloviny 16. století (inv. č. 322 – kachel Adam a Eva, inv. č. 333 fragment kachle s bohyní Demeter⁴ inv. č. 321, 323–332 zlomky kachlů, střepy a zlomky kachlů inv. č. 851–854 a 943–944 a velmi pravděpodobně i džbán „z jedné ze dvou železnických tvrzí“ inv. č. 96). Stavebněhistoricky posoudil zbytky objektu J. Slavík (1993, 103). Z tvrze je zachován obdélný sklep s valenou klenbou z hrubě opracovaných kvádrů spojovaných maltou s červeným pískem se zachovaným větrákem. Vstup do sklepa v severním koutě je opatřen neprofilovaným jednoduchým portálem. Tvrz byla založena v 15. století jako třetí panské sídlo mikroregionu (starší tvrz u kostela, hrádek na vrchu Železný), od roku 1539 patřila ona i dvůr jičínským měšťanům.

Zaniklé středověké vsi byly ve vymezeném prostoru zjištěny dvě – Habřina a Soběrazy. Habřina stála severozápadně od Železnice v místě a okolí dnešní samoty „U Habřiny“ na návrší západně od rybníka „Hluboký“, kterým původně protékal Doubravický potok. Jediná písemná zpráva hovoří k roku 1542 (1533) o již zaniklé vesnici (Roubík 1959, 103, Ulrychová 2002 v tisku).

Druhou zaniklou středověkou vsí byly Soběrazy – pět usedlostí, zaniklá vodoteč a zaniklá vodní nádrž byly objeveny při letecké prospekci 21.10. 1997

⁴ Za laskavé určení tohoto zlomku kamenného kachle děkuji MUDr. Zdeňkovi Hazlbauerovi.

při silnici Jičín – Železnice a její odbočky do Soběrazi. První a jediná písemná zpráva uvádí nově založenou vesnici k roku 1362 (Roubík 1959, 104, Ulrychová 1998a, 208, táž 2002 v tisku). Příčina zániku není známa.

5. Závěr

Podrobný pohled do struktury osídlení vede k závěrům: V neolitu byla železnická kotlina sídlištním areálem s několika sídlišti. Datace – k. s keramikou lineární a vypíchanou. Eneolitické osídlení spíše mladších období, nalezeny byly celkem tři nástroje kultury s keramikou šňůrovou.

Ve starší době bronzové (k. únětická) využity k sídlení obě výšinné polohy – kopec Železný i ostroh. V mladší a pozdní době bronzové předpokládáno hradiště na kopci Železný a několik osad v kotlině (k. lužická i slezskoplatěnická).

V období hradištním bylo zjištěno osídlení od druhé poloviny 8. století (výšinná osada ve farské zahradě). Ostrožné hradiště založeno v polovině 10. století, z něho postupně dnešní městečko. Hradiště (?) na kopci Železný v 2. polovině 10. století, mladohradištní hrádek (?) ve vsi Těšín (poloha II), mladohradištní hrádek na kopci Železný (poloha I). Tento přestavěn znovu nejdéle v první polovině 14. století. Vše na tzv. Hradecké cestě, která je i pravěkou komunikací vnitrozemím k dnešnímu Turnovu a Žitavské cestě. V železnické kotlině rozcestí k severu. Po založení Jičína a přeložení komunikačního uzlu jižněji, pokles významu Železnice až na úroveň zboží jičínských měšťanů.

Pro pravěk zjištěny vrcholy osídlení v klimatických optimech (neolit, mladší a pozdní doba bronzová, doba hradištní), jen omezené osídlení v eneolitu, starší době bronzové a latěnu a absence osídlení ve starší době železné a v době římské včetně stěhování národů.

Literatura:

- Balátka, B. – Sládek, J. 1962: Říční terasy v českých zemích. Praha.
Durdík T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.
Evidenční list 1988: Evidenční list nemovité kulturní památky Železnice, okres Jičín, kostel sv. Jiljí (původně sv. Jana Křtitele). Národní památkový ústav, územní pracoviště Pardubice.
Generel 1992: Generel místních SES. Ekoregion VII. Jičín. Průvodní zpráva. Okresní úřad Jičín.
Hájek, L. 1940: Jičínsko v době kamenné. Ročenka musejního spolku v Jičíně VI, 111–126. Jičín.
Kalferst, J. – Prostředník, J. 1993: Nálezy kultury se šňůrovou keramikou ve východních Čechách. Pojizerský sborník 1, 16–47. Turnov.

- Roubík, A. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha.
Sedláček, A. 1898: Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V. Praha.
Slavík, J. 1993: Nástin vývoje tvrzí na Jičínsku. Z Českého ráje a Podkrkonoší VI, 97–116. Semily.
Šalda, F. – Zikmund, J. 1955: Český ráj. I. Jičínsko a Sobotecko. Jičín.
Šimák, J. V. 1927: Zpráva o archeologickém nálezu z roku 1629. Památky archeologické 35, 1926–1927. Praha.
Tuček, K. 1970: Naleziště českých nerostů a jejich literatura 1951–1965. Praha.
Turek, R. 1971: Život prvých Slovanů v našem kraji. Zpravodaj Šrámkovy Sobotky VII, 2–4. Sobotka.
Ulrychová, E. 1998: Železnice, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1996–7. Praha – 1998a: Soběraz, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1996–7. Praha.
– 2001: Raněstředověká hradiště na Jičínsku a jejich zázemí. Rkp. disertační práce. Katedra pravěku a rané doby dějinné FF UK Praha.
– 2001a: Železnice, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1999. Praha.
– 2001b: Těšín, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1999. Praha.
– (v tisku): Soupis zaniklých středověkých vsí na Jičínsku. Z Českého ráje a Podkrkonoší, 16. Semily.
Ulrychová, E. – Prostředník J. 1995: Fričovo muzeum v Lázních Bělouhradu. Katalog archeologické sbírky, Zprávy ČSSA, Supplément 24. Praha.
Válek, B. 1964: Půdy východních Čech. Havlíčkův Brod.
Vokolek, V. 1994: Osady lužické kultury ve východních Čechách. Fontés musei Reginahradecensis XVI – 2. Hradec Králové.

Eva Ulrychová: The Železnice micro-region, district of Jičín, a marginal area of pre- and protohistoric settlement. Favourable environmental conditions resulted in the settlement of the Železnice basin predominantly in warm, climatically optimal periods such as the Neolithic and Late and Final Bronze Age, as well as during the early Middle Ages. A hillfort situated on a spur-shaped hill was established in the western part of the present-day borough in the Middle Slavic period (9th–10th century A.D.). The area has been continuously occupied since then, and a Romanesque-style church was erected in the front part of the hill some time around 1200. A site of the adjoining elite residence may be sought north of this church. Another, possibly fortified settlement, dating into the Final Bronze Age, and re-occupied in the Middle Slavic period, was documented on the top of a hill named „Železný“, just across the valley of the Pložnice creek (Pložnický potok). In the 12th century, this other hill saw an erection of a small fortified enclosure rebuilt in the early 13th century. A medieval overland route of major importance, the so-called Hradec route, passed through the Železnice basin.

PŘEDSTIHOVÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM NA STAVBĚ DÁLNICE D 11–05, U CHÝŠTĚ, OKR. PARDUBICE V ROCE 2003

Jiří Sigl – Vít Vokolek

Předstihový výzkum proběhl na základě uzavřené smlouvy mezi Muzeem východních Čech v Hradci Králové a Ředitelstvím silnic a dálnic v Praze. Výzkum provádělo v září – listopadu 2003 Muzeum východních Čech v Hradci Králové. Technické a dokumentační práce realizovala firma Milan Čermák Praha.

Naleziště 1 se nachází severně od Chýště na jižním svahu vrchu Vražednice, který je v současné době porostlý lesem (parc. č. 203). Lokalita leží jižně od lesa v nadmořské výšce cca 237–245 m na parc. č. 201. Zkoumaná část má půdorys obdélníka o stranách 550 x 80 m ve směru V – Z a její výměra tedy činí 39 510 m². Souřadnice vymezující obvod naleziště jsou: ZM 10:13–23–14, 059:216, 112:199, 110:92, 064:215. Jižně od lokality protéká nevýrazná vodoteč, která napájí Chýštský rybník nacházející se na JZ okraji zkoumaného prostoru (tab. 1).

Lokalita nebyla před zahájením průzkumů souvisejících se stavbou dálnice D11 dosud známá a ani v její bezprostřední blízkosti nebyly zaznamenány žádné pravěké ani středověké nálezy. Při povrchovém průzkumu vyvolaném stavbou dálnice, nebyly zjištěny žádné pravěké nálezy, jen ojedinělé zlomky středověké keramiky indikovaly nevýrazné sídlištní aktivity, případně se sem mohly dostat při obdělávání polí.

Před zahájením plošného odkryvu byla položena zjišťovací sonda kopírující okraj lesa, v délce 545 m a šířce 2,5 m o výměře 1 363 m². Již při její realizaci jsme dospěli k závěru, že bude nutné uskutečnit výzkum formou zpřesňujících sondážních pásů ve vybraných místech lokality přecházející až do plošného předstihového archeologického výzkumu. Tento náš závěr vyplynul z toho, že zjišťovací sonda ukázala značné zasažení naleziště 1 antropogenní činností s velkou hustotou archeologických objektů. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k plošné skrývce ornice pomocí mechanizace UDS a k následnému ručnímu odkrývání a dokumentaci archeologických terénů. Z antropo – geologického hlediska můžeme prostor naleziště 1 geograficky rozdělit na dvě odlišné části. V nejvyšší části lokality se nacházejí izolované archeologické objekty zřetelně vymezené hnědočernou výplní od žlutobílého geologického podloží. Směrem jižním, východním i západním se tyto stále ještě výrazné objekty stávají součástí méně znatelněji ohraničených šedých skvrn pravděpodobně způsobených zbarvením podloží vodními průsaky. Východním a západním směrem pak pokračuje souvis-

lá černá antropogenní vrstva pouze lokálně přerušena výše vystupujícím podložím.

V SZ části se ve tvrdém jílovitém ale dobře čitelném podloží rýsovaly četné objekty vyplněné hnědočernou jílovitohlinitou zeminou. Ve střední, nejvyšší části byl objeven jednoduchý žárový hrob (obj. 22/03) silně zničený orbou (tab. 4). Po zachycení těchto objektů byla vyměřená plocha dálnice rozdělena do několika sektorů probíhajících zhruba ve směru S – J (sektory E – Q) široké cca 18–29 m a dlouhé 26–65 m. Na vybraných sektorech E, G, H, J, K, M, O a Q byla provedena skrývka ornice až na podloží. V referované sezóně se podařilo zcela prozkoumat sektory G, H, J a Q. Objekty byly vybírány zpravidla v jedné polovině nebo ze dvou čtvrtin, případně celé. Během výzkumu tak bylo prozkoumáno celkem 101 objektů. Pouze v sektoru Q, kde se nacházel rozsáhlý sídlištní objekt 24, byl celý sektor rozdělen na 256 čtverců o rozměrech 2 x 2 m, které byly potom šachovnicovitě vybrané.

Na celé zkoumané ploše byly odkryty nepravidelné a většinou rozsáhlejší zahluobené objekty, které potom na JV okraji téměř splývaly v jeden komplex. Objekty byly nestejně hluboké s nepravidelným dnem. Několik objektů především v SZ části mělo pravidelný kruhovitý půdorys a profil zásobní jámy. Výplň objektů byla jednolitá sytě černá, za sucha se sloupovitě rozpadající. V objektech bylo nalezeno celkem jen málo artefaktů, většinou štípané industrie. Proto jsme se zpočátku domnívali, že jde o sídlištní areál předneolitického stáří. Jednotlivé drobné omluté střípky a bročky mazanice byly nedatovatelné a do výplně objektů se mohly dostat nejen hlubší orbou, ale hlavně výkopem pro meliorace, které zasáhly celý prostor zkoumaného úseku. Teprve částečný výzkum objektu 101/03 (tab. 8) v sektoru E přinesl kolekci zlomků keramiky a hliněných přeslenů, které bezpečně můžeme klást do pozdní doby kamenné, pravděpodobně kultuře nálevkovitých pohárů (KNP). Z tohoto období jsou známy v našich zemích velmi rozsáhlé objekty, většinou interpretované jako hliníky, i když obsahují někdy početné soubory štípané industrie či baterie pecí. Nikdy však nebyly zkoumány v takovém rozsahu a v takové rozloze jako na této lokalitě. Interpretaci těchto objektů ponecháváme zatím otevřenou a bude se na ní muset podílet i další přírodovědecké disciplíny.

Již při skrývce zjišťovací sondy A byl odkryt žárový hrob (obj. 22/03 – tab. 4), náležející slezskoplatěnické halštatské kultuře (HaC). Hrob byl z větší části zničen orbou, dochoval se pouze spodek nádoby se spálenými kostmi. Postupně v nejvyšší části zkoumané plochy při okraji dnešního lesa byly odkryty další 3 hroby, které se však výrazně lišily od běžných slezskoplatěnických žárových hrobů. Žárové pohřby byly ukládány do prostorných obdélníkovitých hrobových jam, které měly v rozích kúlové jamky ukazující na vydřevenou hrobovou komoru. Orientovány byly ve směru Z – V a vzdáleny od sebe 15 až 20 m.

V hrobu – obj. 21/03 (tab. 3) – byly odkryty nejméně 3 nádoby a železný nůž. Hrob – 50/03 (tab. 5) byl zřejmě vykradený, poněvadž v hrobové jámě nalezeno jen několik ojedinelých střepů. Nejlépe dochovaný byl hrob – obj. 77/03 (tab. 6 a 7). Vedle skupiny nádob, jejichž počet před konzervací nelze určit, situovaných ve východní části hrobové jámy, se podařilo v západní polovině odkrýt na jednom místě uložené bronzové milodary. Představovaly zdobený bronzový nákrčník, dva masivní náramky rovněž jemně zdobené, části harfovité spony a bronzovým plechem vykládaný dřevěný předmět, pravděpodobně část jha. Z hrobu pocházejí rovněž zvířecí kosti a železný nůž. Hroby s největší pravděpodobností byly kryty původně mohylami, čemuž nasvědčují nejen vzdálenosti mezi nimi, ale i komorová konstrukce a především jejich výjimečnost daná výbavou.

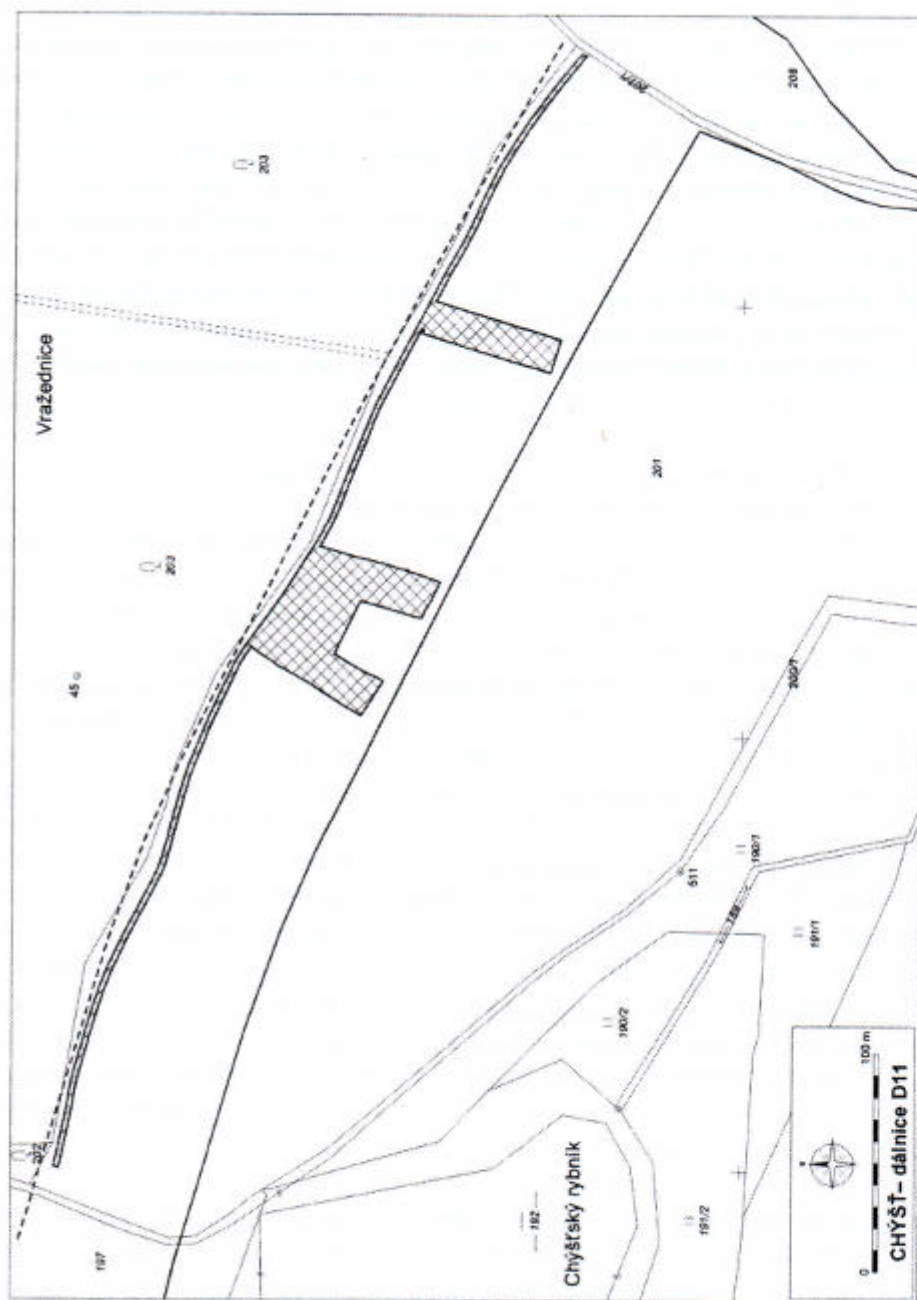
Výzkum tak zřejmě zachytil pouze jižní okraj rozsáhlejšího pohřebiště, které by mohlo pokračovat na rovném plató v této části nezalesněné kupy. Mezi mohylami předpokládáme jednoduché, ploché, žárové hroby, jak dokládá objekt 22/03, které byly zničeny hlubší orbou. Dokladem toho jsou ojedinelé nálezy skleněných korálek a bronzového kroužku, které pocházejí z povrchových partií starších objektů, do nichž byly původně zapuštěny. Popsané komorové hroby představují ve slezskoplatěnickém prostředí zcela výjimečný jev a jsou běžné v bylanské středoečeské kultuře.

Předstihový výzkum na nálezšti 1 ležícím na katastru Chýšť přinesl objev dvou zcela nových nálezšti, a to sídliště z pozdní doby kamenné ze 4. tis. před n. l. (pravděpodobně kultura nálevkovitých pohárů) a dosud neznámého slezskoplatěnického pohřebiště ze starší doby železné (7. stol. před n. l.). V obou případech byly na tomto novém nálezšti prozkoumány objekty na východočeských sídlištích či pohřebištích zcela výjimečné. Zvláště je to patrné u komorových žárových hrobů, kde byli jistě pohřbeni významní jedinci, jejichž pohřeb byl inspirován „knížecími“ pohřby na vozech v sousední bylanské kultuře, která náleží již západnímu halštatskému okruhu. Potvrzuje se tím, že východočeská slezskoplatěnická kultura položená na rozmezí západního a východního halštatského okruhu dovedla čerpat své rituální i hmotné projevy z obou zdrojů. Výzkum nebyl ukončen a některé plochy jsou připraveny pro další etapu. Výsledky výzkumu uskutečněného v r. 2003 ukazují, že pokračování výzkumu této lokality je nanejvýš potřebné.

Jiří Sigl – Vít Vokolek: Precedence archaeological excavations on the route of the D 11-05 highway at the site of Chýšť, district of Pardubice, in 2003. An exploration of site No. 1 on cadastral territory of Chýšť brought forth evidence for a hitherto unknown settlement belonging to the Final Stone Age (4th millennium B.C.), probably assignable to the Funnel-Necked Beaker culture. The same site

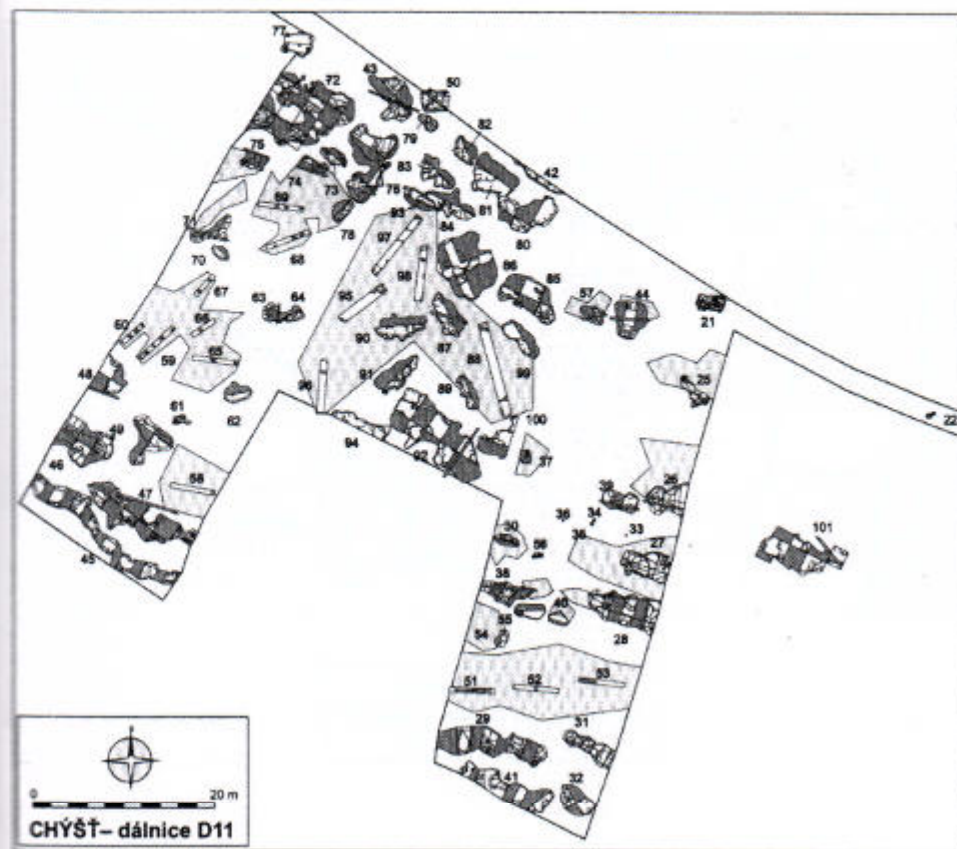
has also yielded finds of a previously unidentified burial site of the Silesia-Platěnice culture of the Early Iron Age (7th century B.C.). In both cases our excavations unearthed features quite exceptional in East Bohemian settlement- or cemetery sites. This pertains first and foremost to cremation graves in burial chambers of the Silesia-Platěnice culture, likely to have been modelled on elite interments with chariots of the Bylany culture of the Western Hallstatt sphere, occupying a Central Bohemian area adjacent on the west. This confirms that the bearers of the Silesia-Platěnice culture, straddling both sides of the Eastern-Western Hallstatt border line, did not shirk from taking the inspiration for their ritual and material manifestations from both sources. The excavations remain unfinished and some areas have been prepared for the next campaign(s). The results obtained in 2003 do nonetheless indicate that further excavations at this site are highly desirable.

Tab. 1

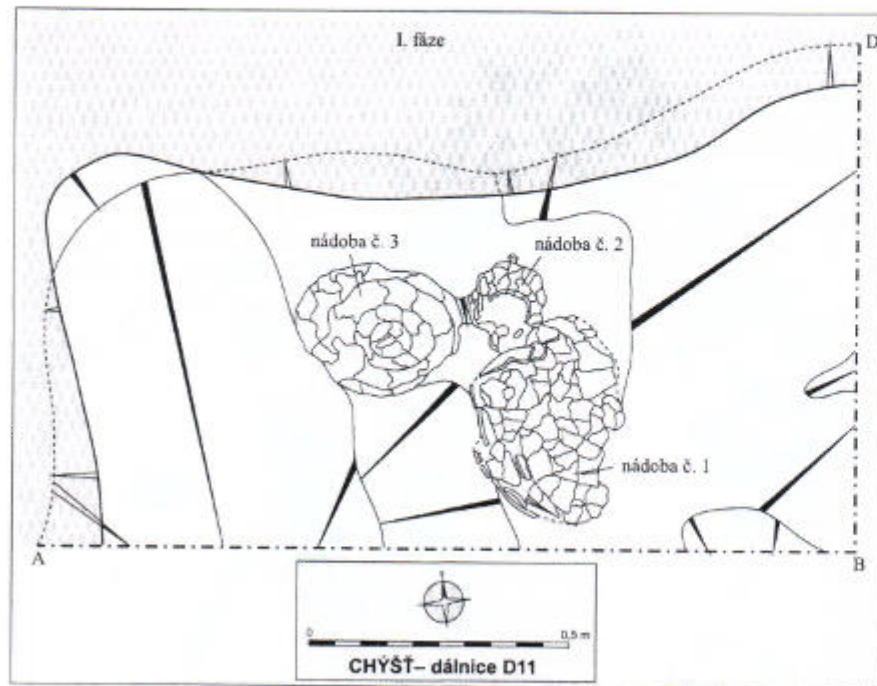
Tab. 1 – Chýšť, okr. Pardubice. Poloha naleziště 1.
Pl. 1 – Chýšť, district of Pardubice. Situation of Site 1.

Tab. 2

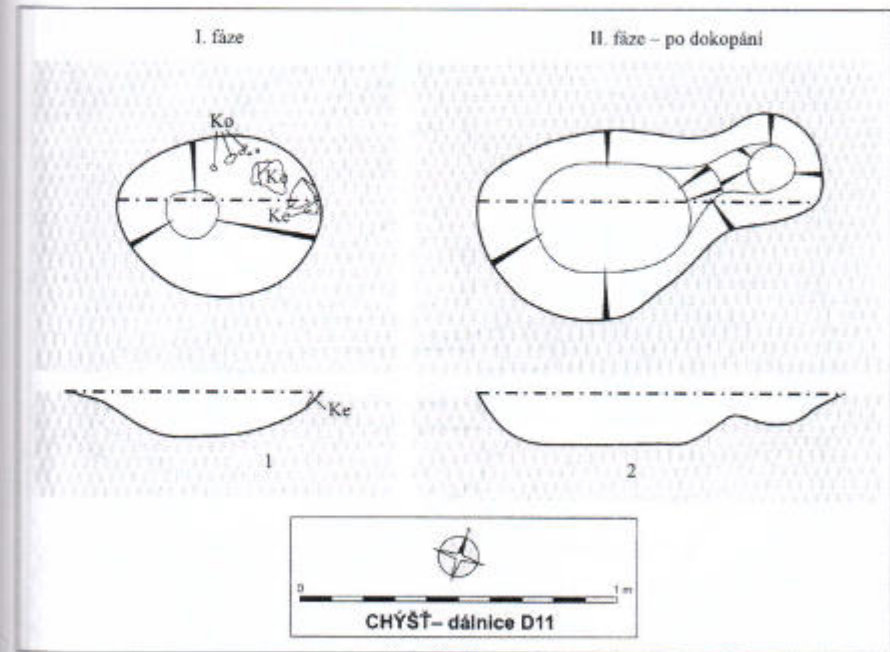
Tab. 2 – Chýšť, okr. Pardubice, naleziště 1. Geodetické zaměření archeologických objektů.
Pl. 2 – Chýšť, district of Pardubice, Site 1. Survey of archaeological features.

Tab. 3

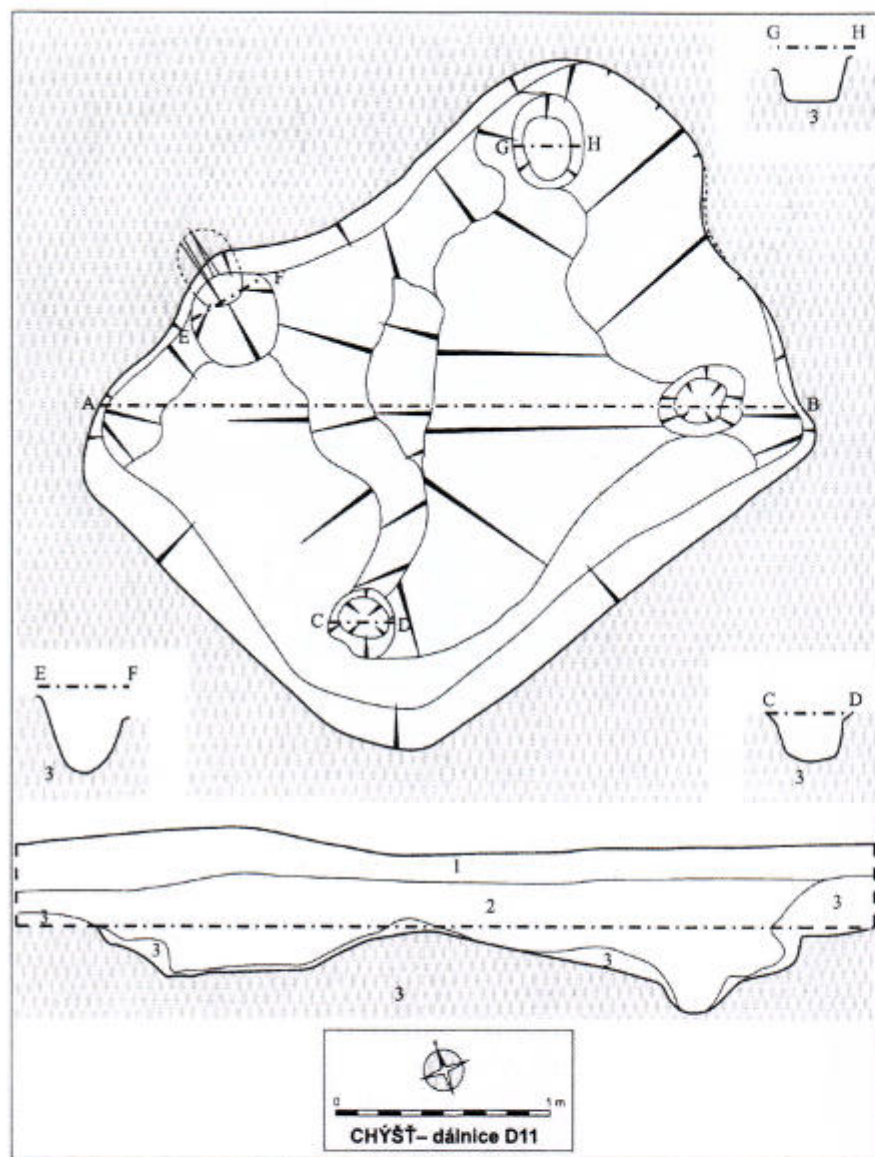
Tab. 3 – Chýšć, okr. Pardubice, nalezišće 1. Objekt 21/03, pŮdorys (detail), I. faze vŮzkumu.
Pl. 3 – Chýšć, district of Pardubice, Site 1. Feature 21/03, ground plan (detail), first phase of excavation.

Tab. 4

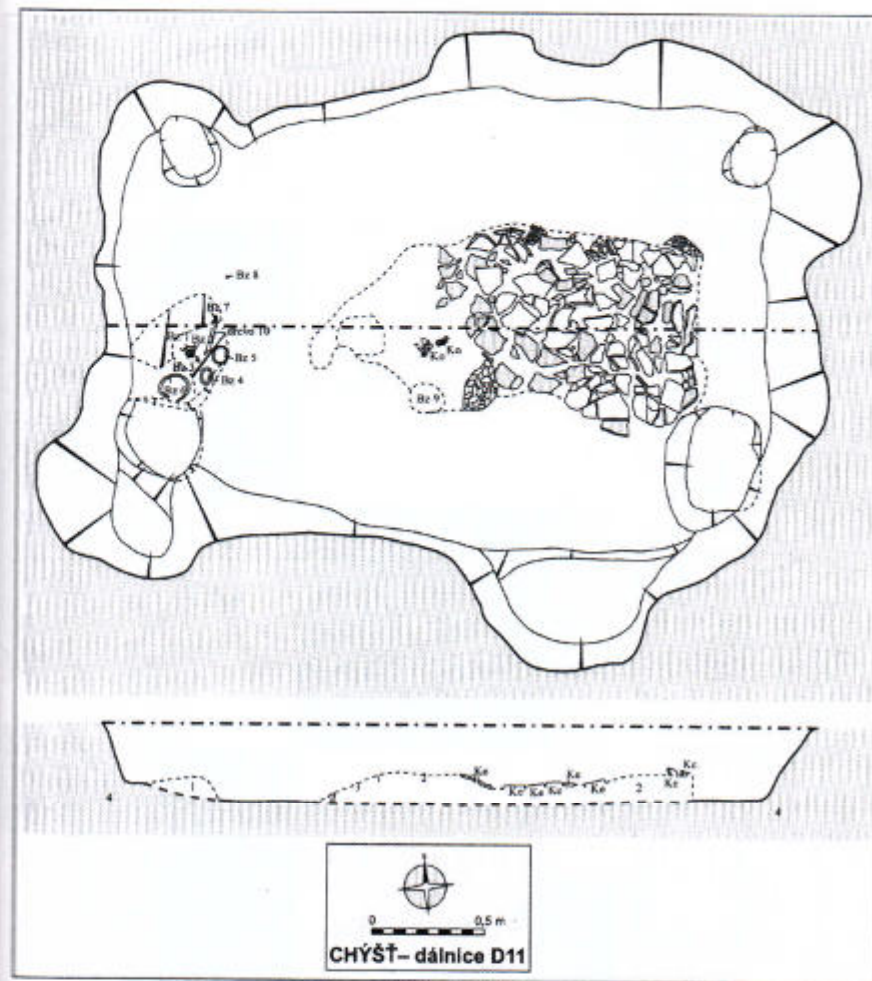
Tab. 4 – Chýšć, okr. Pardubice, nalezišće 1. Objekt 22/03, pŮdorys a řezu.
Pl. 4 – Chýšć, district of Pardubice, Site 1. Feature 22/03, ground plan and sections.

Tab. 5

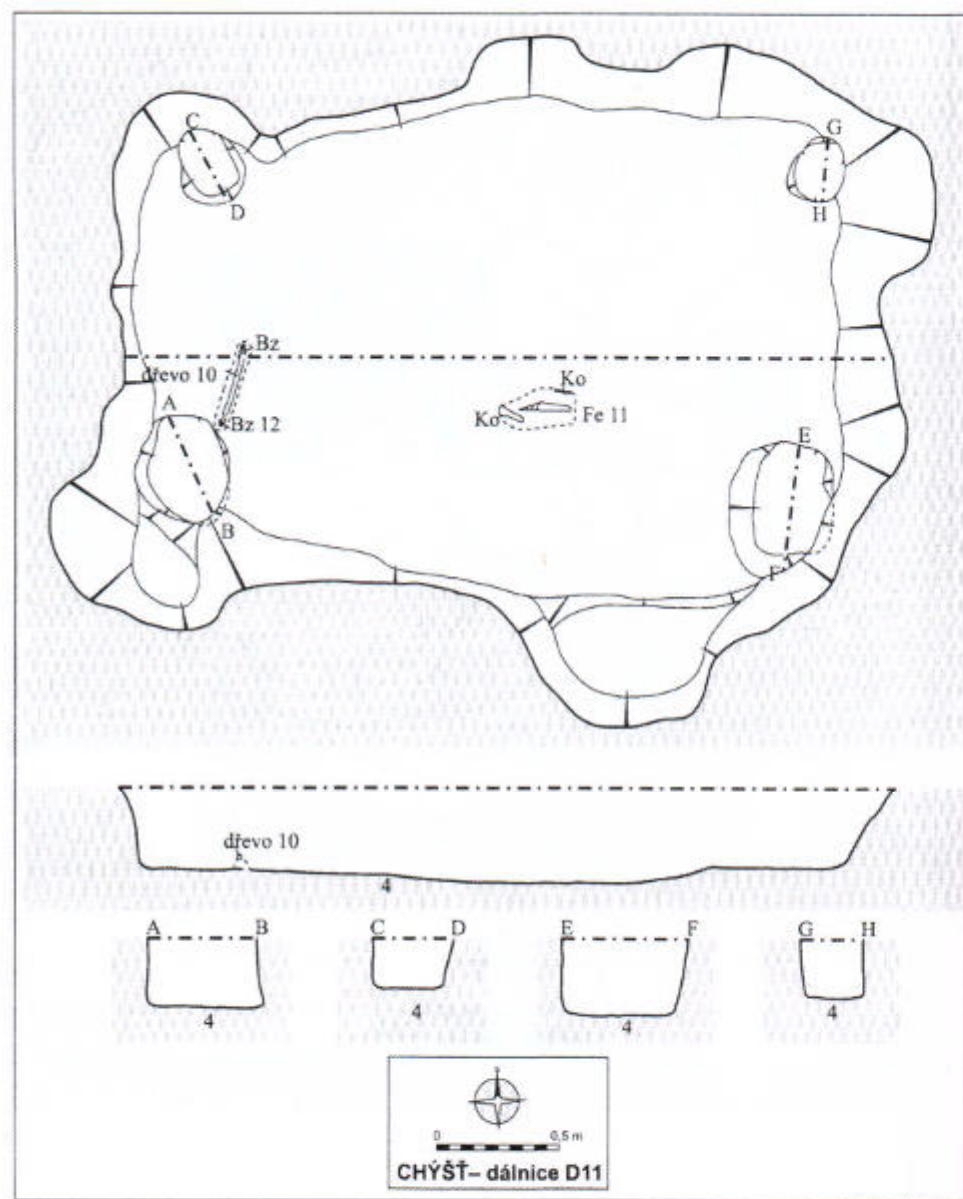
Tab. 5 – Chýšť, okr. Pardubice, naleziště 1. Objekt 50/03, půdorys a řezy.
Pl. 5 – Chýšť, district of Pardubice, Site 1. Feature 50/03, ground plan and sections.

Tab. 6

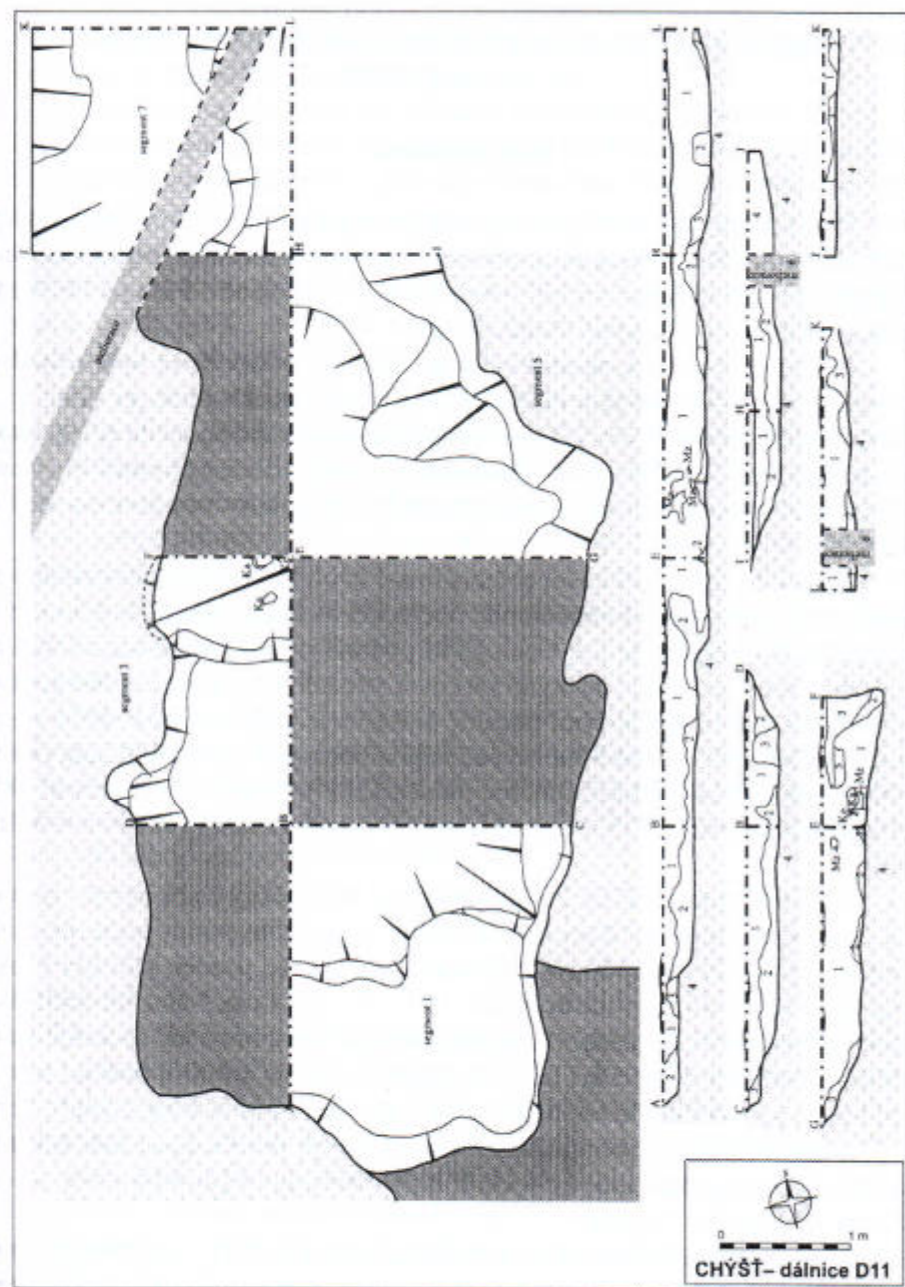
Tab. 6 – Chýšť, okr. Pardubice, naleziště 1. Objekt 77/03, půdorys a řezy, 1. fáze výzkumu.
Pl. 6 – Chýšť, district of Pardubice, Site 1. Feature 77/03, ground plan (detail), first phase of excavation.

Tab. 7

Tab. 7 – Chýšť, okr. Pardubice, naleziště 1. Objekt 77/03, půdorys a řezy, 2. fáze výzkumu.
Pl. 7 – Chýšť, district of Pardubice, Site 1. Feature 77/03, ground plan (detail), second phase of excavation.

Tab. 8

Tab. 8 – Chýšť, okr. Pardubice, naleziště 1. Objekt 101/03, půdorys a řezy.
Pl. 8 – Chýšť, district of Pardubice, Site 1. Feature 101/03, ground plan and sections.

DALŠÍ NÁLEZY KAMENNÉ BROUŠENÉ INDUSTRIE NA TURNOVSKU

Jana Moriová

Se sbírkami AO MVČ jsou spojovány dva ojedinělé nálezy kamenných nástrojů z Turnovska, kterým se až doposud dostalo jen zběžného zájmu odborné veřejnosti, například Brestovanský – Stará (1998, 13n), Jenč – Peša (2000), Prostředník – Šída (2001, 6n), tíž (2002, 283n).

Prvním z nich je neolitická sekerka (příř. č. 13/80), která byla náhodně nalezena v roce 1977 při zahradních úpravách zasypaného průkopu (Tab. 1:1) v areálu zámku Sychrov, okr. Liberec (koordináty přibližného místa nálezu jsou ZM 10:03–32–17, 246/370 mm). Společně s ní byla nalezena krátká silicitová čepelka, dále několik zlomků keramiky řazených do kultury lužické a do středověku.

Zámek Sychrov leží na levobřežní hraně údolí Mohelky v katastru stejnojmenné obce a při jihovýchodní hranici libereckého okresu. Spadá do geomorfologickém celku Jizerské tabule. Geologické podloží je zde tvořeno druhohorními vápnitými, slinitými a kaolinickými pískovci středního turonu a je překryté navátými holocenními sprašovými půdami. Lokalita leží na rozhraní dvou vegetačních společenstev – dubo-habrových hájů a borových doubrav. Klima je zde vrchovinové a mírně vlhké, průměrné roční srážky se pohybují v rozmezí 700–800 mm, teplota mezi 7–8°C. Území je odvodňováno říčkou Mohelkou (tok III. řádu).

Nalezená sekerka (Tab. 2:1) má přibližně lichoběžný tvar s mírně vypouklými boky s asymetricky zbrošeným břitem a plankonvexním průřezem. Dle trasologických stop na podstavě můžeme usuzovat, že později sloužila i jako brousek. Celkové rozměry nástroje jsou 14,1 x 4,3 x 1,7 cm. Nález lze určit jako typický mladoneolitický nástroj. Tomuto datování neodporuje ani společně nalezená krátká silicitová čepelka (Tab. 2:2) s nepravidelnou dorsální fasetací se stopami kůry a s poškozeným bočním ostřím. Její rozměry jsou 1,6 x 1,2 x 0,3 cm.

Tento drobný dosud nepublikovaný soubor je jedním z prvních dokladů neolitické antropogenní aktivity v okolí dolní Mohelky, jejíž další stopy se nachází až ve vlastním Pojizeří.

Druhý, opět náhodný nález, byl získán mezi roky 1997 až 1998 při povrchovém průzkumu v katastru Sekerkových Louček, okr. Semily (Tab. 1:2), severně od osady Kvítkovice (ZM 10:03–32–24, 287/211 mm, nadmořská výška 378 m) amatérským sběratelem minerálů F. Stejskalem z Hradce Králové. Další spe-

cializovaná prospekce nebyla (dle autorce dostupných informací) na lokalitě provedena. Zprávu o něm podal na AO MVČ Hradec Králové student brněnské katedry archeologie J. Košťál. Nález je tak dnes k dispozici pouze v kresebné podobě uložené na AO MVČ Hradec Králové.

Geomorfologicky patří do Jičínské pahorkatiny, respektive do její podčásti Libušské úpatní brázdy. Na geologickém podloží, které je tvořeno druhohorními křídovými kvádrovými, jílovitými a kaolinickými pískovci s podřadnými písčito-jílovitými vložkami náležející svrchnímu turonu-coniaci se vytvořily hnědozemní středoevropské půdy. Vegetační pokryv tvořily bikové bučiny, klima je vlhké, s mírnou zimou, pahorkatinové a rovinné. Průměrná roční teplota se pohybuje mezi 7–8°C, průměrné srážky dosahují 650–700 mm za rok. Území je odvodňováno potokem Stebenkou (tok III. řádu).

Podle dostupné kresby (Tab. 2:3) se jedná o kamenný sekeromlat s lehce prohnutým tělem, (oboustranným?) vývrtem posunutým do těžiště a mírně zvlněnou hřbetní stranou. Průřez je oválný s lehce vypuklými podstavami. Povrch sekeromlatu je značně navětralý. Jeho celková délka činí 13,2 cm, šířka 4,6 cm, výška 3,7 cm a průměr vývrtnu 2,0 cm. Nález lze obecně určit jako zbraň kultury nálevkovitých pohárů.

Nálezcem tedy není M. Kuchařík a sekeromlat se nenachází ve sbírkách AO MVČ, jak uvádí J. Prostředník (1999, 177), a rovněž jeho současné uložení je nejasné.

Přestože se jedná o zjevně náhodný nález, můžeme zvažovat jeho vazby k okolním sídlištím doloženým v katastru obcí Loktuše (Prostředník 1988, 22–24), Radostná pod Kozákovem (Filip 1947, 210n; Stará 1992, 42), Bělá u Turnova (Filip 1947, 193–194; Prostředník 2001, 15) a Karlovice (Benešová 1998, 138n – zde literatura; Jenč – Peša 2000, 10).

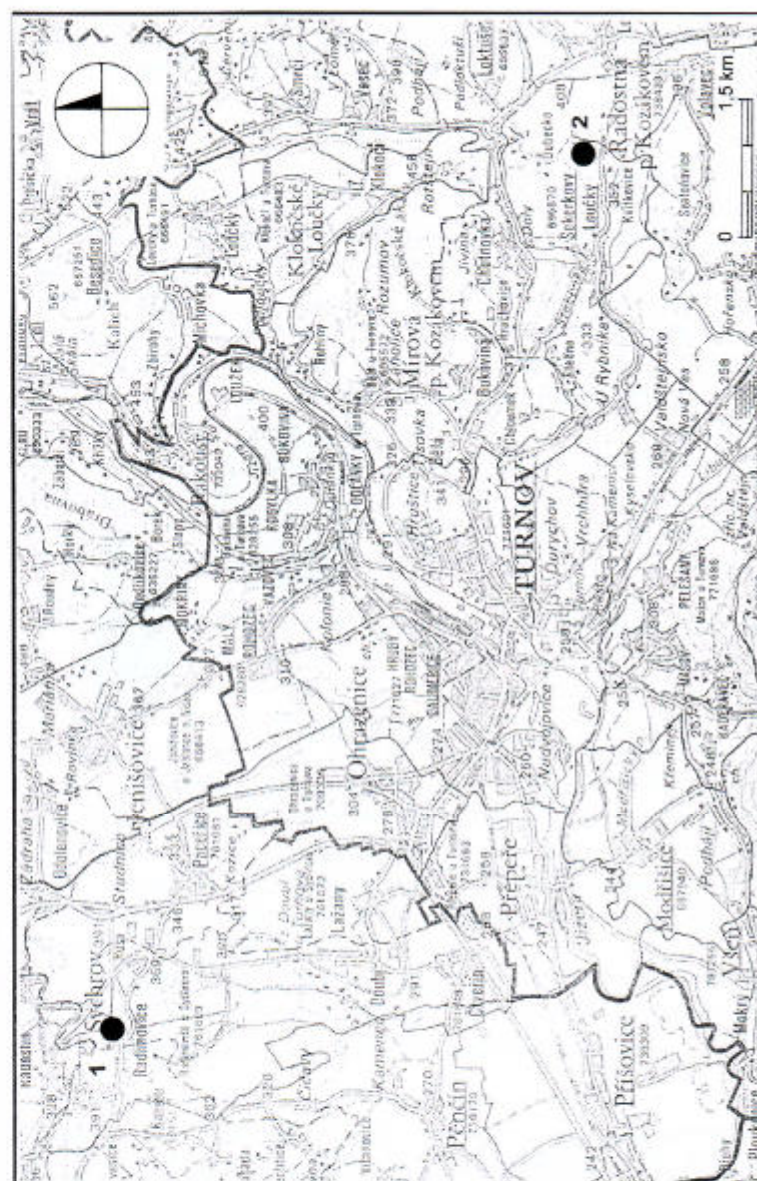
Literatura:

- Benešová, J. 1998: Prostorová identifikace archeologických lokalit v oblasti „Hruboskalsko“, úsek „Čertova ruka“, in: Památkový ústav v Pardubicích, výroční zpráva za rok 1997, 138–143. Pardubice.
- Brestovanský, P. – Stará, M. 1998: Nástin osídlení Libereckého kraje, in: Archeologie Libereckého kraje 1/1998, 13–32. Liberec.
- Filip, J. 1947: Dějinné počátky Českého ráje. Praha.
- Jenč, P. – Peša, V. 2000: Nejstarší osídlení severních Čech.
- Prostředník, J. 1998: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v letech 1996 a 1997, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 12–24, Hradec Králové.

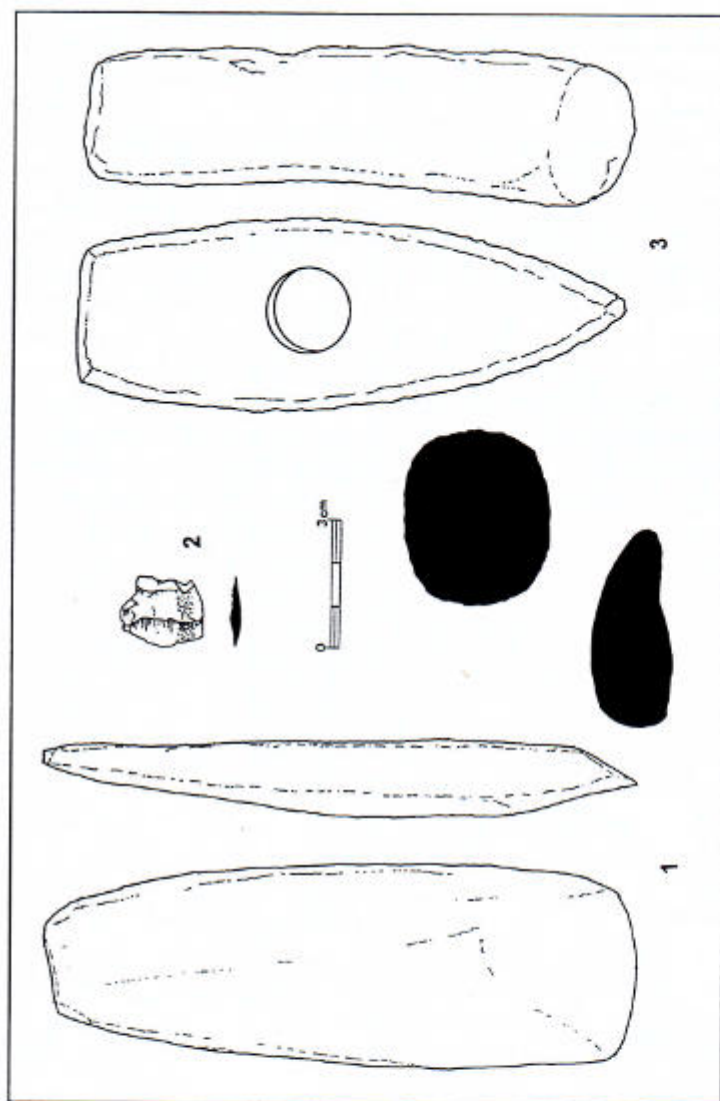
- Prostředník, J. 1999: Archeologické výzkumy okresního muzea Českého ráje v letech 1997 a 1998, Z Českého ráje a Podkrkonoší XII, 162–194. Semily.
- Prostředník, J. 2001: Archeologické aktivity Okresního muzea Českého ráje v roce 2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 15–25. Hradec Králové.
- Prostředník, J. – Šída, P. 2001: Novosvětský průsmyk – přechod přes západní Krkonoše v pravěku a středověku (1. část), Z Českého ráje a Podkrkonoší 14, 6–35. Semily.
- Prostředník, J. – Šída, P. 2002: Přechod přes západní Krkonoše v pravěku a středověku, in: Cheben, I. – Kuzma, I. (ed.): Otázky neolitu a eneolitu našich krajín, 283–311. Nitra.

Jana Moriová: New finds of ground-stone industry in the Turnov region. A group of objects including a flat Neolithic axe came to light on cadastral territory of the Sychrov community in 1977. A hammer-axe assignable to the Funnel-Necked Beaker culture was found on cadastral territory of the Sekerkovy-Loučky community by the hamlet of Kvítkovice in 1997-1998.

Tab. 1

Tab. 1 – Turnovsko, mapa nalezišť – 1) Sychrov; 2) Sekerkovy Loučky – Kvítkovice.
Pl. 1 – The Turnov region, map of the findspots: 1) Sychrov, 2 – Sekerkovy-Loučky – Kvítkovice

Tab. 2 – Turnovsko nálezy kamenných nástrojů. 1) Sychrov, okr. Liberec – plochá sekerka; 2) Sychrov, okr. Liberec – silicitová čepelka; 3) Sekerkovy Loučky – Kvítkovice, okr. Semily – sekeromlat. Pl. 2 – The Turnov region, finds of ground-stone industry. 1) Sychrov, district of Liberec – a flat axe, 2) Sychrov, district of Liberec – a bladelet of silicite, 3) Sekerkovy-Loučky – Kvítkovice, district of Semily – a hammer-axe.

NÁLEZ SEKEROMLATU KULTURY S NÁLEVKOVITÝMI POHÁŘY V SENDRAŽICÍCH (OKR. HRADEC KRÁLOVÉ)

Pavel Drnovský

Ve sbírce AO MVČ Hradec Králové je uložen pod přírůstkovým číslem 133/86 zlomek sekeromlatu kultury nálevkovitých pohárů ze Sendražic. Nález předal pan Jan Hátle z Hoříněvsi v roce 1985.

Sendražice leží v severozápadní části bývalého hradeckého okresu v tradiční sídelní oblasti labského pravobřeží. Spadají do geomorfologického podcelku Chlumecké tabule a okrsku Velichovské tabule. Geologické podloží je tvořeno svrchnokřídovými sladkovodními sedimenty (vápnité slínovce středního turonu), překryté hydroakumulačními horizonty labských teras a návěsemi eolických sedimentů na nichž se vytvořily ilimerické (hnědozemní) půdy. Původní vegetační pokrov byl složen z dubohabřin a lipových doubrav s pásy lužních společenstev a olšin v okolí vodních toků. Klima je zde výrazně teplé a poměrně suché. Průměrná roční teplota činí 7–8° C. Území je odvodňováno Sendražickým potokem (tok II. řádu).

Sekeromlat byl náhodně nalezen poblíž polní cesty vedoucí od sendražického kostela severním směrem na temeni návrší Horka (ZM 10:13–22–13, 061/125 mm, v nadmořské výšce 305 m). Zachovala se pouze jeho týlová část hexagonálního průřezu a bez druhotných úprav. Celková délka dochované části činí 7,5 cm, maximální šířka 3,8 cm, průměr vývrtu 2,0 cm. Nález lze obecně určit jako typickou zbraň kultury nálevkovitých pohárů (Pleiner – Rybová 1978, 242).

I když z katastru Sendražic nebyla dosud doložena staroeneolitická antropogenní aktivita známe z nejbližšího okolí místa nálezu osídlení nálevkovitých pohárů na rozhraní katastrů Hoříněvsi a Račic nad Trotinou (Vokolek 1993, 322) a rovněž ze dvou poloh v katastru Máslojed (Kalferst – Sigl 1985, 13 – pol. 63; Vokolek 1978, 52 – pol. 143a).

Nalezený předmět nám doplňuje znalosti o aktivitách v rámci mikroareálu Sendražického potoka v období eneolitu. Zároveň dokládá význam zdánlivě okrajových nálezů získaných amatérským povrchovým sběrem.

Literatura:

Kalferst, J. – Sigl, J. 1985: Archeologické nálezy v roce 1984, Zpravodaj KMVČ XII/1, 5–20. Hradec Králové.

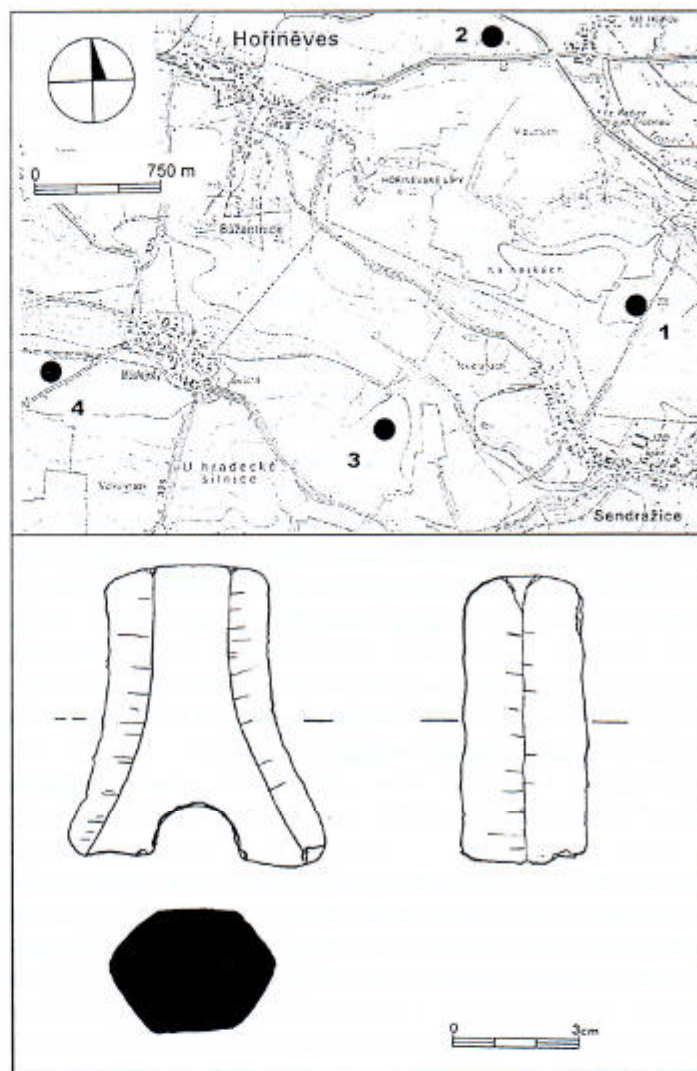
Pleiner, R – Rybová, A. (ed.) 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.

Vokolek, V. 1978: Máslojedy, okr. Hradec Králové, Výzkumy v Čechách 1975. Praha.

Vokolek, V. 1993: Lužický kadlub z Hořiněvsi, AR XLV, 322–323. Praha.

Pavel Drnovský: Find of a hammer-axe of the Funnel-Necked Beaker culture at Sendražice, district of Hradec-Králové. The butt part of a hexagonal hammer-axe assignable to the Funnel-Necked Beaker culture was found on cadastral territory of the Sendražice community in 1985.

Tab. 1

Tab. 1 – Sendražice, okr. Hradec Králové.

A – Mapa okolí nálezů: 1) Sendražice, 2) Hořiněves, 3) Máslojedy, nálezště č. 2, 4) Máslojedy „U hájenky“. B – Sendražice, okr. Hradec Králové. Část sekeromlatu.

Pl. 1 – Sendražice, district of Hradec-Králové.

A – Map of the vicinity of the findspot: 1) Sendražice, 2) Hořiněves, 3) Máslojedy site no. 2, 4) Máslojedy „U Hájenky“. B – Sendražice, district of Hradec-Králové, fragment of a hammer-axe.

SEKEROMLAT KULTURY NÁLEVKOVITÝCH POHÁRŮ Z NOVÉHO HRADCE KRÁLOVÉ

Martina Kovaříková

Ve sbírce AO MVČ v Hradci Králové je uložen pod přírůstkovým číslem 138/90 břit kamenného nástroje nalezený J. Bartoškou z Hradce Králové v prosinci roku 1989 na lesní cestě (ZM 10:13–24–04, 103:017 mm, v nadm. výšce 251 m) západně od lesního hřbitova, ležícího v katastru Nového Hradce Králové (Tab. 1:1). Tomuto nálezu byla i přes jeho kulturní zařazení až dosud věnována jen zběžná pozornost (Kalferst – Sigl – Vokolek 1992, 19; Vokolek 1995, 226).

Vlastní naleziště se z geomorfologického pohledu nachází v pardubické pánvi, konkrétně v královéhradecké kotlině. Podloží tvoří druhohorní usazeniny svrchního turonu-coniaku překryté arenickými kambiozeměmi s příměsí písků a štěrkopísků. Původním vegetačním pokryvem byly lužní lesy a acidofilní bukové, jedlové, březové a borové doubravy (Faltysová – Mackovčín – Sedláček a kol. 2002). Prostor je odvodňován bezejmennou vodotečí (tok 2. řádu), která tvoří levobřežní přítok Labe. Průměrné roční srážky se v místě nálezu pohybují okolo 600 mm, průměrná roční teplota okolo 8°C (Mikyška a kol. 1969).

Nález tvoří břit eneolitického sekeromlatu s oboustranně rozšířeným ostřím (Tab. 1:2). Délka dochované části je 8,1 cm, šířka 5,6 cm, výška 3,3 cm. Průměr (nejspíše) oboustranně vyvrtného otvoru je 1 cm. Zbraň lze přiřadit k inventáři kultury s nálevkovitými poháry.

I když se jedná o ojedinělý nález, u něhož navíc nelze vyloučit (vzhledem k místu nálezu) ani druhotné přemístění, není to v okolí jediný doklad přítomnosti kultury nálevkovitých pohárů. Z katastru Svinar známe nelokalizovaný kamenný nástroj, jenž lze rovněž rámcově přiřknout tomuto období (Duška 1900, 76). Také v Bělči nad Orlicí na poli pana J. Kroupy (parc.č. 452), byly zkoumány blíže neurčené broušené kamenné nástroje a mimo ně i štípané šipky datovatelné na sklonek doby kamenné (Bačová 1994, 6). Na Pražském předměstí byla v poloze „U Pralesa“ nalezena parohová sekera (Domečka – Sál 1928, 117 – zde jako parohové pouzdro), u Ulrichova náměstí byla nalezena ojedinělá nádoba kultury nálevkovitých pohárů (Domečka III, 157) a v prostoru dnešní Chelčického ulice kostrový hrob s balberským džbánkem (Zápotocký 1956, 542, obr. 229:18). Hlavní aktivity se nejspíše odehrávaly v areálu městské památkové rezervace, kde byla pod středověkými, slovanskými a mladolužickými sídlištními vrstvami nalezena i vrstva eneolitická náležející rovněž kultuře s nálevkovitými poháry (Richter – Vokolek 1972, 37). Další kumulace nálezů je známá z prostoru Malšovic, odkud

regionální literatura uvádí ojedinělý nález nádoby při stavbě nového jezu (Domečka – Sál 1928, 117; Bačová 1994, 6) a soubor blíže nespecifikovaných kamenných nástrojů (Duška 1900, 76).

Nalezený břit kamenného sekeromlatu tak zapadá do nálezového horizontu vymezeného jihozápadní částí správního území Hradce Králové a je dalším dokladem intenzity jeho osídlení v období eneolitu.

Literatura:

- Bačová, Z. 1994: Archeologické nálezy v kronikách Královéhradecka. RKP diplomové práce, kopie uložena v knihovně MVČ Hradec Králové.
- Domečka, L. (b.r.): Nálezy III. Rkp. uloženy na AO MVČ Hradec Králové.
- Domečka, L. – Sál, F. L. 1928: Královéhradecko. Hradec Králové.
- Duška, J. 1900: Památky po našich pohanských předcích v kraji Královéhradeckém. Jaroměř.
- Faltysová, H. – Mackovčín, P. – Sedláček, M. a kol. 2002: Chráněná území ČR sv. V – Královéhradecko. Praha.
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1992: Archeologické přírůstky v Muzeu východních Čech v Hradci Králové v letech 1990 a 1991, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 18, 7–29, položka 132. Hradec Králové.
- Mikyška, R. a kol. 1969: Geobotanická mapa ČSSR, list M–33–XVI Hradec Králové.
- Richter, M. – Vokolek, V. 1972: Hradec Králové, BZO 1969, položka 56. Praha.
- Vokolek, V. 1995: BZO 1990/92, položka č. 1203. Praha.
- Zápotocký, M. 1956: Baalberská skupina v Čechách, AR VIII, 539–563, 535. Praha.

Martina Kovaříková: A hammer-axe of the Funnel-Necked Beaker culture from the city of Nový-Hradec-Králové. The edge fragment of a hammer-axe assignable to the Funnel-Necked Beaker culture was found in the Woodland cemetery (Lesní hřbitov) on cadastral territory of the Nový Hradec-Králové in 1989.

TŘETÍ KAMPAŇ ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU V CIHELNĚ TUNĚCHODY (DOBYVACÍ PROSTOR ÚHŘETICE I.) V ROCE 2003

Jean Papineschi – Richard Thér – Radomír Tichý

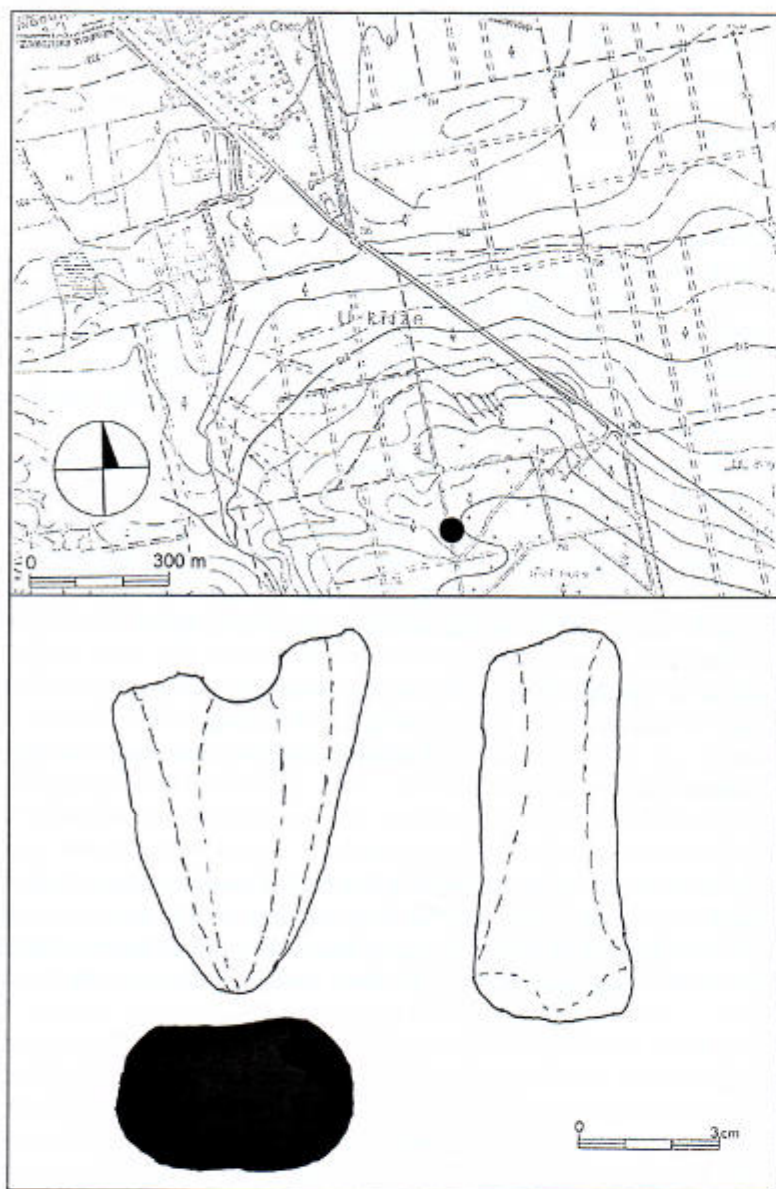
Úvod

Na základě smlouvy s firmou Wienerberger Cihlářský průmysl a.s. provedlo Archeologické centrum PdF Univerzity Hradec Králové záchranný archeologický výzkum na lokalitě Tuněchody, dobývací prostor Úhřetice I. Lokalita je známa již z předchozích let, kdy na místě bylo zjištěno sídliště z přelomu starší (halštatská) a mladší (laténská) doby železné a torzo pravděpodobně současného pohřebiště. První výzkumná sezóna proběhla na přelomu let 1997 a 1998, druhá od zimy 1999 do jara 2001. Výzkum provádělo Okresní muzeum Orlických hor Rychnov nad Kněžnou, zpracování pracovníci Ústavu historických věd Univerzity Hradec Králové.

Třetí výzkumná sezóna 2003 přinesla zajímavé výsledky. Na třech plochách (sektor I.–III.) bylo zjištěno postupně pohřebiště (sektor I., ZM 10:42–13, 423:309, 424:312, 427:304, 426:307 mm), rozsáhlý hliník (sektor II.) a sídliště (sektor III., ZM 10:13–42–13, 419:321, 414:324; 423:317, 419:313 mm).

Zdálo se tak, že vznikla unikátní možnost poznání osady, pohřebiště a technického zázemí lidí na počátku mladší doby železné. Význam lokality podtrhuje několik málo kilometrů vzdálené návrší nad obcí Topol s opevněným hradištěm ze závěru starší doby železné. Místo bylo zkoumáno (V. Vokolek, M. Vávra) v letech 1977–1983, kdy byla zjištěna požárem zničená dřevěnohlinitá hradba, velké nádoby na vodu umístěné v její blízkosti spolu s kamennými projektily určenými k obraně. Původní interpretaci (útok Protokeltů?) bude nutné znovu zvážit v souvislosti se zjištěními z tuněchodského sídliště. To obývali s velkou pravděpodobností skutečně Protokeltové (zjištěná kolkovaná tzv. braubašská výzdoba), kteří byli buď útočníky či jejich potomky nebo mohlo i topolské hradiště být již protokeltské (i zde byla doložena keramika s braubašskou výzdobou).

Tato sezóna však doložila ve větší míře na tuněchodské lokalitě i její osídlení v dalších obdobích pravěku. Zmíněný hliník patří s velkou pravděpodobností eneolitu, stejně můžeme datovat i narušený hrob z objektu 31/03 (sektor III.), překvapení přineslo i zmíněné pohřebiště (sektor I.), kde zřejmě všechny hroby patří kultuře se zvoncovými poháry (včetně minulých sezon). Výjimkou je i objekt 43/03 zjištěný na okraji zkoumané plochy (sektor III.), podle nálezu kostěného hřebene datovaný do mladší doby římské (2. a 3. století našeho letopočtu).

Tab. 1:1 – Nový Hradec Králové, místo nálezu; 1:2 sekeromlat (př. č. 138/90).
Pl. 1:1 – Nový Hradec-Králové, the findspot, 1:2 – a hammer-axe (Acc. No. 138/90).

Metoda

Postupně bylo prozkoumáno nejdříve celé pohřebiště, hliník (velikost 19,5 x 16 x 0,6 m) byl vzorkován nejprve křížově položenou metrovou sondou. Poté započal výzkum jednotlivých objektů na sídlišti. Nutná byla pečlivost při vyjmutí hrobů (celkem 13). Při nabývajících zkušenostech s přeschlým terénem byly dodatečně objeveny další dva hroby kultury se zvoncovitými poháry, jejichž zásyp nebyl barevně odlišitelný od sprašového podloží. Zjištěné sídlištní objekty patří k již zde dříve objevenému typu hlubokých kruhových hliníků, obilních sil a polozemnic s bohatým archeologickým materiálem (střepey, přesleny, kostěná šídla, zvířecí kosti, mazanice). Ten byl evidován ve vrstvách po 20 cm, což umožní sledovat procesy archeologizace materiálu. Na dvou místech sídliště byly na větší ploše začištěny kúlové jamky, které poprvé na této lokalitě vytvořily zřetelný konstrukční systém (sloupy kúlového domu). I ve ztížených podmínkách byly objeveny pečlivým překopáváním zcela unikátní drobné nálezy (viz. níže).

Průběh výzkumu

Výzkum ztěžovalo od června do září 2003 suché a horké počasí. Na jedné straně nutná pečlivost postupu (pohřby) i v přeschlé půdě a na straně druhé velikost a množství objektů na sídlišti tvořily náročnost výzkumu. Situaci změnila dešť v průběhu září, které v danou chvíli sice znemožnily pokračovat v pracích, v dalším týdnu však umožnil vlhký terén rozpoznat zcela nové objekty (především kúlové domy). Objektů přibývalo i nadále a díky pochopení vedení cihelny bylo možné k výzkumu využít i měsíc říjen, který se jevil jako optimální. 3. 10. 2003 byla prozkoumaná plocha předána cihelně a uvolněna pro další těžbu. To však už těžební buldozery bez dohody s archeology zplanýrovaly celou plochu výzkumu, takže bylo nutné znovu identifikovat vykopané poloviny objektů. Kúlové jamky byly již zaměřené.

Popis objektů

Celkem bylo zjištěno nejméně 43 archeologických objektů (sektor I.–III.) a 89 kúlových jamek (sektor III.). V jednom seskupení (mezi obj. 25/03 a 32/03) kúlové jamky vytvářely severojižní řady, které snad představují doklady kúlového domu nebo domů. Podle nálezů keramiky by patřily do závěru starší doby železné. Podle nálezů modrého korálku ze skelné pasty by do stejného období měly spadat alespoň některé z neuspořádaných kúlových jamek položených na ploše západně od tohoto místa. Mezi objekty byly zjištěny nejméně dvě polozemnice velikosti 3 x 4 m (obj. 15, 22, 20?), kruhové hliníky o průměru větším než 2 metry a hloubce 1,5–1,9 m (obj. 19, 32, 43) a oválné hliníky velikosti 3 x 4 m (obj. 20, 25, 104) i menší jámy obdobné funkce (obj. 28, 29, 33). Odlišnou funkcí měla obilná sila menších (obj. 30, 24, 27, 41, 42) a většího (obj. 23) rozměru

(průměr větší než 2 metry a hloubka 1,8 m). Ve dvou případech i s kameny na drcení obilí (obj. 23, 42).

Odlišnému období (eneolit?) patří rozsáhlý hliník (velikost 19,5 x 16 x 0,6 m) v sektoru II. Standartně obsahoval jen minimum nálezů, navíc značně poškozených. Alespoň rámcové datování objektu do eneolitu však přeci jen umožňuje charakter atypické keramiky (páskové ouško, lomení dna nádoby), porcelanitový ústěp, drobný zlomek kamenné broušené industrie.

Jiným typem objektů byly pohřby ze závěru pozdní doby kamenné. Zajímavé bylo zjištění, že kultuře se zvoncovitými poháry patří nejen kostrové, ale i žárové hroby.

Bohaté destrukce mazanice v některých objektech (obj. 23, 30, 27, 31) svědčí o zániku blízko stojících staveb ještě v době, kdy nebyly zaneseny okolním materiálem. Snad se areály aktivity podaří identifikovat i po rozboru dalších nálezů (zvířecí kosti, stolní a zásobní keramika).

Popis nálezů

Mezi nálezy převažovala keramika. Podle keramických nálezů nelze definitivně rozhodnout, zda se jedná pouze o keramiku kultury zvoncovitých pohárů (pohřebiště) a závěru starší doby železné (sídliště). Jiné kulturní zařazení má pravděpodobně hrob z objektu 31 na sídlišti s pazourkovou čepelí a broušenou kamennou sekerkou a také další sídlištní objekt (43).

Charakteristickým výzdobným prvkem keramiky doby železné je plastická páska s prstovými důlky při okraji tuhovaných nádob. Ojedinele se vyskytuje i keramika točená na kruhu a zdobená kolkem (tzv. braubašská keramika). Ta dosvědčuje datování souboru do stupně LA.

Zejména polozemnice a hliníky se představily opět jako objekty s bohatým archeologickým materiálem (střepey, přesleny, kostěná šídla, zvířecí kosti, mazanice, tkalcovská závaží).

Byly objeveny i unikátní předměty. Ve dvou eneolitických žárových hrobech na pohřebišti byly nalezeny lasturové knoflíky s V – vrtáním, které ztotožňují výstavu s kulturou se zvoncovitými poháry (závěr pozdní doby kamenné). Jeden ze stejně datovaných kostrových hrobů obsahoval zlomky kovových plíšků.

V polozemnici 22/03 z doby železné byly nalezeny četnější šperky (bronzová jehlice, zlomek korálu s modrobílými očky, dva modré korálky). Třetí modrý korálek ze skelné pasty pochází z kúlové jamky a datuje ji. Mezi další zajímavé nálezy patří i železný hrot oštěpu (obj. 104/03), železný nůž (obj. 25/03), parohová palice (obj. 104/03) či kamenné závaží. Zcela výjimečným nálezem je bronzová jehla z obj. 33/03.

Objekt 43/03 obsahoval germánský kostěný hřeben ze tří vrstev snýtovaných bronzovými nýty. Tvarově patří do mladší doby římské.

Získán byl početný soubor zvířecích kostí vhodný pro paleozoologické určení a velký počet uhlíků či zuhelnatělých dřev vhodných ke stanovení dobového porostu, případně i pro absolutní datování.

Terénní zjištění

Bohaté destrukce mazanice v některých objektech (obj. 23, 30, 27, 31) svědčí o zániku blízko stojících staveb ještě v době, kdy nebyly zaneseny okolním materiálem. Velké kusy mazanice se dochovaly ve všech vrstvách objektů, a přestože jsou směrem k povrchu drobnější (archeologizace), zdá se, že zaplnily objekty jednorázově. Naproti tomu některé objekty (obj. 19/03) neobsahují zásepové vrstvy ve tvaru trychtýře, ale je patrné kopečkovité navršení odlišitelných vrstev zřejmě záměrného zásepů. Časté je uložení velkých zlomků nádob (obj. 97, 95, 104), které rovněž svědčí o možnosti rychlého zániku osady. Rovnoměrně rozptýlená shodně zdobená keramika svědčí rovněž spíše o jedné fázi osídlení.

Historická interpretace

Na lokalitě Tuněchody bylo v závěru pozdní doby kamenné (kolem 2000 před n. l.) využito zdejší návrší jako pohřebiště lidu se zvoncovými poháry. Zajímavé je početní vyvážení pohřebního ritu (kostrový i žárový), což je prvek bližší moravskému prostředí. Žárové hroby jsou bez keramických milodarů, ale obsahovaly knoflíky s V – vrtáním, v kostrových hrobech je zase i více kusů keramiky (mísa, pohár, pohár s ouškem). Jeden z hrobů byl komorový. Pod návrším mohl být již dříve v eneolitu uložen v hrobě kostrovým způsobem nebožtík spolu s pazourkovou čepelí a broušenou kamennou sekerkou. Místo bylo užíváno i k získávání hlíny, což dosvědčuje rozsáhlý hliník.

Na počátku doby železné (po r. 450 před n. l.) bylo pod návrším postaveno rozsáhlé zřejmě jednofázové sídliště. Tvořily ho rozsáhlé kúlové domy orientované severojižním směrem se štíty většinou umístěnými před větším oválným nebo i dvěma menšími ale hlubšími hliníky. Zdá se, že jeden z dvojice mohl být zasypán (odpadem?) již za života osady. Druhým typem staveb byly polozemnice. Plochu sídliště zaplňovala i menší obilní sila, umístěná občas rovněž ve dvojicích, vyskytovala se však i sila velká zřejmě opakovaně používaná. V mnohých se na dně jámy dochovalo kamenné drtidlo. Jiné jámy zůstaly v zárodečném stavu.

Obyvatelé osady produkovali velké množství v ruce robené keramiky jednoduchých tvarů – tuhované hrnce a mísy a misky užívané při stolování. V kontrastu s ní bylo malé procento kvalitně pálené a na kruhu točené braubašské keramiky. Korály ze skelné pasty byly uniformní součástí tehdejší módy. Mezi šperky se stále objevovaly i bronzové jehlice. Železná struska dokládá zpracování železa, ale pece či tavící jámy stály zřejmě na okraji osady. Běžným výrobkem byl hrot

oštěpu a nůž. Místní produkce zajišťovala i výrobu textilu. Osnovy tkalcovských stavů těžké konstrukce napínala větší hliněná, ale i kamenná závaží. Přesleny na spřádání nití se často dostaly do některé z prohlubní na sídlišti. V provozu byla i bronzová jehla dnešního tvaru. Z hojných kostí domácích i divokých zvířat se vyráběly další užitkové předměty (šídla, palice?).

Lidé z osady věděli o hradišti umístěném na protějším kopci. Možná, že již bylo opuštěné od chvíle, kdy tito lidé ovládli okolní krajinu. Nebo mělo chránit osady jako byla tato ve svém zázemí a stále pulzovalo životem? Kdo by pak byl ale útočníkem?

Závěr

Vzhledem k návaznosti zjištěných areálů (sídlíště, pohřebiště) na sousední plochy bude jistě zajímavý i případný další výzkum prostoru v budoucích letech. Jde o první starolátenskou plošně zkoumanou lokalitu ve východních Čechách.

Zpracování dokumentace v GIS a její zpřístupnění

Finalizace dokumentace archeologických výzkumů v podobě geografických informačních systémů (GIS) se postupně stává pro Archeologické centrum PdF Univerzity Hradec Králové standardem. Vytvoření elektronické dokumentace výzkumu na základě GIS přináší kromě efektivního a interaktivního přístupu ke komplexu archeologických dat výzkumu i nové možnosti pro analýzu zkoumané lokality případným zájemcům z řad badatelů. Hlavní výhoda GIS oproti běžné elektronické databázi spočívá v možnostech prostorových dat. Běžná elektronická databáze umožňuje třdit a vybrat data dle různých atributů, kterými jsou tato data charakterizována. Takovým atributem může být i lokalizace např. ve čtverci nebo objektu. GIS kromě těchto základních vlastností databáze umožňuje organizovat data na základě reálných prostorových vztahů. Díky prostorovým dotazům můžeme vybírat data nejen podle jejich lokalizace na ploše, ale i podle prostorových vztahů k ostatním datům. Prostorové dotazy jsou zadávány přímo do zobrazení plánu výzkumu, který tak není pouze novou formou obrazové přílohy, ale je způsobem vizualizace databáze, ve kterém můžeme přímo s daty pracovat.

Zpracování dokumentace v GIS v pojetí Archeologického centra nepředpokládá standardizaci procesu samotného výzkumu. Ideou je ponechat prostor pro volbu způsobu exkavace s ohledem na individualitu lokality, popřípadě řešené otázky. Jediným požadavkem je provést výzkum systematicky a pokud možno jednotně. Nevýhodou tohoto přístupu je nemožnost vytvořit komplexnější databázi dat z většího množství lokalit, ale ponechání prostoru pro individualitu výzkumu při dodržení základních zásad považujeme za klíčové pro archeologii jako vědu.

Dokumentace výzkumné sezóny 2003 v tuněchodské cihelně byla zpracována v programu ArcView GIS 3.2. Využito bylo zkušeností získaných při zpra-

cování elektronické podoby dokumentace mohelnického výzkumu (Thér 2004). Systém v sobě integruje textové, číselné, fotografické a kresebné informace na podkladu interaktivního plánu lokality. Ohled na „použitelnost“ dokumentace pro běžného uživatele si vyžádala programovou úpravu prostředí a nástrojů ArcView. Prostředí je maximálně zjednodušeno a pro práci s databází archeologického výzkumu jsou vytvořeny speciální nástroje. Uživateli by měla práce v aplikaci zvládnout po přečtení stručného manuálu, popřípadě po základním zaškolení. Nepříjemným předpokladem je však přístup ke zmiňovanému softwaru. Částečným řešením tohoto problému by bylo vytvoření veřejně přístupné stanice vybavené příslušným softwarem, kde by zájemce mohl s dokumentací pracovat. Ta by mohla být umístěna např. na archeologickém oddělení Muzea východních Čech nebo v Archeologickém centru Univerzity Hradec Králové.

Vysvětlivky k tabulce č. 7: **A** - číslo objektu. **B** - celkový počet fragmentů keramiky. **C** - počet tuhových fragmentů keramiky. **D** - počet fragmentů keramiky s průměrem do 3 cm. **E** - počet fragmentů keramiky s průměrem 3 - 6 cm. **F** - počet fragmentů keramiky s průměrem nad 6 cm. **G** - počet okrajů. **H** - počet den. **I** - počet fragmentů keramiky bez dna a okraje. **J** - keramické fragmenty značně narušené postdepozicičními procesy. **K** - počet keramických fragmentů zdobených leštěnou výzdobou. **L** - počet keramických fragmentů zdobených vleštovanou výzdobou. **M** - počet keramických fragmentů zdobených plastickou výzdobou. **N** - počet keramických fragmentů zdobených kolkovanou výzdobou. **O** - počet keramických fragmentů zdobených rytou výzdobou. **P** - počet keramických fragmentů s průhybem nad 1 cm. **Q** - minimální síla keramického fragmentu v souboru. **R** - maximální síla keramického fragmentu v souboru. **S** - počet keramických fragmentů točených na kruhu. **T** - počet kostí. **U** - počet kamenů.

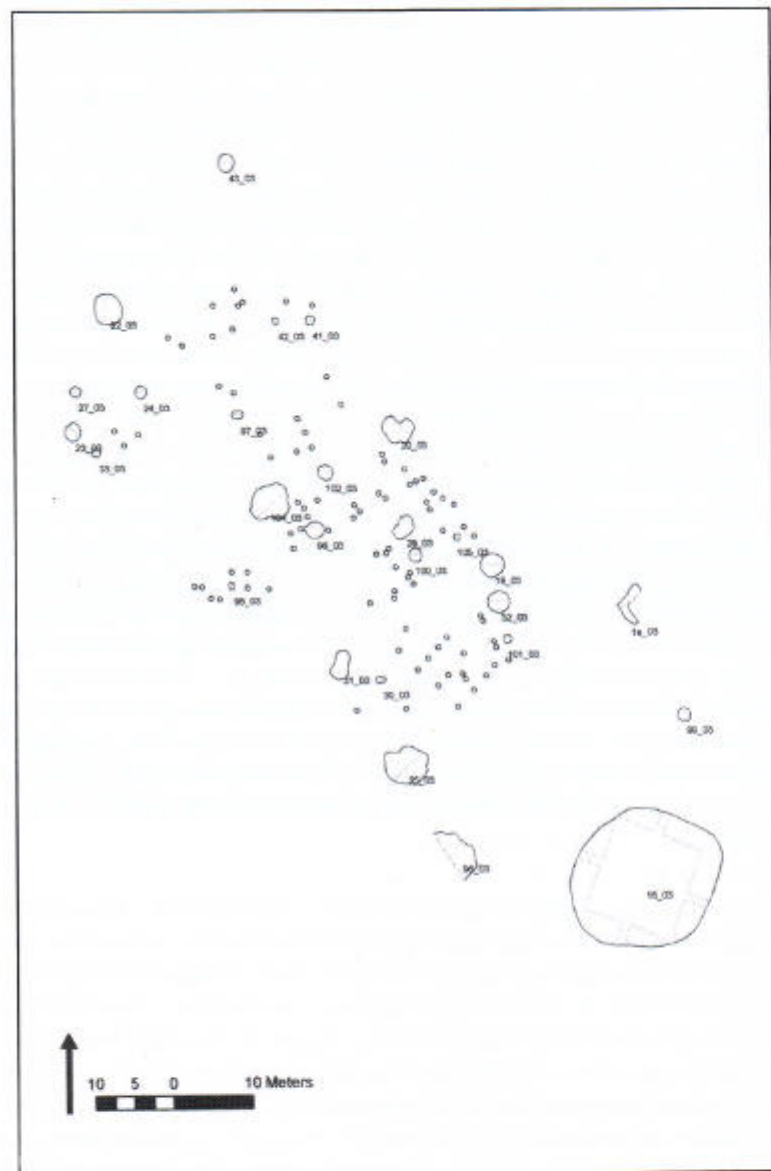
Literatura:

Thér, R. 2004: Elektronická dokumentace výzkumu Mohelnice, In: Lutovský M. (ed.), Otázky neolitu a eneolitu 2003. Praha, 425–431.

Jean Papineschi – Richard Thér – Radomír Tichý: The third campaign of archaeological excavations at the Tuněchody brick kiln (extraction area Úhřetice I) in 2003. In 2003, the Centre for Archeology of the Faculty of Education of the Hradec-Králové University carried out a salvage excavation at the site of Tuněchody, extraction area Úhřetice I. During the preceding years, this site has yielded traces of a settlement datable to the transition of the Early to Late Iron Age (Hallstatt to La Tène), as well as vestiges of a cemetery. The first excavation campaign took place at the transition of the years 1997 and 1998, the second one from winter 1999 to the spring of 2001. Materials, excavated by specialists from the Orlické-Hory District Museum (Okresní muzeum Orlických hor) at Rychnov-nad-Kněžnou, were treated by their colleagues from the Institute of Historical Sciences of the

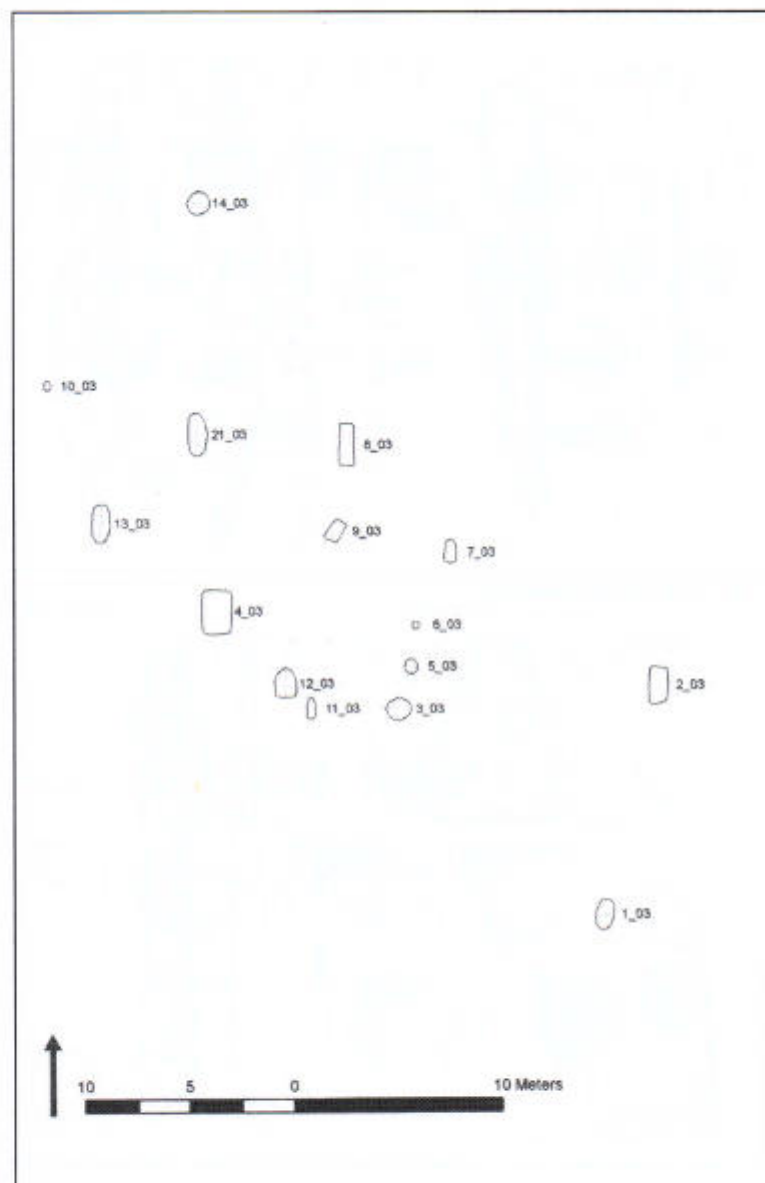
Hradec-Králové University. In the course of the third excavation campaign of 2003, the three areas investigated (sectors I–III) have yielded a cemetery site (sector I), a sizeable clay-mining pit (sector II), and a settlement site (sector III) respectively. The clay-mining pit seems to be assignable to the Eneolithic period, much as a disturbed grave from feature 31/03 of sector III. Surprisingly enough, all graves of the cemetery unearthed in sector I, including those discovered earlier, apparently belong to the Bell Beaker culture. An exception to this is the feature 43/03, situated at the perimeter of the area under investigation in sector III. The find of a bone bomb points to its dating into the late Romano-Germanic age of the 2nd to 3rd century A. D. As is usual, most of the finds are represented by pottery sherds, including fragments of wheel-turned and stamped ware of the Braubach type. This implies dating of the finds into the LA stage. A grave of the settlement feature 31 contained a silex blade and a ground-stone axe. Half-sunk features and clay-mining pits yielded a rich harvest of archaeological materials including pottery sherds, spindle whorls, bone wals, animal bones, clay-daub fragments and loomweights. A half-sunk feature No. 22/03 of the Iron Age rewarded us with a collection of ornaments such as a bronze pin, a fragment of a glass bead with blue-white eyelets, and two blue-glass beads. A third blue-glass bead came forth in a filling of a post hole which is dated by it. Other finds of interest include an iron spear-point (feature 104/03), an iron knife (feature 25/03), an antler mace (feature 104/03), or a stone weight. A find of quite exceptional character is a bronze pin from feature 33/03. Two Eneolithic cremation graves unearthed at the cemetery gave us cockle-shell buttons with borings in a V-fashion, dating them into the Bell Beaker-culture period. One of the inhumation graves of the same age contained remnants of sheet metal. The close proximity of the settlement- and cemetery areas makes a continuation of the excavations in future years a hopeful venture. This is the very first large-scale exploration of an Early La Tène site in East Bohemia.

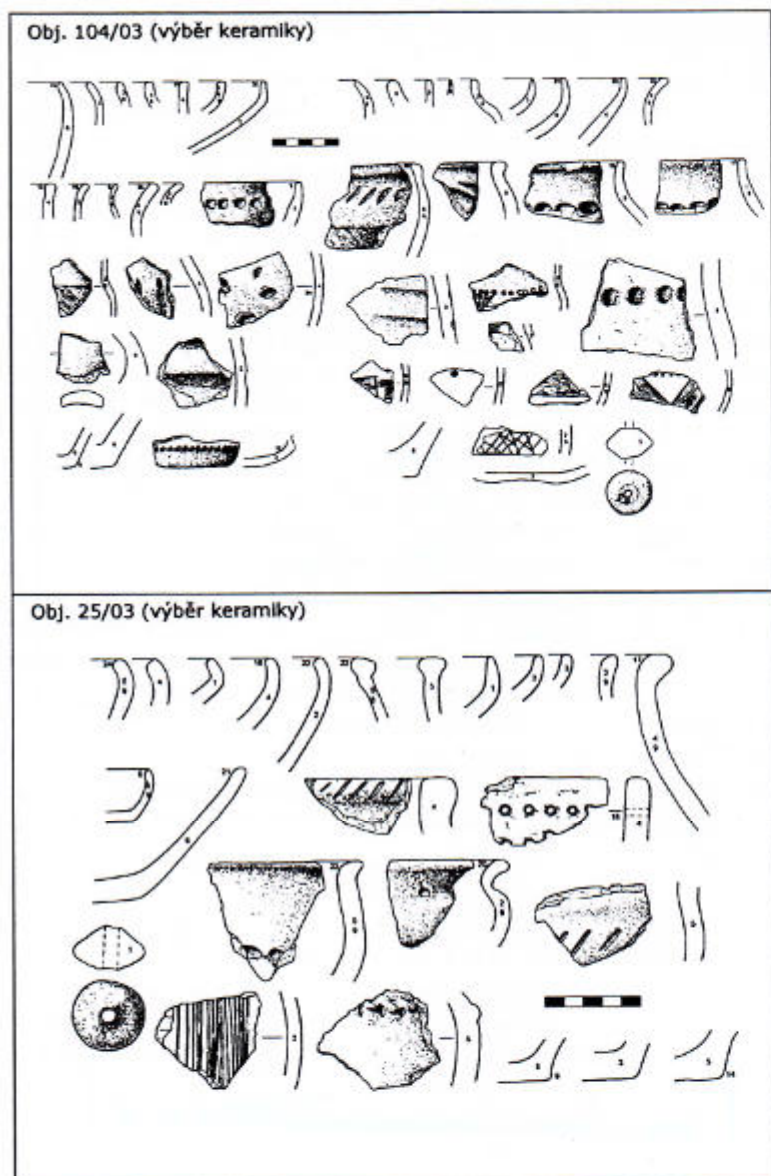
Tab. 1

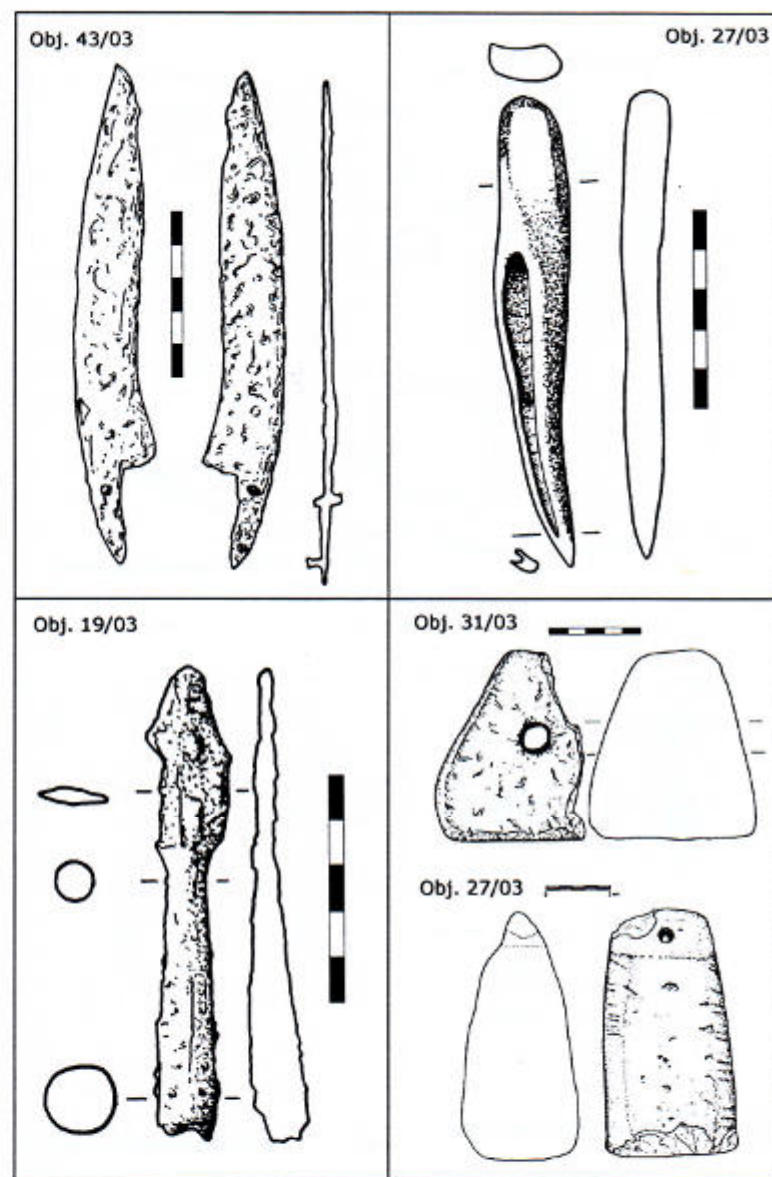
Tab. 1-2 – Tuněchody, celkový plán výzkumu v roce 2003
 Pl. 1-2 – Tuněchody, general excavation plan of 2003.

Tab. 2

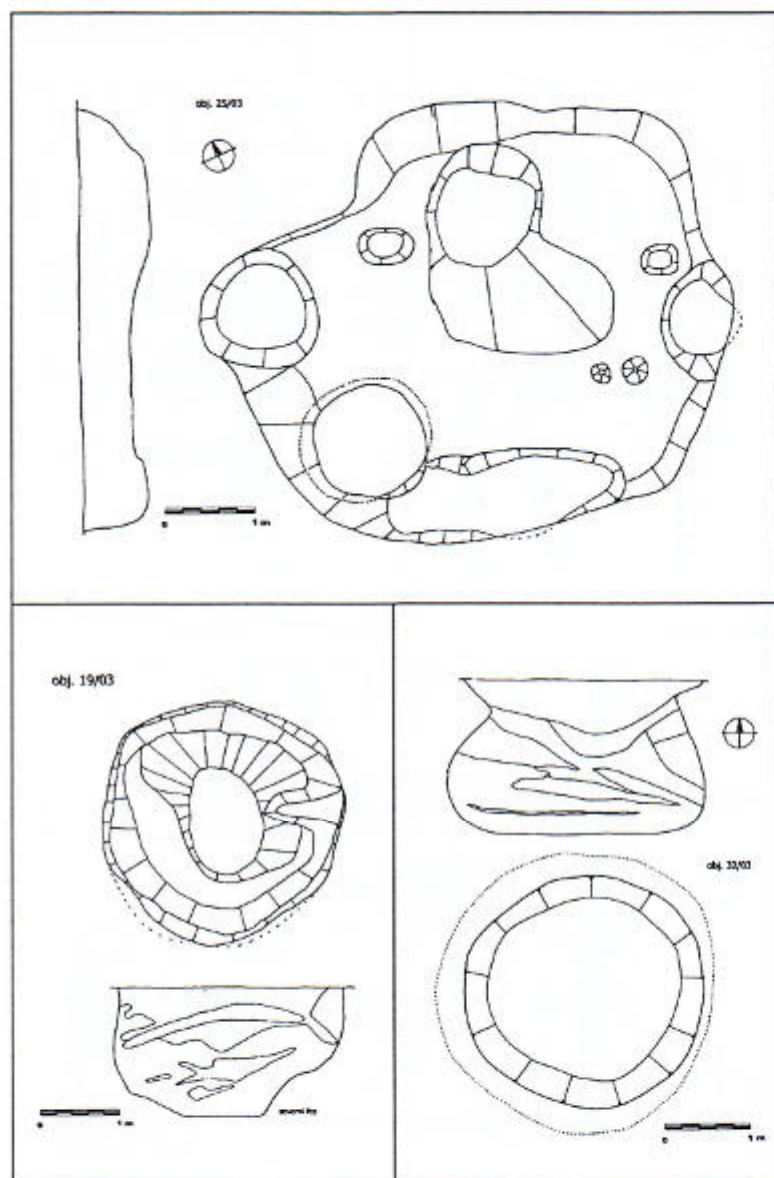

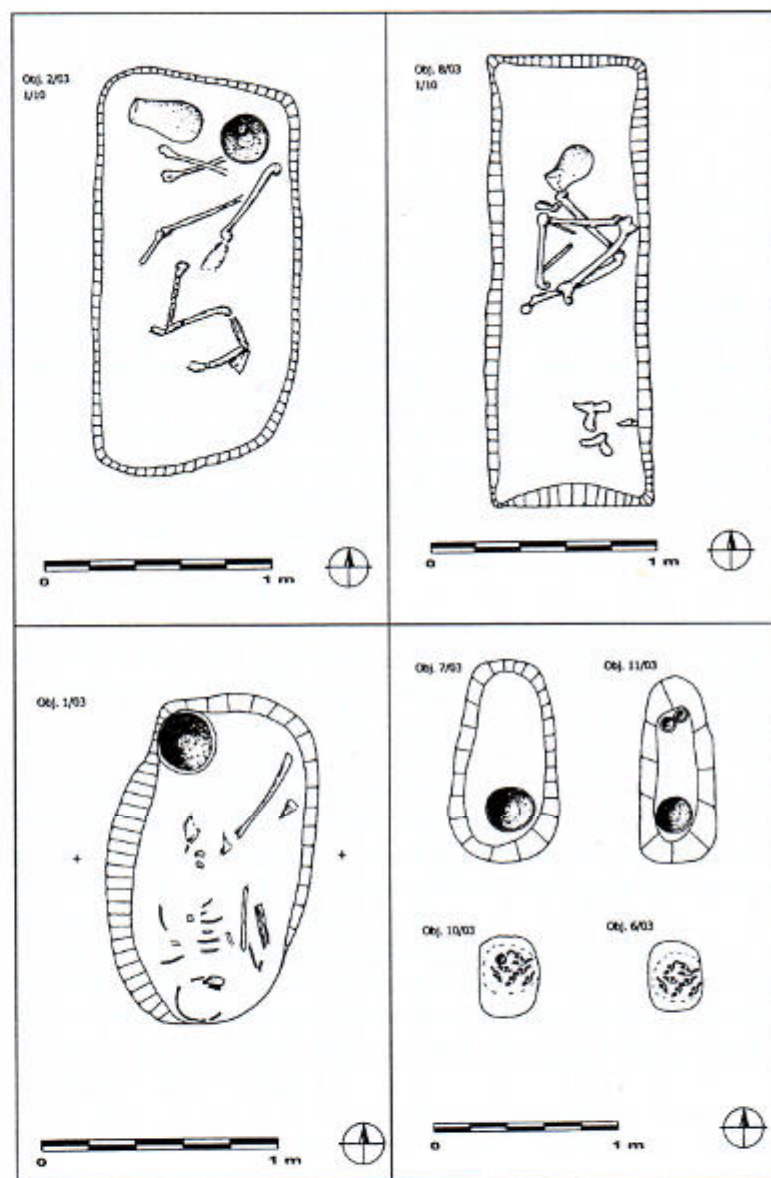
Tab. 3-4 - Tuněchody, výběr nálezů
Pl. 3-4 - Tuněchody, a selection of finds.

Tab. 5

Tab. 6

Tab. 5-6 - Tuněchody, výběr objektů
Pl. 5-6 - Tuněchody, a selection of features.

materiál nejspíš vyzvednut nebyl. Předměty uložil do archeologické sbírky v Kopidlně. Při jejím převzetí v roce 1998 byly nalezeny oba kostěné předměty (jedlice, zápona) a štípaný nástroj. Kamenný sekeromlat nebyl nalezen a je pravděpodobně ztracený. Pasovou záponu, kostěnou tyčinku a štípaný nástroj uveřejnil Václav Moucha (1958) a ztracený kamenný sekeromlat J. Kalferst a J. Prostředník (1993).

Kamenný nástroj (sbírka Kopidlna, původní číslo A 132/1) byl určen jako sekeromlat kultury s keramikou šňůrovou typu FHA 2b (mírně rozšířené ostří a rovně seříznutý tyl, na bocích stopy po fasetování, délka 180 mm) a zařazen do II. nálezové skupiny (Kalferst – Prostředník 1993, 19, 22).

Pasová zápona (sbírka Kopidlna A 133, původní číslo A 132/3) byla vyrobena z mírně prohnuté kostěné destičky s částečně olámaným okrajem je na lici zdobená obvodovou rýhou. K ní jsou připojeny hluboké trojúhelníkovité vrypy. Jími je zdobená i střední část předmětu ve vertikálním pásu. Otvory se zachovaly jen v srdcovitě rozšířené části. Zachovaná délka zápony je 100 mm, maximální šířka 67 mm (Moucha 1958, 64).

Kostěná tyčinka (sbírka Kopidlna A 132!, původní číslo 132/2) má rozšířenou hlavici odlomenou v místě otvoru a oblé zakončení hrotu. Její zachovaná délka je 108 mm (Moucha 1958, 65, obr. 38 : 6).

Silicitový nástroj – nožik (sbírka Kopidlna A 132!, původní číslo A 132/4) šedé barvy je dlouhý 76 mm a široký 21 mm (Moucha 1958, 65). Na staré inventární kartě sbírky Kopidlna je Jaroslavem Hammerbauerem připsána poznámka, že „dodatečně bylo nalezeno měděné očko“. To je neověřené a jeho souvislost s hrobem nelze prokázat. Nálezy byly určeny ve Státním ústavu archeologickém v Praze. Na uvedené kartě určeny jako „vzácný nález z doby předúnětické“ a připsáno ještě „lid zvoncových pohárů. Pozdní doba ml. doby kamenné“. Všechny čtyři předměty fotograficky dokumentoval pan Huncovský v Kopidlně. Fotografie je součástí inventární karty.

4. Kulturní zařazení, datace hrobu

Oproti původnímu kulturnímu zařazení přiřadil V. Moucha pasovou záponu a sekeromlat kulturnímu okruhu s keramikou šňůrovou. „Jehlice“ – kostěná tyčinka je v našem prostředí cizí a autor ji považuje za import z Pobaltí (Moucha 1958, 68–69, 74).

Nejnověji se pasovými záponami zabývali Petr Čech a Viktor Černý (1997, 47). Pro nález z Dětenic (ibid., 44) upřesňují dataci hrobové výbavy do staršího období kultury s keramikou šňůrovou. Z dalších znaků tomu odpovídá i izolovaná poloha hrobu na návrší.

Prameny a literatura:

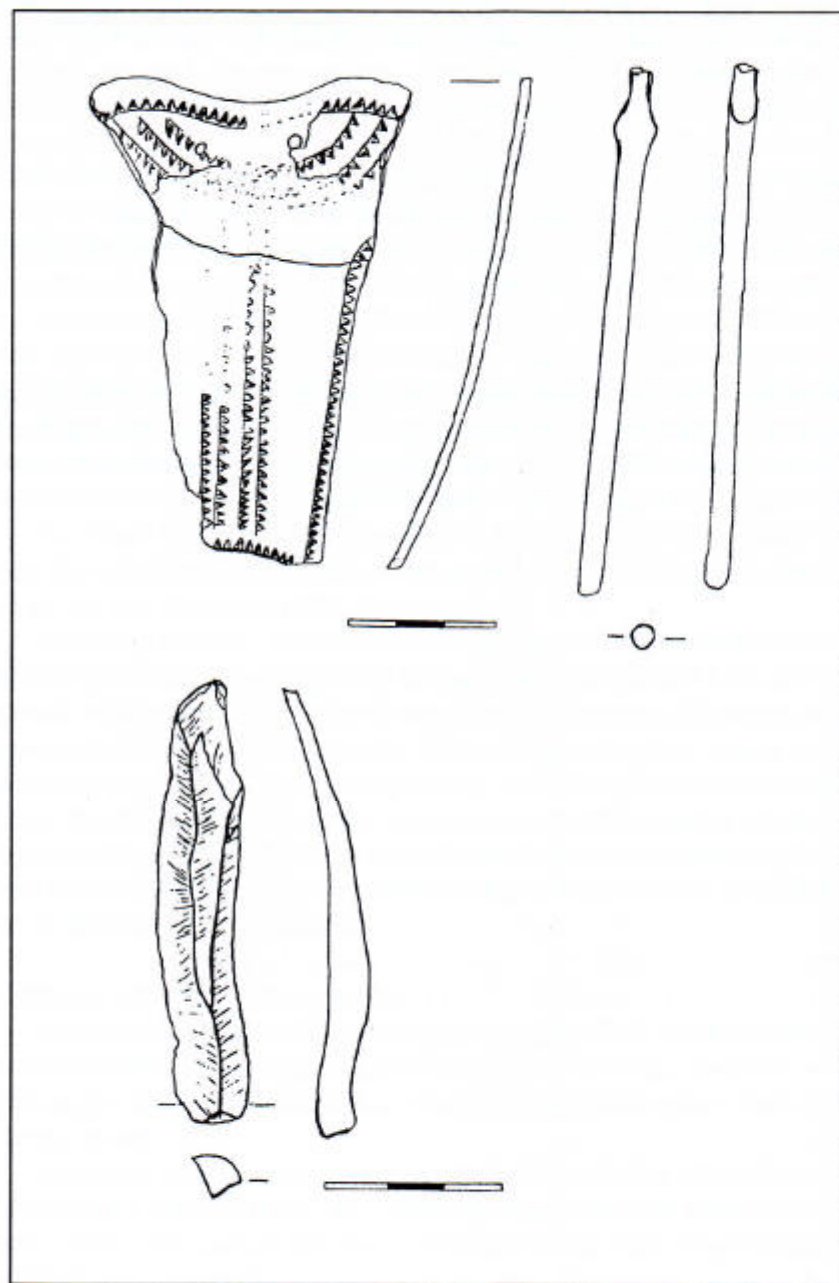
Čech, P. – Černý, V. 1997: K pohřebnímu ritu kultury se šňůrovou keramikou a datování mladoeneolitických pasových zápon, *Prachistorica XXII, Varia archaeologica* 7. Praha.

Hammerbauer, J. 1943: Dětenice, o. Jičín. Archiv nálezových zpráv archeologického ústavu Praha č.j. 487/43.

Kalferst, J. – Prostředník, J. 1993: Nálezy kultury se šňůrovou keramikou ve východních Čechách, *Pojizerský sborník* 1, 16–47. Turnov.

Moucha, V. 1958: Příspěvek k časovému zařazení pasových zápon. *Archeologické rozhledy* X, 62–78. Praha.

Eva Ulrychová: An exceptional grave from the site of Dětenice. This is an interment which, though already published, is the earliest within our region. It belongs to the Corded-Ware culture, and displays such exceptional grave goods as a bone belt clasp, a bone rod and a tool of silicite.

DVA KADLUBY Z DOBY BRONZOVÉ Z JIČÍNSKA

Eva Ulrychová

1. Úvod

Ve starých fondech archeologických sbírek uložených v Regionálním muzeu a galerii v Jičíně jsou uloženy dva kamenné kadluby. Ve sbírce muzea kopidlenského je to zlomek poloviny dvoudílné líčí formy, který byl nalezen ve Slavhosticích, a ve sbírce jičínské podobný zlomek líčí formy nalezený v Žitětíně. Obě lokality leží na okraji češovské tabule v blízkosti fortifikace Češov – Slavhostice asi 2 km jižně od ní, Žitětín ve stejné vzdálenosti severozápadně od ní. Oba kadluby byly nedávno stručně publikovány (Blažek – Erné – Smejtek 1998, 193–194, tab. 38 :180, 181).

2. Kadlub Slavhostice

2.1. Nálezové okolnosti

Nálezové okolnosti předmětu nejsou známy. Byl nalezen mezi roky 1935 a 1960 ve Slavhosticích. V roce 1960 byla při inventarizaci muzejních sbírek obce Kopidlno zhotovena inventární karta s jeho jednoduchým zákresem.¹

Místem nálezů jsou nejspíš pole v poloze „Nade dvorem“, která jsou polykulturní lokalitou ze staršího i mladšího pravěku a raného středověku (Ulrychová 2002) včetně osídlení z mladší a pozdní doby bronzové.

Dalším místem nálezů by eventuálně mohla být pole statkáře pana Rudolfa Hrdého na svazích jižně od lesa Blížkov k dnešní silnici ze Slavhostic západním a severním směrem do Vrščů². Pan Hrdý nacházel při práci na svých polích množství archeologických nálezů z neolitu, eneolitu, starší i mladší doby bronzové a raného středověku. Zčásti je věnoval do archeologické sbírky muzea v Kopidlně a zčásti se staly základem stále existující rodinné sbírky. Vzhledem k dalším nálezům bronzů připadá v úvahu i tato polykulturní lokalita.

¹ V archeologické sbírce muzea Kopidlno byl pod čí. A 140 uložen další kadlub. V roce 2000 (při převzetí této sbírky do muzea v Jičíně) nebyl nalezen a zachovala se pouze jeho inventární karta. Na ní jsou uvedeny následující údaje: Místo nálezů: okolí Kopidlna. Nálezové okolnosti: mezi lety 1935–1960. Popis předmětu: „Kadlub na lití bronzových náramků. Pískovec. Kadlub rozbitý. Pozdní doba bronzová. Rozměry: 115 x 95 mm.“ Kresba: Negativ části náramku (přibližně polovina) má rozšířený konec konického tvaru.

² K lokalitaci polí Rudolfa Hrdého: Původně ppč. 256, 257, 267, 268, v současnosti to jsou pole ppč. 256/1, 272.

Tab. 1 – Dětenice (okr. Jičín), zachovaná výbava hrobu, kresba J. Prostředník.
Pl. 1 – Dětenice, district of Jičín, surviving grave goods (after J. Prostředník).

2.2. Popis

Z původně dvoudílné lící formy byl nalezen zlomek jedné její poloviny s negativem menší části bronzové sekerky (část s přímým ostřím, Sběrka Kopidlno převedená do M Jičín č. 139). Negativ byl pečlivě vyřezán z vyhlazené opukové desky. Plocha odlévaného předmětu a kolmé boky formy byly rovněž pečlivě vyhlazeny, podstava kadlubu zůstala bez opracování jen hrubě obitá. Nejvyšší výstupky podstavy jsou obroušeny, což svědčí o pohybu formy na tvrdší kamenné podložce. Levý dolní roh zlomku formy byl zčásti odražen. Na vyhlazeném povrchu formy v pravém dolním rohu je zachován kruhový 7 mm hluboký otvor průměru 3,5 mm po sesazovacím kolíčku s druhou polovinou formy. Část vnitřního povrchu mimo negativ odlévaného předmětu je pokryta přitavenou tmavohnědou bronzovinovou vrstvičkou a drobnými hrudkami kovu promíseného s hlinou (?). Rozměry předmětu: šířka 105, max. délka 109 a výška formy maximálně 53 mm. Litým předmětem byla sekera se třemi žebry a přímým ostřím (Hammerbauer 1941a).

2.3. Datace

Část lící formy nalezené ve Slavhosticích byla vyřezána z prachovce pro odlévání bronzových seker se třemi plastickými žebry. Lze ji datovat do závěru pozdní doby bronzové (HB 2–3).

2.4. Osídlení v okolí

Soupis nálezů z mladší a pozdní doby bronzové z češovské tabule a jejího okolí byl nedávno publikován (Čtverák – Ulrychová 2001, 387–389). Z nálezů bronzů lze uvést následující: Bronzová šipka s tulejí byla nalezena v Běcharech. Předmět byl z jičínské muzejní sbírky odcizen již v době zhotovení staré inventární knihy (č. 267). Bronzový náramek z Češova je uložen v archeologické sbírce muzea v Novém Bydžově (č. 1826). V Jičíněvsí byl v roce 1880 nalezen hromadný nálezní obsahující bronzové sekery, nůž, náramky, hrot kopí, srp a další předměty (M Jičín č. 512, 513, 525–529, 711). Z Kopidlna pocházejí dvě bronzové sekery (č. 524, 1765). Zlomek bronzového srpu pochází z Velešic (nejspíš z návsi). V Žereticích byl v okřínu uložen depot původně 34 náramků a bronzové sekery (zachována sekera a 21 náramků, M Jičín č. 271–306). Ve Žlunicích byl nalezen svitek bronzového drátu a náramek (M Nový Bydžov č. 1252/1 a,b).

Nové sídliště z pozdní doby bronzové bylo objeveno v Bartoušově, početné zlomky keramiky datované do téhož období pocházejí z pole jižně od češovské fortifikace (k.ú. Slavhostice). Sídlíšní objekt pozdní doby bronzové byl objeven i v Cholenicích. Zlomky nádob bez zachovaných nálezových okolností pocházejí z Jičíněvsí, Kopidlna, Slatin a Slavhostic. Velmi intenzivní osídlení bylo nálezem desítek kilogramů zlomků nádob zjištěno v poloze „Nade dvorem“ ve Slavhosticích (jižně

od hřbitova, Ulrychová 2002, 58–59). Z polohy „Na hradě“ ve Volanicích pochází okřín (M Jičín č. 1153). Opakovaným sběrem bylo potvrzeno plošně rozsáhlé sídliště ve Vysokém Veselí u katolického hřbitova. Jáma s bezpečně nedatovanými nálezy byla zničena na poli u hospodářského dvora ve Žlunicích.

Poměrně početné jsou i nálezy jednotlivých hrobů a pohřebišť. Kromě nich by i mohylové pohřebiště ve Slatinách (11 mohylových hrobů) mohlo pocházet mladší či pozdní doby bronzové. Popelnicové pohřebiště se žárovými hroby bylo postupně zničeno za dvorem ve Slatinkách, z jednotlivých hrobů narušovaných při těžbě písku jsou zachovány zlomky keramiky a bronzová jehlice (M Jičín č. 327, 629–635, 637–647, 937 a NM sine). Při stavbě kravína a farmy pro chov slepic v jihovýchodním okraji intravilánu Češova bylo v roce 1962 zničeno žárové pohřebiště, z něhož byl zachráněn jeden žárový hrob a torza pěti nádob (sbírka Češov uložená v M Jičín č. 466–486). Ve Velešicích byl na návsi objeven žárový hrob, z něhož jsou zachovány pouze zlomky keramiky (M Nový Bydžov, sine). Z dalšího bohatého žárového hrobu objeveného u lesa je zachován bronzový meč a zlomky několika nádob (původně 8). Početné zlomky keramiky nacházené na poli severně od kostela a dále přes okraj návsi východním směrem k lesu vymezily areál dvorce z pozdní doby bronzové a počátku starší doby železné objevený při letecké prospekci v roce 2000. Mohylové pohřebiště bylo zničeno v poloze „Bažantnice“ ve Volanicích. Odtud mohlo pocházet i okřín uložený ve sbírce muzea v Novém Bydžově (ztracen před rokem 1996). Další bohatý žárový hrob s bronzovým mečem byl objeven v cihelně ve Vysokém Veselí.

3. Kadlub Žitětín

3.1. Nálezové okolnosti

Nálezové okolnosti předmětu nejsou zachovány.³ Podle nízkého inventárního čísla byl kadlub nalezen v meziválečném období a nejdéle v roce 1932 byl uložen do jičínské muzejní archeologické sbírky (Böhm 1932c).

3.2. Popis

Z formy je zachována menší polovina jedné části dvoudílného kadlubu vaničkovitého tvaru s negativem sekerky s tulejí a ouškem (M Jičín č. 705). Materiálem zlomku formy je jemnozrný šedohnědý pískovec. Povrch zlomku formy s negativem předmětu je šedý, podstava zachované části formy je na povrchu světlehnědá. Pravý roh zlomku formy byl druhotně odlomen. Rozměry: maximální délka 62 mm, šířka 52 mm, výška 22–24 mm. Odlévaným předmětem

³ Z obce pochází pouze únětická sekera „s čepcem“, tj. kamenná sekera (M Jičín č. 107, Böhm 1932, Hájek 1942) a hradištní „nákrčník“ z hrobů nedaleko železniční stanice Bartoušov (Anonym...1950).

byla sekerka s tulejí a ouškem. Pod tulejí byla zdobena třemi nestejně hmotnými horizontálními plastickými žebry a třemi drobnými pupíky. Pod nimi byly po odlití na okraji těla sekerky dvě dvojice plastických vertikálních obloukovitých žeber. Mezi nimi je vyhloubena rýžka v podobě písmene „Y“. Nad ouškem je zachován vtokový otvor.

3.3. Datace

Z kadlubu nalezeného v Žitětíně byla odlévána bronzová sekerka s tulejí a ouškem, kterou lze datovat do stejného úseku pozdní doby bronzové jako předchozí nález (HB 2–3).

3.4. Osídlení v okolí

Žitětín leží v blízkém okolí fortifikace Češov vně severního okraje češovské tabule a lze jej zahrnout do oblasti nálezů uvedených v oddílu 2.4.

4. Závěr

Oba uvedené kadluby z pozdní doby bronzové byly nalezeny v blízkosti fortifikace Češov, jejíž nejstarší podobou bylo pravděpodobně dvoudílné hradiště z mladší či spíše pozdní doby bronzové skryté pod druhou a tvořené třetí obloukovitou linií a příslušným úsekem rovněž skryté jižní obvodové fortifikace. Nález jediných licích forem z celého regionu právě zde přispívá k větší pravděpodobnosti tohoto předpokladu (Čtverák – Ulrychová 2001).

Prameny a literatura:

- Anonym. 1950: Žitětín, o. Jičín. NZ čj. 5054/1950.
Blažek, J. – Ernée, M. – Smejtek, L. 1998: Die bronzezeitliche Gussformen in Nordwestböhmen. Most.
Böhm, J. 1932a: Češov, o. Jičín. Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu Praha (dále jen NZ čj.) NZ čj. 1831/1932.
Böhm, J. 1932b: Jičíněves, o. Jičín. NZ čj. 797/1932.
Böhm, J. 1932c.: Žitětín, o. Jičín. NZ čj. 1928/1932.
Čtverák, V. – Ulrychová, E. 2001: Komplex Češov (okr. Jičín) – Fenomén v české archeologii? *Archeologie ve středních Čechách* 5, 365–404.
Hájek, L. 1942: Žitětín, o. Jičín. NZ čj. 1822/1942.
Hammerbauer, J. 1941a: Slavhostice, o. Jičín. NZ čj. 1052/1941.
Hammerbauer, J. 1941b: Slavhostice, o. Jičín. NZ čj. 1048/1941.
Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1993: Archeologické přírůstky muzea v Hradci Králové v roce 1992. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 19, 5–19.
Sangmeister 1968: Junghans S. – Sangmeister E. – Schröder M. 1968: Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas. I., Berlin

Sangmeister 1974: Junghans, S. – Sangmeister, E. – Schröder, M: Kupfer und Bronze in der Metallzeit Europas. II., Berlin.

Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Praha.

Smolík, J. 1880: Archeologický sbor Musea království českého. Památky a chaeologické XI. Praha.

Šnajdr, L. 1891: Počátkové předhistorického místopisu země české a některé úvahy odtud vycházející. Pardubice.

Ulrychová, E. 2002: Polykulturní lokalita Slavhostice „Nade dvorem“ (okr. Jičín). *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 54–62.

Ulrychová, E. 2003: Bartoušov, okr. Jičín. *Výzkumy v Čechách 2000*. ArÚ Praha.

Vojtíšek, V. 1941: Libáňsko. In: *Z kraje Cidliny k horní Jizeře*. Jičín.

Vokolek, V. 1994: Osady lužické kultury ve východních Čechách. Díl II. Hradec Králové.

Zpráva 1899: Zpráva předsednictva musejního spolku v Jičíně. Jičín.

Eva Ulrychová: Two Bronze-Age moulds from the Jičín region. Two local archaeological collections of the Jičín region yielded fragments of two moulds for metal casting. The first of these, found at Slavhostice, was made of an opuk stone (powderstone, a local variant of chalky limestone) in the Final Bronze Age and served for casting axes with straight edges and three protruding ridges. The other example, representing a fragment of one half of a bivalve mould, is of sandstone and during the Final Bronze Age, its user produced vertical-shafted axes with loops, decorated with protruding ridges.

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V OPATOVICÍCH N. L. V KVĚTNU AŽ ČERVENCI 2003

Jiří Sigl – Vít Vokolek

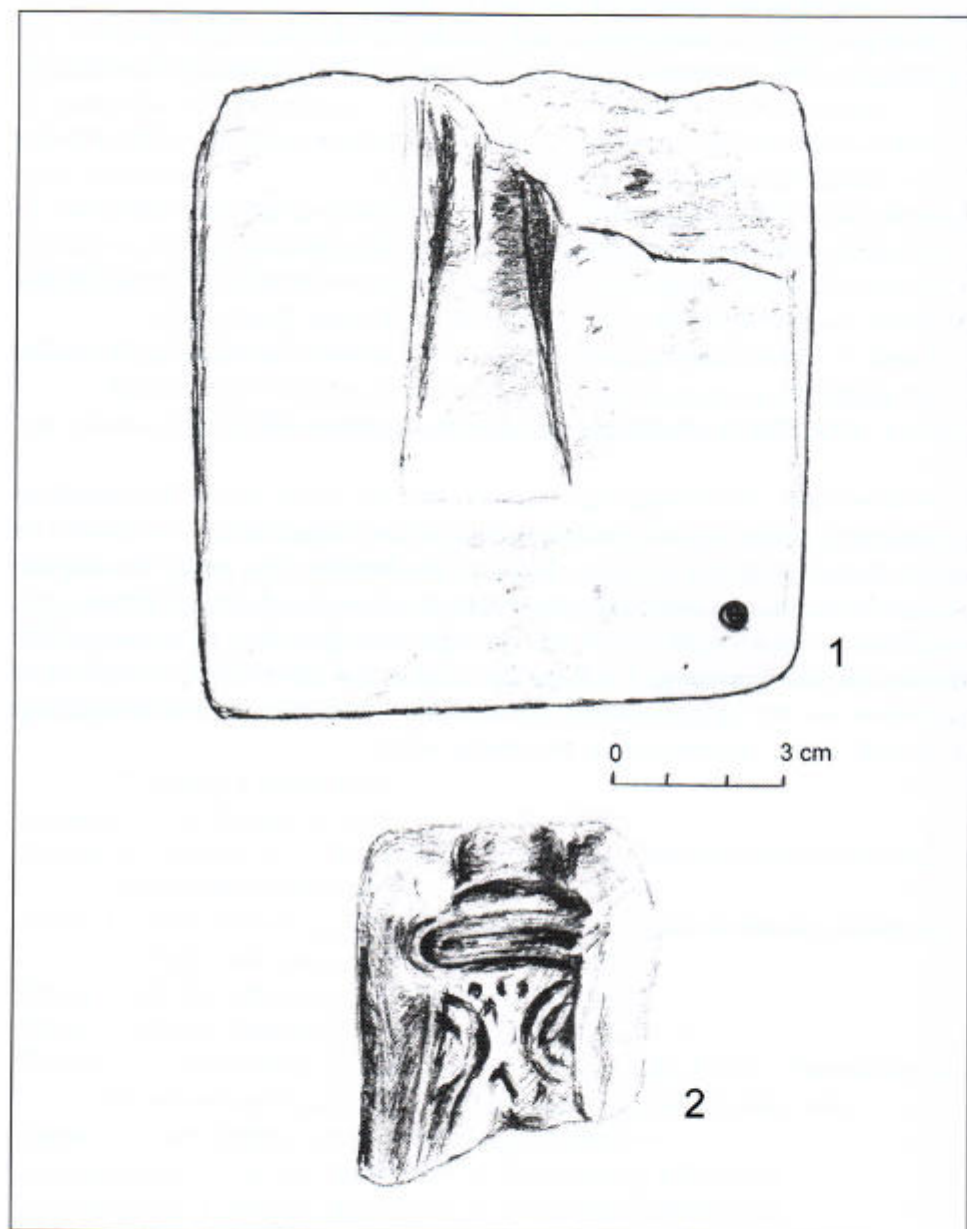
Další sezóna předstihového archeologického výzkumu v Opatovicích nad Labem, okr. Pardubice probíhala v květnu až červenci roku 2003. Pokračování výzkumu bylo vyvoláno dalším rozšiřováním pískovny v poloze V dílcích na parcele č. 1516/2 a navazovalo na předchozí sezóny v letech 2000–2002. Výzkumná plocha představovala severozápadní část sídlištního areálu a vytvářela zhruba obdélník o stranách 71–82 m ve směru SZ – JV a 86 m ve směru SV – JZ s celkovou výměrou 6 376 m². Koordináty výzkumu: ZM10 13–23–13, 034: 295, 041:291, 038:282, 032:286. Nadmořská výška zkoumané plochy se pohybovala v rozmezí 224,2–225,1 m. Výzkum provádělo archeologické oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové, technické a dokumentační práce firma Milan Čermák – Praha.

Ornice na zkoumané ploše byla skryta mechanicky za stálého dohledu, tak aby velmi četné objekty, zvláště drobné kulové jamky mohly být označeny a neunikly pozornosti při následném vysychání. Před vybíráním objektů byla ještě plocha ručně začištěna. Celý zkoumaný areál byl hustě pokryt pravěkými objekty, zahluobenými jámami, žlaby a především kulovými jamkami. Celkově byly zkoumány objekty označené čísly 2143 až 3381.

Vzhledem k tomu, že areál byl dlouhodobě osídlen ve více kulturních obdobích, nadzemní stavby, jejichž kulové jamky jsou poměrně dobře znatelné, se překrývají a jejich interpretace, rekonstrukce a hlavně přiřazení k jednotlivým kulturám si vyžádá podrobného rozboru a datování nálezového inventáře. Proto určení jednotlivých objektů k dále zmiňovaným kulturám je zatím předběžné. Na zkoumaném areálu byly zachyceny objekty slezskoplatěnické kultury, dále laténské a ojediněle i hradištní. V průběhu výzkumu bylo získáno téměř 2000 nových nálezových položek, zejména zlomků keramiky.

Sídlištní areál slezskoplatěnické kultury

Podle předběžného náhledu na nálezový inventář přímo při výzkumu lze soudit, že objekty této kultury byly na zkoumané ploše v menšině. Jistě zde však stály některé kulové stavby, které se překrývají s laténskými s výrazně většími jamkami pro zasazení kúlů. Pravděpodobně sem náleží i skupina zásobních jam na SV okraji zkoumané plochy. Sídliště je datováno do 3. stupně slezskoplatěnické kultury, HC.

Tab. 1–1 – Slavhostice (okr. Jičín), část kamenného kadlubu. 2. Žitětín (okr. Jičín), část hliněného kadlubu. Kresba V. Bartošová.

Pl. 1–1 – Slavhostice, district of Jičín, part of a stone casting mould. 2. Žitětín, district of Jičín, part of a clay casting mould. Drawn by V. Bartošová.

Sídliště laténské kultury

Převaha zkoumaných objektů patřila v této sezóně době laténské. Odkryty zde byly nejméně dvě sídlištní jednotky ohraničené žlaby nebo kůly po palisádě, dobře znatelné při západním okraji zkoumané plochy. Ohrazení nebylo zachyceno v úplnosti. Uvnitř sídlištních jednotek byly zjištěny především nadzemní stavby – domy a zahloubené objekty – polozemnice. Výrazný velký dům, dlouhý 24 m a široký 9 m byl zcela prozkoumán v jižní sídlištní jednotce. Tamtéž byla zaznamenána i menší kùlová stavba dlouhá 10 m, široká 8 m, v jejímž středu byla vyhloubena polozemnice. V této sídlištní jednotce byly prozkoumány ještě další dvě stavby, které se zatím výrazně odlišují od ostatních. Objekt 3228 měl čtvercový půdorys tvořený žlaby, se širokým vchodem ve východní stěně. Délka stěny měřila 7,5 m. Objekt připomínal ohrazení hrobů, a proto byla pečlivě zkoumána vnitřní plocha. Mimo jednoho kùlu při Z stěně zde byly pouze dva objekty, které náležely slezskoplatěnické kultuře. Druhý, menší objekt měl rovněž čtvercový půdorys o délce stěny 6,5 m s vchodem opět při východní straně. Při severní, vnitřní straně bylo několik kùlových jamek, jihovýchodní roh jasně překrýval jámu – objekt 2200. Podobné objekty byly zachyceny i na oppidech (Závist, Manching) a jejich funkce je různě interpretována, od profánních staveb, např. sýpek až po kultovní stavby. Přikláníme se spíše k prvnímu výkladu. V severní sídlištní jednotce opět nacházíme nejméně jeden dlouhý dům, v podstatě mající délku kolem 25 m. Části dalšího zabíhají zatím do neprozkoumané plochy na SZ. Mezi chatami se podařilo odříznout patrně dvě zahloubené polozemnice. Objekty ještě doplňují mělké nepravidelné, spíše oválné jámy. V jedné z nich byl nalezen kamenný žernov z horniny pocházející z Kunětické hory. Ačkoliv keramický materiál je celkem početný, kovové předměty byly nalezeny zcela výjimečně a spíše ve formě zlomků. Sídliště lze klást do mladší doby laténské, LaC2 až LaD1.

Sídlištní objekty hradištní kultury

Při JV okraji zkoumané plochy byly odkryty nejméně dva mělké oválné objekty s keramikou mladší doby hradištní. Doplnují tak velmi rozptýlené mělce zahloubené objekty z hradištního období zachycené již v předchozí sezóně. Zatím k tomuto období nemůžeme přiřknout žádné nadzemní stavby a nepředstavují jediný chronologický horizont.

Závěr

I když severovýchodní okraj výzkumu se již blíží ke břehu starého ramene Labe, stále se pohybujeme v hustě obydleném areálu, jak v kultuře slezskoplatěnické, tak především v laténské. V době laténské byla celá osada rozdělena na jednotlivé sídlištní jednotky, které byly vymezeny plotem či palisádou. Vnitř-

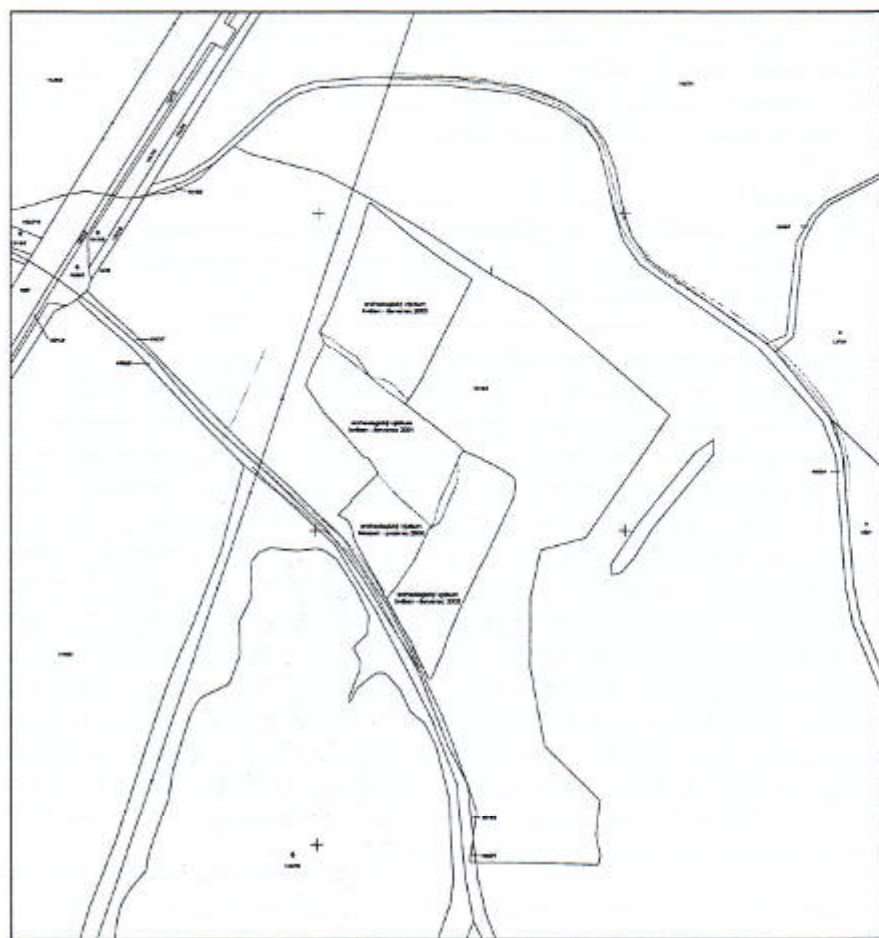
ní plocha těchto jednotek byla obvykle zastavěna nejméně dvěma nadzemními stavbami, z nichž jednu tvoří dlouhý dům. Ke stavbám ještě nutno přičíst zahloubené výrobní objekty – polozemnice, v několika případech tvořících součást nadzemní kùlové stavby. Předpoklad, že sídlištní areál obou kultur bude prozkoumán postupně prakticky celý, staví tuto lokalitu k významným archeologickým nalezištím nejen ve východních Čechách.

Literatura:

Sigl, J. 2003: Informace o předstihovém archeologickém výzkumu v Opatovicích n. L. v letech 2000–2002, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 29, 134–141, Hradec Králové.

Jiří Sigl – Vít Vokolek: Archaeological excavations at Opatovice-nad-Labem in 2003 (May to July). This was a continuation of our explorations of 2000–2002, brought about by expansion of a sand-mining pit at a spot called "V dílcích", on cadastral plot No. 1516/2. The excavated area, laying bare the northwestern segment of a settlement complex, assumed an oblong form of a size of 6,376 square metres. Though the northeastern edge of our excavation trench is very close to the bank of an old bed of the Labe river, it exposed traces of a fairly dense settlement dating to both the Silesia-Platěnice- and to the La Tène cultures. In the latter age, the entire settlement was divided into singular units enclosed by fences or palisades. The inner surfaces of such units bore the traces of at least two surface buildings each, of which one was usually a long house. Other structures unearthed included sunk production features – half-sunken huts, which in some instance made up parts of surface buildings of posts. There is a fairly good prospect of unearthing the entire settlement area occupied by bearers of both cultures, which makes this site a major archaeological undertaking, the importance of which surpasses the limits of Eastern Bohemia.

Tab. 1

Tab. 1 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Geodetické zaměření zkoumané plochy podle jednotlivých sezón (2000–2003).

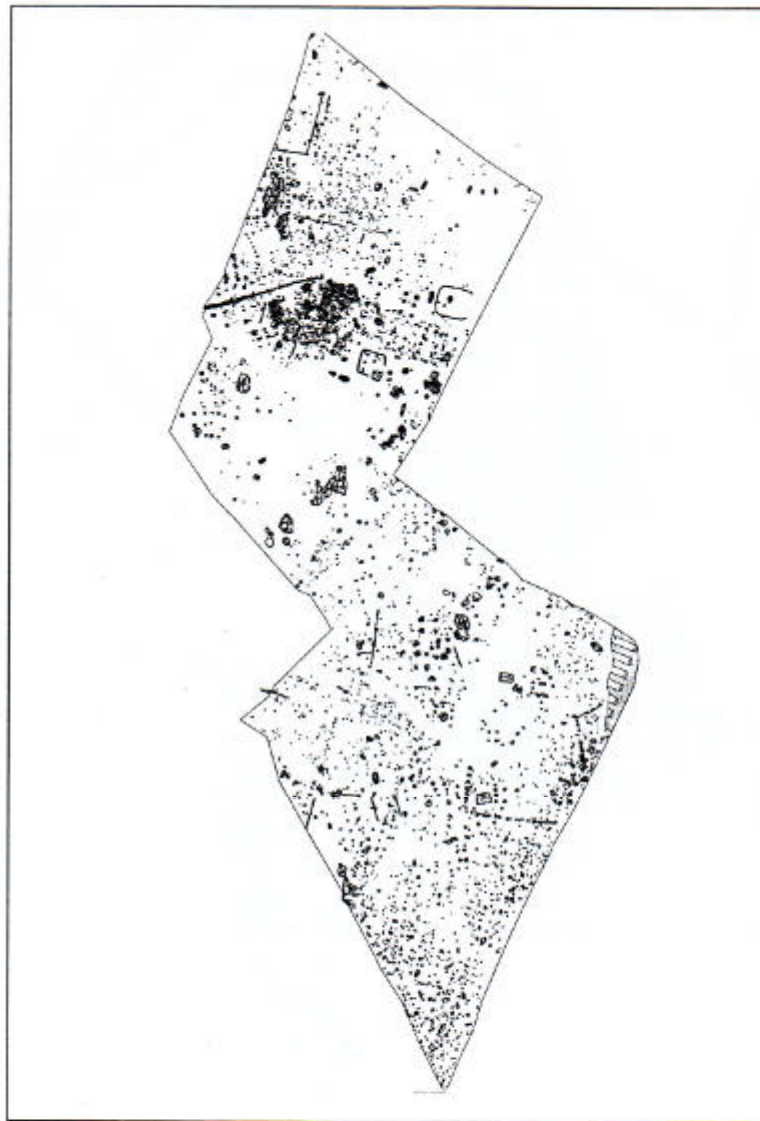
Pl. 1 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, geodetical survey of the area excavated according to particular campaigns (2000–2003).

Tab. 2

Tab. 2 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Plocha výzkumu zkoumaná v roce 2003 se zakreslenými objekty.

Pl. 2 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, area excavated in 2003 with archaeological features plotted on.

Tab. 3 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Plocha výzkumu zkoumaná v roce 2000–2003 se zakreslenými objekty.

Pl. 3 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, area excavated in 2000–2003 with archaeological features plotted on.

ŘANĚ STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY NA K. Ú. OSÍK (OKR. SVITAVY)

David Vích

Při povrchové prospekci v letech 1976, 1979 a 1981 zjistil P. Charvát v oblasti mezi obcemi Osíkem a Říkovicemi při toku Říkovického potoka dvě koncentrace středověké keramiky. Jedna se nachází na hřbetu protáhlé vyvýšeniny vybíhající jihovýchodním směrem z lesa Kabátu, druhá leží poněkud jižněji v údolí. Druhou lokalitu ztotožnil se zaniklou středověkou vesnicí Křekovicemi, která podle písemných pramenů zanikla někdy mezi lety 1245–1347 (Charvát 1982).

Na základě ústních informací místních obyvatel o vyorávaných nálezech (včetně celých nádob) a nezávisle na výše uvedeném příspěvku prováděl na místě druhé lokality se svými přáteli v letech 1988–1989 povrchové sběry Vít Posel (plocha lokalit Osík 1 a 4), na něž v letech 1993–1997 navázal autor tohoto příspěvku (Kalferst – Sigl – Vokolek 1994, 10, položky 76–77; Kalferst – Sigl – Vokolek 1995, 6, položky 34–37; Vích – Vokolek 1997, 19, položky 189–192; Kalferst – Sigl – Vokolek 1999, 17, položky 147–152). Nálezy jsou uloženy v muzeu v Hradci Králové pod přírůstkovými čísly 218–220/93, 105–108/94, 193–195, 197–199/97, 115–121/98. Charakteristika sběru: Osík 3a: sběr 3. 11. 1997 /1,15,1,1,0,1,1; Osík 3c: sběr 3. 11. 1997 /4(po 1),90,1,0,1,1,1; Osík 5: sběr 27. 4. 1997 /4,0,1,0,0,2,2; sběr 3. 11. 1997 /4,15,1,0,1,0,2; ostatní údaje nesledovány (k charakteristice sběru viz Vích 2001).

Lokalita se nachází na k. ú. Osík v nadmořské výšce 340–360 m nad pramenou oblastí Říkovického potoka. Plocha zaniklé středověké vsi byla v rámci povrchových sběrů rozdělena na menší sbírané úseky, vedené jako lokality Osík 1, 3a, 3b, 3c, 4, 5 (obr. 14; naleziště 2 se nachází jižně od areálu zaniklé obce, několik zde nalezených vrcholně středověkých keramických zlomků je patrně sekundárního původu a se zaniklou vsí nesouvisí). Lokality se rozpadávají do tří celků vzájemně oddělených mělkými údolními: skupina Osík 1, 4; skupina Osík 3a, 3b, 3c a skupina Osík 5, přičemž na nálezy byly nejbohatší skupiny 1, 4 a 3a, 3c, u kterých byla registrována též výplň naorávaných objektů. Na ZM 1: 10 000, list 14–33–05, vymezují celou plochu s nálezy středověké keramiky koordináty: (045:157), (065:183), (109:166), (105:140), (087:117), (073:121). V rámci ní naleziště 1 vymezují koordináty: (045:157), (058:174), (081:146), (073:121); nal. 3a: (078:120), (076:123), (082:137), (093:125), (087:117); nal. 3b: (088:150), (095:153), (105:140), (099:132); nal. 3c: (093:125), (082:137), (088:150), (099:132); nal. 4: (058:174), (065:183), (084:158), (081:146); nal. 5: (095:163), (098:171), (109:166), (109:153).

Vedle nečetných nálezů pravěkých (neolit a předneolitické osídlení; Kalferst – Sigl – Vokolek 1995, 6, položky 34–35; Vích – Vokolek 1997, 19, položky 189, 191, 192; Kalferst – Sigl – Vokolek 1999, 17, položky 148–152; Vích 2002, 21, obr. 25:3, 5) se podařilo shromáždit bohatou kolekci keramiky raně středověké a nepočtenou kolekci železných předmětů. Silná koroze železných artefaktů mnohdy brání bližšímu posouzení těchto předmětů, navíc žádný z nich nebyl sebrán přímo z naoraného objektu, čímž není spolehlivě zajištěn jejich středověký původ, proto je v následujících řádcích pomímám. Jediným dochovaným movitým pramenem nám tak zůstává keramika. Vzhledem k jejímu významu zachycuji kresebně v tabulkách veškerou typickou keramiku s výjimkou zlomků opatřených vodorovným žlábkováním (rytá šroubovice), ze kterých, vzhledem k jejich uniformitě, zobrazuji pouze velmi omezený výběr. Keramika byla původně klasifikována jako pozdně hradištní, pouze se podařilo rozlišit jeden keramický zlomek středohradištní tradice (Vích 2000, 60, tab. 3:26), podrobnější studium však odhalilo situaci trochu odlišnou.

Keramické zlomky z Osíku lze rozdělit do čtyřech skupin:

1. První skupinou jsou zlomky s dobře rozlišitelnou středohradištní tradicí. Ve výzdobě se u této skupiny uplatňuje hřebenová vlnice (obr. 7:6; 9:6; 10:7), hřebenem provedený kolek (obr. 10:5; 12:3), okraje jsou jednoduché ven vyhnuté, ať již oble ukončené (obr. 9:17; 10:12; 11:5, 14) nebo seříznuté (obr. 3:5). Středohradištní tradici odpovídá také keramická hmota, která je nejčastěji v různých odstínech hnědé, případně do šeda, s hustým slídovým ostřivem.

2. Druhou skupinu tvoří keramické zlomky zhotovené z téže keramické hmoty, jako první skupina, nenesou však již vlivy středohradištní tradice. Okraje jsou již výrazněji profilovány (obr. 1:3; 3:11, 14; 5:9; 6:11; 8:9; 9:3, 5, 9, 13–15; 10:4, 6; 11:4; 12:2), vyskytnou se i zlomky moravských vytažených okrajů bez příměsi grafitu (např. obr. 2:8). Objevují se některé nové výzdobné prvky, jako např. vícenásobná vlnice na vnitřní straně okraje (obr. 2:4), důlkování (obr. 5:13), jednoduchá vlnice (obr. 10:4) nebo vrypy (obr. 11:10), objeví se i rytá šroubovice (obr. 5:7, 6:5).

3. Třetí skupinu představuje grafitová keramika. Především v grafitovém provedení se vyskytují moravské vzhůru vytažené okraje (např. obr. 5:1, 8, 10; 6:1; 7:1, 8–9; 9:8, 10, 12; 11:9; 12:8, 9; 13:4). Z výzdoby se zde objevuje žlábkem provedená vlnice (např. obr. 1:1; 2:5; 10:5), řady masivních vrypů (obr. 12:6, 10; 13:1), důležitá je pak výzdoba provedená rádlčkem (obr. 4:6; 5:12; 7:4; 9:7, 11).

4. Ojedinele se vyskytují vrcholně středověké zlomky z průběhu 14.–15. stol., nacházené spolu s keramikou novověkou prakticky na každém zdejší poli. Nelze u nich pochybovat o sekundárním původu a v dalších závěrech k nim tudíž nemůže být přihlédnuto.

Tab. 1 zachycuje zastoupení keramiky ve sběrech. Vzhledem k přítomnosti atypické keramiky zde není možné rozlišit mladohradištní a pozdně hradištní keramiku, zlomky jednoznačně vrcholně středověké byly vyloučeny. Za dna jsou považovány zlomky pocházející buďto přímo z partií den nebo střepy z přechodu dna – stěna nádoby. Z tabulky je patrné vysoké zastoupení zdobené keramiky (téměř jedna čtvrtina), což je způsobeno jednak vysokým výskytem střepů opatřených vodorovným žlábkováním (budeme-li tuto úpravu povrchu považovat za výzdobu), jednak selektivními sběry, při kterých nebyla atypická keramika sbírána. Soubor z Osíku 5 je jako nereprezentativní uveden pouze pro úplnost.

Tab. 1 Zastoupení keramiky na nalezištích: počet ks (%)

	okraje	dna	zdobená	atypická	celkem	grafitová
Osík 1, 4	107 (22,24%)	45 (9,39%)	102 (21,2%)	227 (47,19%)	481 (100%)	383 (79,62%)
Osík 3a, 3b, 3c	36 (16%)	18 (8%)	54 (24%)	117 (52%)	225 (100%)	132 (58,66%)
Osík 5	0	1 (10%)	2 (20%)	7 (70%)	10 (100%)	9 (90%)

Soubor keramiky umožňuje alespoň rámcové datování. Pro 12. stol. hovoří profilace okrajů zásobnic (např. obr. 4:1; Goš 1979, obr. 1 – typ II B), do 13. stol. náleží výzdoba rádlčkem (Frolík – Sigl 1995, 70). Do 12. – 13. stol. lze klást hojně zastoupené vysoké vzhůru vytažené moravské okraje (Goš 1977, 292–294). Důležitý je výskyt keramiky středohradištní tradice, bohužel však nevíme, jak dlouho tato keramika na Litomyšlsku přežívá. V oblasti nedalekého Chrudimska se počítá s jejím vymizením nejpozději na samém počátku 12. stol. (Frolík – Sigl 1995, 70), její výskyt na lokalitě lze proto chápat nejspíše jako doklad osídlení již v 11. století.

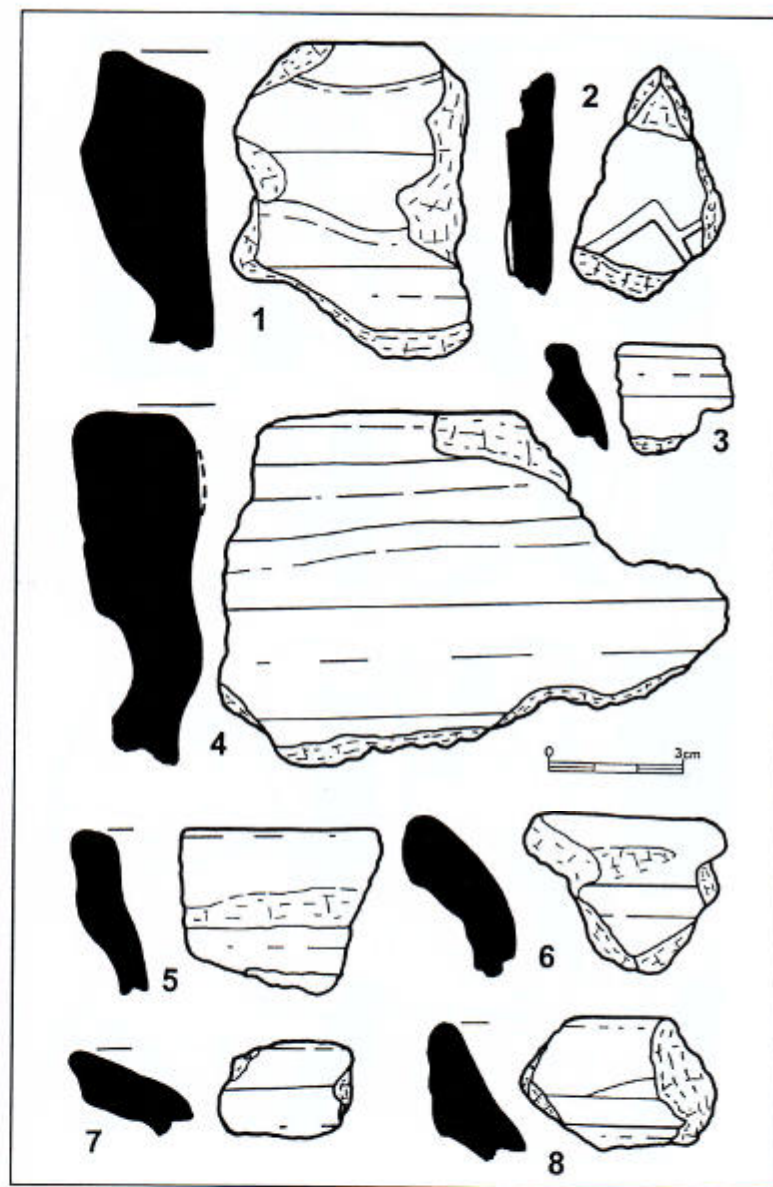
Povrchové sběry potvrdily existenci osady známé z písemných pramenů i starších povrchových sběrů, upřesnily a opravily naše představy o době jejího trvání. Největší část keramických nálezů zde dokládá osídlení ve 12.–13. stol. Jestliže zánik osady máme písemnými prameny doložen mezi lety 1245–1347, na základě archeologických nálezů musíme konstatovat, že se tak stalo v době, která leží blíže datu prvnímu, nejspíše však ještě ve 13. stol. Oproti dřívějším předpokladům o vzniku osady po roce 1100 (Charvát 1982, 226) je však velmi pravděpodobné její časnější založení, nejspíše v průběhu 11. stol.

Literatura:

- Frolík, J. – Sigl, J. 1995: Chrudimsko v raném středověku. Vývoj osídlení a jeho proměny. Hradec Králové.
- Goš, V. 1977: Slovanská keramika 10.–13. stol. na severní Moravě, *Vlastivědný věstník moravský* XXIX, 291–303.
- Goš, V. 1979: Slovanské a středověké zásobnice severní Moravy, *Archeologické rozhledy* XXXI, 163–175.
- Charvát, P. 1982: Říkovice u Litomyšle a koncentrace osídlení ve středověku, *Archaeologia historica* 7/82, 225–228.
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1994: Přírůstky archeologické sbírky muzea v Hradci Králové v roce 1993, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 20, 3–16.
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1995: Archeologické přírůstky Muzea východních Čech v Hradci Králové v roce 1994, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 21, 3–8.
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1999: Přírůstky sbírky AO MVČ v Hradci Králové za roky 1998 a 1999, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 25, 3–31.
- Vích, D. 2000: Raně středověké nálezy z Vraclavska, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 26, 57–96.
- Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997–2000, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 27, 27–56.
- Vích, D. 2002: Neolitické osídlení Litomyšlska a Vysokomýtska, *Pomezí Čech a Moravy* 5, 7–78.
- Vích, D. – Vokolek, V. 1997: Nálezy získané do sbírek AO MVČ v letech 1996–97, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 23, 3–27.

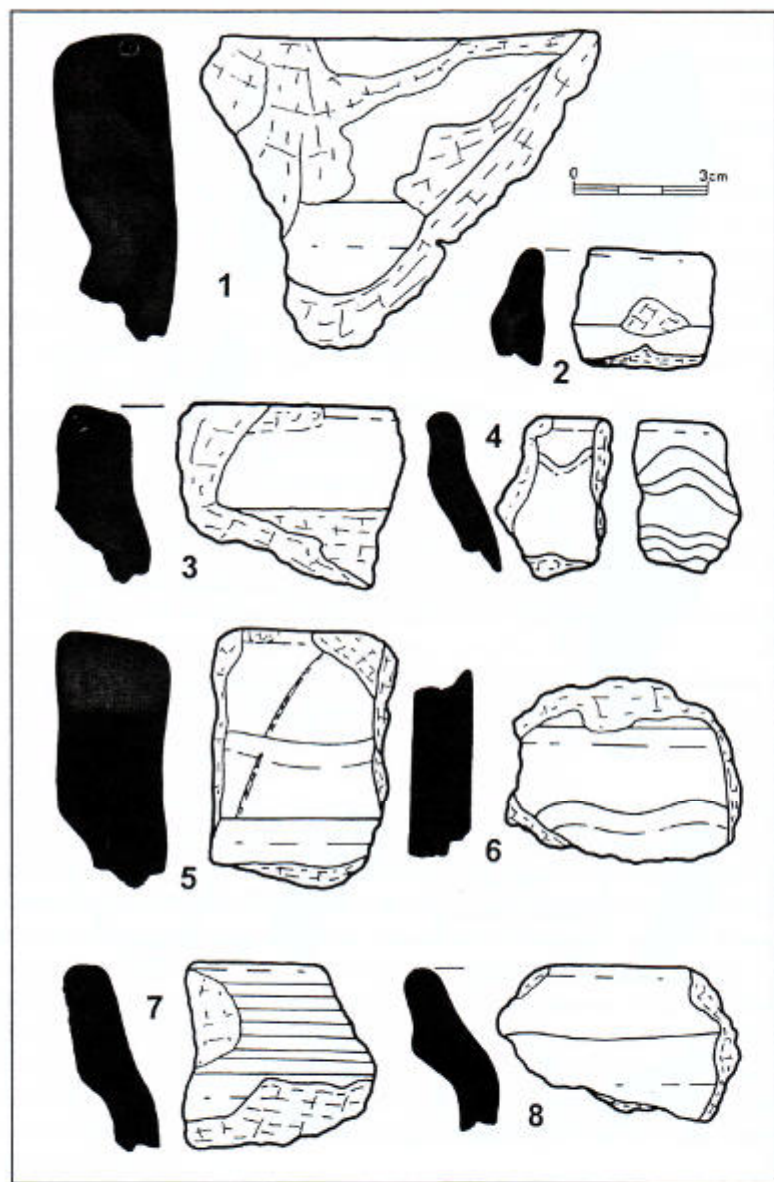
David Vích: *Early medieval finds on cadastral territory of Osík, district of Svítavy*. The results of new fieldwalking campaigns on the cadastral territory of the community of Osík have both confirmed the existence of a settlement known from written sources and from earlier surveys, and deepened and corrected our knowledge concerning its occupation age. Most of the pottery sherds found here belong to the 12th–13th century. Written sources point to the desertion of this settlement between 1245 and 1347. Archaeological sources indicated that this event must have taken place closer to the first date, and, at any rate, prior to 1300. With respect to the earlier assumption of the foundation of this community after 1100, however, an origin within the 11th century seems now more probable in view of the presence of pottery displaying a tradition of the Middle Slavic age (c. 9th–10th century).

Tab. 1

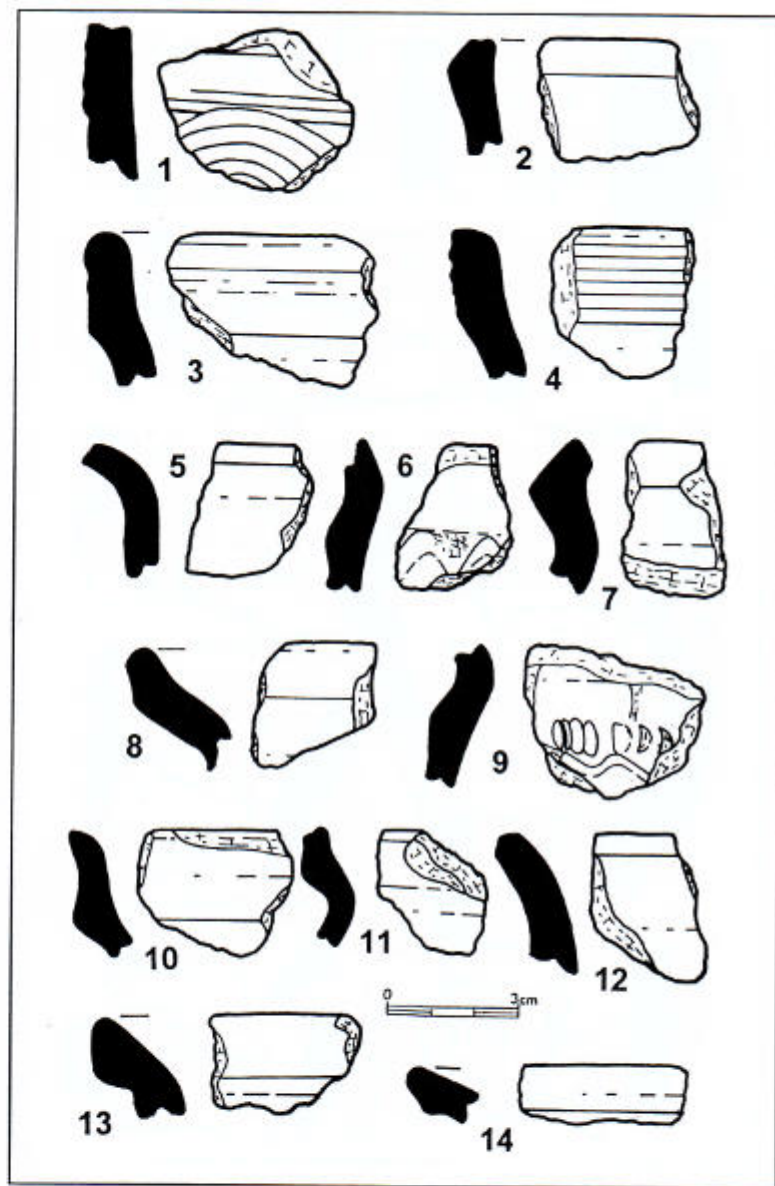
Tab. 1 – Osík, nal. č. 1, pol. 1–8 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 1 – Osík, site No. 1, subsites 1–8 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 2

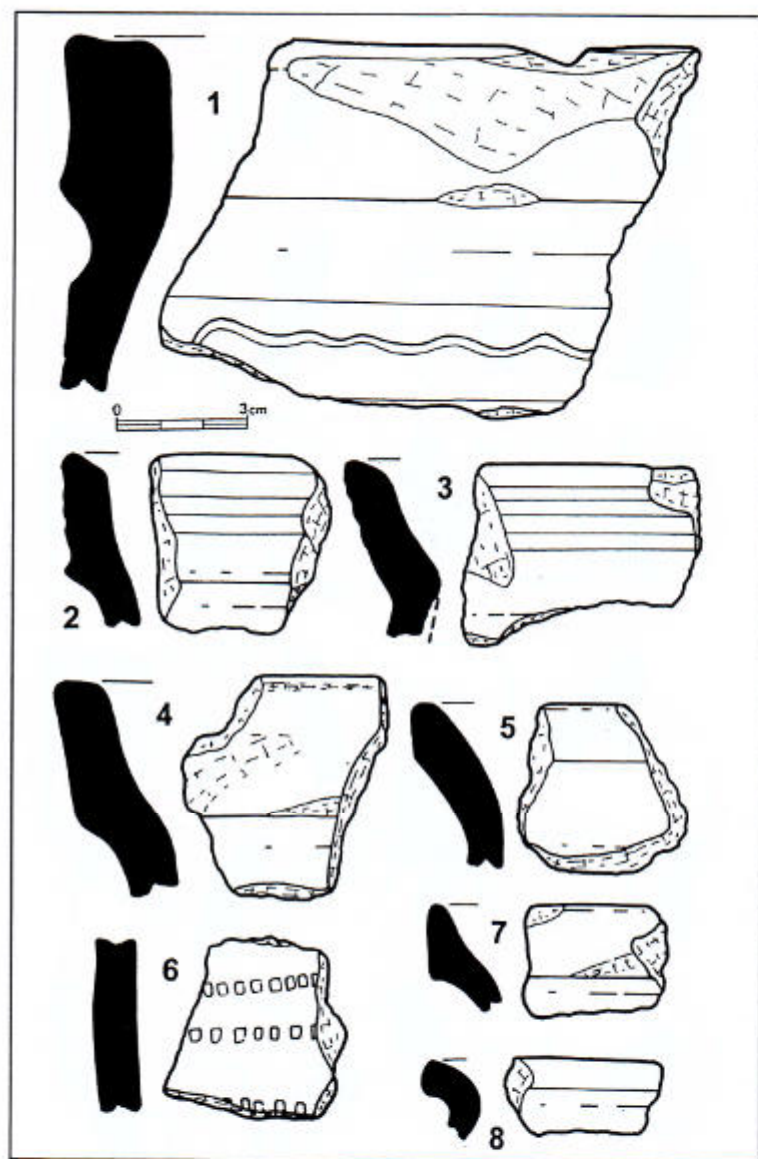
Tab. 2 – Osík, nal. č. 1, pol. 1–8 (vyplněný profil – grafitová keramika).
 Pl. 2 – Osík, site No. 1, subsites 1–8 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 3

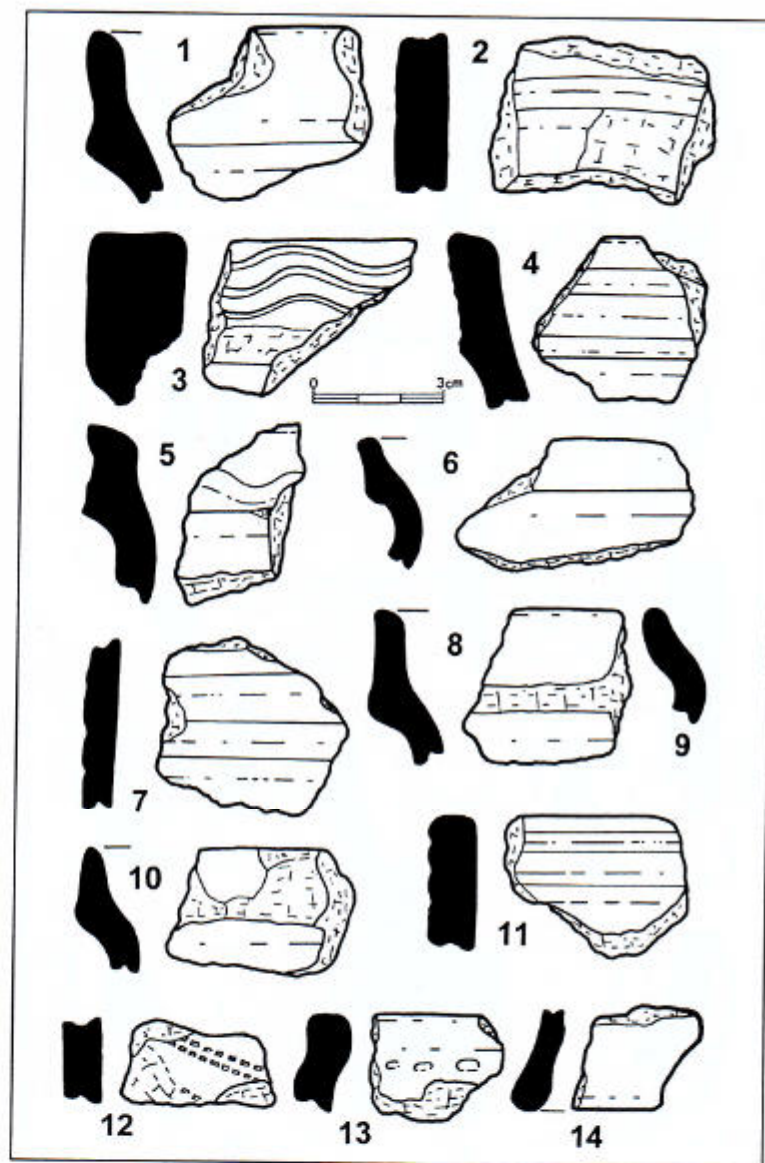
Tab. 3 – Osík, nal. č. 1, pol. 1–14 (vyplněný profil – grafitová keramika).
 Pl. 3 – Osík, site No. 1, subsites 1–14 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 4

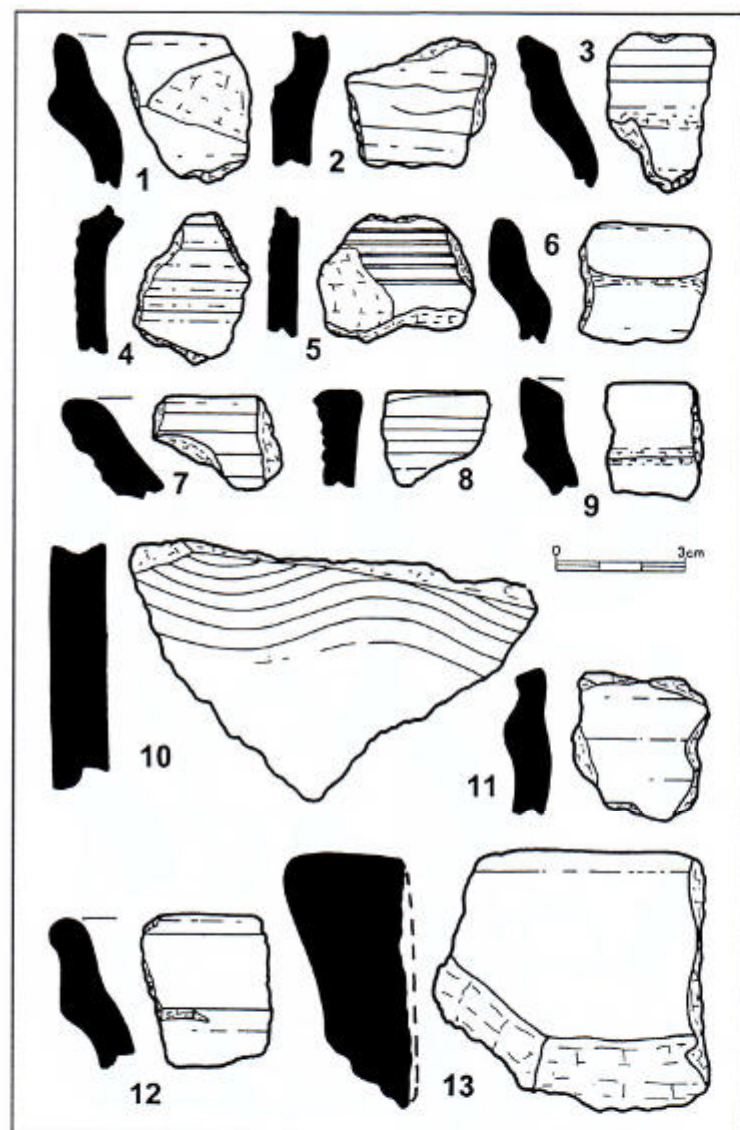
Tab. 4 – Nerozlišené lokality Osík nal. 1 a nal. 4, pol. 1–8 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 4 – Undistinguished sites Osík No. 1 and No. 4, subsites 1–8 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 5

Tab. 5 – Nerozlišené lokality Osík nal. 1 a nal. 4, pol. 1–14 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 5 – Undistinguished sites Osík No. 1 and No. 4, subsites 1–14 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

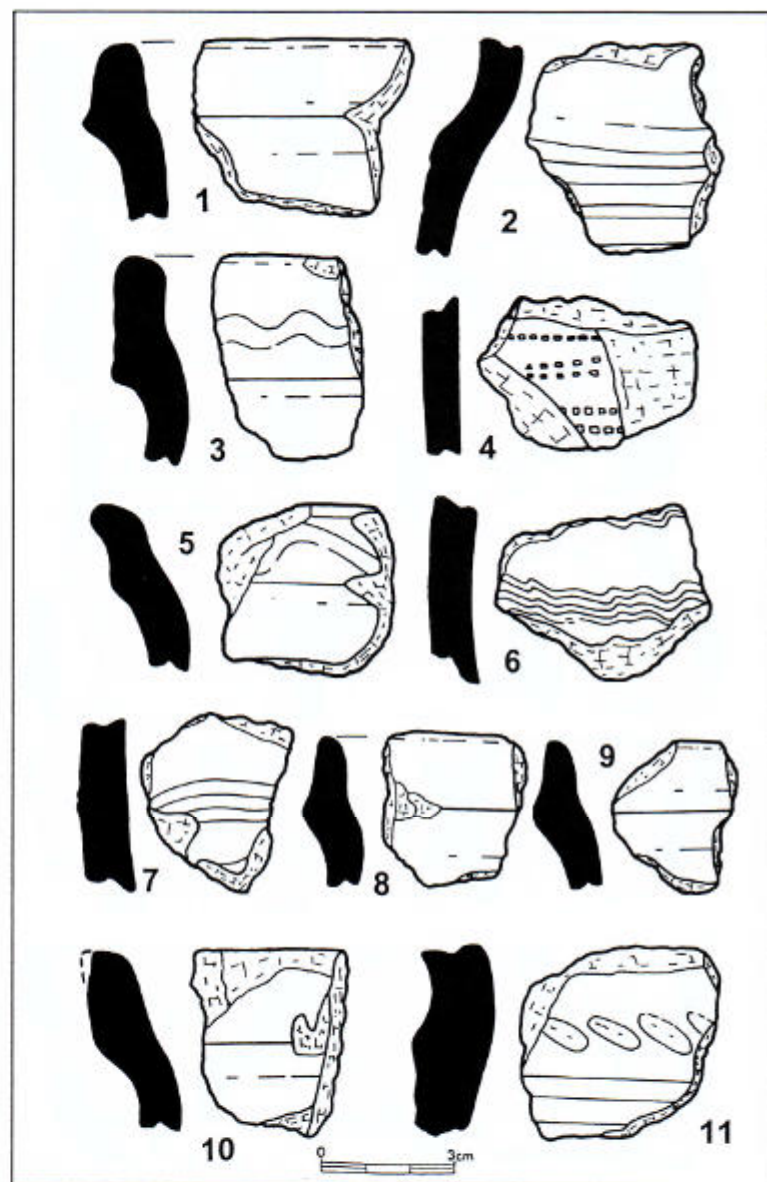
Tab. 6

Tab. 6 – Nerozlišené lokality Osík nal. 1 a nal. 4, pol. 1–9; Osík nal. 4, pol. 10–14 (vyplněný profil – grafitová keramika).

Pl. 6 – Undistinguished sites Osík No. 1 and No. 4, subsites 1–9, Osík site No. 4, subsites 10–14 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

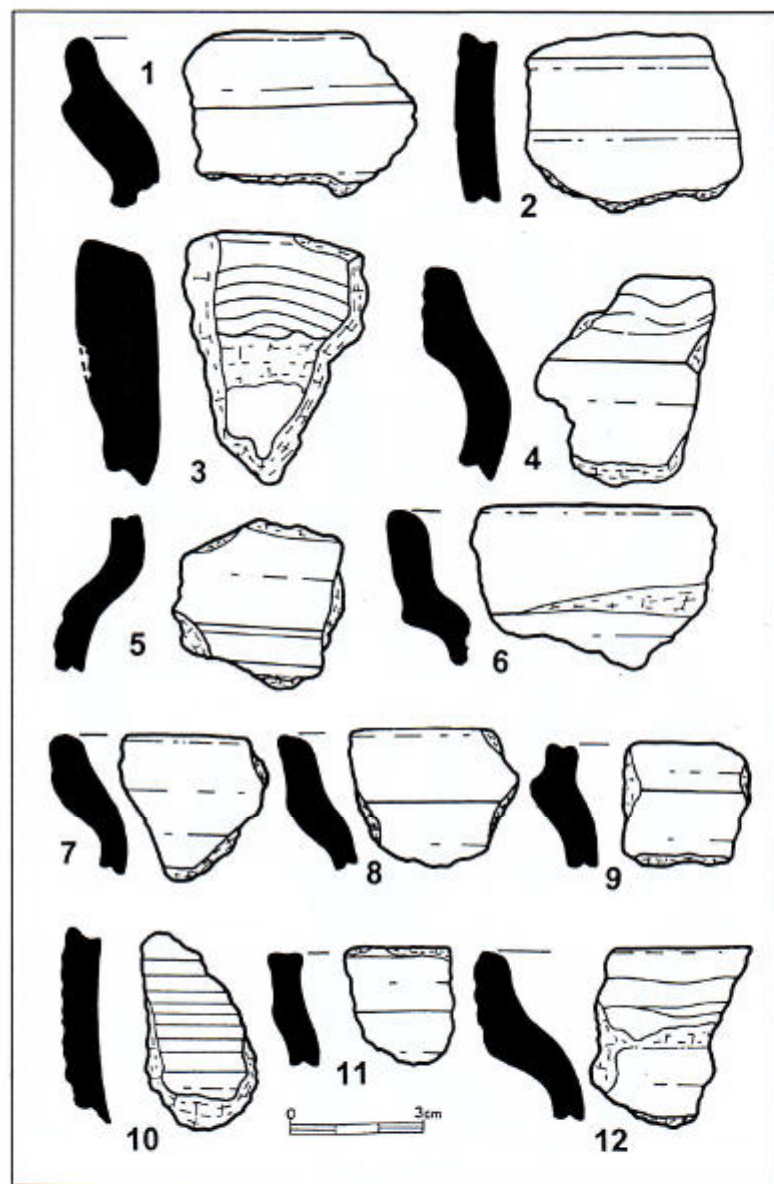
Tab. 7

Tab. 7 – Osík, nal. 4, pol. 1–11 (vyplněný profil – grafitová keramika).

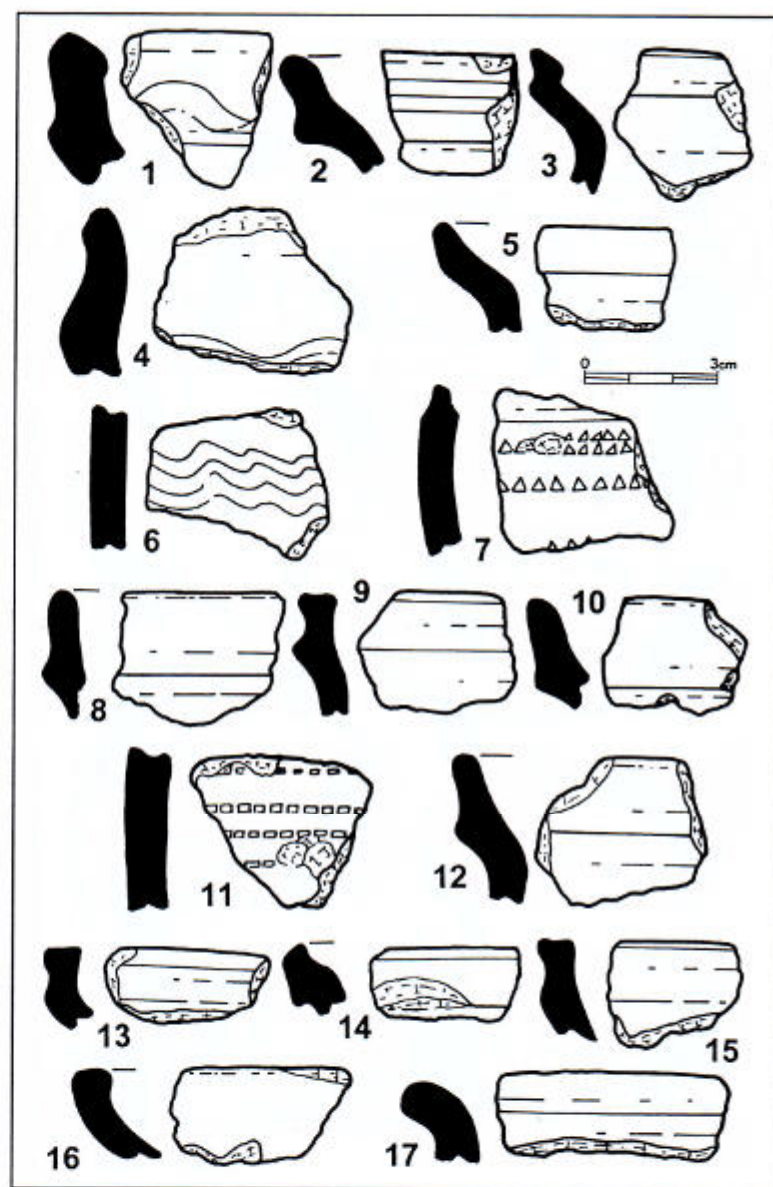
Pl. 7 – Osík, site No. 4, subsites 1–11 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 8

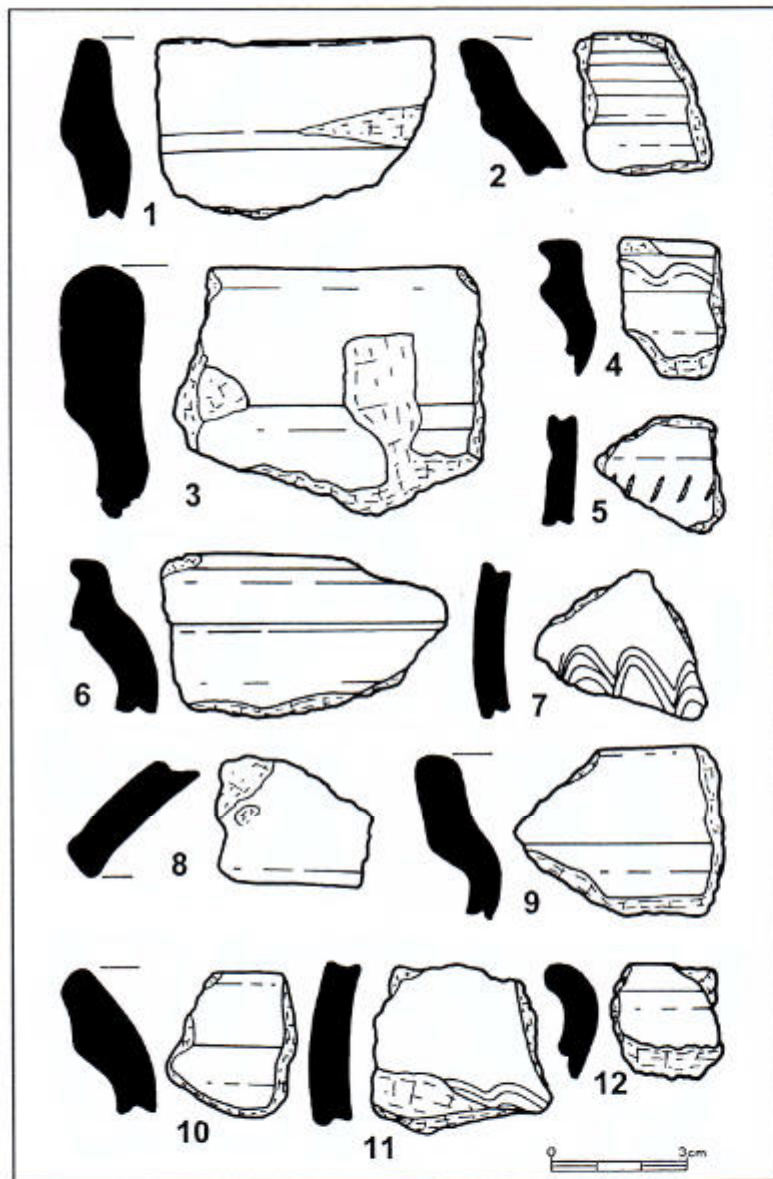

Tab. 8 – Osík, nal. 4, pol. 1–12 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 8 – Osík, site No. 4, subsites 1–12 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

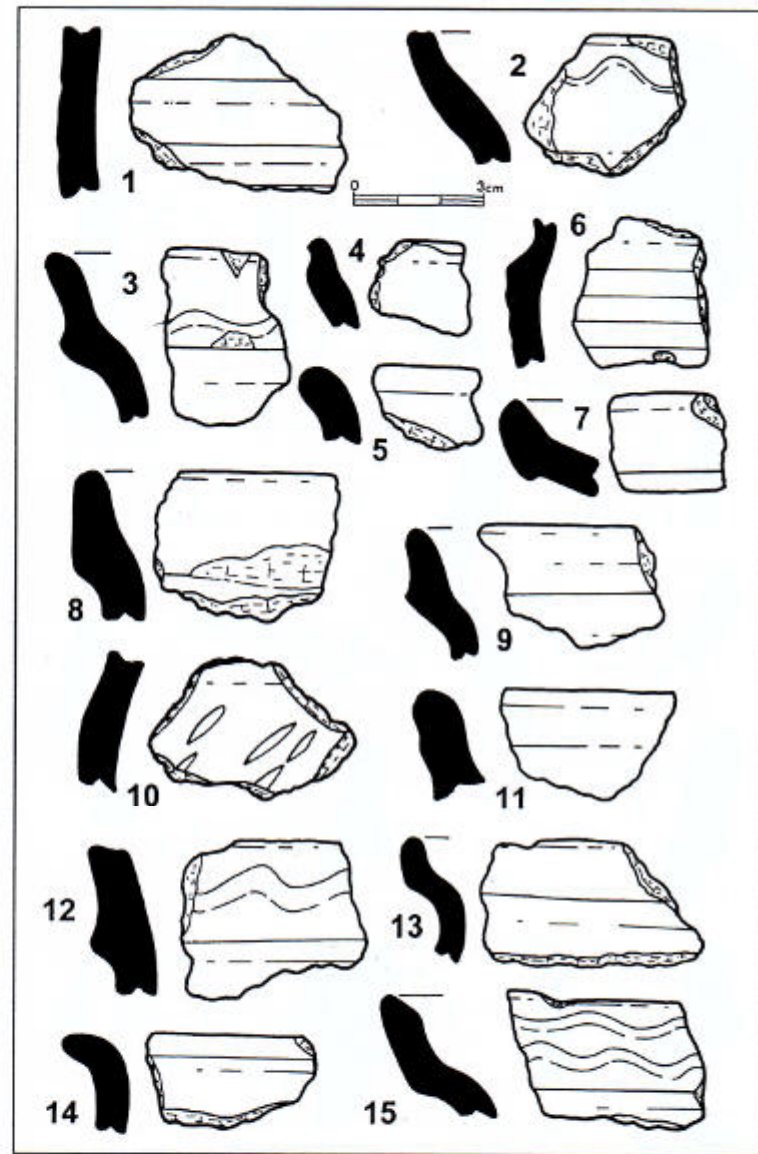
Tab. 9

Tab. 9 – Osík, nal. 4, pol. 1–17 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 9 – Osík, site No. 4, subsites 1–17 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

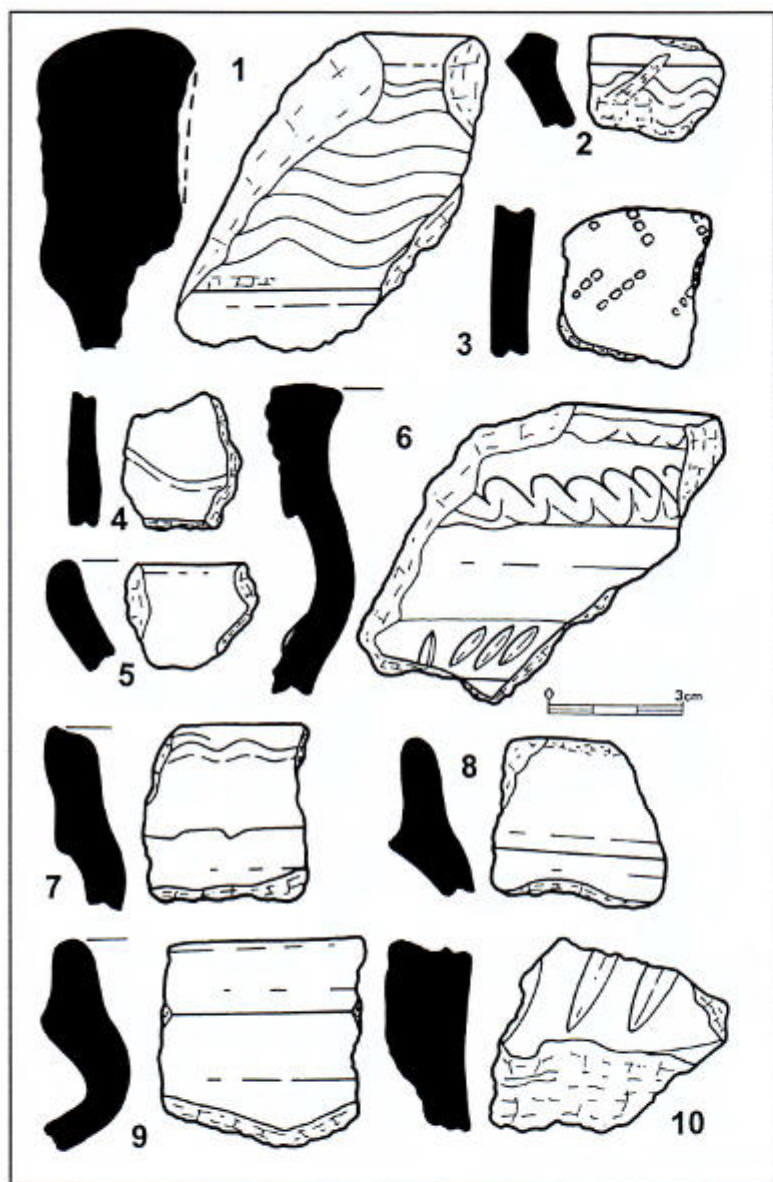

Tab. 10 – Osík, nal. 3a, pol. 1–12 (vyplněný profil – grafitová keramika).
 Pl. 10 – Osík, site No. 3a, subsites 1–12 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

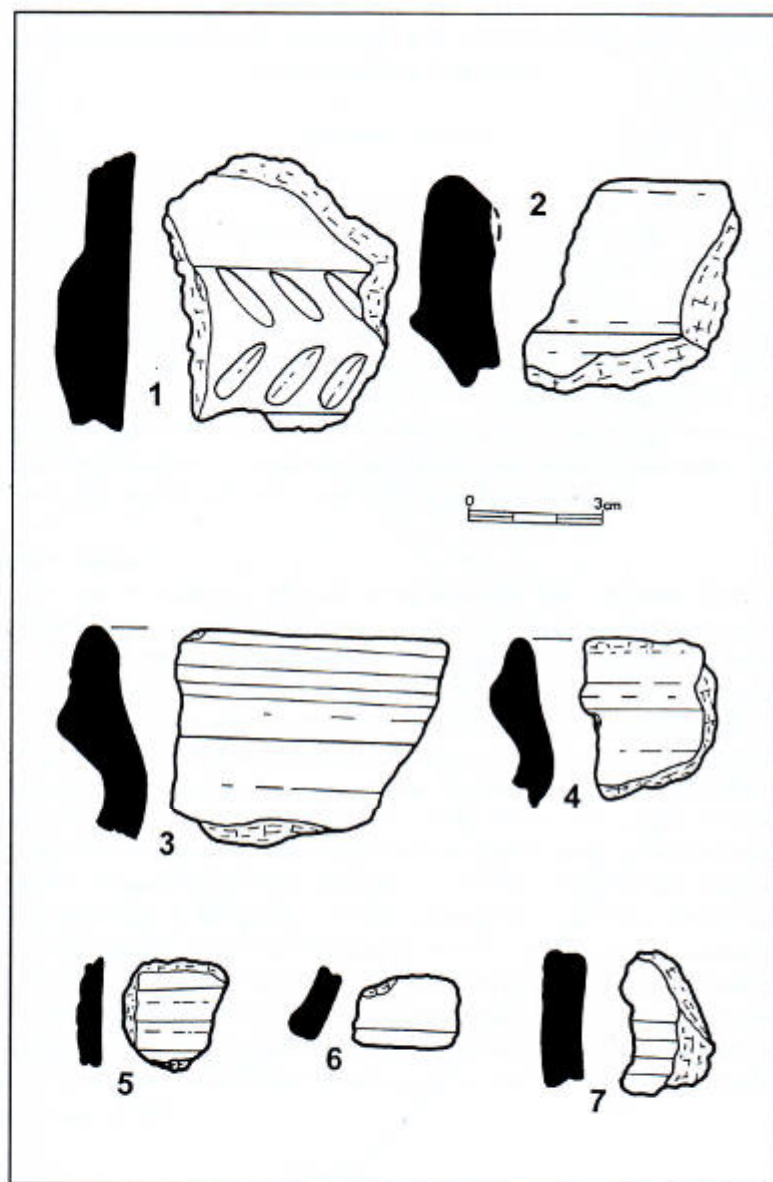
Tab. 11 – Osík, nal. 3a, pol. 1–11; Osík, nal. 3c, pol. 12–15 (vyplněný profil – grafitová keramika).
 Pl. 11 – Osík, site No. 3a, subsites 1–11, Osík, site No. 3c, subsites 12–15 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 12

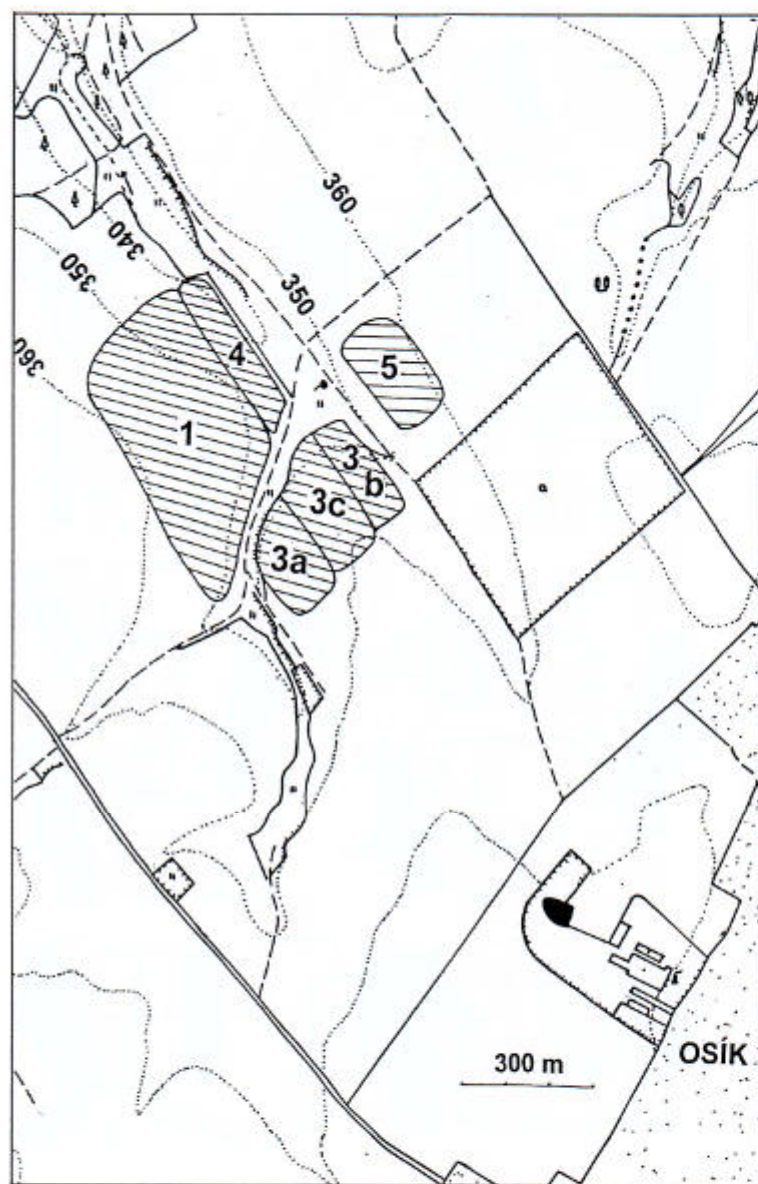

Tab. 12 – Osík, nal. 3c, pol. 1–10 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 12 – Osík, site No. 3c, subsites 1–10 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 13

Tab. 13 – Osík, nal. 3c, pol. 1–7 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 13 – Osík, site No. 3c, subsites 1–7 (sections filled in represent graphite-tempered pottery).

Tab. 14 – Osík. Poloha nalezišť v terénu.
Pl. 14 – Osík, situation of the sites in the field.

ARCHEOLOGICKÉ PRAMENY K NEJSTARŠÍM DĚJINÁM POLICKÉHO ÚJEZDU

Miroslav Novák

1. Úvod

Divoká krajina kaňonů, stolových hor a skalních měst s přirozeným centrem v Polici nad Metují ležící daleko od starých sídelních území a také od archeologických pracovišť byla vždy na pokraji zájmu nejen pravěké, ale i středověké archeologie. To by snad nijak nepřekvapilo, nebýt neobyčejného bohatství písemných pramenů, které nás již od roku 1213, někdy i rok po roce informují o dějinách tohoto kraje. Skromné množství archeologických nálezů lze tedy s velkou pravděpodobností vysvětlit pouze dočasným stavem výzkumu. I přes kontrast mezi množstvím pramenů písemných a hmotných se pokusíme s pomocí archeologie zaplnit některá sporná nebo bílá místa historie.

2. Dějiny bádání

Prvním historikem, který se komplexně zabýval dějinami Policka byl V. V. Tomek. První studii publikoval již roku 1857 v Památkách archeologických. Klíčovým, dodnes nejčastěji citovaným dílem se stala kniha „Příběhy kláštera a města Police nad Metují“ z roku 1881. Téhož roku vydal J. Emler „Deset urbářů českých z doby před husitskými válkami“. Pro středověké Policko je pramenem prvořadé důležitosti právě J. Emlerem publikovaný nejstarší urbář břevnovského kláštera datovaný do roku 1406. Nejpodrobnější rozbor části urbáře vztahující se k Policku provedl S. Brandejs roku 1940 v díle „Kniha o Polici nad Metují a Policku“. Dalším významným autorem zabývajícím se jak Polickem tak i sousedním Broumovskem byl historik J. V. Šimák. Jednotlivým lokalitám se věnoval především A. Sedláček v V. knize monumentálního díla „Hrady a zámky království českého“. Další dílčí studie publikovali v časopise „Od kladského pomezí“ B. Palma k hradu Vlčinci a J. Tylš k tvrzi a dvoru Homoli. O archeologických nálezech pocházejících výhradně ze sběrů dosud informovaly jen stručné zprávy (Durdík 1984; Tocháček 1969). Nejnověji publikoval soubor nálezů z hradu Vlčince uložený v královéhradeckém muzeu J. Horák na stránkách tohoto Zpravodaje (2002).

3. Metoda

Cílem příspěvku je pokusit se chronologicky zařadit nečetné středověké nálezy z Policka a porovnat je s historickými prameny. Oba základní zdroje in-

formací je třeba posuzovat velmi opatrně. Kromě klasického předpokladu stávajícího pravdivou výpověď archeologických pramenů proti často subjektivnímu obrazu zprostředkovanému písemnými prameny, je třeba upozornit na riziko použití geograficky vzdálenějších analogií keramiky a také na interpretace důkazů typu „ex silentio“. Pokusíme se o dataci lokalit s archeologickými nálezy na základě členění M. Zápotockého (1978), tedy členění středověké keramiky severozápadních Čech. K tomuto přístupu vede nedostatek vhodných a především publikovaných souborů v severovýchodních Čechách a také snazší srovnání s materiálem publikovaným J. Horákem (2002), který byl zařazen stejným způsobem.

4. Přírodní podmínky

Polická pánev je z geologického hlediska tvořena kvádrovými pískovci svrchnokřídového stáří. Západní část kotliny zaujímají Adršpašsko-teplické skály, rozsáhlá rozbrázděná skalní plošina sestávající ze soustavy skalních měst o rozloze téměř 16 km². Stejně geologické složení mají také Stolové hory, které ohraničují kotlinu z východu a tvoří zároveň i hranici s Kladskem. Na severu tvoří předěl se sousední Broumovskou kotlinou 15 km dlouhé pásmo Broumovských stěn. Tento pískovcový hřbet klesá do Polické pánve pozvolněji, zatímco do Broumovské kotliny spadá kolmými stěnami. Z jihu tvoří hranici pásmo Jestřebích hor. Pohoří tvořené arkózovými pískovci a slepenci karbonského stáří se táhne v délce asi 23 km od Poříčí u Trutnova přes Hronov, kde ho proráží hlubokým kaňonem řeka Metuje odvodňující celou kotlinu, až po Stolové hory (Geologická mapa ČSSR 1990; Rybář 1989). Většinu území pokrývají horninné půdy v oblasti podzolů. Podél Metuje a potoka Dřevíče se nacházejí aluviální půdy (Válek 1964). Z geobotanického hlediska pokrývaly původně většinu oblasti květnaté bučiny, oblast jihozápadně od Police acidofilní doubravy a skalní města acidofilní bory a reliktní bory silikátových podkladů. Příkré stráně údolí Metuje, Dřevíče a několika menších přítoků porůstají suťové lesy (Geobotanická mapa ČSSR 1969). Klimaticky Polická kotlina náleží chladné oblasti, okrsku mírně chladnému a její nejjižnější část oblasti mírně teplé, okrsku velmi vlhkému, vrchovinnému. Průměrné roční teploty zde činí pouhých 4–6°C, ve vegetačním období 11–12°C, roční srážkový úhrn 700–800 mm, z toho během vegetačního období 400–500 mm (Válek 1964).

5. Vymezení území

Území darované Přemyslem Otakarem I. břevnovskému klášteru podle listiny z roku 1213 bylo vymezeno „*ac partem mediam fluvii nomine Drivik, et hoc a capite ipsius fluvii usque ad flumen Methuge ... a monte Knyna usque ad speluncam ... Rothotatech ..., a capite fluminis Stenawa usque ad flumen Boza-*

now et usque ad montes Steny et ab hiis montibus usque ad locum Przewrat dictum et ab illo loco, quantum circumfluit rivulus Sdekelnice nomine usque ad locum, ubi influit Methugen“ (Šimák 1938, 893; Hejna 1985, 20). Dnes lze hranice panství popsat takto: podél potoka Dřevíče od pramene až k soutoku s Metují, na druhou stranu od zmíněného pramene přes dnes neznámou horu Knina a jeskyni Rozsochatec až k pramenům Stěnavy, podél toku Stěnavy k soutoku s potokem Božanovem a proti jeho proudu k Broumovským stěnám, dále přes horu Přívrať, ztotožňovanou s Lhoteckým Šefelem (Tomek 1857, 202), a podél potoka Stekelnice níže po proudu zvaného Srbská až k soutoku s Metují. Téměř totožný popis hranic újezdu byl použit také ve stvrzovací listině Václava I. z roku 1229 (Tomek 1857, 205; Hejna 1985, 21).

K roku 1254 je datována listina uvádějící potok Srbskou, jako hranici mezi Polickým panstvím a územím Hrona z Náchoda.

Krátce po polovině 13. století došlo zřejmě ke zpochybnění rozsahu polického újezdu. Z doby kolem roku 1255 pochází rukopis „*Cantica cantorum*“ z archivu břevnovského kláštera. Stanovuje západní a severní hranice polického panství sousedící s majetkem pánů Petra, syna Sezemova a Rubína, příslušníků rodu pánů erbu zlatého třmene. Hranice měla vést po Metuji od soutoku se Srbskou (Ziirbsca) proti proudu po potok Vlasinný (Wlazinni), dnešní Vlášenu, odtud k potoku Uneša (Vnesse), pravděpodobně dnešnímu Bohašínskému potoku, dále ke konci Broumovských stěn a po potoku Voletínu, který zřejmě odpovídá potoku protékajícímu skrz obec Březovou, až po Verněfovický potok. Po jeho toku hranice pokračovala až k místu, kde se nevíce blíží řece Stěnavě a odtud po návrší východně od potoka Dobrohošť (Dobrohoste, fluvio Rubini) přes les zvaný Kühnbusch až k Javořím horám (montes Jauore) tvořícím hranici se Slezskem (Brandejs 1940; Šimák 1936, 576; Hejna 1985, 22). Oba pánové tedy drželi území, nárokové předtím břevnovským klášterem. Nestalo se tak dříve než po roce 1249, kdy ještě podle listiny Boleslava Slezského statky břevnovského kláštera bezprostředně sousedily s panstvím kláštera v Krzesowě.

Podobná situace existovala i na sousedním Broumovsku. Samotný Broumov nebo spíše osada v okolí dnešního hřbitovního kostelíka Panny Marie a několik vsí s českými jmény jako Křinice, Božanov nebo Březnice, pozdější Martínkovice, byly patrně založeny na královské půdě z Kladska. V polovině 13. století pak začali Benediktini „na černo“ kolonizovat celé území Broumovska. Na ostrohu nedaleko původní osady byl zřejmě založen „na zeleném drnu“ dnešní Broumov, již existující vsi přeměněny podle emfyteutického práva a založeny další.

Celé dílo pak bylo legalizováno sérií podvržených listin. Nejstarší dvě listiny, o kterých již byla řeč výše, zřejmě měly skutečnou předlohu, avšak území klášteru přiznané odpovídalo jen jádru Policka. Břevnovský opat poté nechal

vytvořit falza se záměrem zvětšit klášterní majetek. Na západní část újezdu vnesli nárok páni erbu zlatého třmene a na Brumovsko kasteláni Kladska. Páni erbu třmene své právo uhájili a od Kladska byla Broumovská kotlina získána dodatečně dohodou a koupí.

Broumovsko nepatřilo pod klášter v Polici, ale mělo vlastní správu v čele s broumovským purkrabím dosazovaným břevnovským opatem. O oddělené správě obou oblastí svědčí také fakt, že Broumovsko bylo odděleno od Kladska nejen po stránce světské, ale i církevní. Bylo zde zřízeno nové děkanství. Oproti tomu polická fara byla vyjmuta z pravomoci dobrušských děkanů a přivtělena k polickému klášteru.

Roku 1295 udělil Václav II. Polici hrdeční právo, jemuž byly podřízeny kromě samotné Police osady Ledhuj, Suchý Důl, Bělá, Lhota, Nízká Srbská, Bezděkov, Radešov, Žďár, Metuj, Dědov, Lachov, Pěkov, Bodašín, Bukovice a Hlavňov, tedy osady původního jádra polického újezdu (Tomek 1857, 244; Brandejs 1940).

Teprve roku 1341 doznal rozsah polického benediktinského panství změny. Tehdy odkoupil opat Přebor z Chroustoklat od Hynka Berky z Dubé vsi Petrovice, Petrovičky, polovinu Dřevíče a budoucího Maršova na pravém břehu Metuje (Brandejs 1940; Tomek 1881, 18; Sedláček 1995, 65; Hejna 1985, 35).

Snad někdy po svém nástupu roku 1366 pronajal opat Oldřich nedávno získané vsi Petrovice, Petrovičky, Dřevíč a Maršov (Tomek 1881, 18) zemanovi Janu Kdulincovi a jeho manželce Bonuši. Roku 1380 prodal týž opat ves Bodašín pánům z Bischofsteinu, avšak již kolem roku 1386 odkoupil opat Diviš I. prostřednictvím broumovského fojta Kuzněfe ves zpět do klášterního majetku (Brandejs 1940). Podle A. Sedláčka (1995, 65) drželi zřejmě manželé Jan Kdulinec a Bonuše majetek do roku 1378. Po smrti manželky prodal Jan Kdulinec držené vsi Jindřichu z Popovic (A. Sedláček uvádí Kuncše z Pravětic) a jeho bratru, polickému proboštu Petrovi. Ten jej pak držel doživotně na základě svolení opata Diviše ze 4. dubna 1390 (Hejna 1985, 52; Sedláček 1995, 65; Tomek 1881, 18n).

Již o 5 let později, 20. září 1395 stvrdil král Václav IV. privilegia břevnovského kláštera včetně veškerého majetku, který sestával kromě jiného z městečka Police a 19 přilehlých vesnic, a to Ledhuj, Bukovic, Suchodolu, Hlavňova, Pěkova, Lachova, Bohdašína, Žďáru, Dědova, Metuje, Radešova, Bezděkova, Srbské, Polické Lhoty, Bělého, Petrovic, Petroviček, Dřevíče a Maršova (Tomek 1881, 19).

Do roku 1406 je datován nejstarší dochovaný urbář břevnovského kláštera. Na polickém panství jmenuje vedle Police vsi Ledhuj, Bukovice, Suchý Důl, Hlavňov, Pěkov, Lachov, Bodašín, Žďár, Dědová, Metuj, Radešov, Bezděkov,

Velká a Malá Srbská, Bělá, Petrovice, Petrovičky, Dřevíč Horní a Dolní a Maršov na obou stranách Metuje. V soupisu chybí z neznámých důvodů Polická Lhota (Emler 1881).

Později si nechal u císaře Zikmunda zapsat za 150 kop grošů vesnice Žďár, Metuj, Dědovou a Bodašín Matěj Salava z Lípy. Rozsah benediktinského majetku byl obnoven až po porážce husitů Slezany u Petrovic 19. září 1420. Ve skutečnosti však Policko a Broumovsko ovládla vojska vratislavského biskupa Konráda, který si roku 1440 dočasně přisvojil několik vsí, mezi nimi Bezděkov a Horní Dřevíč. (Brandejs 1940). Listinou z 10. července 1446 zrušil všechny své pohledávky u kláštera včetně 6000 zlatých uherských za ochranu proti husitům (Tomek 1881, 48).

Pokud jde o jižní hranici panství, je pro ni charakteristické dělení vsí vodním tokem. Například ves Srbská je trojí, a to Vysoká na náhodském panství, Velká neboli Nízká patřící k polickému újezdu a Malá rozdělená potokem na část v majetku náhodského panství a část patřící polickým Benediktinům. Podobně také ves Lhota u Machova se ve skutečnosti skládala ze dvou samostatných vsí oddělených potokem, a to Lhoty Náhodské a Lhoty Polické. Také zmíněná obec Dřevíč se rozlišovala na polickou Horní neboli Větší a Dolní čili Menší rozdělenou opět mezi polické a náhodské panství. Čtvrtým případem tohoto typu je Maršov. Levobřežní část zvaná Staropolická patřila k původnímu jádru polického újezdu. Pravobřežní část patřila původně ke stárkovskému panství a byla dokoupena k polickému panství.

Rozsah území, kterým se zabývá tento příspěvek (Tab. 1), odpovídá katastrům obcí uvedených v privilegii Václava IV. z roku 1395. Je pouze nutné oproti současnému stavu omezit katastrální území obcí na jižní hranici bývalého panství vodními toky Dřevíče, Metuje a Srbské.

6. Stručný nástin dějin polického klášterství do roku 1500

Prvním uváděným obyvatelem zdejšího kraje měl být poustevník z rajhradského kláštera Jurik. Zemřel 4. prosince 1209 (Brandejs 1940, 23; Krásl – Ježek 1898, 316n).

V. V. Tomek (1881, 2) i J. V. Šimák (1938, 393) počínají líčení nejstarších dějin polického újezdu až Jurikovým následovníkem Vitališem, kterého uvádí první dochovaná listina vydaná Přemyslem Otakarem I. roku 1213. Jáhen Vitališ měl přivést na Policko skupinu poustevníků, kteří začali kácet okolní les a vybudovali dřevěnou kapličku Panny Marie s poustevnou. Břevnovský opat Chuno (1197–1217) si vzápětí vymohl od krále darování polického újezdu.

6. září roku 1253 povolil Přemysl Otakar II., tehdy ještě za života Václava I. jako „junior rex Bohemiae“, opatu Martinovi přenést právo týdenních střeďních trhů z Provodova u Náchoda do Police (Tomek 1857, 208; Brandejs 1940;

Hejna 1985, 23). Roku 1255 je poprvé přímo zmíněn polický klášter „domus S. Mariae“ (Tomek 1857, 208).

3. listopadu 1260 stvrdil Přemysl Otakar II. všechna předchozí privilegia a udělil břevnovskému klášteru právo rozhodovat o platech a běžných soudech na území za horami, tedy na Broumovsku. Při vážnějších soudních případech neměli nadále vykonávat soudní právo kladští kasteláni, ale pražský sudí nebo přímo král (Šimák 1938, 396; Šimák 1936, 577; Tomek 1881, 10; Hejna 1985, 24). Tentokrát se poprvé mluví o polickém proboštví „praepositura de Policz“ (Tomek 1857, 208).

Ze zápisků opata Bavora víme, že roku 1294 byly dokončeny hlavní stavební práce na klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Polici. O rok později je Police zmiňována jako „locus forensis“ čili trhové místo. Od téhož roku zde mohlo být na základě svolení Václava II. vykonáváno hrdelní právo (Tomek 1881, 10; Šimák 1938, 394). Roku 1296 bylo polické proboštví potvrzeno papězem (Šimák 1938, 394; Tomek 1857, 207; Šimák 1936, 577).

Roku 1300 byl klášterní kostel vyloupen odbojnými broumovskými fojty Lvem a Tyčkem (Vilímková – Preiss 1989, 41; Tomek 1881, 17; Šimák 1938, 394; Hejna 1985, 31). V letech 1304–1305 byl dostavěn ambit kláštera s domem probošta a roku 1306 obehnali kameničtí mistři Petr a Mikuláš celý areál zdí dlouhou tisíc loktů. Celkové náklady na stavební práce polického kláštera dosáhly více než 614 hřiven stříbra (Tomek 1857, 208; Tomek 1881, 14; Šimák 1936, 394; Hejna 1985, 33).

V Polici je znám první probošt k roku 1332. Stal se jím Přebor z Chroustoklat (Hejna 1985, 34), od roku 1336 břevnovský opat. Roku byl polický klášter osvobozen od válečných břemen (Šimák 1938, 394). Roku 1385 je jako probošt zmiňován Petr a roku 1390 Petr z Popovic, snad tatáž osoba (Tomek 1857, 247).

Teprve roku 1395 se o Polici mluví jako o městečku „oppidum Policz“ a poprvé je výslovně zmíněn farní kostel Narození Panny Marie (Tomek 1881, 10).

V břevnovském urbáři z roku 1406 je Police označována jako „oppidum“ s proboštvím, farním kostelem, 3 dvory se 4 poplužními, mlýnem a lázní. V Polici mělo v té době žít 12 řezníků a 6 kovářů. Urbář mluví i o vaření piva a rozšířené bylo také soukenictví. Královská berně činila z celého polického újezdu 53 kop, 20 grošů a 8 peněz ročně a případná mimořádná zemská berně 56 kop a 8 peněz. Někteří sedláci byli z královské berně osvobozeni. Na 96 lánů a 1 1/4 čtvrtě polí v 21 vsích na Policku připadlo po odečtení 5 kop placených polickými obyvateli celkem 48 kop, 20 grošů a 8 peněz. To znamená, že berně z jednoho lánu činila průměrně půl kopy ročně. Roční příjem polického kláštera činil 64 kop, 2 groše a 11 peněz platu, 389 slepic, 21 kop vajec, 357 1/2 korce obilí, 12 kamenů loje, 12 slanin od polických řezníků a 20 1/2 vepřových kýt z Maršova. Veškeré zisky z panství příslušely břevnovskému opatu a ten z nich přes polovi-

nu nechával polickému klášteru. V Polici byl rychtář a 8 konšelů dosazováno vrchností na rozdíl od obcí s německým právem, kde byl rychtář dědičný. (Tomek 1857, 244; Emler 1881, 199; Brandejs 1940; Hejna 1985, 61).

Třetím známým proboštem byl kolem roku 1419 Václav a prvním známým farářem téhož roku Heřman (Tomek 1857, 247, 249).

Za husitských válek se proti vrchnosti postavila většina polických občanů. Důsledkem byl stav, kdy se polický újezd na čas ocitl bez pána. Řeholníci uprchli do Broumova a do kláštera ve slezském Wallstadtu. Zřejmě na popud vyhnaných mnichů ovládla Policko a Broumovsko vojska vratislavského biskupa Konráda. Během těchto bojů 27. května 1421 byla Police Slezany vypálena a obyvatelé pobiti včetně těch, kteří se uchýlili do skal na hoře Ostaš (Brandejs 1940; Tomek 1881, 37). V reakci na vypálení Police nařídili čeští stavové hotovost v hradeckém kraji. Stavovské vojsko o síle 22 000 mužů pod vedením Čeňka z Wartenberka a Hynka Krušiny z Lichtenburka přitáhlo k Broumovu 17. června 1421 a Slezané dosazení do města biskupem Konrádem byli nuceni s přesilou podepsat příměří a odtáhnout (Brandejs 1940; Hejna 1985, 64). Opuštěná panství prozatím spravoval náhodský pán Viktorin z Poděbrad a Matěj Salava z Lípy. Benediktinské državy byly znovu ovládnuty až po porážce husitů Slezany u Petrovic 19. září 1421 (Hejna 1985, 64). Se Slezany přitáhl do Police také břevnovský opat Mikuláš. Husité znovu vpadli na Policko kolem 1. prosince 1421.

13. září 1436 potvrdil císař Zikmund opatu Heřmanovi všechna privilegia daná roku 1395 Václavem IV. Totéž učinil 6. prosince o dva roky později také král Albrecht (Tomek 1881, 45). Roku 1457 se polickým proboštem stal Havel (Hejna 1985, 76). Všechna privilegia klášteru potvrdil 10. listopadu 1457 těsně před svou smrtí král Ladislav.

Další vlna ničení zasáhla Policko za války mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem. Police a několik dalších vsí bylo roku 1469 vypáleno Matyášovým polním hejtmanem Františkem z Háje. Rabující vojsko bylo z Policka a Broumova vytačeno kladským hrabětem Jindřichem Münsterberským, synem Jiřího z Poděbrad. Za odměnu mu nový král Vladislav Jagellonský postoupil královská práva nad Polickem a Broumovskem. Tato práva vykoupil až roku 1488 opat Pavel. Jeho nástupce opat Kliment získal roku 1500 od krále Vladislava potvrzení, že polické a broumovské panství nemohou být nikdy v budoucnu zcizovány (Brandejs 1940).

7. Archeologické prameny

Nejvýznamnější archeologickou lokalitou Policka je bezpochyby hrad Vlčinec na ostrohu nad meandrem řeky Metuje na katastru obce Ždár nad Metují (ZM 10:04–33–09, 105/330 a 106/325). Pochází odtud 24 okrajů keramických nádob, 17 zdobených stěpů, 2 dna a 1 ucho ze sběrů B. Ekrtza z let 1968 a 1971

z akropole hradu a P. Tilla nalezených pod akropolí (Tab. 2–4). Kromě keramiky byly na akropoli nalezeny také dvě železné šipky s tulejkou a rombickým průřezem těla. Nálezy jsou uloženy v Muzeu v Náchodě pod inventárními čísly 171–196 a 182A, 188A, 189A, 192–196A a 574A. Menší část nálezů uloženou v Muzeu východních Čech v Hradci Králové již publikoval J. Horák (2002).

Železné hroty šipek s tulejkou a rombickým průřezem hrotu z Vlčince (Tab. 2:22, 23) patří do skupiny B IIa podle R. Krajíce (2003, 186) s datací od počátku 14. století do období začínajících husitských válek. Ze 24 okrajů lze podle dělení M. Zápotockého (1978) 5 okrajů zařadit do skupiny starších okružích H'52 (Tab. 2:1–3, Tab. 4:2, 3). Kromě jediného kusu, který roku 2002 publikoval J. Horák, se v souboru nevyskytl ani jeden okraj s konvexní vnitřní plochou a vnější plochou profilovanou žebrem typický pro mladší fázi. Další 5 okrajů patří mezi okružích s vnitřním prožlabením H'37 (Tab. 2:5–7, Tab. 4:1, Tab. 4:4). Jeden kus lze zařadit do příbuzné skupiny lišící se pouze rovně seříznutým okrajem H'35 (Tab. 2:4) a dva kusy do skupiny oválených okrajů s vnitřním prožlabením H'43 (Tab. 2:10, 16). Výjimečně se ještě objeví starší typ vytaženého okraje s vnitřním prožlabením H'34 (Tab. 2:9). Naopak dva exempláře stojící na pomezí jednoduchých a přehnutých oblých okrajů H'71 mohou navodit mladší dojem (Tab. 2:13, 14). Z výzdobného repertoáru stojí za zmínku výzdoba rytá, a to v podobě šroubovice (Tab. 2:17; Tab. 3:1–8; Tab. 4:9), vlnovky (Tab. 3:9), případně jejich kombinace (Tab. 2:19). Zajímavá je výzdoba vnější plochy okraje v podobě dvojitých rytých obloučků (Tab. 2:16). Dále se vyskytla výzdoba v podobě šikmých vrypů (Tab. 3:6, 7; Tab. 4:8). V jednom případě byla zaznamenána také výzdoba radýlková (Tab. 3:8). Celkově, snad s určitými přesahy se soubor hlásí k subfázi 2a, jejíž vrchol M. Zápotocký (1978) klade do 1. třetiny 14. století. Pro srovnání obdobnou skladbu okrajů vykazuje například starší horizont osídlení v Mladých Bukách u Trutnova datovaný do 13./14. století až první poloviny 14. století (Wolf – Wolf – Tichý 2002).

O necelé 4 km jižněji, na místě, kde vrch Homole vybíhá úzkou šíjí až k soutoku potoka Dřevíče a Metuje stála ve středověku tvrz (ZM 10:04–33–13, 414/370, 412/366). Měla kruhový půdorys a od ostrohu byla oddělena dvojitým příkopem a valem. Na rozdíl od stejnojmenného poplužního dvora nebyla nikdy zmíněna v písemných pramenech. Ze sběrů odtud pochází jediný nález, a to kovový železný hřebík s vypouklou čtvercovou hlavicí (Tab. 5:1).

Dva kusy keramiky pocházejí také ze stolové hory Ostaš. Jde o okružích s vnitřním prožlabením H'37 (Tab. 5:3) a střep zdobený rytou šroubovicí (Tab. 5:2), tedy keramika rámcově datovatelná do 14. století.

8. Interpretace

Při konfrontaci pramenů k existenci hradu Vlčince je třeba blíže prozkoumat běžně citované prameny. Jediným dokumentem uvádějícím Vlčince jmenovitě, je nejstarší břevnovský urbář z roku 1406. To bývá prezentováno jako důkaz existence hradu v tomto období. V urbáři se však píše o „monte Wlczinecz“ v nájmu jakéhosi Strádala za 2 groše ročně. Není zde ani zmínky o hradě a nesevídčí o tom ani výše nájmu. Pro srovnání podle následujícího záznamu v urbáři platil jakýsi Kněz stejnou částku za pouhou louku. Můžeme tedy soudit, že zde byl les, louka či jiný hospodářský pozemek, rozhodně však ne hrad. Ten musel zaniknout před tímto datem nebo naopak být založen až později. Existenci hradu v době sepsání břevnovského urbáře zpochybnil již V. V. Tomek (1857), po něm B. Palma (1932–1933) a S. Brandejs (1940), avšak jeho vznik nesprávně spojovali až s neklidným obdobím na počátku husitských válek a jejich konec kladli až k roku 1447 nebo nejpozději k roku 1456. Půjdeme nyní proti proudu času až k datu 1341, kdy odkoupil opat Přebor z Chroustoklat od Hynka Berky z Dubé vsi Petrovice, Petrovičky, polovinu Dřevíče a budoucího Maršova na pravém břehu Metuje. Sem klade vznik hradu A. Sedláček (1995) a zdůvodňuje jeho existenci potřebou ochrany nově získaného klášterního zboží. Hrad ale leží na levobřeží Metuje, tedy na původním území klášterství nedaleko místa, kde se hlavní dopravní tepna z vnitrozemí odpoutává od hraniční řeky Metuje a podél Ledhujky směřuje k samotné Polici. Nemohl tedy hrad Vlčince vzniknout ještě před rokem 1341 a naopak tímto datem ztratit na významu a následně zaniknout? Zde přicházejí ke slovu archeologické prameny. Jak vyplývá z analýzy nálezů, je možné zařadit je chronologicky do první třetiny 14. století, tedy právě před rok 1341. Podle A. Hejny (1985, 45) byl hrádek založen za opata Bavora, tedy v letech 1290 až 1332. Trvání hradu by tak bylo jen velmi krátké. Jde jen o nepodloženou domněnku, přesto nemusí být daleko od pravdy.

Jiná je situace v případě tvrze Homole nad soutokem potoka Dřevíče a Metuje. V urbáři z roku 1406 není blíže popsána. Stojí zde pouze, že zboží „Na Homoli“ měl v držení za 60 grošů ročně Bavor z Neznášova. Zmínka se zřejmě nevztahovala k tvrzi, nýbrž k poplužnímu dvoru. Bohužel tentokrát nevznáší více světla ani archeologie. Je však vysoce pravděpodobné, že tvrz vznikla po roce 1341, kdy byly ke klášteru dokoupeny okolní vsi. Snad měla nahradit severněji ležící hrad Vlčince. V takovém případě lze očekávat, že tvrz existovala i v letech 1366 až 1390 kdy okolní vsi držel zeman Jan Kdulinec. Prameny však o tom mlčí. Již roku 1395 je podle privilegia Václava IV. nedaleký Dřevíč a poprvé jmenovitě i dvůr (aratura) Homole opět součástí klášterního majetku. Ve starší literatuře (Tylš 1929–1930) bývá tato lokalita nesprávně spojována se stejnojmenným hradem v Kladsku nedaleko Náchoda a manským statkem náchodského panství v Dolním Dřevíči. Hypotézu A. Sedláčka (1995), že tvrz založil až

Bavor z Neznášova po 21. září 1404, kdy mu Homoli zapsal opat Diviš, podobně jako názor S. Brandejse (1940) kladoucí vznik tvrze do počátku husitských válek, nelze vyloučit, ale nejsou příliš opodstatněné.

Třetí lokalitou se středověkými nálezy je stolová hora Ostaš. Jde o jedno okružní a dále stěp zdobený rytou spirálou. Okružní lze řadit obecně do průběhu 14. století. Přestože první zmínka o hoře pochází, jak je uvedeno výše, z roku 1421, je velmi pravděpodobné, že zdaleka viditelná hora byla známa a snad i používána jako refugium již mnohem dříve.

9. Závěr

Středověké Policko je dobře známo díky bohatství písemných pramenů. Naopak archeologických nálezů středověkého stáří je zde jen nepatrné množství. Přesto mají tyto nepočtené hmotné prameny nezastupitelné místo při odkrývání minulosti tohoto regionu. Důkazem jsou dvě písemně nedoložené opevněné lokality – hrad Vlčinec u Žďáru nad Metují a tvrz Homole u Dolního Dřevíče. V případě hradu Vlčince umožnila detailnější revize písemných pramenů vyloučit jeho existenci na počátku 15. století, kam býval nejčastěji kladen. Analýza archeologických nálezů naopak podpořila dataci o jedno století starší, která sice rovněž nemá přímou oporu v písemných pramenech, přesto lépe zapadá do celého dějinného obrazu. Hrad zřejmě vznikl v druhé polovině 13. století, ne-li přímo na jeho konci, a zřejmě nepřežil o mnoho let ztrátu svého významu poté, kdy se roku 1341 polické panství rozšířilo za hranici, kterou měl původně střežit. Pokud by byla tato myšlenka přijata, pak získává smysl i datace nedaleké tvrze Homole do období po roce 1341. Poloha této tvrze lépe vyhovovala nové situaci po rozšíření panství, stála totiž na jeho nejzažším výběžku směrem na jih a navíc v těsném sousedství hlavní komunikace do nitra polického újezdu. Nezbyvá, než konstatovat, že výzkum středověku nejen Policka, ale i celého broumovského výběžku je teprve v počátcích. Na druhou stranu lze předpokládat ohromný informační potenciál této tak málo pozdějším vývojem zasažené krajiny.

Literatura:

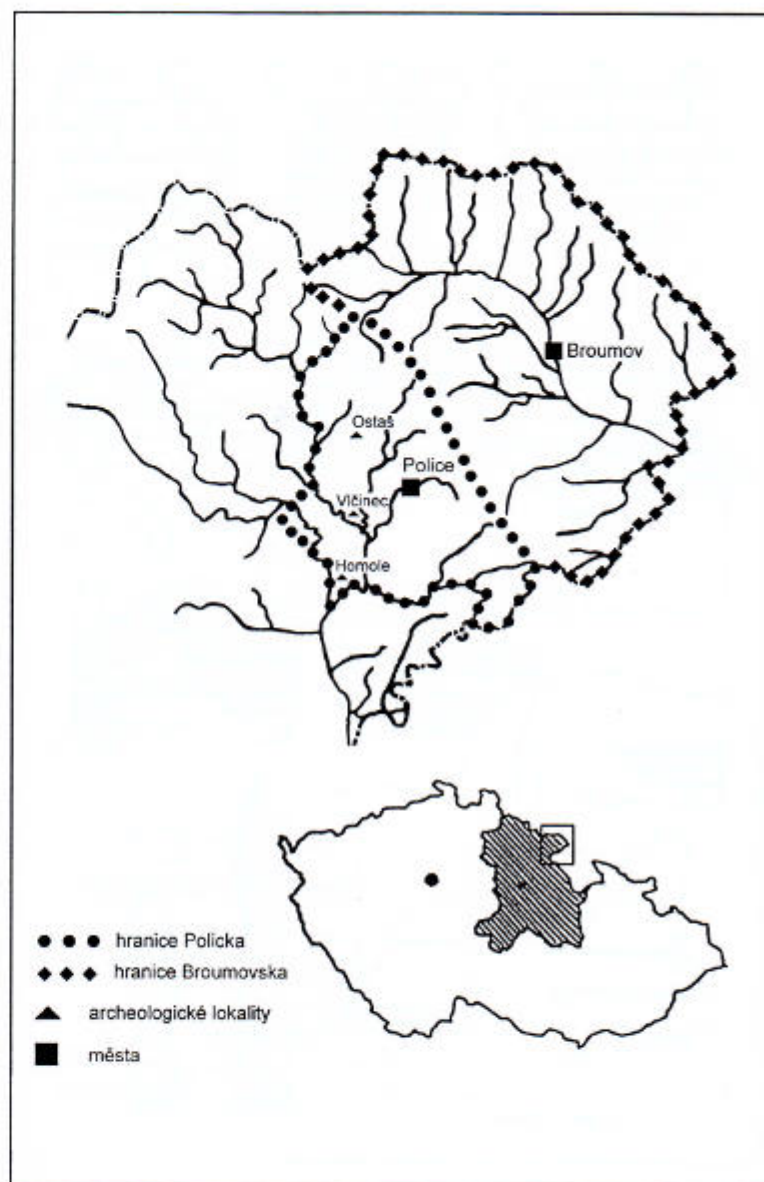
- Brandejse, S. 1940: Kniha o Polici nad Metují a Policku. Police nad Metují.
Durdík, T. 1984: Žďár, hrad Vlčinec, BZO 1980–81, 139. Praha.
Emler, J. 1881: Deset urbářů českých z doby před husitskými válkami. Praha.
Faltysová, H. – Mackovčín, P. – Sedláček, M. a kol. 2002: Chráněná území ČR V – Královéhradecko. Praha.
Geologická mapa ČSSR 1990, List Náchod, 1:200 000. Praha.
Horák, J. 2002: Nálezy z hradu Vlčince u Police nad Metují. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, s. 220–226. Hradec Králové.

- Krásl, F. – Ježek, J. 1898: Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter a úcta k lidu. Praha.
Mikyška, R. a kol. 1969: Geobotanická mapa ČSSR, List M–33–XVII Náchod, 1:200 000. Praha.
Palma, B. 1932 – 1933: Vlčinec. Od kladského pomezí X, 83. Náchod.
Tocháček, V. 1969: Velké Petrovice, BZO 1968, 164. Praha.
Tomek, V. V. 1857: Paměti újezdu polického čili nynějších panství polického a broumovského až do začátku husitské války, PA II, 200–213, 241–249. Praha.
Tomek, V. V. 1881: Příběhy kláštera a města Police nad Metují. Praha.
Tylš, J. 1929–1930: Dvůr na Homoli. Od kladského pomezí IX., 49–51. Náchod.
Tylš, J. 1929–1930: Homole. Od kladského pomezí IX., 73–76. Náchod.
Sedláček, A. 1995: Hrady, zámky a tvrze království českého V – Podkrkonoší. Praha.
Šimák, J. 1931–1932: Historický vývoj Čech severovýchodních, Od kladského pomezí IX, 81–86, 114–117, 130–135. Náchod.
Šimák, J. V. 1938: Středověká kolonizace v zemích českých. In. Novotný, V.: České dějiny I.5. Praha.
Válek, B. 1964: Půdy východních Čech. Havlíčkův Brod.
Vilímková, M. – Preiss, P. 1989: Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově. Praha.
Vích, D. – Vokolek, V. 1997: Nálezy získané do sbírek AO MVČ v letech 1996–97, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 23, 3–27, položka č. 31. Hradec Králové.
Wolf, V. – Wolf, O. – Tichý, R. 2002: Nové archeologické prameny ke středověkému osídlení v Mladých Bukách u Trutnova (předběžná zpráva). Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 240–250. Hradec Králové.
Zápotocký, M. 1978: Středověká keramika severočeského Polabí. Morfologie a relativní chronologie. PA LXIX/1, 171–238. Praha.

Miroslav Novák: Archaeological sources on the history of the Police circuit (Polický újezd). A number of written sources shed abundant light on the medieval history of the Police circuit. As against this, archaeological sources illuminating this age flow sparsely. In spite of this, the latter retain their importance for the reconstruction of the medieval history of the region. A good example of this is furnished by two fortified sites missing from the written sources. These are the Vlčinec castle by Žďár-nad-Metují, and the fortified manor of Homole by Dolní-Dřevíč. In the Vlčinec case, deeper analysis of written sources does not point to its existence at the beginning of the 15th century, to which age it is most usually

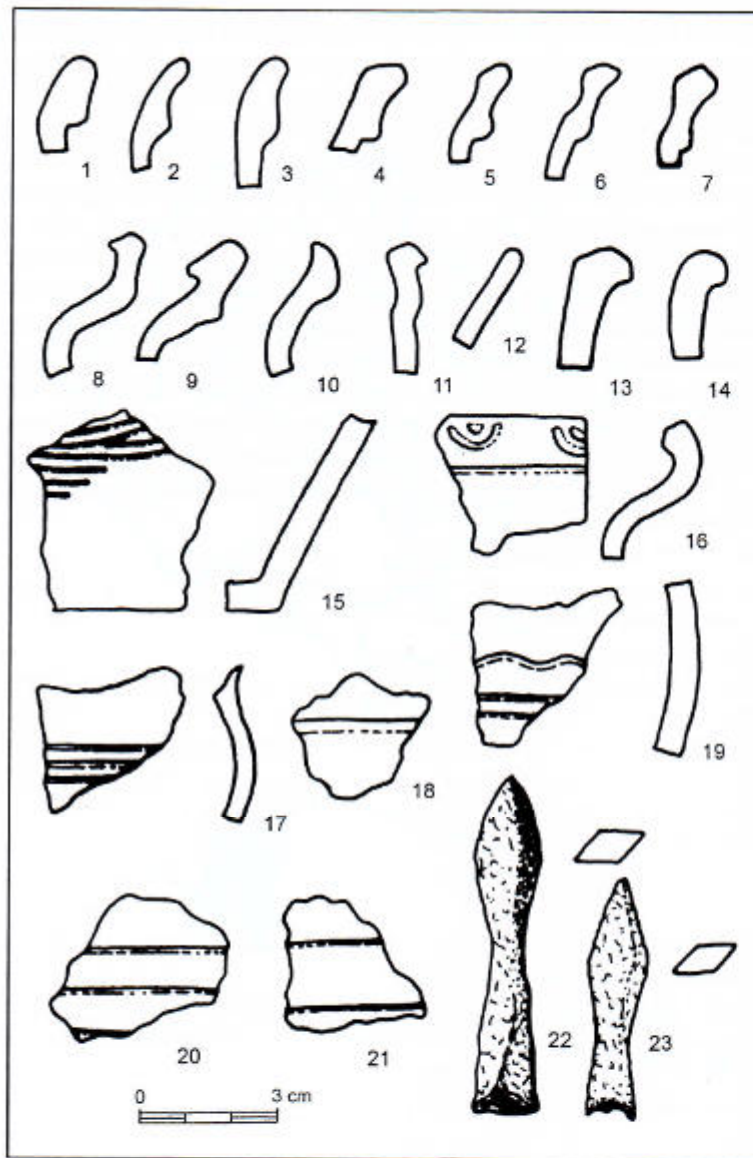
dated. Archaeological finds available from this site, and especially the twenty-four rim fragments, among which the „collared rims“ (okruží) and their derivatives prevail, do indicate a dating into a period some one hundred years earlier. This assignation, though it does not find confirmation in written sources either, better fits the overall context of the period. The castle is likely to have been established in the second half of 13th century, if not at its end, and apparently did not survive the decrease of its importance following the expansion of the Police county beyond the border it had been supposed to guard in 1341. If this assumption is valid, it would substantiate the dating of the adjacent manor of Homole after 1341. The situation of this manor would make excellent sense in the light of the new situation following the expansion of the county. The Homole site would have been situated in its southernmost tip, and, moreover, in close proximity to a major communication artery leading into the interior of the Police circuit. It thus remains to conclude that the exploration of medieval history of both the Police region, and the entire Broumov enclave, has still not progressed beyond its initial stage. On the other hand, this landscape, so little disturbed by later interference, could yield a surprising amount of information.

Tab. 1

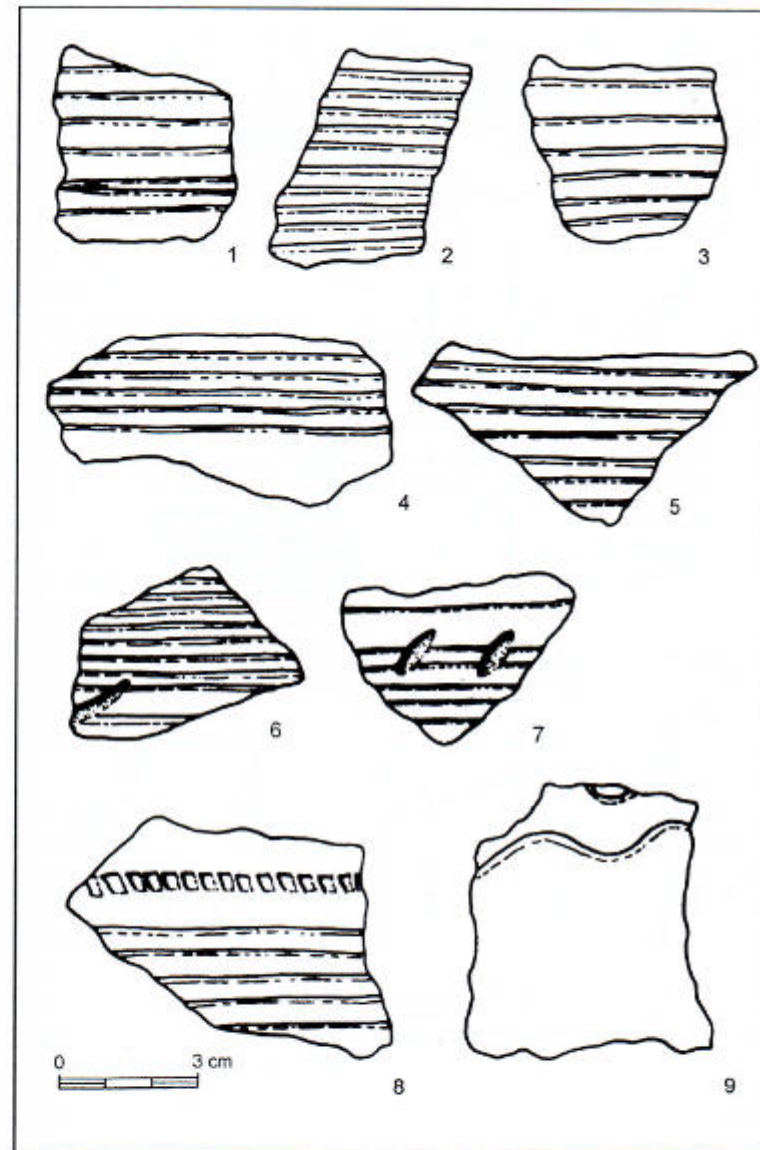
Tab. 1 – Orientační mapa konečné podoby policko-broumovského klášterství v 15. století.
Pl. 1 – Orientation map of a final form of the Broumov-Police monastic holding in the 15th century.

Tab. 2

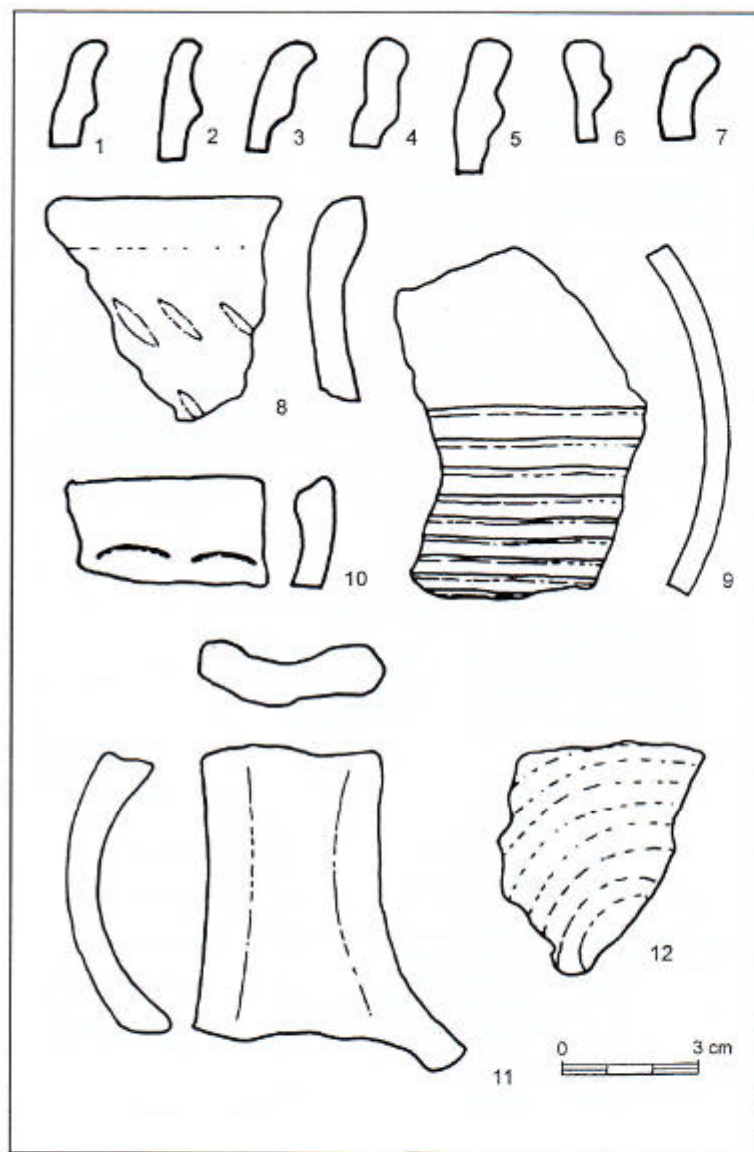
Tab. 2 – Nálezy keramiky a železných hrotů šipek ze sběrů na akropoli hradu Vlčinec.
Pl. 2 – Žďár-nad-Metují, the Vlčinec castle. Finds of pottery and iron arrowheads collected below the acropolis.

Tab. 3

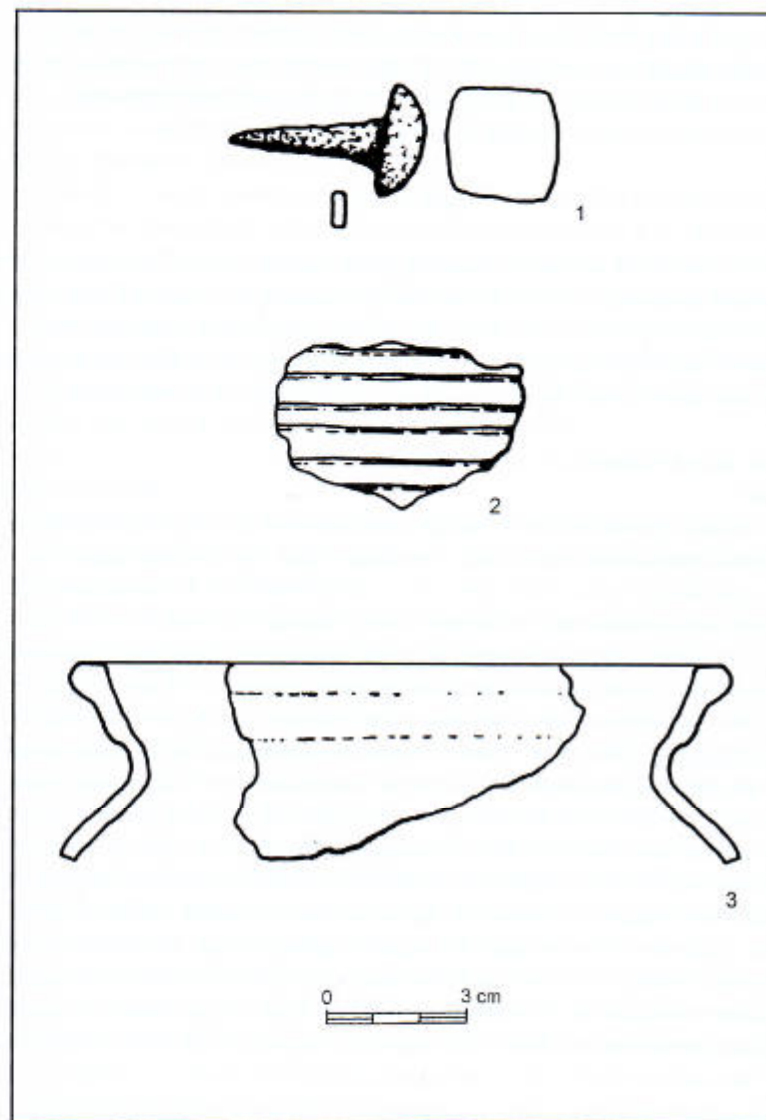
Tab. 3 – Nálezy keramiky ze sběrů pod akropolí hradu Vlčinec.
Pl. 3 – Žďár-nad-Metují, the Vlčinec castle. Finds of pottery and iron arrowheads collected below the acropolis.

Tab. 4

Tab. 4 – Nálezy keramiky ze sběrů pod akropolí hradu Vlčince.
Pl. 4 – Žďár-nad-Metují, the Vlčinec castle. Finds of pottery and iron arrowheads collected on the castle acropolis.

Tab. 5

Tab. 5 – 1 – kovaný hřebík z povrchového sběru na tvrzi Homole 2, 3 – zlomky středověké keramiky ze stolové hory Ostaš.
Pl. 5 – Žďár-nad-Metují, the Homole manor site. 1 – a hammered nail collected on the site's surface. Žďár-nad-Metují, the Ostaš mountain: 2, 3 – fragments of medieval pottery.

**ZÁCHRANNÉ ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY NA ÚZEMÍ
MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACE HRADEC KRÁLOVÉ
V ROCE 2003 (KAVČÍ PLÁCEK, KOMENSKÉHO TRŮ,
ROKYTANSKÉHO ULICE)**

Radek Bláha

V roce 2003 provedlo archeologické oddělení MVC na území Městské památkové rezervace v Hradci Králové tři rozsáhlejší záchranné archeologické výzkumy, a to v prostoru tzv. Kavčího plácku, dále v Rokytanského ulici a Komenského třídě. Výsledky těchto výzkumů přinesly v první řadě nové informace o opevnění hradeckého návrší v pravěku, raném a pozdním středověku.

Prostor bývalé sokolovny na Kavčím plácku

1. Úvod

První z prezentovaných akcí proběhla na severovýchodním okraji hradecké městské památkové rezervace, v prostoru jižně od Kavčího plácku na místě bývalé sokolovny z roku 1884, ppč. 264 a 267 (Tabulka 1). V souvislosti s chystanou výstavbou administrativní budovy firmy Marius Pedersen se zde v květnu až červnu roku 2003 uskutečnila první etapa předstihového záchranného archeologického výzkumu, jehož technickou stránku zajišťovala firma Milan Čermák, Praha.

Pro vývoj území tzv. Kavčího plácku (jméno snad již středověkého původu – viz Dejmek 1993, 14, 65) jsou k dispozici pouze nečetné zmínky písemných pramenů, dále některá mapová díla a vyobrazení města a v neposlední řadě také, byť nečetné, i archeologické nálezy. Do míst Kavčího plácku je v historické literatuře umísťována židovská čtvrť (area Judaeorum-Spiess 1895, 8, naproti tomu viz Mikulka 1994, 117; 1996, 44; 1997, 300). V této souvislosti stojí za pozornost, že Kavčí plácek je dodnes od okolní zástavby nápadně oddělen úzkým průchodem (patrným již na nejstarších mapách města – např. Richter-Semotanová 1998, mapové listy 3–5) v severovýchodním rohu Malého náměstí. Konkrétnější informace o charakteru, rozsahu a přesnějším chronologickému vymezení případného židovského osídlení však nejsou k dispozici. Některé důležité údaje o této části středověkého jádra města shromáždili M. Ebel a L. Koběřská (1989) ve svém stavebně-historickém průzkumu čp. 124, který s Kavčím pláckem, i zde pojednávaným prostorem bývalé sokolovny bezprostředně sousedí. Třebaže písemné prameny vztahující se k této části středověkého jádra Hradce jsou dochovány až od pokročilejšího 17. století, vyplývá z nich, že parcela se sokolovnou náležela nejpozději od raného novověku právě k čp. 124, domu s pivovarem. Již

v této době zde pravděpodobně stála sladovna, přičemž její půdorys odpovídá rozsahu pozdější sokolovny. Dochované historické mapy (např. Richter-Semotanová 1998, zejména mapový list č. 4, mapa 8 z roku 1766) nás informují o tom, že celý pojednávaný prostor těsně sousedil také s horní městskou hradbou a sladovna ji zřejmě využila jako jednu ze svých obvodových zdí. Plán města z roku 1763 (Richter-Vokolek 1995, 93) dokonce umísťuje do severovýchodního nároží sladovny hranatou hradební věž.

Ačkoliv v okolí Kavčího plácku (především na Malém náměstí) byly prováděny četné archeologické výzkumy především na konci 60. a ve druhé polovině 90. let 20. století (viz níže), zůstal prostor východně od Malého náměstí z tohoto hlediska nepoznán (až na ojedinělé archeologické výzkumy formou dohledu, např. při rekonstrukci čp. 123–124 v polovině 90. let). Ze starších deníkových záznamů L. Domečky a F. Žaloudka víme o nálezech zlomků hradištní keramiky a dalších předmětů při hloubení základů na stavbě tzv. Lutherova ústavu (dnešní čp. 121) v roce 1913 (Domečka III, 94–95, 101).

2. Popis výzkumu

Po přípravě staveniště investorem (zboření části obvodových zdí sokolovny¹, výkliz sutí a další práce) bylo v ploše cca 350 m² vyměřeno 6 sond o základním rozměru cca 2 x 2 m (Tabulka 2).

Sonda 1 (Tabulky 3–5) ležela v severovýchodním nároží bývalé sokolovny. Ihned pod současným povrchem byla zjištěno mohutné jílové těleso (v. 101–108) porušené mladšími zásahy. Především se jednalo o cihlové zdivo základu schodištvé věže sokolovny a základů obvodového ochozu (900). Tyto kontexty 19. století také narušily starší zeď z lámané opuky s ojedinělými cihlami (901), protínající sondu od severu k jihu. V severní části sondy bylo opukové zdivo (901) zcela zničeno, ale zachoval se alespoň jeho negativ v severním profilu (v. 102). Jílovité těleso (v. 10–108) se skládalo z mocných vrstev většinou šedo-zeleného hutného jílu s ojedinělými uhlíky, proložených vrstvičkami a vrstvami hnědočerného jílu s uhlíky (v. 104, 105) se sklonem asi 20° směrem k západu. Celou tuto situaci lze na základě její polohy při okraji návrší a analogií z jiných částí historického jádra (viz dále) interpretovat jako torzo valu s relikty dřevěných konstrukcí. K tomuto výkladu vede také skutečnost, že téměř zcela analogické terénní poměry byla zjištěny i v sondě 6 položené dále k jihu (Tabulky 11–12).

¹ Při demolicí se ukázalo, že západní část severní obvodové zdi sokolovny náleží starší stavbě, zřejmě měšťanskému domu z období pozdního středověku či raného novověku (situaci zdokumentoval ing. J. Slavík, NPU–ÚOP Pardubice, geodetické zaměření provedla firma Milan Čermák, Praha. Po přestavbě v 19. stol. zde tento dům (býv. čp. 122) stával asi do pol. 20. stol. Plány jeho sklepů ulož. pod č. 5 v Soka HK.

Oproti sondě 1 se zde do zjištěného povrchu valu, tvořeného vrstvami 602A-C zahlubovaly dva mělké objekty vyplněné rozdrcenou přepálenou mazanicí (v. 601) s keramikou 13. století (viz Tabulka 11/1 a 11/2), ale naopak tady postrádáme reliktů kamenných či opukových zdí (v. 600 souvisela s cihlovou podlahou). Úroveň podloží v obou sondách 1 a 6 činila cca 2,2 m pod úrovní současného povrchu a dále v nich byla nad štěrkopískovým podložím (v. 110 a 608) zachycena cca 20–30 cm mocná pravěká vrstva šedého jílovitého písku, s ojedinělými zlomky pravěké keramiky, zlomkem bronzové jehlice a korálku (v sondě 1 to byly kontexty 106–109, v sondě 6 kontexty 606–607).

Zcela jiná situace byla zjištěna v sondě 2 (Tabulka 6–7) umístěné přibližně uprostřed jižní části bývalé sokolovny. Cca 40 cm pod úrovní současného terénu byla zachycena horní část 160 cm mocného souvrství, tvořeného vrstvami černé a šedé jílovité hlíny s uhlíky a dalšími příměsemi (v. 206–217), s keramikou 13. století. Nad štěrkopískovým podložím (v. 219) v hloubce cca 230 cm od současného povrchu ležela vrstva šedého jílovitého písku náležející pravěkému osídlení (v. 218). Severní část sondy byla v šířce cca 60 cm zcela narušena výkopem pro kanál krytý pískovcovými deskami (v. 204). Další recentní zásahy (nepřesahující 50 cm od úrovně povrchu – v. 201–203, 205) souvisely s dešťovou kanalizací a vodovodním vedením.

Sonda č. 3 ležela v severozápadní části nezaklenuté plochy bývalé sokolovny. Po odstranění její cihlové podlahy se při jejím východním profilu objevila 20 cm široká zeď protínající celou sondu ve směru sever – jih. Tato cihlová zeď spočívala na postupně (na západní stranu) se rozšiřujícím předzákladu v němž byly vedle cihel použity čedičové balvany různé velikosti. Tento předzáklad byl zasypán hlínou se zlomky kostí a keramiky, které lze datovat do 17.–18. století a v hloubce cca 1 m přecházel ve vodorovnou cihlovou podlahu. Při jejím rozebírání se však ukázalo, že se ve skutečnosti jedná o povrch zdíva z cihel a čediče pevně spojeném kvalitní maltou. Po odstranění 6 řad cihel bylo od dalšího rozebírání pro technickou náročnost upuštěno. Výzkum se dále soustředil na situaci vně základu, tj. ve východní části sondy. Zde bylo postupně odebírané souvrství tvořeno ulehlým jílem jílovitou hlínou se silnou příměsí přepálených zlomků opuky. V této úrovni začala do sondy pronikat spodní voda. Protože ani prospekce 1 m dlouhým geologickým vrtákem nenarazila na podloží, a další výkopy v několik decimetrů úzkém prostoru nebyly technicky možné, byly práce v této sondě zastaveny.

Sonda 4 (Tabulka 8–10) byla vyměřena v zaklenuté polosuterénní místnosti bývalé sokolovny v blízkosti jejího jihozápadního nároží, v trase bývalého průjezdu z domu čp. 124. Do hloubky cca 150 cm sahaly mohutné uložení stavební suti (zlomky cihel, většinou tzv. gotického formátu, na povrchu prstované, dále vrstvy písku a maltoviny – v. 400–402). Ty tvořily zásyp novověkých

zdí 905–909 a také dvou vodovodních trubek. Zdivo 905 protínající severovýchodní část sondy náleželo kanálu z cihel zakrytému pískovcovými deskami (Tabulka 8/1 a 8/2), zřejmě totožnému s kanálem v sondě 2. Další cihlová zdíva (v severní, severozápadní a také jižní části sondy, kontexty 906–909) náležela (dle formátu cihel) raně novověkým stavbám dosud neznámého účelu. Nejsou zachycena na dostupných stavebních plánech sokolovny ani na starších kartografických podkladech uváděných ve stavebně historickém průzkumu čp. 124. Pod suti (vrstvy 400–402) se objevil povrch středověkého souvrství tvořený tenkými vrstvami žlutého hrubého písku a jílu promíšeného se štěrkem (v. 414, na profilech se tato vrstva prakticky neprojevila). Jednalo se zřejmě o původní zpevnění terénu v zázemí (zadním traktu) domu čp. 123 resp. 124. Pod tímto komunikačním horizontem ležela ve vrstvách tvořených směsí hlíny a jílu (405–410) dřevěná koryta (I–VII), téměř bez výjimky orientovaná ve směrech JV–SZ a JZ–SV. Vzhledem k omezenému rozsahu sondy nebylo prozatím možné určit, zdali se nacházela přibližně v původním uložení a směru, či došlo k jejich prostorové transformaci. Dřeva V–VII již spočívala na mohutné vrstvě bílého, slabě našedlého druhotně přemístěného podložního jílu (v. 411). Funkce této vrstvy se ozřejmila po jejím odstranění, kdy do sondy začala náhle vnikat spodní voda. Po odčerpání bylo možno pokračovat ve skrývce v již úrovni cca 3,20 m pod současným povrchem, kde začínala mocná černohnědá jílovitá hlína s organickými příměsemi (412), která obsahovala jen minimum keramiky a měla zjevně zásypaný charakter. V hloubce cca 380 cm se v jižní části sondy objevilo podloží, spodní část kontextu 412 tvořila výplň nepravidelného mísovitého objektu (viz Tabulka 8/2). Z této výplně (označené jako v. 413, částečně již promísené se šedobílým podložním jílem – v. 415) pochází množství keramiky (části nádob), které je možno datovat do poloviny 13. století a zlomky zvířecích kostí. Nejhlubší část sondy (dosažené dno mísovitého zahloubení) ležela v hloubce cca 4 m.

Sonda 5 ležela severně od sondy 4. Její povrch byl oproti sondě 4 asi o 50 cm snížen. Ihned po skrývce nejsvrchnější vrstvy prachu a suti se ukázalo, že více než polovina sondy (západní část) je pokryta betonovým sarkofágem, který nebylo možno dostupnou technikou odstranit. Navíc ořesy způsobené rozbíjením betonu hrozily narušit soudržnost horních vrstev (suti) sousední sondy 4. Proto se v této sondě upustilo od dalších prací (úzká sonda v její východní části odhalila podobnou stratigrafii jako v sondě 4).

3. Interpretace

Bylo již řečeno, že území východně od Malého náměstí, tedy Kavčí plácek a jeho okolí, patří z hlediska archeologie k těm nejméně prozkoumaným. Nejbližší srovnávací data jsou k dispozici z výzkumů let 1997 a 2000 na Malém náměstí a z hlediska typu zkoumané plochy (zázemí středověkého domu a hra-

dební pásmo) je možné například přihlédnout k výsledkům archeologického výzkumu z roku 1999 v zadní části parcel čp. 116–118 severní fronty Malého náměstí (předběžná informace Ježek 2003, 77–78).

Lze konstatovat, že s výjimkou sond 1 a 6 ukázal každý výkop zcela jinou archeologickou situaci. Jílové souvrství ze sond 1 a 6 lze interpretovat jako část tělesa pravěkého a raně středověkého dřevohliněného opevnění. Zachycené vrstvy (především 104 a 105) zbytků dřev dokládají jeho vnitřní konstrukci, vzhledem k prostorově omezenému rozsahu sondy však lze o její podobě lze pouze spekulovat (snad se jednalo o konstrukci roštovou, archeologicky doloženou i z jiných částí hradeckého návrší; Richter–Vokolek 1995, 89). Archeologické movité nálezy (keramika, korálek, část bronzové jehlice) dovolují rámcově datování celé situace do období kultury lužické až raného středověku. Keramické nálezy ze 13. století získané z horní části valu v sondě 6 (v. 601) otevírají znovu otázku využívání raně středověkého valového opevnění ještě v počátcích existence města po první čtvrtině 13. století, jak již dříve prokázaly výzkumy M. Richtera a V. Vokolky (1995, 90 a 92). Na základě výsledků dosavadního bádání se zdá, že teprve na začátku následujícího století 14. století vzniká linie cihlové hradby s věžemi (Ibidem, 100), což výzkum na Kavčím plácku nijak nevyvrátil. Zdali s výše naznačenými fortifikacemi souvisí i opukové zdivo č. 901 v sondě 1, bude třeba ověřit v budoucnu případným dalším výzkumem.

Nálezy převážně z první poloviny 13. století pocházejí ze sondy 2. Překvapením je mocnost těchto sídlištních vrstev (téměř 2 m) souvisejících pravděpodobně ještě s osídlením hradeckého návrší těsně před vznikem města. Nejednoznačně interpretovatelná je funkce cihlové stavby v sondě 3. Nelze vyloučit souvislost se sladovnickým zařízením, přímé doklady výrobní funkce však zcela scházejí. Výsledky výzkumu naznačují, že v prostoru mezi sondami 2 a 3 dochází ke změně v niveletě úrovně podloží. Právě sonda 4 se sledem uloženin až do hloubky 4 m může dokládat existenci rozsáhlé terénní deprese v západní části bývalé sokolovny a též dnešních domů čp. 123 a 124. K zaplňování sníženiny došlo již v polovině 13. století, na základě datování četných nálezů zlomků keramiky a zvířecích kostí z báze v. 412. Zdali již v této době, časově relativně krátce těsně po založení města, existoval nějaký předchůdce domů čp. 123 a 124 nelze zatím říci, pravděpodobnější je, že se souvislá měšťanská zástavba soustřeďovala podél komunikace vedoucí od západního nároží Malého náměstí k Mýtské bráně, což naznačily výzkumy Malého náměstí z let 1997 a 2000 (Sigl 1998; Ježek 2000). Změna ve struktuře zástavby nastala v průběhu 14. století, kdy byla vyměřena plocha dnešního Malého náměstí, demolována stávající zástavba a provedena dnešní parcelace. Není tedy jisté náhoda, že v této době také došlo k zavážce a vyrovnání terénu v západní části dnešní sokolovny, jak dosvědčují (byť nečetné) nálezy keramiky 14. století z horní části vrstvy 412 a především

406–8. Určité problémy s odvedením vody (která protékala původní sníženinou?) středověcí obyvatelé řešili pomocí dřevěných žlabů. Teprve po vyrovnání terénu zřejmě došlo k výstavbě dosud částečně dochovaných nejstarších částí čp. 123 a 124, jak vypovídá i stavebně historický průzkum, datující sklepení těchto domů do období pozdní gotiky. V této souvislosti nelze také pominout skutečnost, že v průběhu archeologického výzkumu nebyly ve sledovaných sondách zachyceny žádné stopy technicko-hospodářského zázemí středověkého domu (jímky, studny, výrobní zařízení atd.). Leč je třeba přihlédnout k tomu, že v rámci archeologického výzkumu byl prozkoumán jen zlomek plochy bývalé sokolovny a sokolníkova domku (odhadem méně než 1/7) a proto lze výše uvedené interpretace brát jako předběžné.

Rokytanského ul. čp. 62

I. Úvod

Na protilehlém jihozápadním okraji návrší s městskou památkovou rezervací proběhl v listopadu – prosinci 2003 předstihový záchranný výzkum (následovaný v lednu – březnu 2004 archeologickým dohledem) v suterénu zadního traktu domu čp. 62 v Rokytanského ulici (Tabulka 1). Výzkum byl vyvolán záměrem investora, Univerzity Hradec Králové, snížit v této části domu podlahy a provést celkovou rekonstrukci objektu pro potřeby plánovaného rektorátu.

Předstihový záchranný výzkum byl realizován v součinnosti s Národním památkovým ústavem – územním odborným pracovištěm v Pardubicích a část nákladů byla hrazena z fondu PPZAV Ministerstva kultury ČR. Technickou a dokumentační stránku výzkumu z větší části zajišťovala firma Milan Čermák – Praha.

Dnešní trojtraktový objekt čp. 62 vznikl na místě staršího gotického domu v letech 1853 a 1854 a stojí za zmínku, že při jeho stavbě zde byly zjištěny četné archeologické nálezy, o nichž víme díky záznamům tehdejšího krajského komisaře Moritze Lüssnera (podrobně Lüssner II, 77, 87–89; zmínka viz Lüssner 1859, 236). Tehdejší stavební aktivity zasáhly pásmo horní městské hradby a na jejím místě vzniklo západní (zadní) křídlo domu, jehož suterén se stal předmětem popisovaného výzkumu v roce 2003.

Výzkum se uskutečnil v 5 suterénních místnostech (001, 002, 003–004, 005 a 006) zadního traktu domu (Tabulka 13). Vzhledem ke statické bezpečnosti nebylo možné uskutečnit skrývku celé členité zájmové plochy o celkovém rozměru 80 m², ale bylo zde vyměřeno 6 sond, přičemž při vymezení jejich rozsahu v rámci jednotlivých místností se přihlíželo k požadavkům statika.

V místnostech 001 a 005 byly již v lednu 2003 v rámci představebního průzkumu objektu dokumentovány dvě staticko-geologické zjišťovací sondy. Pod recentní betonovou podlahou se v obou místnostech objevila cca 40–50 silná

vrstva hnědého zahliněného písku s relativně četnými nálezy pravěké keramiky. Těchto předběžných poznatků bylo využito při plánování strategie vlastního výzkumu, jehož popis a vyhodnocení je předmětem následujících odstavců. Z časových i prostorových důvodů byla nejdříve zkoumána největší suterénní místnost 005, odkryv dále pokračoval v místnostech 003–4, 002, 001 a 006. Nutno představit, že se již v průběhu výzkumu ukázala vzájemná podobnost archeologických situací ve všech místnostech, a proto budou v následujícím textu do jisté míry posuzovány společně.

2. Průběh výzkumu

Místnost 005, 003–004 a 002.

Prostor 005 byl terénním blokem o šířce cca 50 cm rozdělen na dvě části, východní A a západní B (Tabulka 17). Pod vrstvou betonové podlahy a její podsýpky se ve východním úseku „A“ objevil povrch souvrství, tvořeného jílem, vrstvami uhlíků a spálených dřev (v. 1–5), mírně se sklánějícího k východu a nasedajících na hnědý zahliněný písek (v. 6; Tabulka 18/1). Součástí jílového souvrství bylo i několik kúlových jamek (obj. 3, 4 v jihozápadním rohu místnosti a 6–9 a 11 v jihovýchodním, zahloubených až 50 cm (Tabulka 18/3, 4 a 5). Výplň většiny z nich tvořilo rozpadlé dřevo (v. 9). Za pozornost stojí skutečnost, že tyto kúlové jamky nebyly kolmé ke stávajícímu terénu, ale skláněly se pod různými úhly. Mimo nich se na ploše „A“ podařilo zdokumentovat dvě další jámy: obj. 2 v jižní (Tabulka 18/2) a obj. 10 v severní části pojednávané plochy (Tabulka 18/3). Výplň objektu 10 tvořily jednotlivé vrstvičky spálených dřev, zelenošedého jílu a přepálené a rozdrčené mazanice (v. 11 a 12 a 13). Obsahoval nečetné zlomky hradištní keramiky. Objekt 2, vyplněný písčítým jílem (v. 16) byl zcela bez nálezu. Pod jílem vrstvami uhlíků se v celé místnosti 005 (a vlastně na celé zkoumané ploše) objevila vrstva (6) hnědého zahliněného písku, obsahujícího pravěkou keramikou. V rámci této vrstvy bylo možno rozeznat tři dílčí části: nejsvrchnější „A“ (tmavě šedá, ulehlá), „B“ (světlehnědá) a „C“ (tmavě hnědá). Toto rozlišení bylo patrné pouze na profilu, v ploše je nebylo možno zachytit. Celý kontext spočíval na podloží tvořeném světle žlutým pískem, resp. štěrkopískem (v. 18). Po jeho začátní se v ploše 105A objevily plošně malé zahloubené objekty 13–15, vyplněné v. 6, avšak bez datovacího materiálu.

Velice podobná až identická byla situace v sousední severněji položené místnosti 003–004 (Tabulka 16). Základy domu zde, tak jak bylo pozorováno v celém zkoumaném prostoru, spočívaly přímo na vrstvě zelenošedého jílu s uhlíky (101 a 103), sklánějícím se pod úhlem cca 15° směrem k východu. V tomto jílu se stejně jako v sousedním sektoru 005A vyskytla spálená dřeva a rozdrčená mazanice (102 a 104). Celá situace náležela na vrstvu hnědého písku s pravěkou keramikou (105A+B) a následně štěrkopískové podloží (v. 109).

Vraťme se do místnosti 005 (Tabulka 17 a 19). V její západní části, kde byla vyměřena sonda „B“, základy domu v 19. století zničily všechny archeologické situace, až na vrstvu hnědého zahliněného písku (v. 7), prakticky totožném s v. 6, který bylo možno rozdělit na dvě základní části: A – světlehnědý písek, B – tmavohnědý písek. Ze svrchní části vrstvy 7A pocházelo značné množství zlomků pravěké keramiky. Jedinou postpravěkou situací, která se zde dochovala, byl v jižní části plochy 005B rozsáhlý kruhový zahloubený objekt 1 o průměru 2,30 m a hloubce minimálně 1,2 m, vyplněný žlutým jílem a hnědou hlínou promíšenou s tímto jílem a se stopami spáleného dřeva (v. 8). V jeho výplni se vedle střepového keramického materiálu (smíšený soubor obsahující zlomky mladohradištní a vrcholně středověké), kusů přepálené mazanice s otisky dřev, zlomků cihel a ojedinělých zvířecích kostí podařilo nalézt polovinu brusného kotouče z červeného pískovce se středovým čtverhranným otvorem. Zjištěný objekt 1 lze (na základě tvaru a charakteru výplně) interpretovat jako studnu. Zajímavá situace bylo dokumentována i v nejzápadnější části plochy 005B, kde základy domu tvořila jedna řada pískovcových kvádrů 40x18x20 cm spojených na hlínu. Plynule pokračovaly i pod částí jižní základové zdi domu v délce cca 150 cm, a dále pod západní zdí v místnosti 002; pod severní obvodovou zdí místnosti 005 nebyly pozorovány. Je možné vyslovit domněnku, zdali se v tomto případě nebyly do stavby domu začleněny starší stavební konstrukce, zde konkrétně základy horní městské hradby.

Zcela podobná archeologická situace jako byla právě popsána, se nacházela i v místnosti 002 – tj. cca 50 cm mocná vrstva hnědého zahliněného písku s četnými zlomky pravěké keramiky. Podloží zde opět tvořil hnědookrový písek. Identický profil nabídl i malá sonda v chodbičce mezi místnostmi 002 a 003–004, označená jako 005C.

Sonda 001A a B

V přístupové chodbě (místnost 001, viz tabulky 14 a 15) vedoucí na terasy byly vyměřeny dvě relativně úzké archeologické sondy, a to východněji položená „A“ a západněji „B“. Na základě požadavku statika byly podél zdi této místnosti ponechány cca 50 cm široké ochranné bloky.

Severní partie sondy 001A narušil novověký vkop (v. 304) související, jak se ukázalo později, s pozdně středověkou až raně novověkou odpadní jámkou. Větší část odkryté plochy však nebyla mladšími zásahy poznamenána. Pod tenkou vrstvičkou světle šedoohnědé hlíny s kaménky (302; podobně v. 201 sondy 002) se nacházela mocná vrstva šedozeleňého jílu s uhlíky a úlomky opuky (301). Na jejím povrchu se podařilo vypreparovat část zuhelnatělého trámu v ose směru sever-jih, pravděpodobně s výřezem, a další zuhelnatělá dřeva. Celá tato uložení nasedala, popř. narušovala několik vrstev tvořených šedým či okro-

vým jílem (305, 307–309), bez nálezů. Pod nimi se nacházel horizont světle hnědého zahliněného písku s nečetnými zlomky pravěké keramiky (v.306). Nepochybně se jedná o stejný kontext jako byly např. 6 a 7 v místnosti 005, 105 v místnosti 003–004 a 202 v místnosti 002. I vrstvu 306 bylo možné rozdělit na světlejší část A a tmavší B, což však vyplynulo až při dokumentaci profilu. Z důvodů statické bezpečnosti nebyla sonda 001 A dokopána na podloží (v. 310) v celém rozsahu, ale pouze v pruhu o šířce cca 40 cm (Tabulka 15/1). Na statigrafické poměry zjištěné v západní části sondy 001 přímo navazovaly vrstvy v západněji položené sondě 001B. Pod promíšenými vrstvami těsně pod bývalou betonovou podlahou (401) se nacházela úroveň okrovošedého jílu smíšeného s rezavým pískem (402, totožná s v. 307 sondy 001A). Mezi ním a následující vrstvou hnědého zahliněného písku ležela tenká vrstvička ulehlého hnědočerného jílovitého písku s kaménky (v. 403; viz v. 305 sondy A ve stejné místnosti). Bázi celého souvrství tvořila opět mocná uloženina hnědého zahliněného písku s četnými nálezy pravěké keramiky, zde označená číslem 404 A a B. Podloží opět tvořil hnědookrový písek, resp. štěrkopísek (v. 405; Tabulka 15/2).

Místnost 006

Poslední větší prozkoumanou plochou byla úzká místnost východně od prostoru 005. I zde musel být respektován požadavek statického dozoru, a proto byla vyměřena úzká sonda o rozměrech cca 410 x 70 cm (Tabulka 20/1). Díky nestejně úrovni recentních podlah zde začínaly dochované archeologické situace výše než v ostatních místnostech. Relativně nejmladší uloženinu zde tvořil šedozelený jíl promíšený s cihlovou drtí (501), související již pravděpodobně se stavbou stávajícího domu. Narušoval výraznou vrstvu černošedé jílovité hlíny s uhlíky, cihlovou drtí a kaménky, s četnými zlomky středověké keramiky a zvířecích kostí (502), která šikmo směrem k západu naléhala na hutný šedozelený jíl s vrstvičkami dřev, o mocnosti až 80 cm (v. 503). Jedná se pravděpodobně o stejnou vrstvu šedozeleného jílu s uhlíky, vrstvičkami spálených dřev, jaká byla shledána i v ostatních místnostech (005–1, 2, 4 a 5; 003–004–101, 103, 104; 001A–301). Jediným zjištěným objektem do ní zahroubeným do byla kúlová/sloupová jáma (obj. 17) s výplní tvořenou vrstvou 502 Tabulka 20/2). Bázi situace (opět tak jak bylo možno pozorovat i ve dříve popsáných sondách) tvořil hnědý (v tomto případě spíše jílovitý) písek (v.504), bezpochyby totožný s vrstvami 6a 7 v m. 005, v. 105 v m. 003–004, 202 v místnosti 002 a v. 306 a 404 v m. 001. Celé souvrství pak spočívalo na podložním hnědookrovém štěrkopísku (Tabulka 21).

3. Interpretace

V rámci zjištěných archeologických situací vzbuzují největší pozornost kontexty tvořené vrstvami nazelenalého jílu s uhlíky a zbytky zuhelnatělých dřev,

sklánějící se k západu, které se podařilo identifikovat ve východní části místnosti 005, sondě 001A a také v místnosti 006. Na základě jejich umístění v rámci hradeckého návrší a analogií z jiných partií městské památkové rezervace lze soudit, že zde byla zachycena část valového tělesa se zbytky vnitřní dřevěné konstrukce, které lze na základě keramických nálezů datovat do období raného středověku.

Souvrství jílu spočívalo na cca 40–50 cm silné vrstvě světle až tmavě hnědého zahliněného písku s četnými nálezy pravěké (lužické) keramiky. Tato vrstva byla identifikována ve všech zkoumaných místnostech (pod čísly 6, 7, 105, 306, 404 a 504), přičemž největší množství datovacího materiálu (keramiky) bylo získáno při skrývce západních partií místností 001 a 005 a v místnosti 002. Z výzkumů M. Richtera a V. Vokolka z přelomu 60. a 70. let 20. stol. vyplývá, že by se v tomto případě mohlo jednat o zbytky pravěké fortifikace – valu (viz Richter–Vokolka 1995, 89). To archeologický výzkum v čp. 62 nepotvrdil, avšak ani nevyvrátil. Pod pravěkou vrstvou se ve všech zkoumaných prostorech nacházelo podloží tvořené štěrkopískovou terasou, do kterého bylo zejména v části východní zapuštěno několik mělkých objektů bez dalších nálezů (na základě výplně však zřejmě pravěkého stáří).

Jedinou částečně zachovanou vrcholně středověkou situaci (v místnosti 005) představoval kruhový objekt o průměru cca 2,3 m narušující pravěkou vrstvou a zahroubený do podloží, který lze interpretovat jako výkop pro studnu (cisternu) a na základě nálezů keramiky datovat do období 13.–14. století. V místnosti 001 byla zjištěna pozdně středověká až raně novověká odpadní jámka s četnými zlomky keramiky. Tyto dva objekty představují jediné zjištěné doklady hospodářsko-technického zázemí původního měšťanského středověkého domu, které zcela či z velké části zničila výstavba středního a zadního traktu dnešního areálu čp. 62 v 50. letech 19. století.

Komenského třída

Třetí archeologicky sledovaná stavba, o které zde bude referováno, se nacházela při Komenského třídě na jižní hranici městské památkové rezervace a jednalo se o stržení a přestavbu asi více než 7 m dlouhého úseku dolní opěrné zdi teras (mezi parc. č. 17 a 119/1 naproti střední zdravotnické škole, jižně od čp. 19 a 20 na Velkém nám.) na patě svahu hradeckého návrší. Z předchozích výzkumů a pozorování (např. výzkum v čp. 81 v roce 2000 či odkryv úseku dolní opěrné zdi pod Novým Adalbertinem v roce 2002 – viz Bláha 2003) vyplývá, že jádro této opěrné zdi tvoří původní dolní městská hradba, dochovaná až do výšky cca 4 m datovaná do období konce 15. – poč. 16. stol.

1. Popis a výsledky výzkumu

Za dohledu pracovníků AO MVČ byl ve dnech 16. a 17. 9. celý úsek zdi pomocí mechanizace rozebrán. Při tom bylo zejména z jejich základů získáno na 30 druhotně použitých pískovcových gotických kamenných článků (žebra, ostění, kružby atd.). Následně (18. 9.) se podařilo zdokumentovat podélný a příčný řez celou situací o celkové délce 12 a výšce 6 m (za obětavou pomoc při náročném dokumentaci v krátkém časovém termínu děkuji Mgr. J. Benešové a Mgr. Z. Sklenářové).

Spodní část zdi, tvořená lámanou opukou a již zmíněnými druhotně použitými architektonickými články, byla založena do slínového podloží. Následovala sekvence víceméně vodorovných uloženin, shora: 1 – černá humusovitá hlína; 2 – šedá písčitojílovitá hlína s ojedinělými uhlíky, cihlovou a maltovou drtí; 3 – šedoběžový písek; 4 – šedá sypká písčitá hlína s četnými zlomky cihel a ojedinělými čookami malty; 5 – šedozelená slabě jílovitá hlína s ojedinělými uhlíky a zrny maltoviny; 6 – jako v. 5, tmavší, četnější uhlíky; 7 – zlomky cihel a opuky s uhlíky; 8 – světle hnědošedá sypká hlína ojedinělými zlomky cihel; 9 – červený jíl; 10 – velké kusy a zlomky cihel a opuky, zrna maltoviny, ve spodní části prachová hlína; 11 – přemístěný tmavě šedý slín se zlomky opuky a cihel, v horní části hroudy maltoviny; 12 – černá humusovitá ulehlá hlína s četnými zlomky cihel, hrudkami maltoviny, říčními valouny a zlomky opuky; 13 – hnědošedý přemístěný slín ojedinělými zlomky cihel, zrny maltoviny a ojedinělými říčními valouny; 14 – maltovina; 15 – jako v. 13, světlejší odstín. Tyto uloženiny přiléhaly na zeď, o jejichž základech byla zmínka výše. V horních partiích (kontexty 18 a 21) byla zbudována z cihel gotického formátu (cca 25x12x9 cm), na horním líci brázděnou podélnými žlábkami (prstováním). Ve vyšších partiích zdi tvořily kusy pískovce její vnější líc. Jako pojivo sloužila vápenná malta s hrubými zrny písku, ojediněle ostrohranného šterku. V horních částech více než 4 m vysoké zdi byly patrné novověké přízdívky (19 a 22), nápadně se lišící velikostí cihel (27,5x13x6,5 cm) a použitím vápenocementové malty. Nejnápadnějším znakem zkoumané zdi byl její značný náklon směrem na J, tedy do Komenského třídy. Z tohoto důvodu byly před líc zdi předsazeny opěrné pilíře (kontext 17 a 20), vybudované ze stejného materiálu jako výše popsané přízdívky. Tyto pilíře částečně porušily severní hranu zasypaného příkopu či terénní sníženiny, probíhající před hradební zdi. Úhel dotyku zjevně zášypových vrstev a zdiva hradby napovídá, že k jejímu vyklonění došlo až po jejich uložení. Z kontextů 4–10 byly získány keramické zlomky především 16.–17. století.

2. Interpretace

Při této dokumentaci odhaleného hradebního zdiva a s ním spojených terénních situací se potvrdila dřívější pozorování (především z r. 2002 při archeologickém výzkumu v rámci rekonstrukce úseku bývalé dolní hradby pod Novým

Adalbertinem v roce 2002), totiž že dolní městská hradba byla založena do podloží tvořeného slínem a pro vyzdění základů použito kvalitní vápenné malty, cihel gotického formátu, a také druhotně použitých pískovcových kamenných článků gotického tvarosloví. V případě kamenných prvků se s největší pravděpodobností jedná o stavební materiál ze staveb zbořených v průběhu husitské revoluce, tedy většinou sakrálních. Tím by výstavba této části hradecké fortifikace spadala do doby pohusitské (souhrnně viz Bláha 2003, 222–223 s literaturou). Na základě keramického materiálu ze zášypu lze výstavbu dolní městské hradební zdi tedy datovat do období pokročilého 15. či počátku 16. století. Před hradbou probíhal příkop, jehož severní hranu se podařilo při dokumentaci archeologických situací zachytit. Tento příkop, který je zachycen ještě na mapách z 18. století (např. Richter–Semotanová 1998, např. mapový list č. 3, mapa č. 6) byl zřejmě zasypán při výstavbě pevnosti ke konci 18. století, respektive definitivně zanikl v souvislosti s výstavbou při vzniku Komenského třídy.

Lze tedy shrnout, že při archeologických výzkumech v městské památkové rezervaci v roce 2003 byly odkryty především relikty fortifikací. V případě výzkumu v blízkosti Kavčího plácku to bylo těleso valu z mladší doby hradištní s příměsí nálezů pravěkých (kultura lužická). Podobné zjištění přinesl i odkryv v Rokytanského ulici v zadním traktu čp. 62. Zde se pod zbytky raně středověkého valového opevnění (jílové těleso se zbytky dřevěné konstrukce) zachovala mocná (až 50 cm silná) kulturní vrstva s množstvím zlomků keramiky lužické kultury. Doklady mladší, pozdně středověké fortifikace byly dokumentovány v rámci přezdění úseku dolní opěrné zdi teras pod hradeckým návrším v Komenského třídě. Jádro této opěrné zdi tvořila 4 m vysoká, z cihel postavená dolní městská hradba. Její výstavbu datují zejména druhotně použité gotické architektonické kamenné články do pohusitského období, pravděpodobně raného 16. století. Nové poznatky o prehistorickém a historickém opevnění hradeckého návrší přinesou jistě další archeologické výzkumy v příštích letech, neboť se v tomto prostoru počítá s dalšími zemními a stavebními pracemi².

Prameny:

- Domečka III = Domečka, L.: Nálezový deník III. Rukopis uložen v archivu MVČ. Koběrská, L. – Ebel, M. 1989: Hradec Králové, čp. 124, stavebně historický průzkum. Praha. Strojopis.
Lüssner, M.: *Collectanea archeologica et topographica*, tom. II. 1850–1865. Rukopis uložen v archivu MVČ.

² V případě Kavčího plácku investor od svého stavebního záměru prozatím ustoupil.

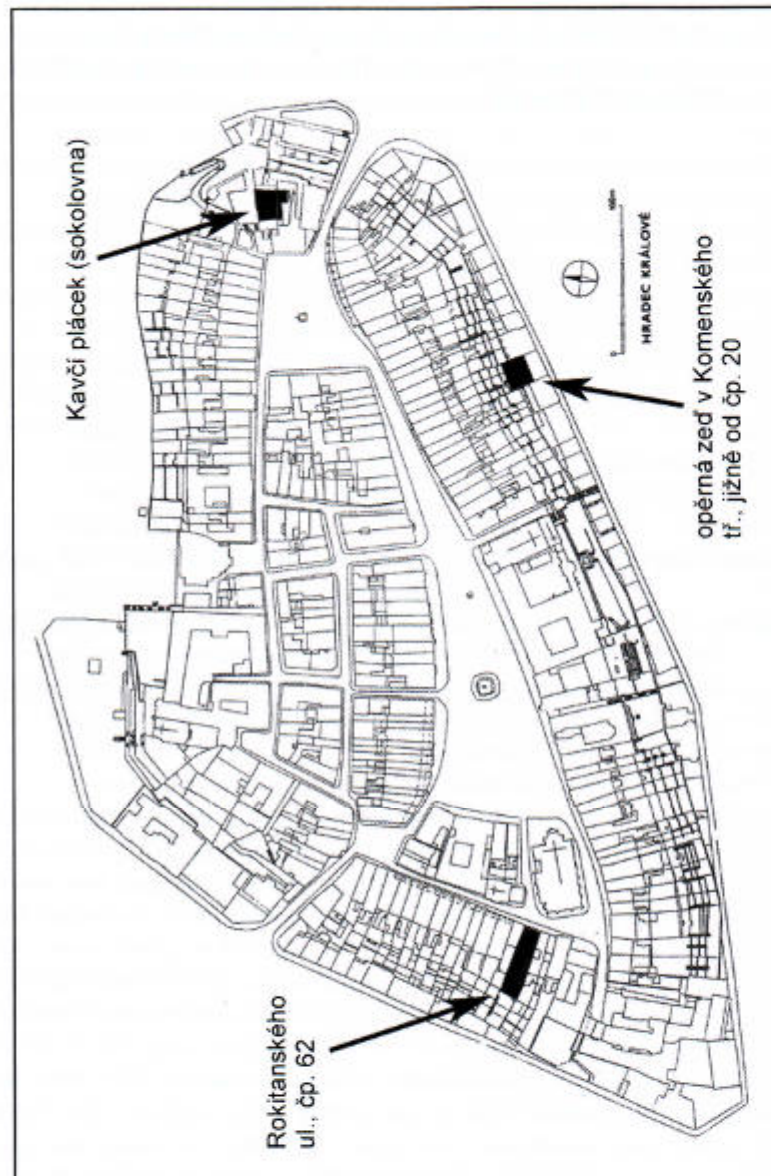
Literatura:

- Bláha, R. 2003: Archeologický výzkum dolní městské hradby v Hradci Králové v roce 2002, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 29, 216–230. Hradec Králové.
- Dejmek, B. 1993: Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic. Hradec Králové.
- Ježek, M. 2000: Výzkum v místě kašny na Malém náměstí v Hradci Králové, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 26, 107–131. Hradec Králové.
- Ježek, M. 2003: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Výzkumy v Čechách 2000, 77–78 položka č. 315. Praha.
- Lüssner, M. 1859: Zpráva o starožitnostech nalezených r. 1858 v Králové Hradci, Památky archeologické a místopisné III, 235–236. Praha.
- Mikulka, J. 1994: Dějiny Hradce Králové II/1. Hradec Králové.
– 1996: Dějiny Hradce Králové I/1. Hradec Králové.
– 1997: Dějiny Hradce Králové I/2. Hradec Králové.
- Sigl, J. 1998: Archeologický výzkum na stavbě trafostanice na Malém náměstí v Hradci Králové v r. 1997, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 127–136. Hradec Králové.
- Spiess, B.V. 1895: Příspěvky ke starému místopisu a dějinám Hradce Králové. Hradec Králové.
- Richter, M. – Semotanová, E. 1998: Historický atlas měst České republiky, svazek č. 5 – Hradec Králové. Praha.
- Richter, M. – Vokolek, V. 1995: Hradec Králové, slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové-Praha.

Radek Bláha: Salvage excavations on the territory of the Municipal antiquities' reservation of Hradec-Králové in 2003 (the sites of Kavčí-Plácek, Komenského Avenue and Rokytanského Street). Most of these archaeological operations of 2003 uncovered fortification fragments. The Kavčí-Plácek site yielded the mass of a rampart dating to the Late Slavic period (11th-13th century) with an admixture of prehistoric finds (Lusatian culture, Late Bronze Age). Similar results were obtained by excavations at the Rokytanského-Street site, in the rest tract of house No. 62. At this spot, vestiges of an early medieval fortification, in the form of a loam mass with remnants of wooden constructions, covered a cultural layer, saturated with Lusatian-culture pottery, and up to 50 cm thick. Evidence for subsequent, late medieval fortification could have been documented during the renovation of the lower retaining wall of the terraces below the central Hradec hill in the Komenského avenue. The core of this retaining wall consisted of a brick-built lower municipal rampart wall, 4 m high. The date of its erection is provided by

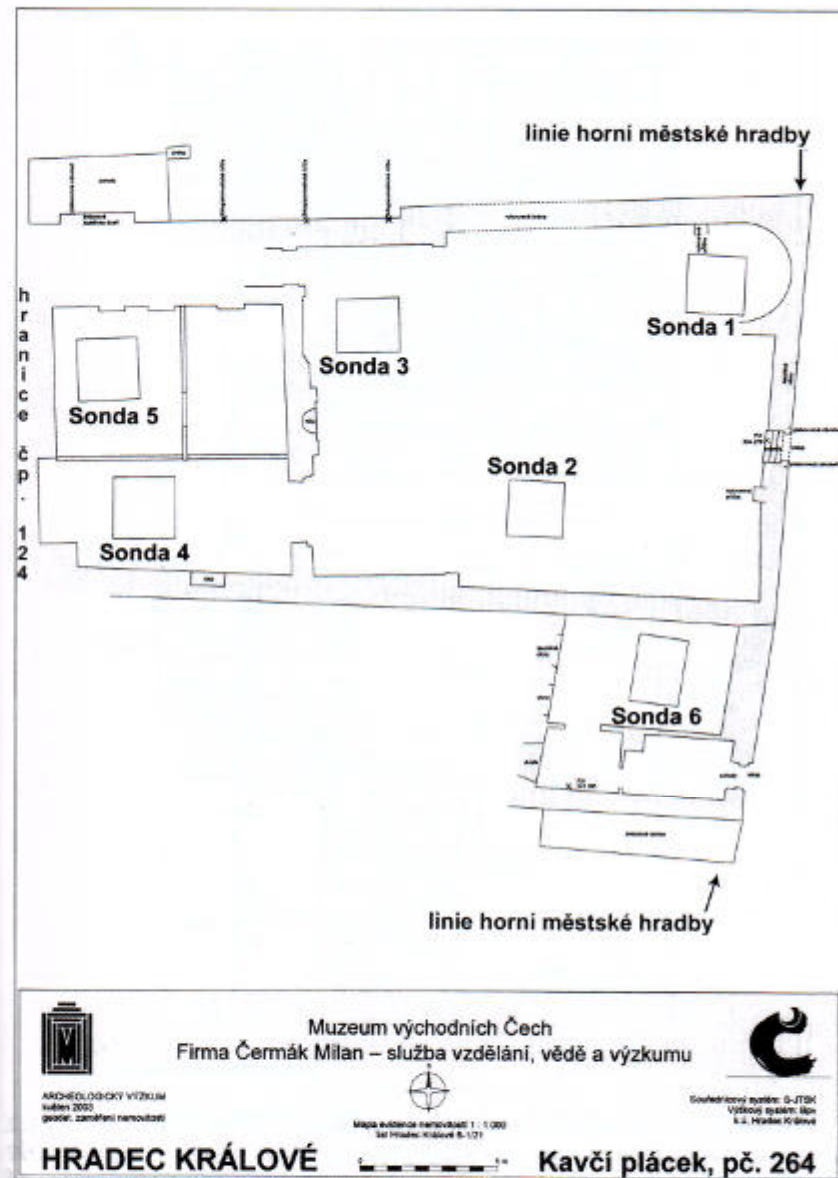
the Gothic-style architectural elements in secondary use (immured in it) into the post-1485 period, most probably to the early 16th century. Archaeological excavations linked with future building- and earth-transfer activities in this area offer a great chance for gaining new knowledge of pre- and protohistoric fortification of the central Hradec-Králové hill.

Tab. 1

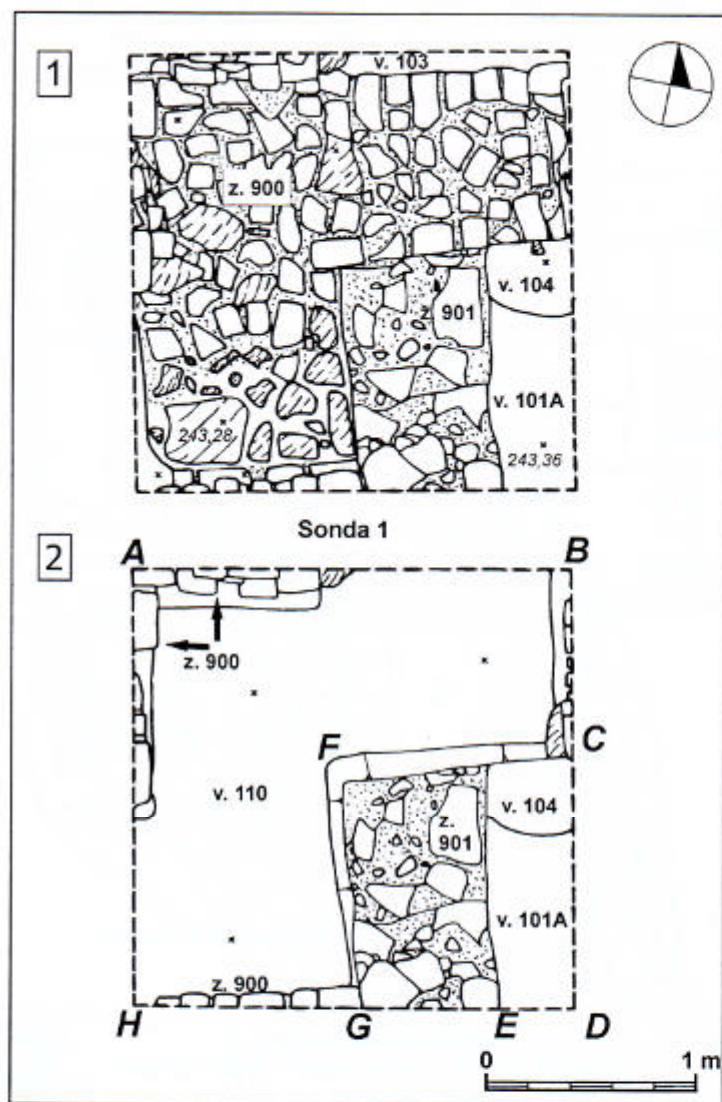
Tab. 1 – Hradec Králové, jádro města s vyznačením poloh výzkumu, popisovaných v textu.
Pl. 1 – Hradec-Králové, core area of the city with excavations under discussion plotted on.

Tab. 2

Tab. 2 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Schéma rozložení archeologických sond.
Pl. 2 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Situation of the excavation trenches.

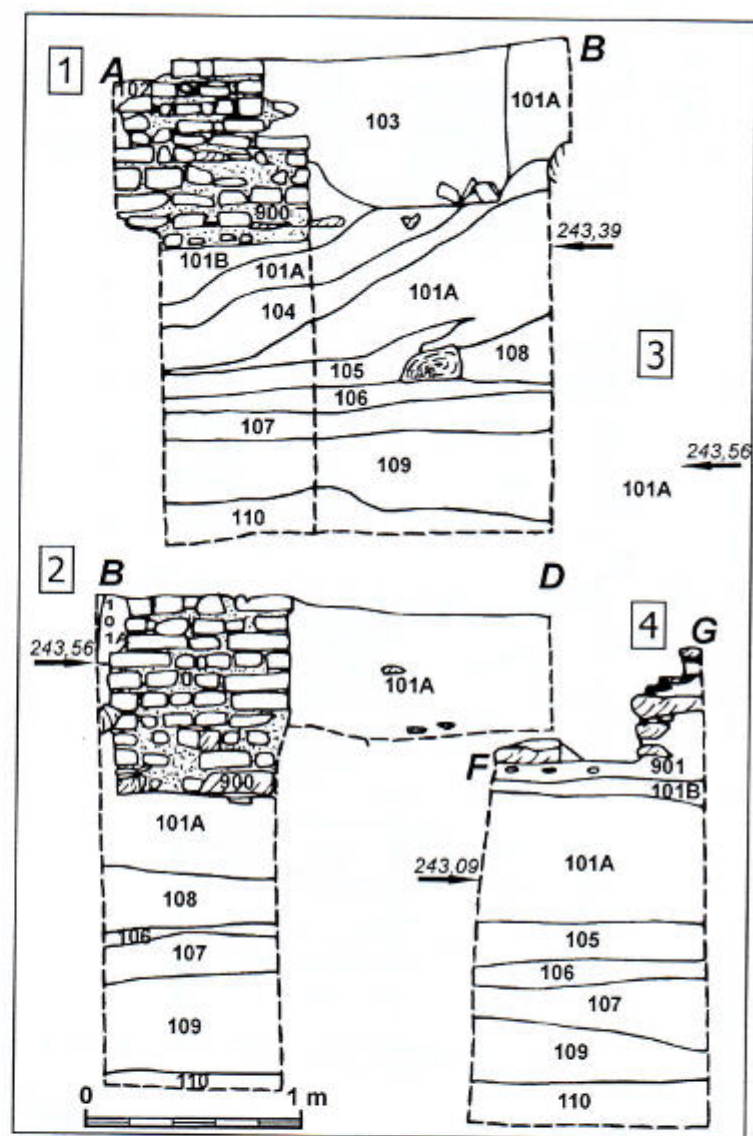
Tab. 3

Tab. 3 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 1. 1. půdorys sondy se zakreslením zdív 900 a 901. 2. Půdorys sondy na úrovni podloží s označením řezů. Popis kontextů viz text.

Pl. 3 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 1. 1 – plan of the trench with masonry courses 900 and 901, 2 – plan of the trench on the subsoil level with demarcation of sections. Description of contexts may be found in text.

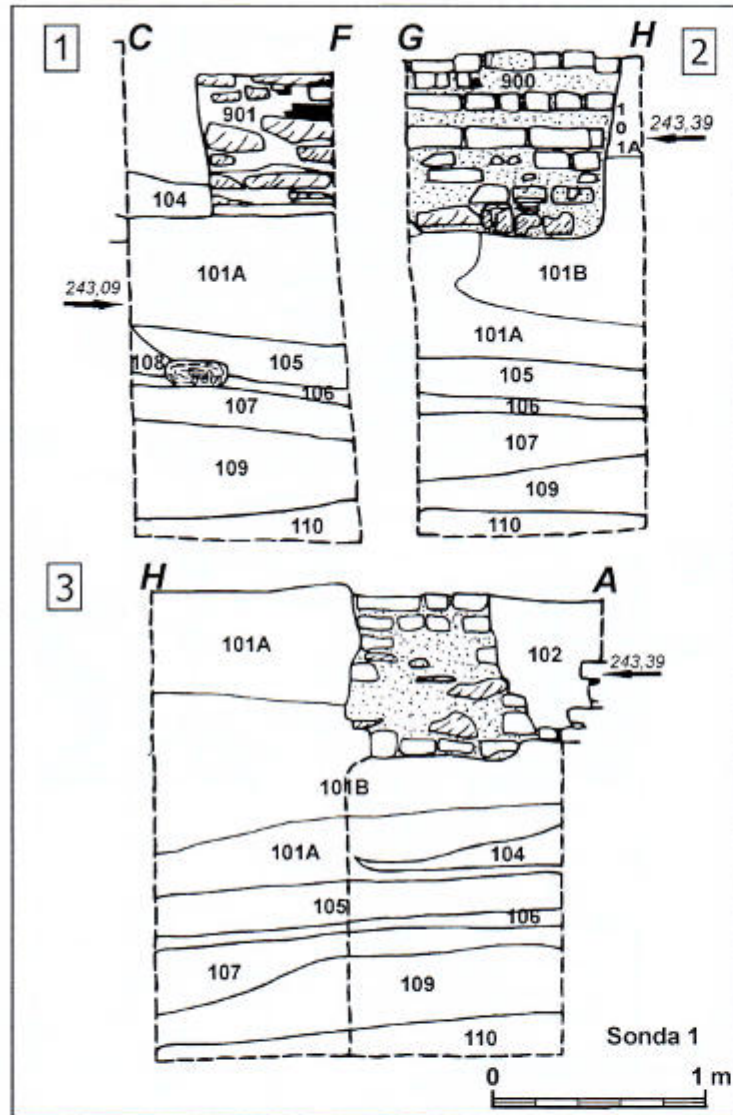
Tab. 4

Tab. 4 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 1. 1. řez A-B, 2. řez B-D, 3. řez D-E, 4. řez F-G. Popis kontextů viz text.

Pl. 4 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 1. 1 – section A-B, 2 – section B-D, 3 – section D-E, 4 – section F-G. Description of contexts may be found in text.

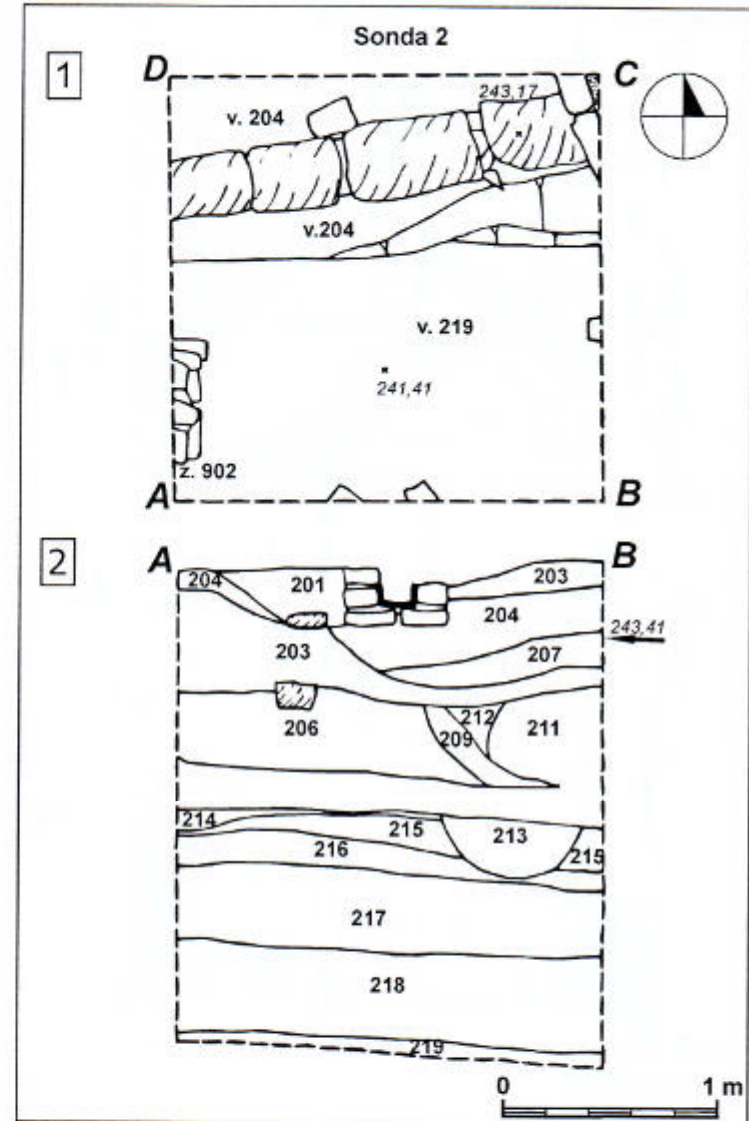
Tab. 5

Tab. 5 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 1. 1. řez C-F, 2. řez G-H, 3. řez H-A. Popis kontextů viz text.

Pl. 5 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 1. 1 – section C-F, 2 – section G-H, 3 – section H-A. Description of contexts may be found in text.

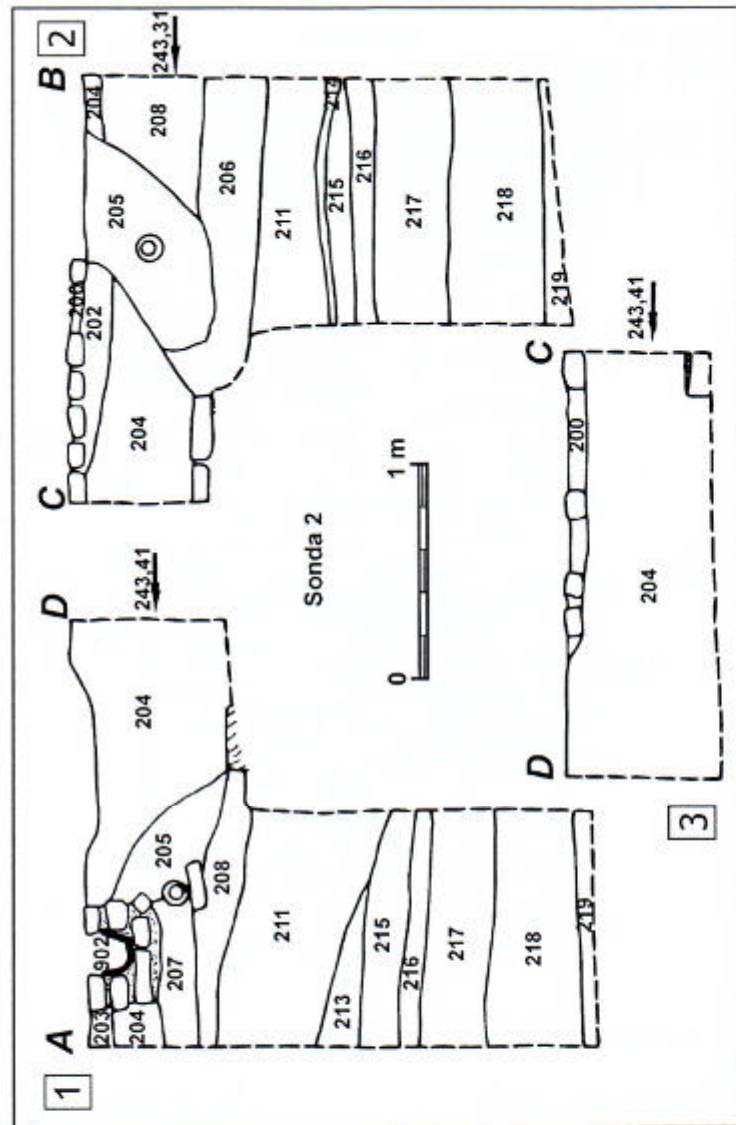
Tab. 6

Tab. 6 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 2. 1. Půdorys sondy v úrovni podloží s označením řezů, 2) řez A-B. Popis kontextů viz text.

Pl. 6 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 2. 1 – plan of the trench on the subsoil level with demarcation of sections, 2 – section A-B. Description of contexts may be found in text.

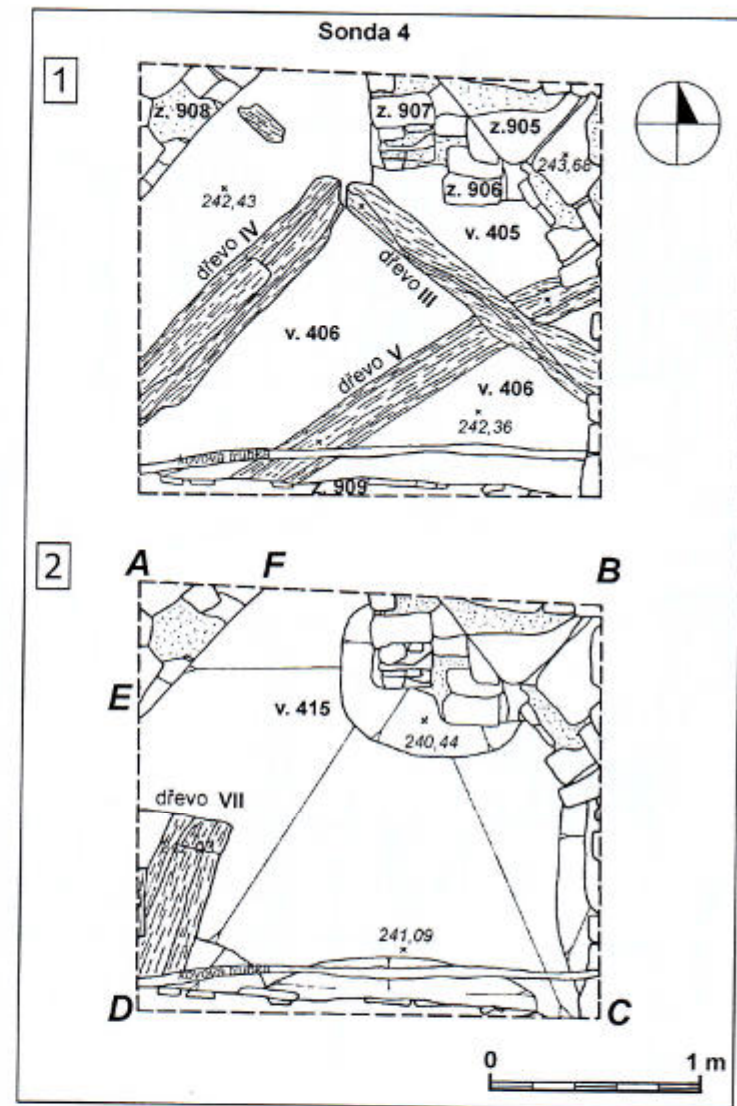
Tab. 7

Tab. 7 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 2. 1) řez A-D, 2) řez C-B, 3) řez D-C. Popis kontextů viz text.

Pl. 7 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 2. 1 – section A-D, 2 – section C-B, 3 – section D-C. Description of contexts may be found in text.

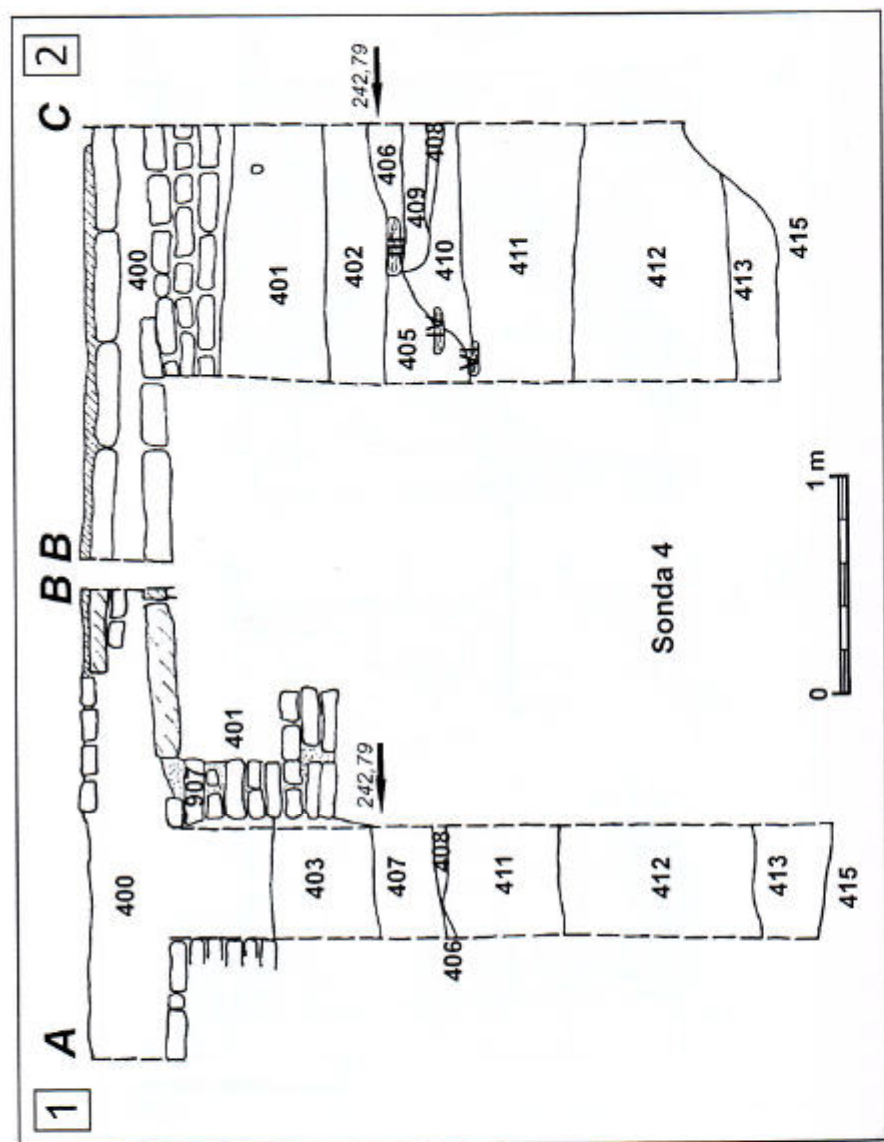
Tab. 8

Tab. 8 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 4. 1) půdorys sondy na úrovni vrstvy 406 a dřev III-V, 2) Půdorys sondy na úrovni podloží s označením řezů. Popis kontextů viz text.

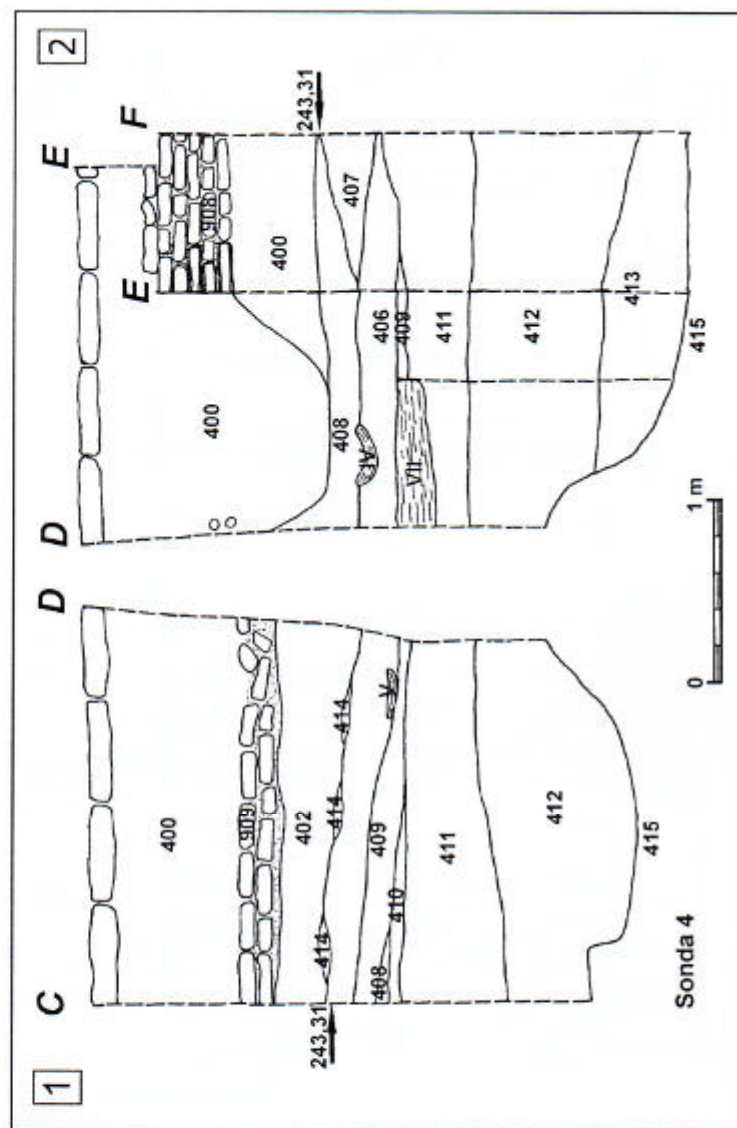
Pl. 8 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 4. 1 – plan of the trench on the level of layer 406 and wood fragments III-V, 2. plan of the trench on the subsoil level with demarcation of sections. Description of contexts may be found in text.

Tab. 9

Tab. 9 – Hradec Králové, Kavčí pláček. Sonda 4. 1) řez A-B, 2) řez B-C. Popis kontextů viz text.
 Pl. 9 – Hradec-Králové, Kavčí-Pláček. Trench 4. 1 – section A.-B, 2 – section B.-C. Description of contexts may be found in text.

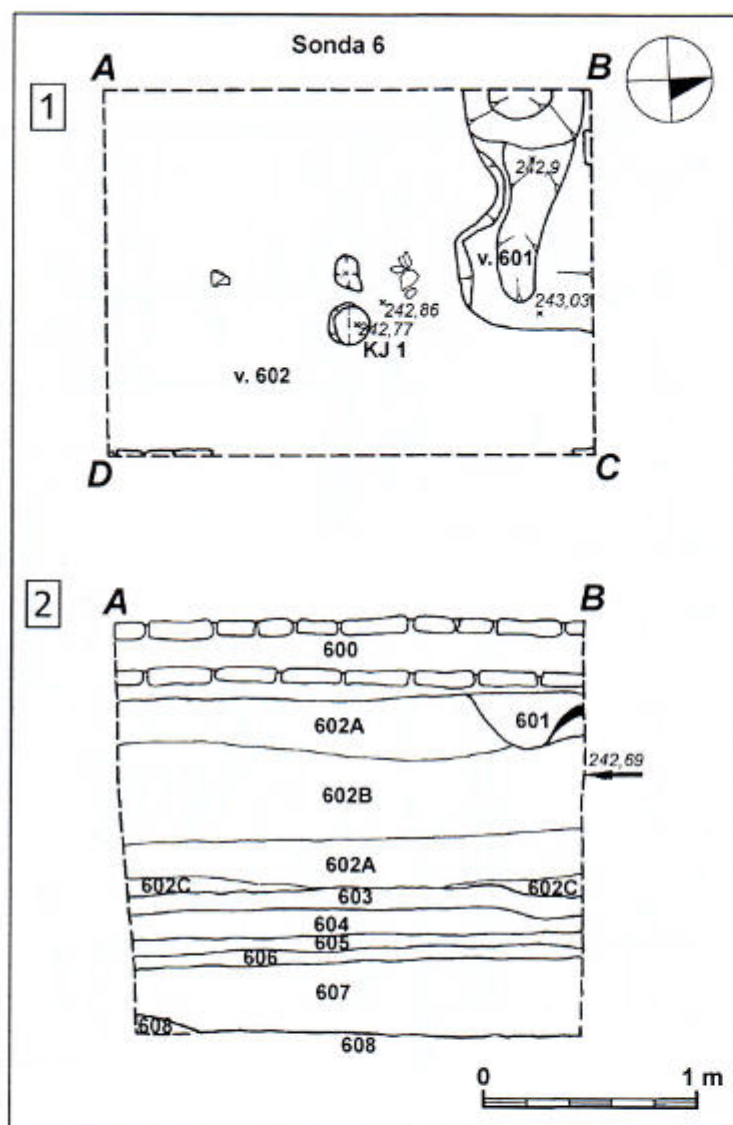
Tab. 10

Tab. 10 – Hradec Králové, Kavčí pláček. Sonda 4. 1) řez C-D, 2) řez D-E a E-F. Popis kontextů viz text.

Pl. 10 – Hradec-Králové, Kavčí-Pláček. Trench 4. 1 – section C-D, 2 – section D-E and E-F. Description of contexts may be found in text.

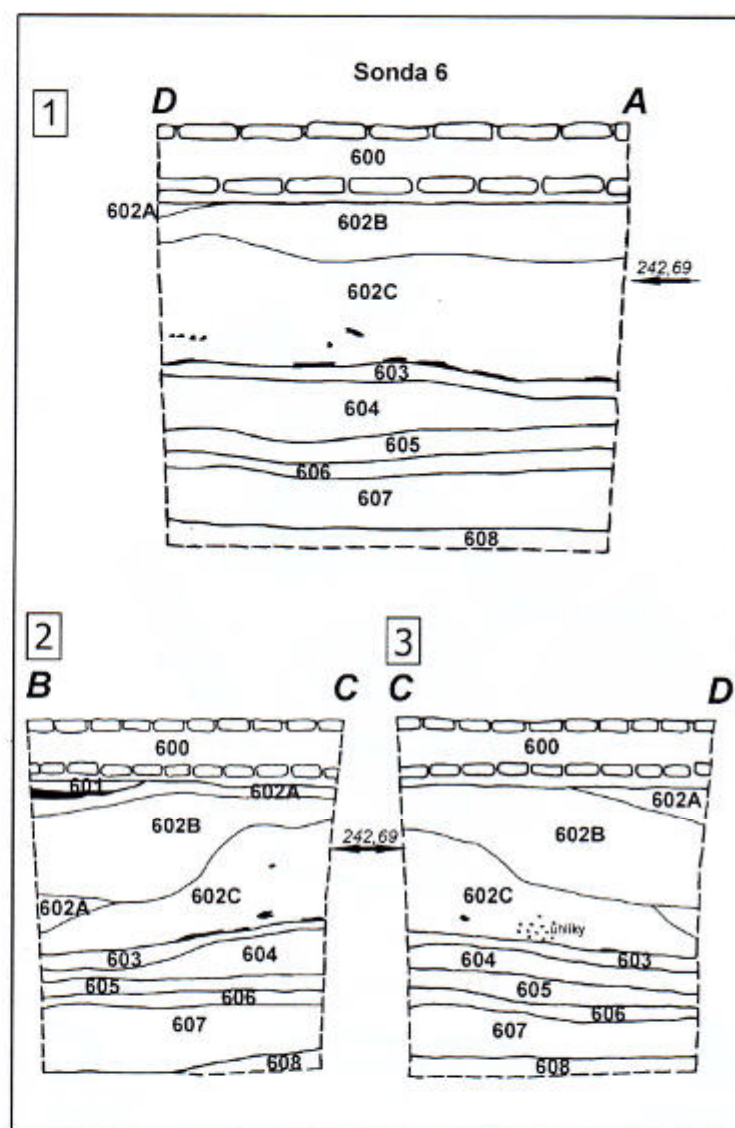
Tab. 11

Tab. 11 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 6. 1) půdorys sondy s označením řezů. 2) řez A-B. Popis kontextů viz text.

Pl. 11 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 6. 1 – plan of the trench with demarcation of sections, 2 – section A-B. Description of contexts may be found in text.

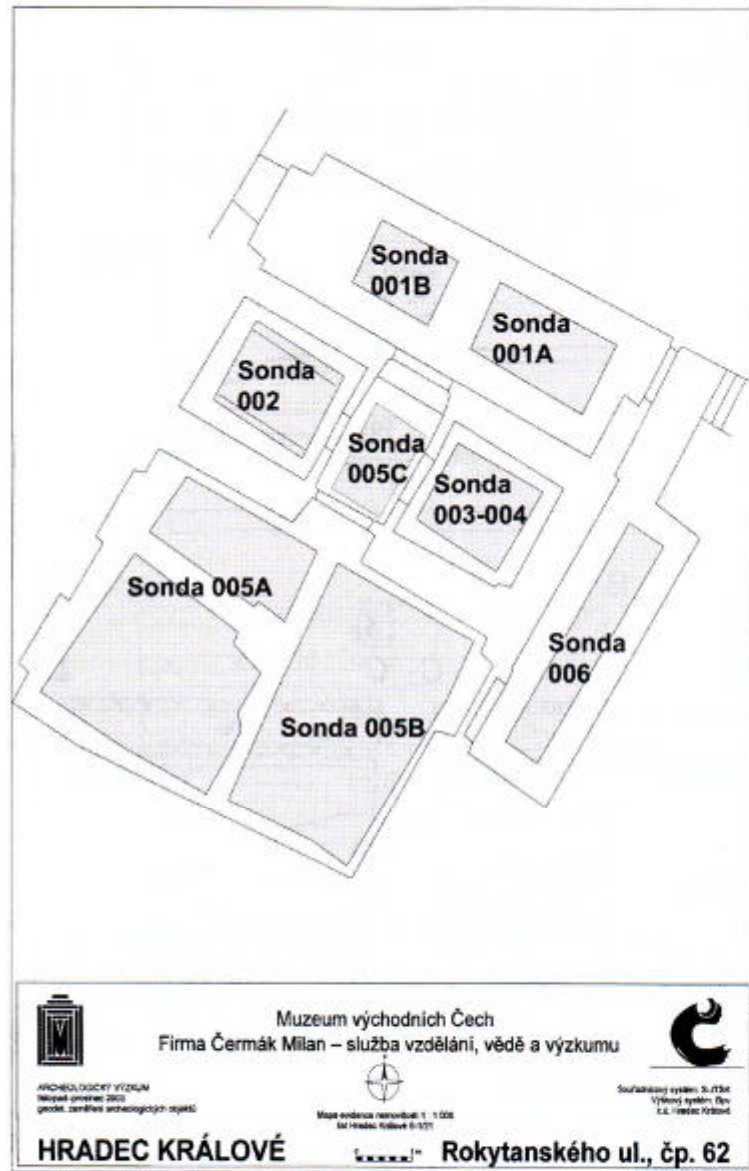
Tab. 12

Tab. 12 – Hradec Králové, Kavčí plácek. Sonda 6. 1) řez D-A. 2) řez B-C. 3) řez C-D. Popis kontextů viz text.

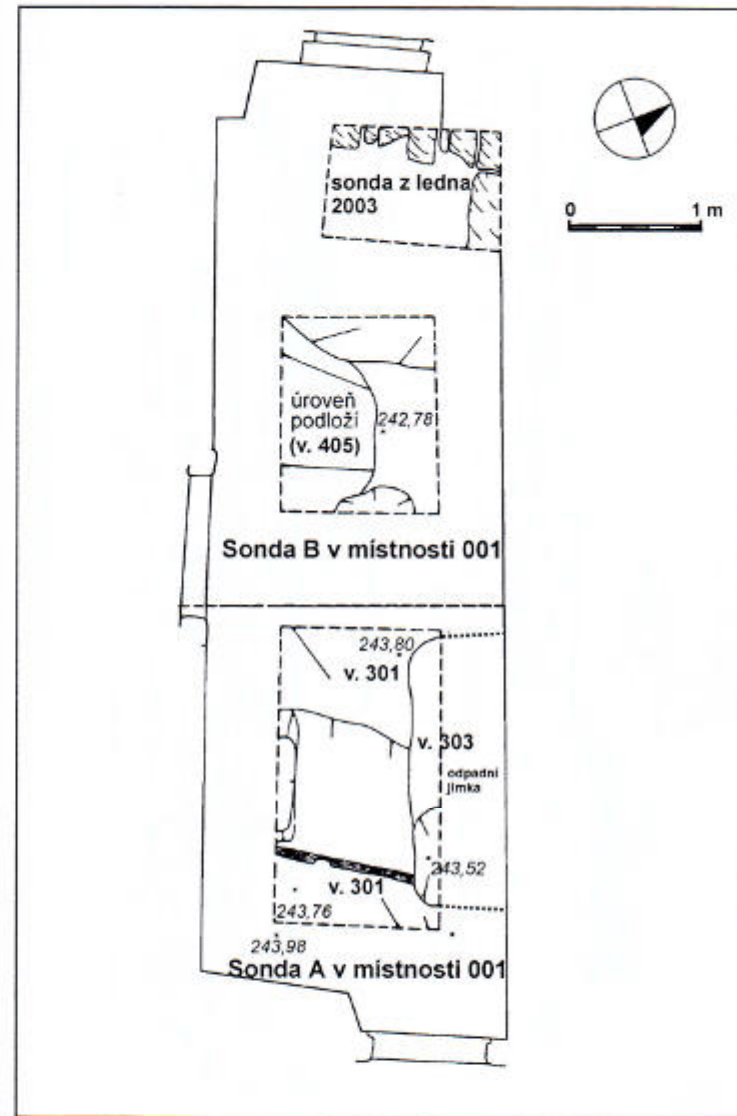
Pl. 12 – Hradec-Králové, Kavčí-Plácek. Trench 6. 1 – section D -A, 2 – section B-C, 3 – section C-D. Description of contexts may be found in text.

Tab. 13

Tab. 13 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. Schéma rozložení archeologických sond.
Pl. 13 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. Situation of the excavation trenches.

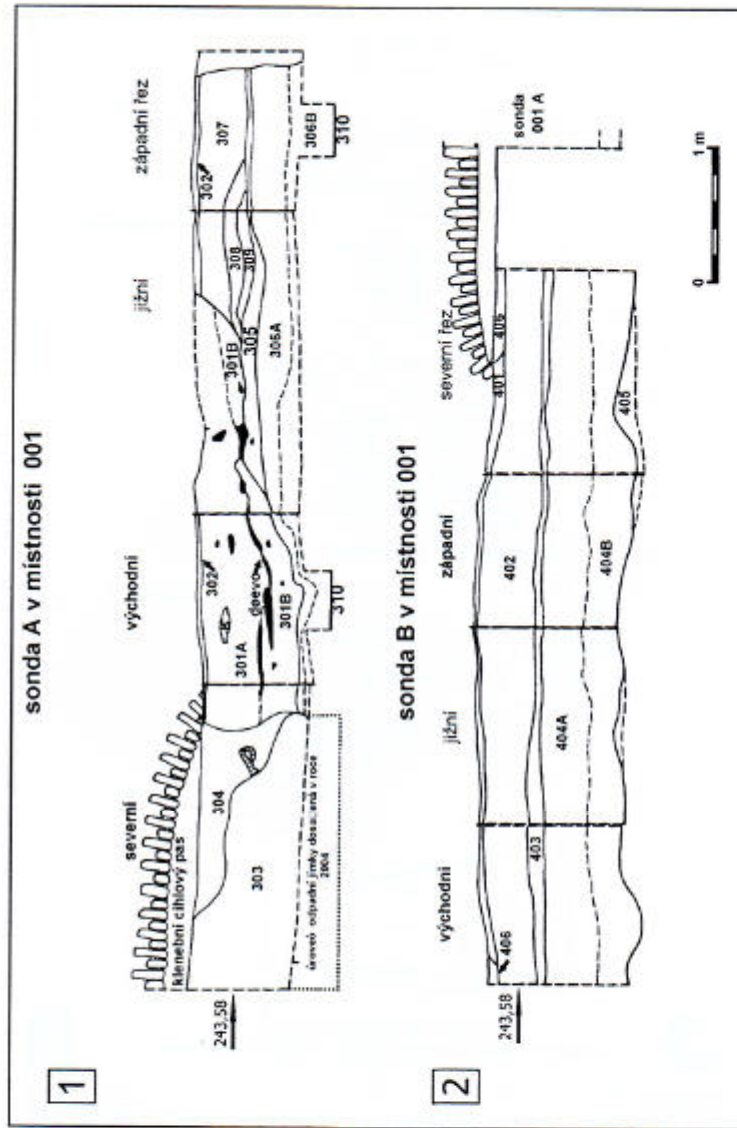
Tab. 14

Tab. 14 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. Sonda 001 A a B, půdorys. Popis kontextů viz text.

Pl. 14 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. Trench 001 A and B, plan. Description of contexts may be found in text.

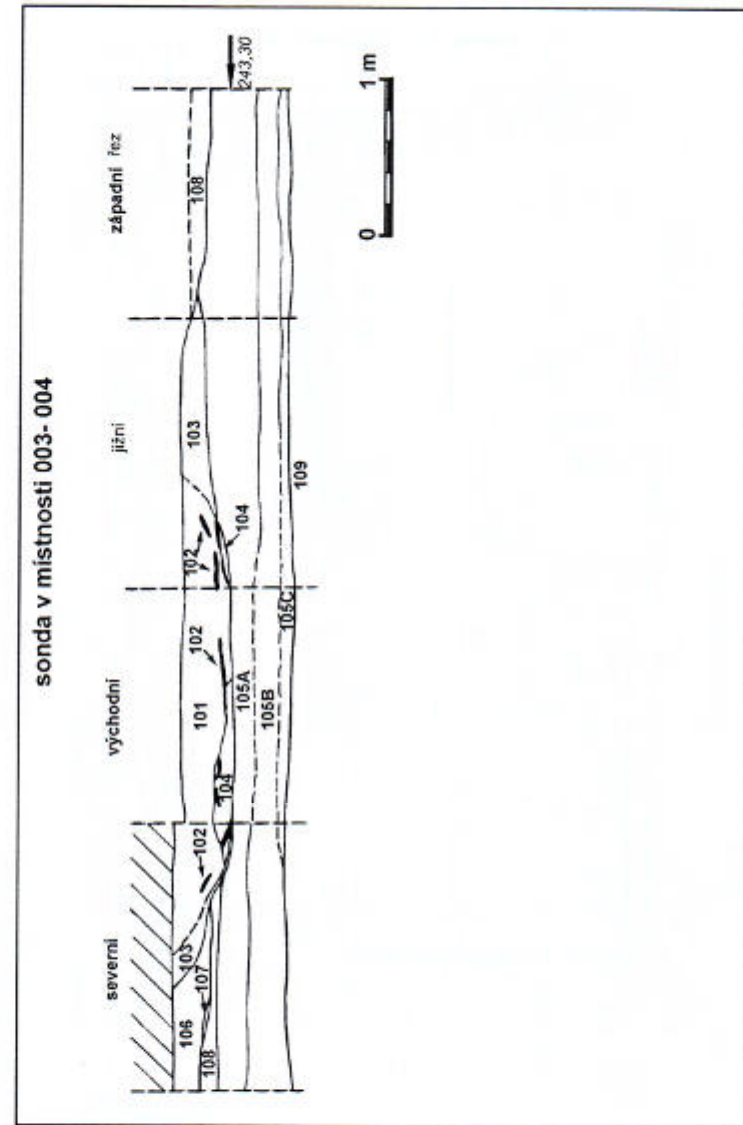
Tab. 15

Tab. 15 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. 1) Sonda 001A –řezy. 2) Sonda 001B – řezy. Popis kontextů viz text.

Pl. 15 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. 1 – Trench 001 A, sections, 2 – Trench 001B, sections. Description of contexts may be found in text.

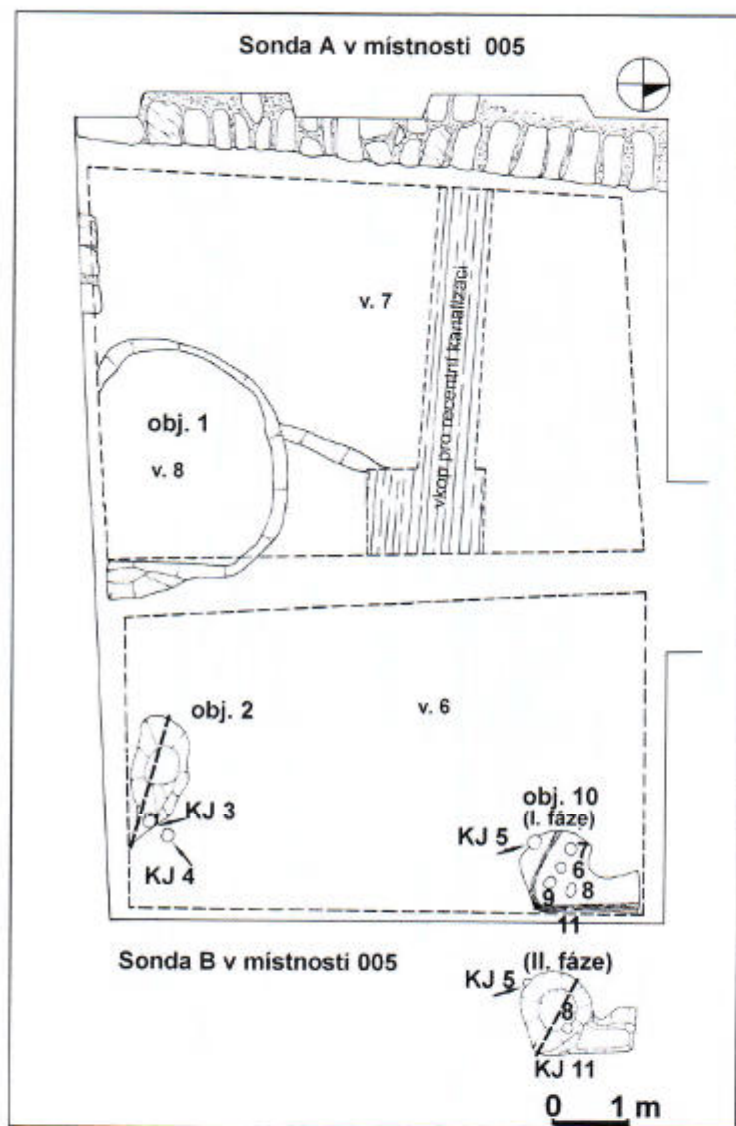
Tab. 16

Tab. 16 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. 1) Sonda 003-004 – řezy. Popis kontextů viz text.

Pl. 16 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. 1 – Trench 003–004, sections. Description of contexts may be found in text.

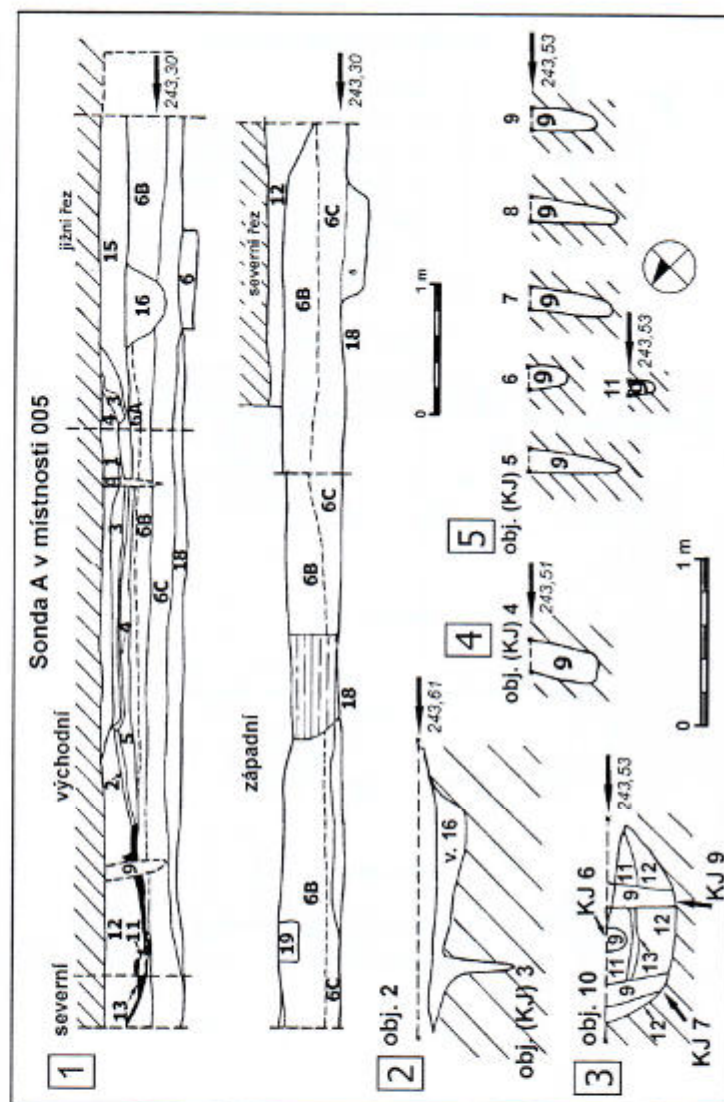
Tab. 17

Tab. 17 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. Sondy A a B v místnosti 005, půdorys. Popis kontextů viz text.

Pl. 17 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. Trenches A and B in room 005, plan. Description of contexts may be found in text.

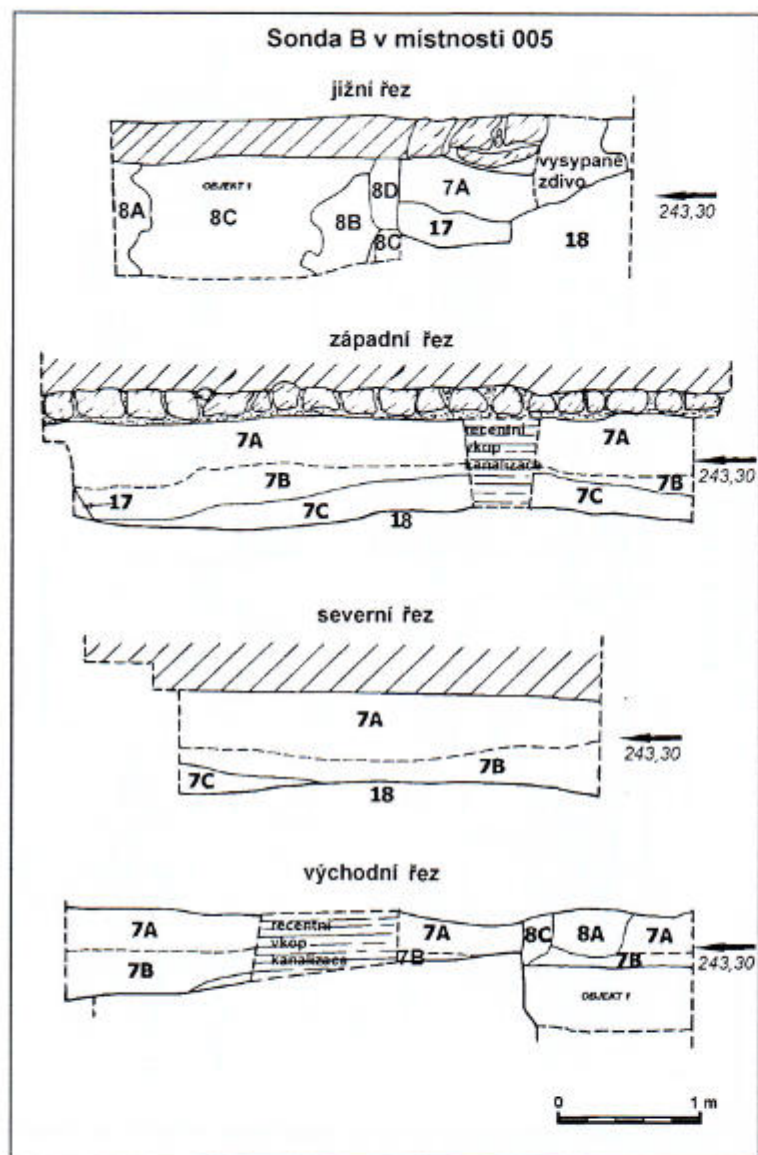
Tab. 18

Tab. 18 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. Sonda 005A. 1) řezy. 2) řez objektem 2 a 3. 3) řez objektem 10. 4) řez objektem 4. 5) řez objekty 5–9 a 11. Popis kontextů viz text.

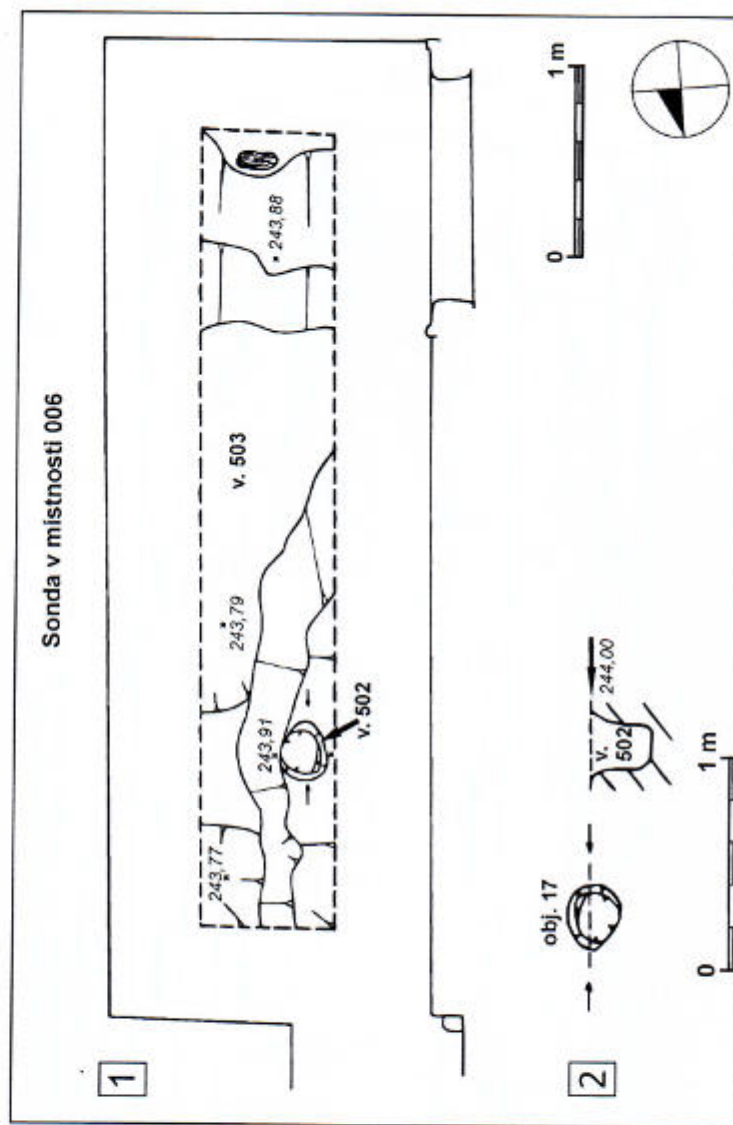
Pl. 18 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. Trench 005A. 1 – sections, 2 – section through features 2 and 3, 3 – section through feature 10, 4 – section through feature 4, 5 – section through features 5–9 and 11. Description of contexts may be found in text.

Tab. 19

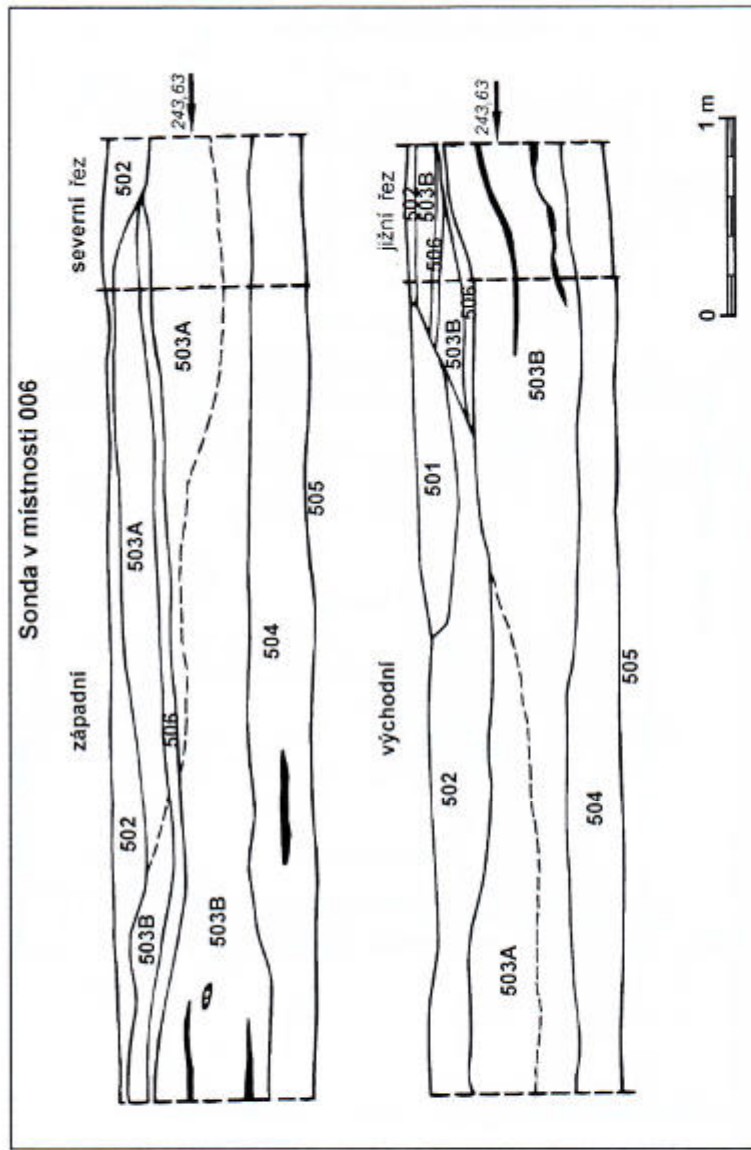
Tab. 19 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. Sonda 005B, řezy. Popis kontextů viz text.
Pl. 19 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. Trench 005B, sections. Description of contexts may be found in text.

Tab. 20

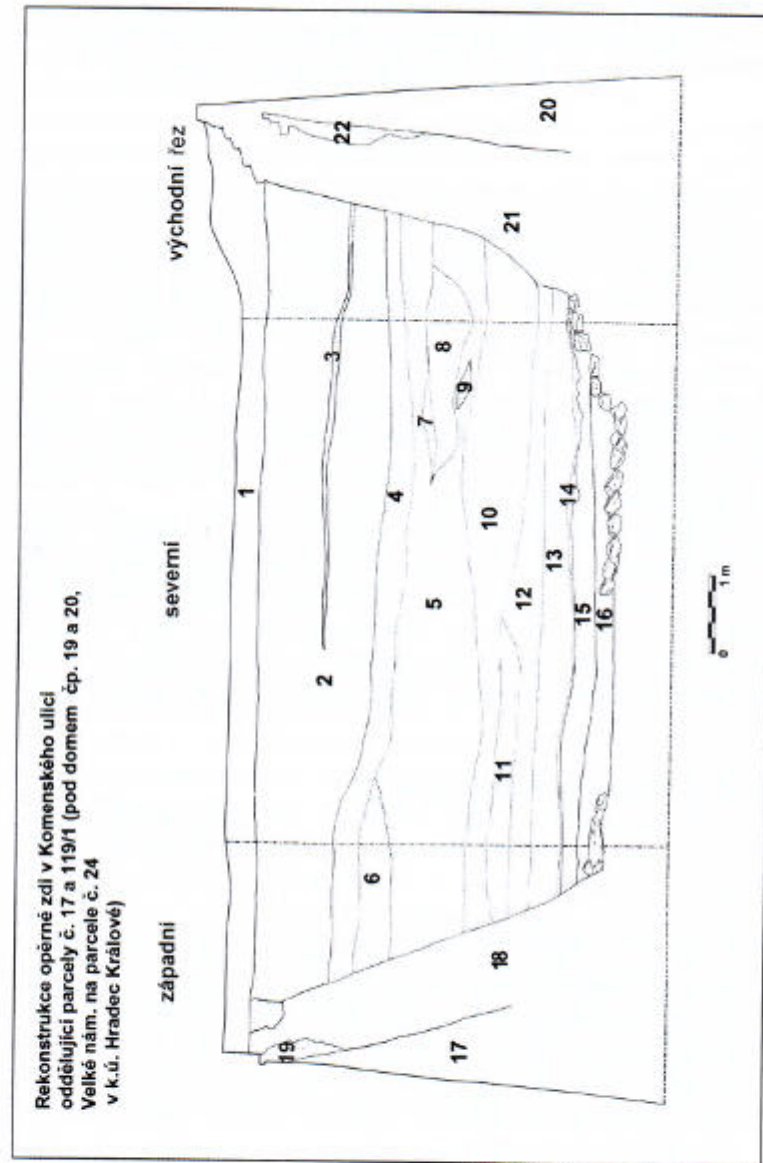
Tab. 20 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. Sonda 006. 1) půdorys. 2) půdorys a řez obj. 17. Popis kontextů viz text.
Pl. 20 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. Trench 006, 1 – plan, 2 – plan and section of feature 17. Description of contexts may be found in text.

Tab. 21

Tab. 21 – Hradec Králové, Rokytanského ul. čp. 62. Sonda 006, řezy. Popis kontextů viz text.
 Pl. 21 – Hradec-Králové, Rokytanského Street No. 62. Trench 006, sections. Description of contexts may be found in text.

Tab. 22

Tab. 22 – Hradec Králové, Komenského, oprava opěrné zdi. Řezy. Popis kontextů viz text.
 Pl. 22 – Hradec-Králové, Komenského Avenue, repair of a retaining wall. Sections. Description of contexts may be found in text.

STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY Z POVRCHOVÝCH SBĚRŮ NA K. Ú. TISOVÁ (OKR. ÚSTÍ NAD ORLICÍ)

David Vích

Při povrchové prospekci na k. ú. Tisová se vedle nálezů pravěkých podařilo získat také soubor raně středověké keramiky. Publikovány byly dosud nálezy z lokalit Tisová 3, 3a (Vích 2000, 64, tab. 6:15–22; 7:1–27; 8:1–2, zde uvedené datování bylo nutné přehodnotit na středohradištní období, za konzultaci děkuji N. Profantové), lokality Tisová 2 (Vích 2000, 64, Tab. 8:5) a naleziště Tisová 17 (Vích 2000, 65, Tab. 8:3–4). Největší pozornost byla věnována předlokační osadě Tisová – Staré Mýto, jedné z nejdůležitějších lokalit 13. století v regionu vůbec (systematický archeologický výzkum, viz např. Sigl 1978; týž 1979; týž 1980; týž 1982; celkové zpracování se připravuje), řada dalších nálezů získaných povrchovým sběrem stála však doposud stranou pozornosti.

Z povrchově zachycených jsou nejdůležitějšími ty lokality, u kterých se na základě četných zlomků chronologicky relativně homogenní keramiky s čerstvými lomy, případně v kombinaci s tmavou výplní naoraných objektů, dá předpokládat dochovaná podpovrchová archeologická situace. Na k. ú. Tisová takové předpoklady z dosud nepublikovaných splňují lokality Tisová 18, Tisová 20, Vysoké Mýto 28, které dohromady nepochybně tvoří jedno sídliště dnes prořáté silnicí.

1. Tisová 18, Tisová 20, Vysoké Mýto 28

LOK.: mapa ZM 1: 10 000, 14–31–13, (480:078), (475:089), (480:094); 14–31–14, (000:094), (009:099), (014:103); (022:094), (020:078), (000:078); OKOL.: sběry D. Vích; CH. SBĚRU: Tisová 18: sběr 18. 8. 1998: /4,90,1,1,0,2,2; Tisová 20: 27. 3. 2004 /4,130,1,0,0,1,2; Vysoké Mýto 28: sběr 17. 2. 2002: /2,30,1,0,0,1,2 (k charakteristice sběrů viz Vích 2001); PŘÍR. PODMÍNKY: hrana terasy nad inundací Loučné při soutoku Loučné a Betlémského potoka, v nadmořské výšce 276–284 m; POZN.: registrovány naorané objekty mimo jiné s keramikou mladohradištní a pozdně hradištní; kresebně byla ze sběrů k uvedeným datům zachycena veškerá typická keramika s výjimkou keramiky opatřené žlábkováním, z ní byl z důvodů značné uniformity zobrazen pouze značně omezený výběr; ULOŽ.: muzeum v Hradci Králové, př. č. 91/99, 57/03, část dosud neinventována; LIT.: Kalferst – Sigl – Vokolek 1999, 26, položka 224.

Bezpečně zde máme doloženo období mladohradištní (hřebenovou vlnici zdobený grafitový stěp, Tab. 5:2; stěp s výzdobou provedenou hřebenem, Tab. 6:9; s největší pravděpodobností některé typy okrajů, např. Tab. 5:5; 6:8) až pozdně hradištní (13. stol., výzdoba provedená rádélkem, Tab. 1:9; 5:7; 7:2; některé typy okrajů, Tab. 1:1,–2, 6; 2:6–7; 4:8; 5:3; 8; 6:1, 5, 10; 7:1, 5,–6).

Vedle výše popisovaného naleziště pocházejí z k.ú. Tisová z povrchových sběrů keramické zlomky pozdně hradištního stáří z dalších nalezišť, u kterých je dochování archeologických podpovrchových situací vzhledem ke kvantitativnímu zastoupení keramiky a heterogenosti souboru (vedle keramických zlomků zařaditelných do 13. stol. se zde hojně vyskytuje zboží vysloveně vrcholně středověké; např. Tab. 2:13; 3:16; 4:2) nejisté až (v některých případech) nepravděpodobné. Jedná se o následující lokality:

1. Tisová 10

LOK.: při severním okraji intravilánu, pod výraznou vyvýšeninou tvořící dominantu obce, 14–31–19, (227:267), (228:271), (2338:265), (236:261); OKOL.: sběr D. Vích; CH. SBĚRU: 5. 8. 1996 nesledována; PŘÍR. PODMÍNKY: cca 100 m S od Sloupnického potoka, nadmořská výška 292–296 m; ULOŽ.: muzeum v Hradci Králové př. č. 69/99; LIT.: Kalferst – Sigl – Vokolek 1999, 22, položka 211.

2. Tisová 13

LOK.: poloha „V dolcích“, ZM 14–31–19, (185:295), (187:300), (193:297), (189:291); OKOL.: sběry D. Vích; CH. SBĚRU: 17. 8. 1996; 10. 9. 1996; 18. 4. 1998 nesledováno; PŘÍR. PODMÍNKY: cca 150 m SV od Sloupnického potoka, v nadmořské výšce 294–296 m; ULOŽ.: muzeum v Hradci Králové př. č. 79–81/99; LIT.: Kalferst – Sigl – Vokolek 1999, 23, položka 215.

3. Tisová 14

LOK.: nad výraznou úžlabinou východně od části Tisové nazývané „Pekárka“, 14–31–19, (189:327), (191:333), (196:332), (195:325); CH. SBĚRU: 26. 10. 1997: 4,(po 1),30,1,5,0,1,2; PŘÍR. PODMÍNKY: nad úžlabinou, která mohla být dříve vodotečí, dnes cca 400 m SV od Sloupnického potoka, nadmořská výška 306–312 m; ULOŽ.: muzeum v Hradci Králové př. č. 82/99; LIT.: Kalferst – Sigl – Vokolek 1999, 23, položka 216.

Celkový přehled keramiky získané na lokalitách Tisová 18, Tisová 20 a Vysoké Mýto 28 zachycuje tab. 1. Vzhledem k zastoupení atypické keramiky zde není možné rozlišit mladohradištní a pozdně hradištní keramiku, zlomky jed-

noznačně vrcholně středověké (14.–15. stol.) započítávány nejsou. Keramiku z lokalit Tisová 10, 13 a 14 z důvodu značné heterogenity souboru v přehledu neuvádím. Za dna jsou považovány zlomky pocházející buďto přímo z partií den nebo střepy z přechodu dna – stěna nádoby. Z tabulky je patrné vysoké zastoupení zdobené keramiky (téměř jedna čtvrtina), což je způsobeno především vysokým výskytem střepů opatřených vodorovným žlábkováním (budeme-li tuto úpravu povrchu považovat za výzdobu), jiné typy výzdoby jsou zde zastoupeny podstatně méně.

Tab. 1 Zastoupení keramiky na nalezištích: počet ks (%).

	okraje	dna	zdobená	atypická	celkem	grafitová
Tisová 20	35 (11,4%)	18 (5,86%)	69 (22,47%)	185 (60,26%)	307 (100%)	171 (55,7%)
Tisová 18	15 (10,49%)	8 (5,59%)	18 (12,59%)	49 (34,26%)	90 (100%)	53 (37,06%)
V. Mýto 28	6 (16,21%)	0 (0%)	15 (40,54%)	16 (43,24%)	37 (100%)	8 (21,62%)

Na základě archeologických nálezů můžeme sledovat posuny osídlení v mikroregionu na dolním toku Sloupnického potoka. Je třeba si uvědomit omezení následujících řádků dané způsobem, jakým byly archeologické prameny získány (povrchový sběr, výjimku tvoří archeologické výzkumy v polohách „Staré Mýto“ a „Spálenec“), navíc v regionu postrádáme dostatečné opory pro datování keramiky.

První sídliště zde vznikají ve střední době hradištní na obou březích Sloupnického potoka při jeho soutoku s řekou Loučnou (Tisová 2 – je-li středohradištní a Tisová 3, 3a), později, patrně ještě v průběhu středohradištního období, zanikají.

V období mladohradištním se objevují sídliště nová, jednak východněji na břehu Sloupnického potoka výše proti proudu nedaleko dnešního intravilánu obce Tisová (Tisová 17, datování do mladohradištního období potvrzují i nové nálezy), jednak severněji nad soutokem Betlémského potoka s řekou Loučnou (Tisová 18, Tisová 20, Vysoké Mýto 28). Otázkou dosud zůstává přítomnost sídliště v poloze „Spálenec“, dnes již na k. ú. Vysoké Mýto, na levém břehu řeky Loučné, kde byl koncem 19. stol. nalezen mincovní depot z 2. pol. 11. stol.

Ve 13. století se setkáváme s osídlením v poloze Tisová – Staré Mýto (osídlení zde vzniká ve 40. letech 13. stol.; Sigl 1980, 19), v poloze „Spálenec“ (osídlení doloženo v první pol. 13. stol.; Sigl 1983, 43) a na sídlišti Tisová 18, Tisová 20 a Vysoké Mýto 28, přičemž pouze u tohoto posledního sídliště dle dosavadního stavu poznatků můžeme předpokládat jeho kontinuální pokračování z období mladohradištního. Do 13. stol. musíme ale zároveň klást počátky dnešní obce Tisová. První písemná zmínka o Tisové je na základě slechtického

predikátu kladena k r. 1407, první přímá zmínka o obci samé se pak váže k r. 1437 (Profous – Svoboda 1957, 338). I když nemáme k dispozici spolehlivé doklady o dochovaných podpovrchových archeologických situacích, relativně hojný výskyt keramiky v bezprostředním okolí intravilánu je přesvědčivým důkazem osídlení již v tomto věku.

Ze sídlišť existujících ve třináctém století do vrcholného středověku přežívá pouze Tisová (Staré Mýto zaniká ve 30. letech 14. stol.; Sigl 1980, 90; patrně jako důsledek založení nedalekého královského města Vysokého Mýta), přičemž v námi sledované oblasti jiné sídliště ve vrcholném středověku nevzniká. Nikde se nepodařilo objevit koncentraci vrcholně středověké keramiky, které by bylo možné považovat za doklad zaniklého sídliště, vždy se setkáváme s ojedinělými zlomky vrcholně středověké keramiky, které se na místo dostaly až sekundárně, patrně s chlévskou mrvou. S jejich největší koncentrací se setkáváme právě v bezprostředním okolí intravilánu Tisové (např. Tab. 2:13; 3:16; 4:2).

Shrnuto na závěr, s prvními doklady středověkého osídlení na k. ú. Tisová se setkáváme ve středohradištním období, a to minimálně na jedné (Tisová 3, 3a), spíše však na dvou polohách (otázkou zůstává datace keramiky z lokality Tisová 2). Ty patrně ještě v tomto období zanikají a minimálně na dvou jiných místech v mladší době hradištní vznikají sídliště nová (Tisová 17 a Tisová 18, 20, Vysoké Mýto 28). Z nich se určitě jedno (Tisová 18, 20, Vysoké Mýto 28) dožívá 13. stol., kdy mimo to vznikají další dvě sídelní koncentrace (Tisová – Staré Mýto a Vysoké Mýto – „Spálenec“) a sídelní aktivity poprvé zaznamenáváme na místě nynější obce Tisová, i když zde přesné místo dosud neznáme. Pouze posledně uvedené jako jediné pak pokračuje plynule do vrcholného středověku.

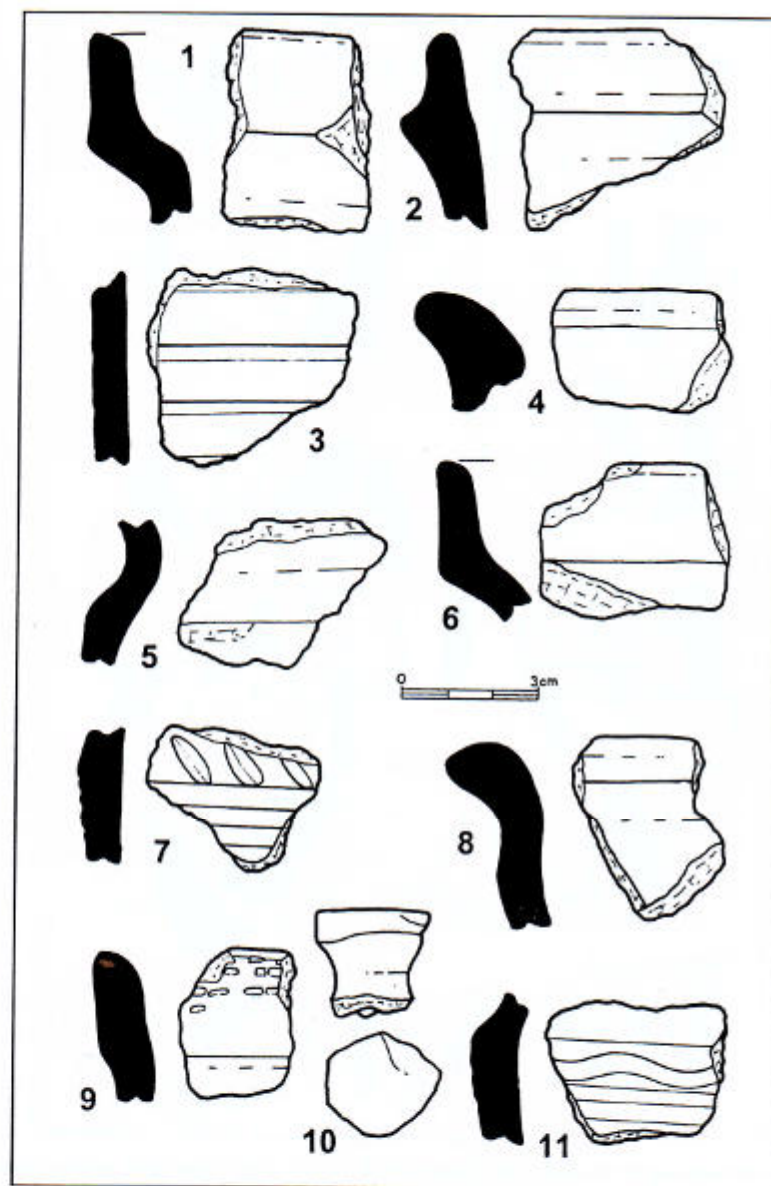
Literatura:

- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, J. 1999: Přírůstky sbírky AO MVČ v Hradci Králové za roky 1998 a 1999, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25, 3–31. Hradec Králové.
- Profous, J. – Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čecách, díl IV, heslo Tisová. Praha.
- Sigl, J. 1978: Archeologický výzkum na lokalitě Staré Mýto u Vysokého Mýta v roce 1977, Zpravodaj KMVČ V/1, 31–42. Hradec Králové.
- Sigl, J. 1979: Výzkum Starého Mýta v roce 1978, Zpravodaj KMVČ VI/1, 33–40. Hradec Králové.
- Sigl, J. 1980: Výzkum Starého Mýta v roce 1979, Zpravodaj KMVČ VII/1–2, 14–19. Hradec Králové.
- Sigl, J. 1982: Zakončení výzkumu Starého Mýta v r. 1981, Zpravodaj KMVČ IX/1, 33–40. Hradec Králové.

- Sigl, J. 1983: Zjišťovací výzkum v poloze Spálenec (k. ú. Vysoké Mýto) v r. 1982, Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové X/1, 40–43. Hradec Králové.
- Vích, D. 2000: Raně středověké nálezy z Vraclavska, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 26, 57–96. Hradec Králové.
- Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997–2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 27–56.

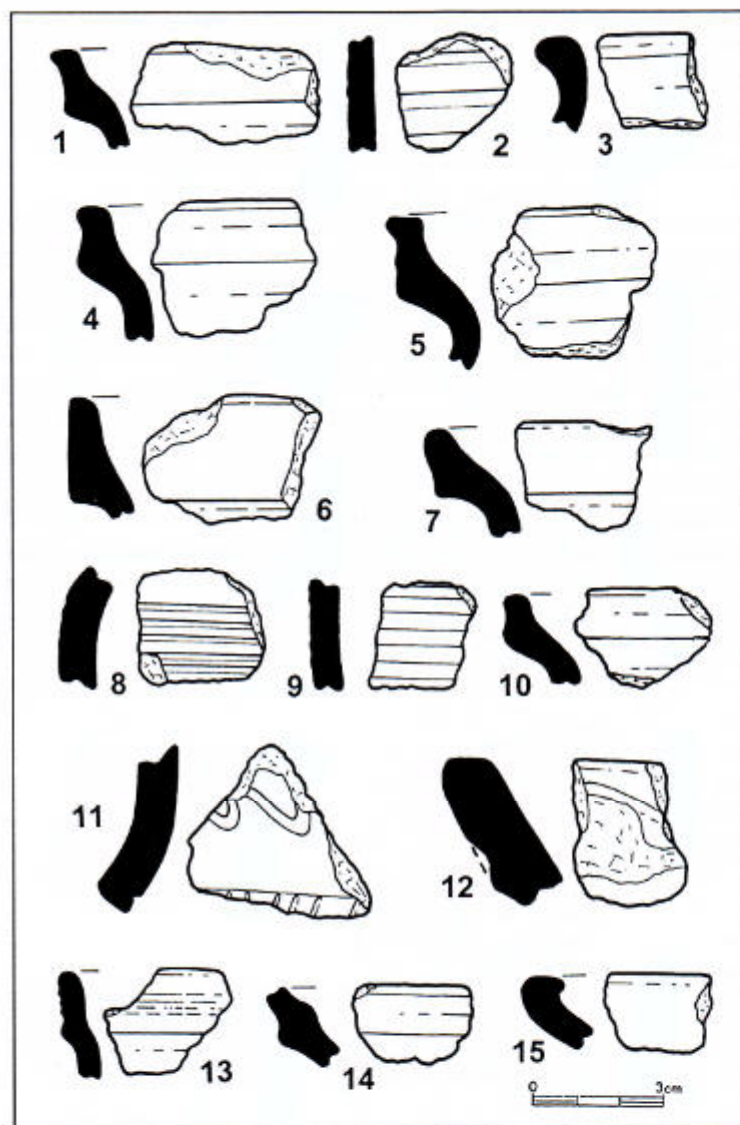
David Vích: Medieval finds from surface collections on cadastral territory of Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí. The earliest source material illuminating medieval settlement on the cadastral territory of the Tisová community dates back into the Middle Slavic period (9th–10th century). This came up on at least one (Tisová 3, 3a), but rather two subsites, the dating of pottery from subsite Tisová 2 remaining a problem. Both sites were deserted within the same time period and in the subsequent age, the Late Slavic period (11th–13th century), two different settlements were established here (Tisová 17 and Tisová 18, 20, Vysoké-Mýto 28). At least one of this latter pair (Tisová 18, 20, Vysoké-Mýto 28) survived into the 13th century when two additional settlement clusters saw the light of day, both of them having been subjected to excavations (Tisová – Staré-Mýto and Vysoké-Mýto - Spálenec). The first finds illuminating settlement within the Tisová community proper date to the same age, though we have not identified the precise findspot. It was nonetheless only the last-named settlement focus that lived on until the high Middle Ages.

Tab. 1

Tab. 1 – Tisová, nal. č. 18, pol. 1–11 (vyplněný profil – grafitová keramika).
Pl. 1 – Tisová, subsite No. 18, spots 1–11 (black section indicates graphite-tempered pottery).

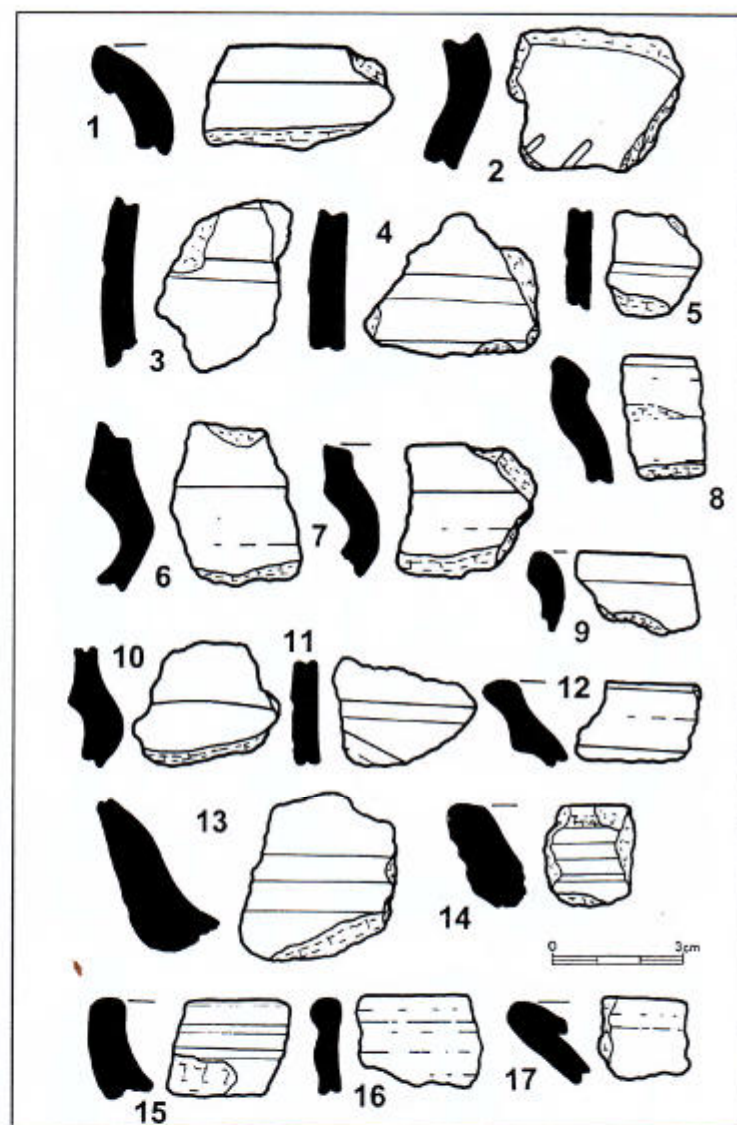
Tab. 2

Tab. 2 – Tisová, nal. č. 18, pol. 1–10; Tisová nal. č. 13, pol. 11–15 (vyplněný profil – grafitová keramika).

Pl. 2 – Tisová, subsite No. 18, spots 1–10, Tisová, subsite No. 13, spots 11–15 (black section indicates graphite-tempered pottery).

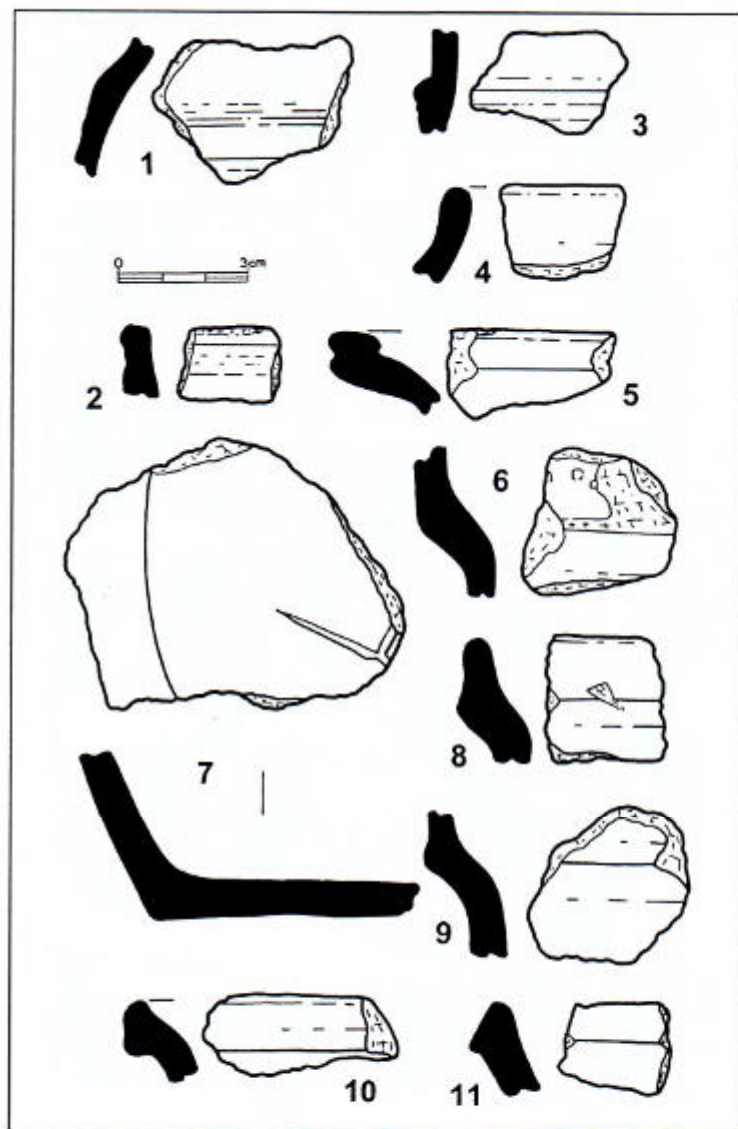
Tab. 3

Tab. 3 – Vysoké Mýto, nal. č. 28, pol. 1–12; Tisová, nal. č. 10, pol. 13–17 (vyplněný profil – grafitová keramika).

Pl. 3 – Vysoké-Mýto, subsite No. 28, spots 1–12, Tisová, subsite No. 10, spots 13–17 (black section indicates graphite-tempered pottery).

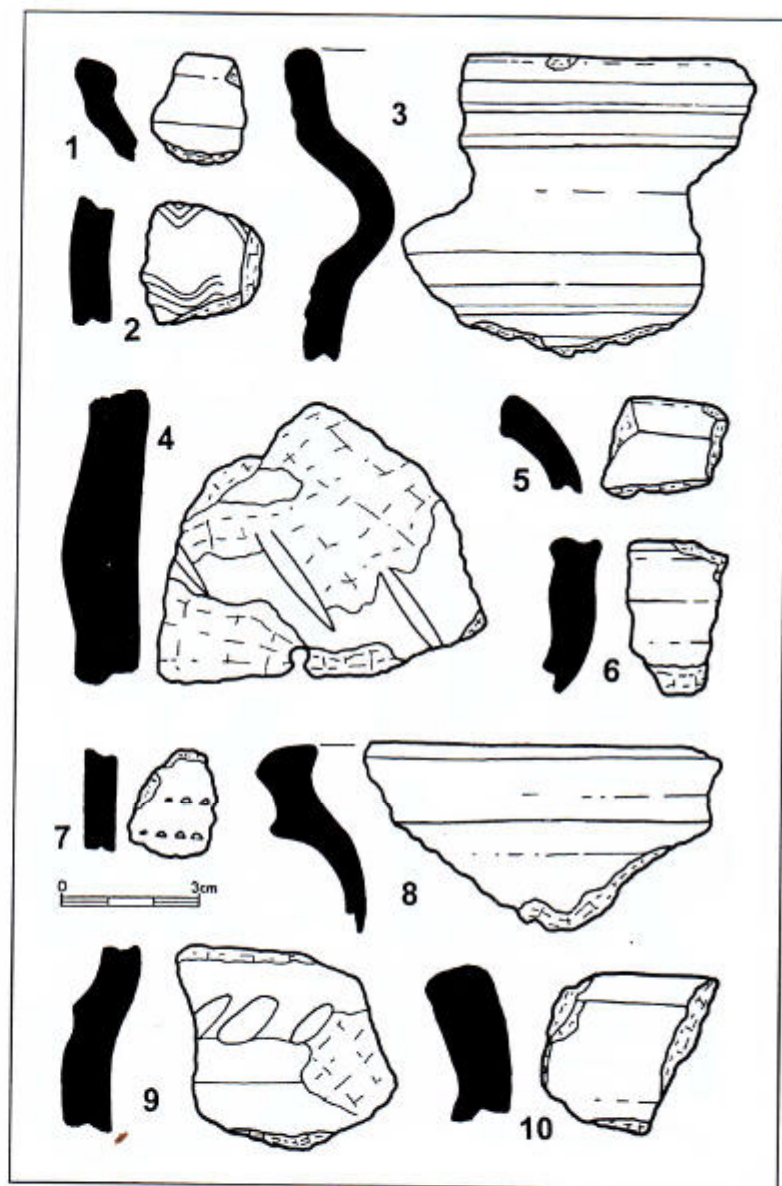
Tab. 4

Tab. 4 – Tisová, nal. č. 14, pol. 1–2; Tisová, nal. č. 10, pol. 3–5; Tisová nal. č. 20, pol. 6–11 (vyplněný profil – grafitová keramika).

Pl. 4 – Tisová, subsite No. 14, spots 1–2, Tisová, subsite No. 10, spots 3–5, Tisová, subsite No. 20, spots 6–11 (black section indicates graphite-tempered pottery).

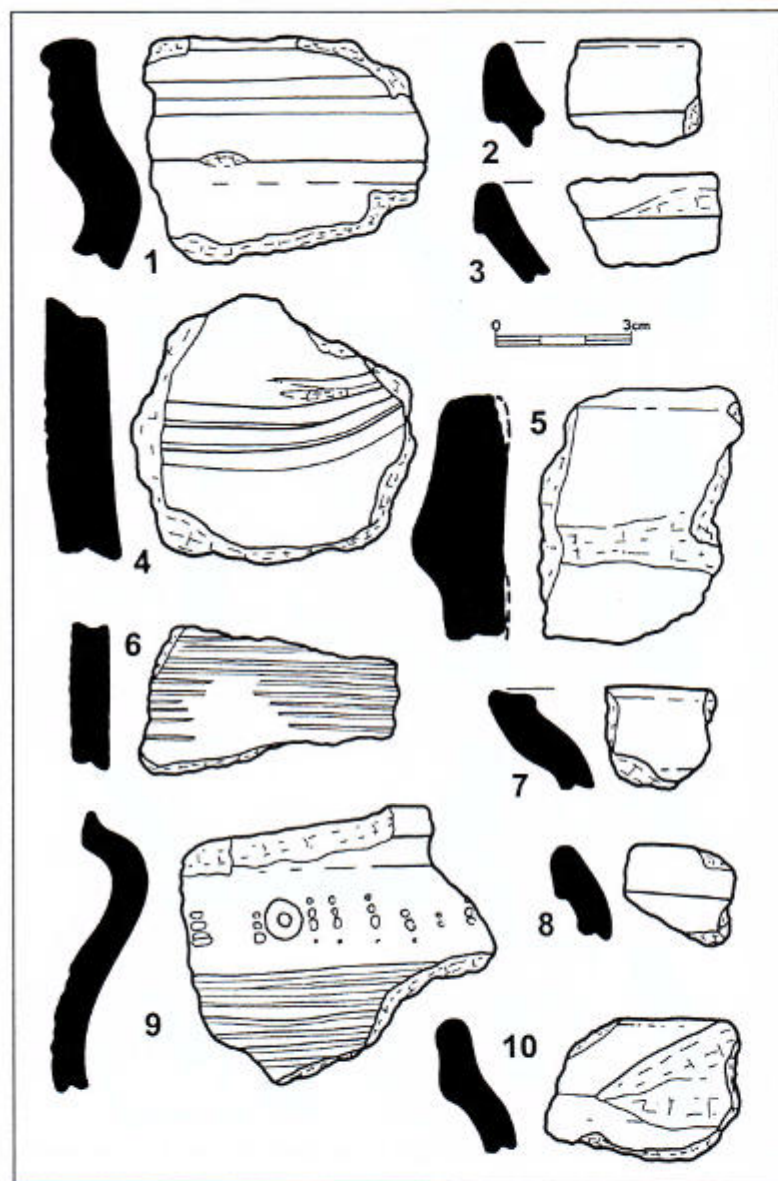
Tab. 5

Tab. 5 – Tisová, nal. č. 20, pol. 1–10 (vyplněný profil – grafitová keramika).

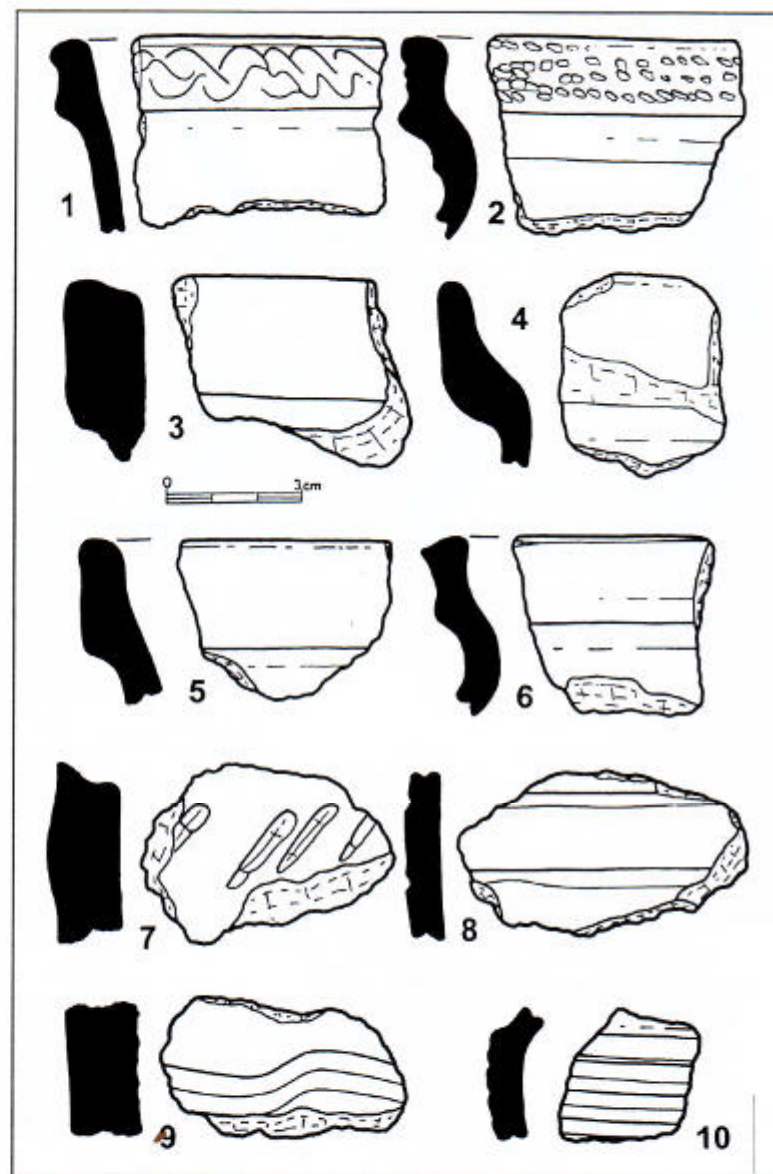
Pl. 5 – Tisová, subsite No. 20, spots 1–10 (black section indicates graphite-tempered pottery).

Tab. 6

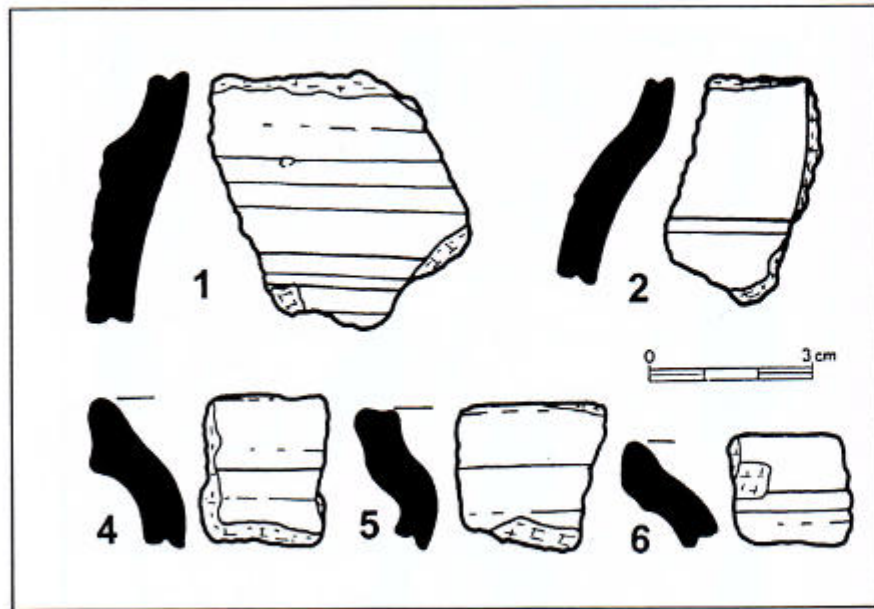
Tab. 6 – Tisová, nal. č. 20, pol. 1–10 (vyplněný profil – grafitová keramika).
 Pl. 6 – Tisová, subsite No. 20, spots 1–10 (black section indicates graphite-tempered pottery).

Tab. 7

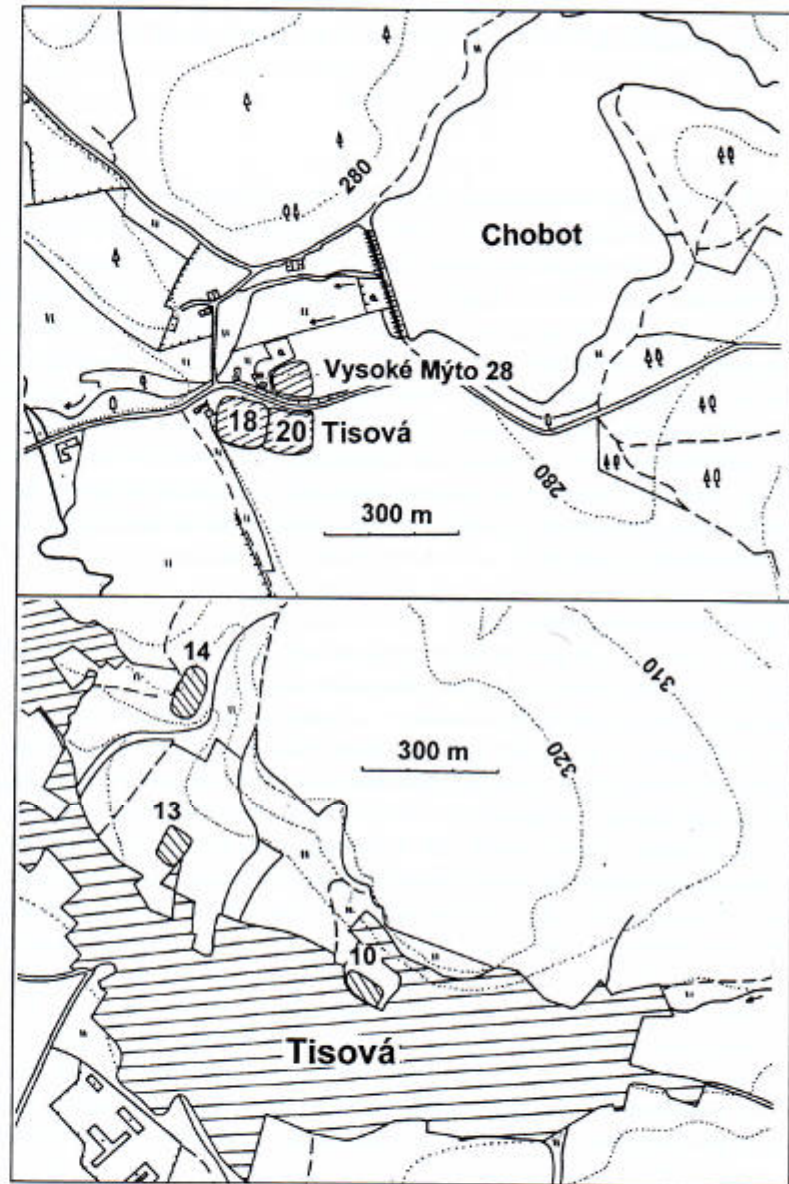
Tab. 7 – Tisová, nal. č. 20, pol. 1–10 (vyplněný profil – grafitová keramika).
 Pl. 7 – Tisová, subsite No. 20, spots 1–10 (black section indicates graphite-tempered pottery).

Tab. 8

Tab. 8 – Tisová, nal. č. 20, pol. 1–6 (vyplněný profil – grafitová keramika).
 Pl. 8 – Tisová, subsite No. 20, spots 1–6 (black section indicates graphite-tempered pottery).

Tab. 9

Tab. 9 – Poloha nalezišť v terénu.
 Pl. 9 – Situation of the subsites in the field.

KERAMIKA Z MANSKÉ TVRZE V MLADÝCH BUKÁCH

Ondřej Wolf

Úvod

Již při předběžné interpretaci reliktní vrcholně a pozdně středověkého osídlení na lokalitě Na Vyhliďce čp. 398 v Mladých Bukách (Tab.1) bylo zřejmé, že informační potenciál získaných archeologických pramenů nebyl a nemohl být zcela vyčerpán (Wolf – Wolf – Tichý 2002). Z tohoto důvodu se postexkavační etapa výzkumu zaměřila zejména na rozbor cenného keramického nálezového souboru, který v konečné fázi výzkumu upřesnil naše poznatky o postdepoziciční historii lokality, zúžil pole úvah nad interpretací nálezové situace a v neposlední řadě rozšířil možnosti studia chronologie, distribuce a regionalizace mladší středověké hrncářské produkce v oblasti JV Podkrkonoší. Povaha nálezového souboru, stav výzkumu keramiky ve zmiňované oblasti a použité metodické postupy však vedle snesených faktografických poznatků vybudily k formulaci hypotéz, které tímto předkládáme k diskusi.

Charakter nálezového prostředí

Bylo uvedeno při jiné příležitosti, že v hodnocení nálezového prostředí mladobucké keramiky zdůrazňujeme přítomnost destruktivních uloženin nad komunikačním stratigrafickým horizontem v zahloubené části stavebního objektu, který byl situován v centrální části lokality (uloženiny 3–6 obj. 1; Tab.2). Je zřejmé, že převážná část keramického souboru z těchto destruktivních uloženin pochází především ze závěrečné fáze stavby. Lze předpokládat, že vzhledem k zvažované funkci a tedy i nepříliš širokému intervalu existence objektu (Wolf 2004) představuje keramika jak z komunikačního horizontu, tak z horizontu zanikového chronologicky relativně homogenní soubor¹. Na jednorázové utvoření destruktivního horizontu výplně obj. 1 poukazuje mimo jiné i pohyb zlomků těžé nádoby v jeho uloženinách. Keramika komunikační úrovně zahloubeného objektu a destruktivní výplně vykazuje identické vlastnosti.

Nestejnou vypovídací hodnotu přikládáme mladším kontextům zřejmě odpadního charakteru zjištěných v okrajové severní části lokality. Z předběžného posouzení keramických zlomků vyplynulo, že k tvorbě těchto odpadních uloženin docházelo patrně v širším časovém intervalu, absence makroskopicky posti-

žitelné hranice kontextů však nevyklučuje i uložení v kratším časovém úseku a tedy i menší míru časové heterogenity keramických zlomků, než bychom předpokládali (srov. Wolf – Wolf – Tichý 2002). Z dalších uloženin jmenujme svrchní zásyp obj. 1, který patrně souvisí s hospodářským využíváním plochy lokality v novověku (Tab.2).

Metody analýzy

Jako vstupní kritéria analýzy byly zvoleny kvalitativní a kvantitativní vlastnosti souboru: rozsah zkoumané plochy, stratifikace souboru, vztah souboru a destruktivního horizontu obj. 1, stupeň dochování (fragmentarizace) a reprezentativnost zkoumaného vzorku (z celkového počtu cca 5000 fragmentů bylo do zpracování zahrnuto cca 4180, z nichž cca 750 je typických a 3430 atypických). Vlastní rozbor keramických entit vycházel z koncepce typu jako průniku množiny technologických a morfologických znaků (Bubeník–Frolík 1995), které byly makroskopicky nejprve definovány a poté zaznamenávány do databázové podoby prostřednictvím alfanumerických kódů. Databázové záznamy, sledující charakter keramických tříd, druh keramických nádob, kategorii fragmentu, typ a variantu okrajové profilace, typ výzdoby aj. v dané stratigrafické jednotce pak posloužily k analýze četností těchto znaků v rámci stratigrafických jednotek a fází (Wolf 2003). Tato analýza na bázi stratigrafických pozorování směřovala k definování stratigrafických fází lokality (fáze I–III), a následnému stanovení fází sídelních (Tab.2). Absolutní datování stratigrafických fází bylo za současného stavu regionálního výzkumu keramiky možné provést vzhledem k absenci jiných opor pouze per analogiam a s aplikací tzv. eliminační metody bylo přihlédnuto rovněž k lokálním souborům, u nichž se složení technologických a morfologických znaků mladobucké keramiky projevuje v plné míře nebo jen částečně, tj. u souborů teoreticky starších, současných a mladších. Technologické vlastnosti některých keramických tříd, např. druh a teplota výpalu, petrografické a mineralogické složení keramické hmoty, bude možno precizovat a využít pro řešení dalších otázek (místo surovinového zdroje) až po provedení mikroanalýz.

Poznámky k problému fragmentarizace

Zcela jistě se do postupů použitých při zpracování souboru promítají některé subjektivní faktory. Vedle omezení, jež při deskripci a určování druhu keramických tříd skýtá vizuální popis, to je především míra fragmentarizace keramických zlomků, která zpravidla zkresluje poměr keramických tříd (zde lze poměrné zastoupení keramických tříd nálezového souboru objektivizovat určením hmotnosti fragmentů té které třídy), četnosti výzdobných prvků v jednom stratigrafickém kontextu, poměr druhů nádob aj. v nálezovém souboru a následně

¹ Přesto zde nelze vyloučit reziduální příměs. Definujeme ji: jako sekundární přítomnost artefaktu ve stratigrafickém kontextu, který je mladší, než kontext, v němž byl daný artefakt původně uložen.

i odhad reálného poměru keramických vlastností „živého“ souboru, což je zapotřebí reflektovat při interpretačních závěrech, např. nad poměrem zastoupení výrobních technologií².

Tam, kde stupeň dochování překročil průměr střepu od cca 4–3 cm do 0 cm, lze zatím pracovně hovořit o pokročilé fragmentarizaci souboru. Z jejího poměru k části standardně fragmentarizovaného souboru vyplývá, že keramika stratigrafických fází I a II ve svém informačním potenciálu obsahuje méně zkreslujících činitelů pro makroskopickou klasifikaci a odhad počtu jedinců v nálezo-ovém souboru, než je tomu u keramiky stratigrafické fáze III (Tab.11, Graf 15). Keramika fáze III se patrně v důsledku hospodářského využití zkoumané plochy v novověku dostala z původního kontextu sídelního horizontu fáze I a II do svrchního zásyvu (dorovnávký) slehlé výplně obj. 1. a do omítní vrstvy, kde se stala vedle novověkých polévaných tříd reziduálním prvkem. Vyšší stupeň fragmentarizace keramiky fáze III je nadto úměrný neodolnosti novověkých tenkostěnných polévaných tříd (MIB 4) vůči transformačním procesům, což zřetelně kontrastuje s odolností vrcholně a pozdně středověkých keramických tříd MIB1, MIB2 a MIB3 (Tab.11, Graf 14). To se pochopitelně projevuje v navyšování počtu fragmentů třídy MIB4, které však nemusí indikovat větší množství keramických jedinců, nádob. Za zmínku stojí také skutečnost, že u třídy MIB2 máme identifikováno vyšší procento míry fragmentarizace než např. u tříd MIB1 a MIB3. Tento jev přikládáme kvalitním technologickým parametrům třídy, kterou charakterizuje tvrdý výpal a střep ve výduti nádob.

Klasifikace a popis keramických tříd

Technologické znaky jsou u některých tříd zastoupeny nerovnoměrně, neboť nemohly být z objektivních důvodů jednoznačně určeny, např. barva, výpal. Zkratka MIB (Mladé Buky) představuje příslušnost keramických tříd souboru k lokalitě.

Znaky: 1 – makroskopická struktura keramické hmoty, ostřívo; 2 – charakter a úpravy povrchu; 3 – tvrdost a chemismus výpalu; 4 – barevné spektrum; 5 – afinita, vnější podobnost s jinými keramickými třídami; 6 – hlavní nebo doplňující znaky, poznámky (Nováček 2000).

² Dodejme, že sledování fragmentarizace má charakter orientační pomůcky v eliminaci subjektivních faktorů, promítajících se do analýzy a hodnocení souborů. Jako metoda je spíše námětem na diskusi vedenou nad konkrétními „mrtvými“ soubory. Například nad permanentní otázkou reprezentativnosti vzorku, tj. v jakém poměru je složení „statického“ keramického souboru k typologické skladbě nádob středověké domácnosti, u níž navíc musíme připustit z různých provozních důvodů oscilaci keramických forem v delším nebo i kratším časovém měřítku (Orton – Tyers – Vince 1993, 166).

Třída	makroskopická struktura keramické hmoty, ostřívo	charakter a úpravy povrchu	tvrdost a chemismus výpalu	barevné spektrum	afinita, vnější podobnost s jinými keramickými třídami	hlavní nebo doplňující znaky, poznámky
MIB1	slída hojně, písek zrnitost 0 < 1, ojediněle 0 < 2 mm	povrch mírně drsný	výpal tvrdý, redukční?	odstýny hnědé, hnědočerné, černošedé, hnědooranžové		
MIB2	slída stopově, písek zrnitost 0 < 1, ojediněle 0 < 2 mm	povrch mírně drsný, červené malování	výpal tvrdý, oxidační	šedomodrá, šedobílá		
MIB3	stopově slída, zrnitost minimální 0 < 1mm	povrch hladký	výpal velmi tvrdý, oxidační	oranžová		
MIB4	stopově slída, zrnitost minimální 0 < 1mm	povrch velmi hladký, vnitřní poleva (hnědá, oranžová)	výpal velmi tvrdý, oxidační	oranžová, zelená, hnědá		
MIB5	stopově slída, zrnka písku až 5mm	povrch hladký	výpal velmi tvrdý, oxidační	žlutá až okrová		
MIB6	stopově slída, zrnitost 0 < 1mm	povrch hladký, červené malování	výpal velmi tvrdý, oxidační	oranžová	MIB3	
MIB7						kamenina?
MIB8						oboustranně polévaná
MIB 9	písek, do 1mm	povrch hladký	velmi tvrdý, oxidační	žlutá		
MIB 10	písek max. do 1mm, slída	hladký	velmi tvrdý, redukční	černá, černošedá (vnitřní strana šedá)		

Technologie a morfologie z hlediska relativní chronologie

Fáze I

Pro soubor fáze I je příznačné zastoupení keramických tříd MIB1 a MIB2. Jen ojediněle je zaznamenána přítomnost zlomků tříd MIB3 a MIB4 (trojnožka, talíř), které nejspíše tvoří kontaminační příměs z prvotních fází terénního odkryvu. Z 729 fragmentů více než polovinu tvoří keramika třídy MIB2 (61 %), druhou nejpočetnější technologickou skupinou je třída MIB1 (33 %) (Tab.6, Graf 1). Z rozboru technologických znaků 18 fragmentů den posuzovaných tříd vyplynulo, že převažují stopy po podsýpce, obvodová lišta již méně (Tab.11, Graf 16). Sporadicky máme doloženo odříznutí strunou, které se objevuje u miniaturních

nádobek nebo u nádob třídy MIB2, výjimečně i u knoflíků pokliček téže třídy. Keramika obou tříd se vyznačuje kvalitním tvrdým výpalem, tenkým stěpem, mírně drsným povrchem a také velikostí i druhem ostřicí příměsi (písku) v keramické hmotě. Jejich odlišnost spočívá v hojném zastoupení slídy v matrixu třídy MIB1 (stopově u MIB2), což pravděpodobně souvisí vlastnostmi surovinového zdroje a se způsobem výpalu, podmiňujícím odlišné barevné odstínění tříd: tmavé hnědooranžové v případě MIB1, modrošedobílé u MIB2 (viz Klasifikace a popis keramických tříd).

V zastoupení druhů nádob dominuje z více než 70 % bezuchý hrnec, za nímž následuje poklička (11 %). Vzácně se vyskytují torza dvou různě zhotovených miniaturních nádobek, v prvním případě se jedná o nádobku oranžové barvy, v druhém o nádobku bílé barvy z jemně plavené hlíny, obě pak na dně nesou stopu po odříznutí strunou. Minimálně se zde objevují fragmenty patrně džbánů a mísy, jejich zlomkovitost však znemožňuje jednoznačnou interpretaci (Tab.7, Graf 4). K soliterním nálezům dále řadíme torzo kahánku a přeslen (Wolf 2004).

Typologické spektrum okrajových profilací hrnců se vyznačuje přítomností tzv. nepravých uvnitř prožlabených okružích (Typ 0, Typ 1), především ale okraji v podobě vyspělých okružích (Typ 4), tvořících polovinu tohoto souboru (Tab. 8, Graf 7). K ostatním profilacím lze zařadit vně vyhnuté okraje s lištou na rozhraní okraje a hrdla (Typ 5), okraje vyhnuté oble hráně (Typ 7) a okraje vyhnuté zesílené (Typ 8). Okraje typu 11 a 14 jsou s největší pravděpodobností součástí mladší kontaminační příměsi. Důležitým rysem souboru je dobře patrná tendence závislosti okrajů typu 0–2 na keramické třídě MIB1, zatímco okraje typu 4, 5, 6, 7, a 8 se zpravidla váží na třídu MIB2 (Tab.10, Graf 12). Tento jev lze pozorovat i u výzdobných prvků, kdy převažující červené malování (ČM1, ČM2), vývalkovou šroubovici a výjimečně také radélko v kombinaci s červeným malováním pozorujeme u technologické třídy MIB2 (Tab.5). Rytá šroubovice (RŠ), kombinace husté šroubovice s důlkovitými či hřebenovitými vpichy (RŠv) a vlnice se naproti tomu objevují u třídy MIB1. Výzdoba je umístěna zejména na podhrdlí nádob. Podíl výzdobných prvků na fragmentech keramického souboru fáze I ilustruje Graf 10 (Tab. 9).

Fáze II

Soubor fáze II vykazuje zcela odlišné znaky. Z 1778 fragmentů naprosto dominuje zastoupení keramické třídy MIB3 (76 %), více než 10 % připadá na keramickou třídu MIB4, necelých 10 % pak na třídu MIB2, pouze minimálně se vyskytuje třída MIB6. Stopově pak sledujeme statisticky nesignifikantní třídy MIB5, MIB7, MIB8, MIB9 a MIB10 (Tab.6, Graf 2). Třída MIB1 se zde již neobjevuje. U převažující oxidačně vypalované třídy oranžových odstínů MIB3 bylo

možno sledovat jen velmi malé procento technologických znaků na dnech, z identifikovatelných však převažuje odříznutí strunou nad výskytem plastické obvodové lišty (Tab.11, Graf 16). Keramické třídy MIB3 a MIB6 se vyznačují sporadickým výskytem slídy v keramické hmotě, přítomností velmi jemného pískového ostřiva a velice kvalitním oxidačním výpalem. Je pravděpodobné, že tvoří identickou technologickou skupinu. Druhou nejpočetnější skupinu představuje třída MIB4 (12 %) definovaná přítomností glazování na vnitřní ploše fragmentů.

Řadu typologických forem rozšiřují vedle fragmentů bezuchých hrnců (40 %), pokliček (3 %) a miniaturních nádobek hrnce s prožlabenými uchy (6 ks uch), džbány (4 %), mísy (3 %), trojnožky (2 %) a především kachle nádobkové (31 %), komorové (7 %) i řádkové (1 %) (Tab.7, Graf 5). Pro tuto fázi je příznačné naprosto odlišné spektrum profilací hrnců. Tak převažující skupinu tvoří okraje ovalené (Typ 11), za nimi následují okraje vně vyhnuté s nízkým okružím a s glazurou na vnitřní i vnější straně (Typ 12), dále okraje vně vyhnuté vzhůru vytažené (Typ 14), členitá okružích s plastickou lištou (Typ 9), okraje přehnuté (Typ 10) a okraje kyjovité (Typ16). Početní poměr těchto typů vyplývá z uvedeného přehledu (Tab.8, Graf 8). Z analýzy okrajových profilací hrnců vyplývá, že okraje typu 6, 10 a 16, zejména ale 11 a 14 vykazují závislost na třídě MIB3 i MIB6. Typ 9 (výjimečně typ 14) se váže výlučně na třídu MIB2. Typ 14 se objevuje v jednom případě i u redukčně vypalované třídy MIB10 (Tab. 10, Graf 13).

Přítomnost džbánů indikují okraje typu 30–32 (Tab.3) v rámci tříd MIB2, MIB3 a MIB5. Poznamenejme, že typ 31 zdobí na svrchní ploše okraje červené malování, technologicky náleží světle žluté třídě MIB5. Za povšimnutí také stojí deformované torzo pokličky s otiskem, jež připomíná značení stavební keramiky v podobě otisků zvířecích pacek. Mísu zde reprezentují okraje vodorovně či šikmo protažené (Typ 60), zaoblené (Typ 61) a kónické (Typ 62) (Tab.4). Doložena je i mísa s třmenovými uchy, okraj typu 70 pak náleží trojnožce. Typologickou řadu zejména oxidační keramiky MIB3, o které nyní hovoříme, obohacují kachle, zejména torzo ČVS komorového kachle s rostlinným ikonografickým motivem (Wolf 2004), zlomky kachlů řádkových, zdobených geometrickými motivy a fragmenty prostých či lištovitých okrajů kachlů nádobkových (Typ 80, 81).

Z výzdobných prvků je zastoupeno červené malování, a to v rámci třídy MIB2, a jeho mladší varianty (ČM3, ČM4) v třídě MIB6. Dále registrujeme vývalkovou šroubovici, která jde napříč spektrem keramických tříd, a jednoduché ryté linie u MIB3. Svěbytný znak představuje radélkování (Rd3), v jednom případě doložené v odlišné variantě u třídy MIB10 (Rd2) (Tab.5). Výzdoba se opět koncentruje na podhrdlí nádob. Poměr výzdobných prvků nálezového souboru zaznamenává Graf 11 (Tab.9).

Fáze III

Typologické složení souboru této stratigrafické fáze sice do jisté míry odpovídá skladbě předchozích fází, v hodnocení keramiky však poukazujeme nejen na značnou míru fragmentarizace (Tab.11, Graf 15), ale především na chronologickou heterogenitu dat, vyplývající z povahy nálezového prostředí. (srov. Graf 3, 6, 9). Pro úplnost zmíníme nápadnou koncentraci třídy MIB4 (46 %) a tvarů, které k ní přísluší: zlomky talířů, zdobených malířskou dekorací, trojných pánví a zlomků dutého skla ve svrchním podorničním zásypu obj. 1.

Diskuze

Datování

Analýza morfologických a technologických znaků nálezového souboru přispěla k definování stratigrafických fází lokality a k určení relativní chronologie keramiky. Fázi I ztotožňujeme se starší vrcholně středověkou sídelní fází, fázi II pak s mladší pozdně středověkou sídelní fází. Stanovení počátku, kontinuity a zániku osídlení je otázkou absolutního datování, které jako obvykle představuje značný problém. Absence archeologických opor absolutního datování jen podtrhuje značně nevyrovnaný stav studia chronologie keramiky na území Trutnovska. Jisté východisko mohou poskytnout vedle kulturně historických momentů³ analogie i když ani ty nezaručují zcela uspokojivé řešení.

Srovnávací metodu lze podle našeho názoru využít jen za předpokladu, že srovnávací materiál pochází z oblastí s identickou tradicí výroby keramických forem. To je také důvod, proč při datování přeci jen přiblížíme k publikovaným souborům nejen ze severozápadních, severních a severovýchodních Čech, ale také k blízkým analogiím z Lužice, Dolního Slezska a moravsko-slezského pomozí, které z hlediska vývoje středověké hrnčířské produkce v mnohém spojují tytéž středoevropské výrobní tradice (srov. Klápště 1998, 151–152). Ve výběru a hodnocení průkaznosti analogií zohledňujeme rovněž možný časný nástup a přetrvávání některých forem ve sledovaných regionech a konečně i meze vypořádání schopností různých nálezových prostředí, z nichž srovnávací materiál pochází.

V případě keramiky fáze I shodný znak spatřujeme v morfologii a výzdobě nádob, především v přítomnosti vyspělých vně žlabených okrajů typu 4

³ Z písemných pramenů vyplývá, že s existencí Mladých Buků můžeme na mapě venkovského osídlení počítat již před rokem 1358 (LC I/1, s. 30), není ale jasné, kdy dochází k lokaci obce. Vzhledem k tomu, že se jméno obce, na rozdíl od jiných vesnic spádové oblasti města Trutnova, neobjevuje v biskupské listině z r. 1260, vymezující farní obvod úpské provincie (CDB V/1, č. 222, s. 344–345), ani v jiných pramenech 2. pol. 13.–1. pol. 14. století, je možné, že k jejímu vzniku dochází až o něco později, snad s postupným dotvářením sídelní sítě na Trutnovsku (Wolf 2004). Zřejmě ne dříve, než došlo k založení obce Staré Buky, prvně zmiňované roku 1355 (Wolf – Wolf – Tichý 2002).

v souborech z Mostu (13./14. stol.–1/2 14. stol.; Velímský 1977, Klápště 2002), z oblasti severočeského Polabí (1.–2/2 14. stol.; Zápotocký 1979), z Českolipska (1/3–4/4 14. stol. Gabriel–Panáček 1994), z Hrubého Jeseníku (cca 1. pol. 14. stol.; Kouřil–Wihoda 1998), Rýmařova (1. pol. 14. stol.; Goš–Novák–Karel 1985) a Wrocławu (13./14.–15. stol.; Niegoda 1999). Variabilita zřejmě synchronních variant okrajů typu 4 přítomných v horizontu destrukce obj. 1 se však striktně neliší od výše zmiňovaných příkladů, což stěžíže datování závěru fáze I, tj. dobu zániku stavby. Ani další, zvláště ojedinělé typy okrajů jako např. typ 5 a 7 nelze využít buď proto, že dosud nemají analogie nebo že nejsou chronologicky významné. Ve snaze o zúžení intervalu datování fáze I tedy zohledňujeme rovněž analogie z lokalit 14. století jako Klinštejn, Drchlava, případně Hostíkovic na Českolipsku (Gabriel–Smetana 1983, 126–128; Gabriel–Panáček 1994, 44–46), přítomnost červeného malování v podobě jednoduchých linií datovaných do 2. pol. 13.–1. pol. 14. století (srov. Zápotocký 1979), přítomnost okrajů (typy 63 a 64) v nálezových situacích z Hradce Králové datovatelných do poč. 14. století (Richter–Vokolek 1995, 79), dále pak přítomnost variant vysokých nepravidlých okrajů typu 0 a v neposlední řadě absenci nebo statisticky nevýznamný výskyt keramické třídy MIB2 a okrajů typu 4 na lokalitách Trutnovska, konvenčně datovaných do 2. pol. 13.–poč. 14. století, z nichž jmenujme starší sídelní fázi na Bolkově (Hejna 1962), Bradlo (Hejna 1974), Horní Vlčice (Sigl – Wolf 1983), Mostek–Souvrať (Tichý – Wolf 2001), Rechenburk (Wolf 1983) a Trutnov (Sigl – Wolf 1983a). Na základě těchto indicií lze stanovit jak sídelní tak, zánikový horizont fáze I do 1. pol. 14. století. Nevyřešený problém ovšem představuje určení spodní časové hranice fáze I. Z nálezového souboru nemáme k dispozici jednoznačný doklad, zvažovat ale můžeme, zda přítomnost okrajů hrnců typu 2 a 3 (Tab.3) poukazuje na kontaminaci destrukčních kontextů obj. 1 staršími rezidui z 2. pol. 13. století, nebo zda se jedná o důkaz setrvačnosti tohoto typu v soudobé hrnčířské produkci.

Ze spektra okrajových profilací v mnohém odlišné keramiky fáze II vybíráme chronologicky signifikantní okraje typu 9, pro něž nacházíme analogie opět v širším nadregionálním rámci. Identické typy okrajů ze severozápadních a severních Čech (Klápště 2002; Zápotocký 1979), z Lužice (Nowiński 1995), Dolního Slezska (Rzeźnik–Trzciński 1996; Jaworski–Krukiewicz 1997; Niegoda 1999) aj. oblastí (Klápště 1998), jsou někdy datovány již do 2. pol. 14., především ale do 14./15.–pol. 15. století. Do stejného časového úseku mohou spadat také hrnce s okraji typu 10 a 11 zdobené na podhrdlí radélkem či rytými liniemi, jak ukazují analogie keramických typů datovaných mincemi (Radoměřský–Richter 1974, 100–115), a jak napovídá současný výskyt rozdílných způsobů formování nádob na hrnčířském kruhu, doložený stopami po podsýpce a odříznutím strunou na nečetných zlomech den keramické třídy MIB3. Datování souboru fáze II

do pokročilého 15. století v celku jednoznačně nasvědčují nálezy čelní vyhřívací stěny komorového kachle s rostlinným motivem, zlomky nádobkových i řádkových kachlů a také přítomnost redukčně vypalované hrnčiny zdobené radélkem (Rd2) (srov. Krajc 1990). Přesto lze připustit, že okraje typu 9 umožňují posunout spodní časovou hranici fáze II proti časové ose. Naznačuje to ostatně také soubor z výplně objektu archeologicky zkoumané manské tvrže ve Starém Rokytniku. Denár Kazimíra Jagellonského, jehož oběh byl zrušen mincovním řádem Jiřího z Poděbrad roku 1463, byl součástí homogenní výplně objektu, z níž registrujeme jak modrošedobílou červeně malovanou hrnčinu s okraji typu 9, tak červeně malovanou keramiku cihlově oranžových barevných odstínů (Wolf 2004). Současný výskyt obou keramických tříd v 1. pol. 15. století naznačují typologicky identické soubory z povrchových sběrů na hradech Adršpach a Střemen⁴, jejichž zánik byl položen k roku 1447 (Sedláček 1887, 173).

S jakkoli nejednoznačnými datacemi zacházíme, ze stratigrafických vztahů a dostupných datačních opor je zřejmé, že hrnčina fáze I reprezentuje vyspělou produkci 1. pol. 14. století. Někdy v rozmezí 2. pol. 14.–1. pol. 15. stol. pravděpodobně dochází k proměně ve vývoji hrnčičské výroby. Keramika fáze II, náležící především 15. století, již představuje zboží zcela odlišné kvality. Zatím nelze jednoznačně říci, v jakém kvantitativním poměru a v jakých časových intervalech probíhá vývoj jednotlivých keramických forem a technologických tříd. Výzkum mladobucké keramiky fáze I ukazuje, že hnědooranžová keramika třídy MIB1 a modrošedá keramika třídy MIB2 jsou současné. Ve fázi II pak třída MIB1 chybí a třída MIB2 pravděpodobně teprve vyznívá. Poprvé se objevuje třída MIB3 (MIB6), která však zcela převládá, a to i nad dalšími, spíše ojediněle se vyskytujícími třídami (MIB5, MIB9 a MIB10) až ve 2. pol. 15. století. Četnost zastoupení glazovaných střepeň ohlašuje nástup polévané keramiky MIB4.

Závěr

Charakter nálezového prostředí a kulturně historický kontext zkoumané lokality v Mladých Bukách umožnil s keramickým souborem pracovat tak, aby byly v první řadě získány výchozí body jak pro relativní, tak pro absolutní datování sekvencí vývoje keramiky, v druhé řadě pak výchozí body pro studium synchronních a diachronních vztahů ve vývoji regionální produkce. Rozbor keramického souboru ukázal, že se v 1. pol. 14. století v oblasti JV podhůří Krkonoš, setkáváme současně se dvěma hlavními tradicemi výroby v běžné stolní a kuchyňské keramice. První tradici reprezentuje hnědooranžová slídnatá keramika MIB1 s okraji hrnců v podobě nepravých okružích. Ve výzdobě této skupiny se objevuje vlnice, zvláště ale hustá a mělká rytá šroubovice, v některých případech

⁴ Soubory deponovány v MVČ v Hradci Králové.

kombinovaná s několikanásobnými hřebenovitými vpichy. Zdá se, že tato část produkce vychází z domácích tradic výroby, v současné fázi výzkumu však není jasné, zda i tato ve svém vývoji nepřejala některé vnější podněty. S větší jistotou víme pouze to, že užívání hřebenovitých vpichů a vlnice jako dekoračních prvků již od 13./14. století dokládá soubor z Rechenburku (Wolf 1983, 260–261). Je velmi pravděpodobné, že hrnčičí, jejichž výrobky fungovaly v prostředí manské tvrže v 1. pol. 14. stol., aplikaci těchto výzdobných prvků dále rozvíjeli. Druhou tradici výroby zastupuje šedomodrobílá keramika MIB2 nejčastěji s okraji hrnců v podobě vyspělých okružích. Důležitým výzdobným prvkem je červeně malování a vývalková šroubovice. Obě keramické třídy charakterizuje zejména technika lepení a obtáčení, zřídka lze identifikovat u červeně malované hrnčiny MIB2 stopy po vytáčení na rychle rotujícím kruhu.

Kvantita keramiky první a druhé tradice pak naznačuje, že centrum výroby, z něhož obě produkce vzešly, můžeme hledat v geograficky blízkém prostředí. Naše pozornost se v tomto směru upíná k nejbližšímu tržnímu a výrobnímu centru, tj. k Trutnovu, odkud pochází analogické keramické soubory (Sigl – Wolf 1983a). Genezi obou keramických skupin spatřujeme v konstituci městského prostředí, přímé i nepřímé doklady výroby ale postrádáme. Zatímco hnědooranžovou třídu MIB1 spojujeme spíše s domácími výrobními tradicemi, červeně malovaná třída MIB2 pak představuje zcela nový element. Je pravděpodobné, že s jejím nástupem lze počítat o něco později než u keramiky MIB1, protože produkce charakterizovaná soubory 2. pol. 13.– poč. 14. století tuto výrobní tradici buď ještě nezná (Horní Vlčice), nebo v menším až nepatrném množství (Bradlo, Rechenburk, Trutnov)⁵. Obě skupiny keramiky jsou pak ukázkou velmi kvalitní hrnčičské výroby, vyznačující se symbiózou tradičních a inovačních postupů, což se projevuje snad ve všech morfologicko-technologických aspektech. Lze se proto domnívat, že obě hrnčičské výrobní tradice reprezentují již technologicky vyspělé vrcholně středověké řemeslnické prostředí, které bylo schopno vyrábět pro trh a nasycit poptávku v nejbližším odbytovém zázemí. Spotřebitelskému tlaku na hrnčičskou výrobu pak připisujeme víceméně unifikované tvary okrajů hrnců obou tříd vyráběné již zdokonalenými tradičními technikami.

Otázka nástupu červeně malované keramiky třídy MIB2 na Trutnovsku je podle našeho názoru otázkou vzniku a rozvoje tzv. výrobního okruhu červeně malované keramiky v Čechách (např. Zápotocký 1978, Gabriel–Smetana 1983). Zatímco v některých regionech jako je např. Mostecko nebo Českolipsko sledujeme úplnou diskontinuitu výrobních tradic vrcholně středověké produkce 13. století (Gabriel 1979, Klápště 1998), na severovýchodě Čech zaznamenává-

⁵ Soubor z hradní lokality na Bradle uložen v Muzeu Podkrkonoší v Trutnově, soubory z Horních Vlčic, Rechenburku a Trutnova uloženy v MVČ v Hradci Králové.

me ve sledovaném regionu odlišnou tendenci, která se naopak vyznačuje trvalou symbiózou odlišných výrobních tradic. Nástup červeně malované keramiky, spojený se stabilizací městského prostředí (Klápště 1998, 156), podporuje domněnku, že počátky výroby této svěbytné produkce v JV Podkrkonoší spadají do poslední třetiny 13. století. Její produkce pravděpodobně souvisí s postupným rozvojem ekonomických struktur v rámci trutnovské vikbily a manského zřízení (Wolf 2004). Výroba červeně malované keramiky však v našem případě tradiční hrnčářskou produkci nevytlačila, nevíme ale, v jakém poměru obě vstupovaly na trh a v jakých relacích se dostávaly do spotřebitelské sféry. Zdá se, že mladobucký soubor může v této věci poskytnout prozatím jen málo uspokojivou odpověď.

Rovněž není zcela jasné, v jakém časovém rozmezí a v jakém kvantitativním poměru střídá vrcholně středověkou produkci keramiky pozdně středověká, kterou v našem souboru reprezentuje zejména cihlově oranžová oxidačně vypalovaná keramika tříd MIB3 a MIB6 (Wolf 2004). Lze snad říci pouze tolik, že tato keramická skupina, zdobená různými typy červeného malování, je pravděpodobně pokračováním lokální tradice výroby a tedy i součástí širšího výrobního okruhu červeně malované keramiky v 15. století. Pro další výzkum zůstává otázkou i to, zda ojediněle zastoupená keramiky tříd MIB5, MIB7, MIB9 a MIB10 pochází z místních dílen, nebo zda odráží napojení místního trhu na trh nadregiónální.

Výzkum středověké keramiky z Mladých Buků sice přispívá k poznání důležitých souvislostí regionalizace mladší středověké keramiky v severovýchodních Čechách, současně ale ukazuje jak málo víme o morfologickém a technologickém vývoji keramiky, o výrobních zařízeních, surovinových zdrojích apod. Hlavní problém archeologického výzkumu však prozatím spatřujeme ve skrovných vypovídacích schopnostech keramiky o sociální sféře, v níž běžně fungovala, tj. o mechanismech, jež působily na distribuci, funkci a životnost keramiky. S tím souvisí i konkrétní problém definice a vztahu distribučního a výrobního okruhu nebo otázka vymezení či prostupování jednotlivých keramických distribučních okruhů, resp. odbytových oblastí daného výrobního centra etc.

Prameny:

- CDB V/1: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1, eds. Šebánek, J. – Dušková, S., Praha 1974.
LC I/1: Libri confirmationum I/1, ed. F. A. Tinkl, Praha 1867.
Wolf, O. 2003: NZII, Mladé Buky Na Vyhliďce čp. 398. Analýza keramického souboru, databáze (ulož. v AO Muzea východních Čech a v Archivu NZ AÚ AVČR v Praze)

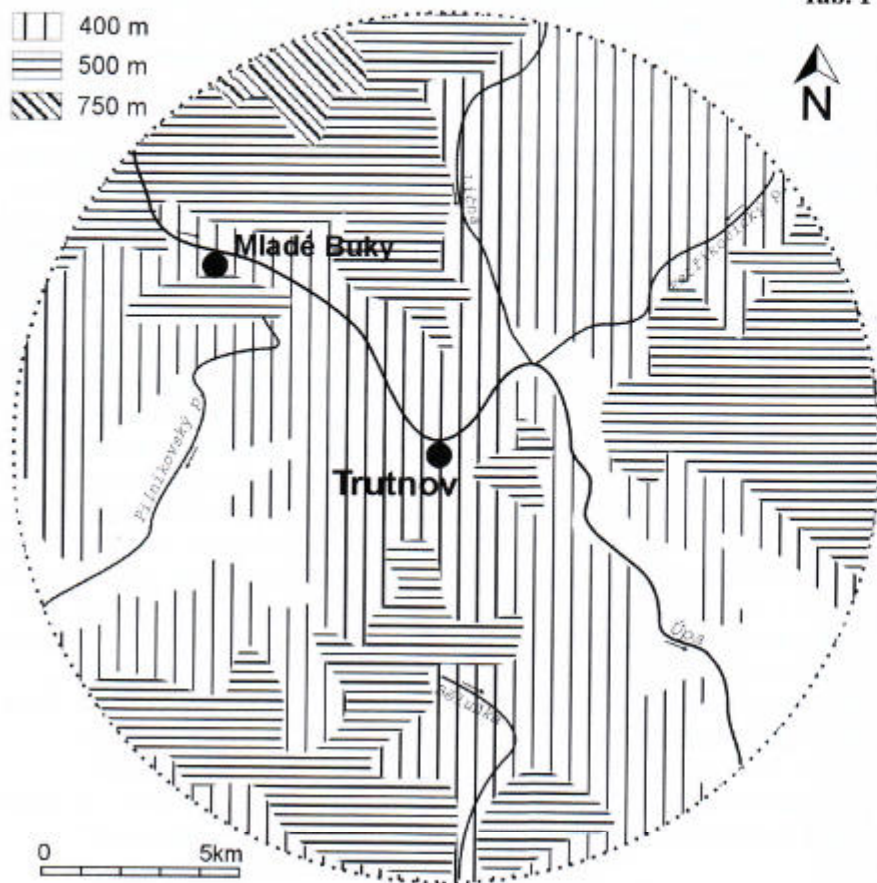
Literatura:

- Bubeník, J. – Frolík, J. 1995: Zusammenfassung der Diskussion zur gemeinsamen Terminologie der grundlegenden keramische Begriffe. In: Poláček, L. (Hrsg.): Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert. Terminologie und Beschreibung, 127–130. Brno.
Gabriel, F. 1979: Počátky hrnčářství v České Lípě, *Archaeologia historica* 4, 257–265.
Gabriel, F. – Panáček, J. 1994: Vývoj panských sídel na Horním území novozámeckého panství (dokončení), *Castellologica bohemia* 4, 27–62. Praha.
Gabriel, F. – Smetana, J. 1983: K vývoji výrobních okruhů červeně malované keramiky v severních Čechách, *Archaeologia historica* 8, 119–136.
Goš, V. – Novák, K. – Karel, J. 1985: Počátky osídlení Rýmařova, *Památky archeologické* 76, 184–227.
Hejna, A. 1962: Soubor nálezů z hrádku Bolkova v severovýchodních Čechách, *Památky archeologické* 53, 455–473.
Hejna, A. 1974: Bradlo u Hostinného nad Labem. Příspěvek k výzkumu opevněných sídel v severovýchodních Čechách, *Památky archeologické* 65, 365–418.
Jaworski, K. – Krukiewicz, B. 1997: Z badań późnośredniowiecznej Świdnicy. Ulica Spółdzielcza 33, *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 37, 299–309.
Klápště, J. 1998: Die Anfänge jüngerer mittelalterlichen Keramik in Böhmen als kulturhistorisches Problem, *Archeologické rozhledy* 50, 138–158.
Klápště, J. (ed.) 2002: Archeologie středověkého domu v Mostě (čp. 226), *Medievalia Archaeologica* 4. Praha–Most.
Kouřil, P. – Wihoda, M. 1998: Hrad Edelštejn v sídelní a mocenské struktuře západního pomezí Moravy a Slezska, *Castellologica bohemia* 6, 341–362. Praha.
Krajč, R. 1990: Výzkum středověké studny v Soběslavi, okr. Tábor (II. Analýza souboru kuchyňské a stolní keramiky), *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 7, 97–120.
Niegoda, J. 1999: Naczynia ceramiczne. In: Buško, C. – Piekalski, J. (eds.): Ze studiów nad życiem codziennym w średniowiecznym mieście. Parcele przy ulicy Więziennej 10–11 we Wrocławiu. Wrocław.
Nováček, K. 2000: Středověký dům v Plzni. Archeologický výzkum parcely v Sedláčkově ul. 1 (čp. 187), *Sborník muzea v Plzni, Historie* XV, 5–66. Plzeň.
Nowiński, J. T. 1995: Interwencyjne badania wykopaliskowe w obrębie fosy miejskiej w Żarach na placu Łużyckim, stan 50 (AZP 68–10/31), *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 36, 197–205.

- Orton, C. – Tyers, P. – Vince, A. 1993: Pottery in archaeology. Cambridge.
- Radoměrský, P. – Richter, M. 1974: Korpus středověké keramiky datované mincemi, Sborník Národního muzea v Praze, Řada A–Historie 28, 571–68.
- Richter, M. – Vokolek, V. 1995: Hradec Králové. Slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové.
- Rzeźnik, P. – Trzciński, M. 1996: Późnośredniowieczna ceramika ze wsi Rusko, gm. Strzegom, z badań w 1994 roku, Śląskie Sprawozdania Archeologiczne 37, 301–313.
- Sigl, J. – Wolf, V. 1983: Bezejmenný hrádek u Vlčic, okr. Trutnov, Archeologické rozhledy 35, 639–645.
- Sigl, J. – Wolf, V. 1983a: Archeologický výzkum v Trutnově, Krkonoše-Podkrkonoší 7, 267–301.
- Sedláček, A. 1887: Hrad, zámky a tvrze království českého V, Podkrkonoší. Praha.
- Tichý, R. – Wolf, V. 2001: Archeologický výzkum na lokalitě Mostek-Souvráf, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 88–108.
- Velímský, T. 1977: K dendrochronologickému výzkumu středověkých nálezů z Mostu, Archaeologia historica 2, 299–306. Brno.
- Wolf, O. 2004: Kolonizace, weichbild a počátky manských sídel na Trutnovsku, Archeologické rozhledy 56, 561–590.
- Wolf, V. 1983: Hrad Rechenburk u Trutnova. Příspěvek k poznání zárodečné fáze středověkého hradu, Krkonoše-Podkrkonoší 7, 251–266. Trutnov.
- Wolf, V. 1989: Archeologické výzkumy na Trutnovsku v letech 1966–1986 a jejich přínos k poznání dějin regionu, Krkonoše-Podkrkonoší 8, 61–72. Trutnov.
- Wolf, V. – Wolf, O. – Tichý, R. 2002: Nové archeologické prameny ke středověkému osídlení v Mladých Bukách u Trutnova, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 240–250.
- Zápotocký, M. 1978: Středověká keramika severočeského Polabí. Morfologie a relativní chronologie, Památky archeologické 69, 171–238.
- Zápotocký, M. 1979: Katalog středověké keramiky severočeského Polabí. Praha.

Ondřej Wolf: Pottery from a vavasour's manor at Mladé-Buky. The exploration of a vavasour's residence of Mladé-Buky, favoured both by the propitious find conditions and by the quality of culture-history context, has opened a way towards the securing of both relative and absolute dates for pottery-development sequences, and even towards the definition of departure points for studies of synchronous and diachronous relationships within the development of regional production by means of analysis of the pottery group. The pottery belonging to

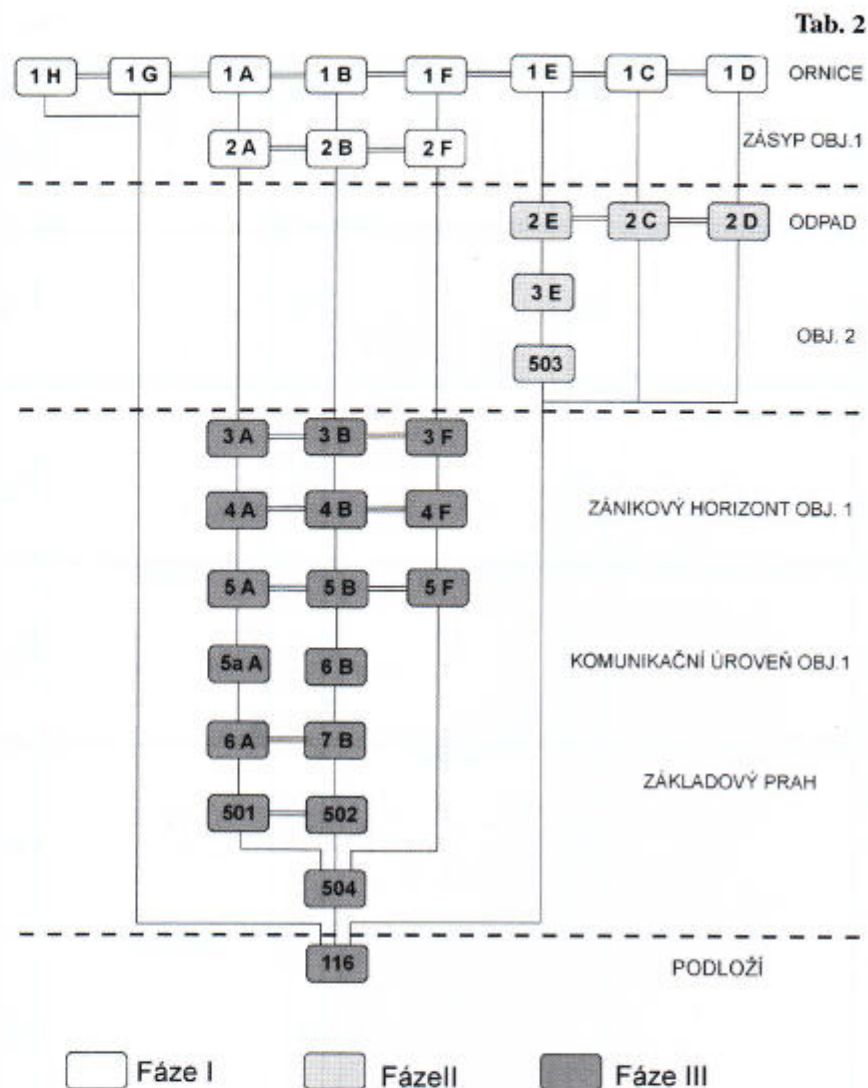
the stratigraphical phase I, datable into the first half of 14th century, show how two main production traditions, those of tablewares and cooking utensils, existed together in the southeastern piedmont area of the Krkonoše mountains. The former of these is represented by micaceous pottery of brown-orange colour, assignable to the autochthonous production traditions, provided with "false collared rims" (nepravá okruží) and decorated with incised patterns. The latter group features red-painted pottery, burnt into shades of grey-blue, with true "collared rims" (okruží) and other similar types. Further on, the pottery group belonging to phase II attests to the transformation of production within the time period of 1350–1450. At that age, the output was dominated by oxidation-fired, red-painted pottery of a range of brick colours. The final stage of phase II is likely to have extended into the final years of the 15th century, as is indicated both by the presence of stove-tiles, and of glazed pottery. Within the Trutnov region, the overall homogeneity of composition of pottery groups bears out local production, but no direct archaeological evidence for pottery production has come forth so far.

Tab. 1

Tab. 1 – Mladé Buky v hospodářském zázemí spádového centra oblasti na horní Úpě.
Pl. 1 – The site of Mladé-Buky within the economic hinterland of the central place on the upper Úpa river.

Tab. 2

Tab. 2 – Vývoj stratigrafických vztahů na lokalitě v tzv. Harrisově matici. Nestandardní číslování kontextů matice odpovídá původnímu označování kontextů v terénu. Číslo označuje uložení a písmeno příslušnou sondu.

Pl. 2 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Development of stratigraphic relations on the site documented by the so-called Harris matrix. Non-standard numeration of the matrix contexts corresponds to the original denotation of contexts in the field. Each number indicates the deposit, and each letter the relevant trench.

Tab. 3

	qyT		qyT		qyT
	5T		8		0
	εT		7		1
	4T		8		5
	2T		e		ε
	8T		0T		4
			1T		2

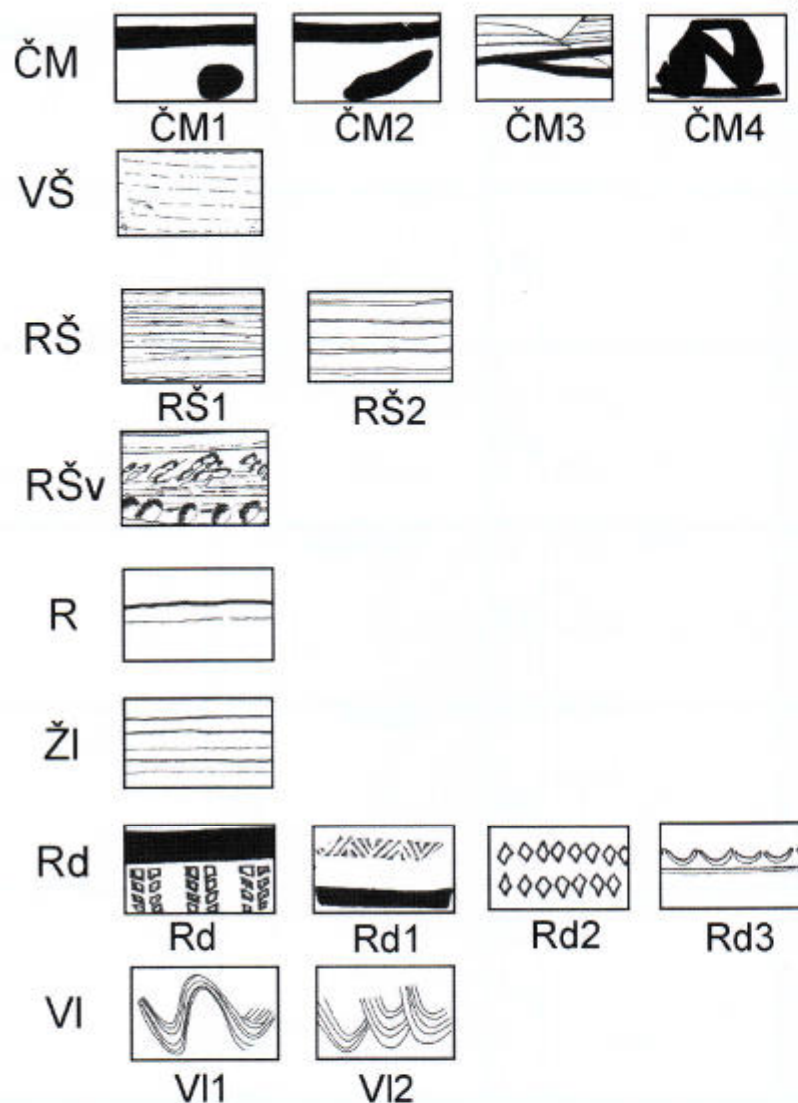
Tab. 3 – Typář profilací okrajů hmců.
Pl. 3 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Profile types of pot rims.

Tab. 4

Typ	Džbán	Typ	Misa	Typ	
30		60			
31		61			
32		62			
	Talíř		Trojnožka		
40		70			
			Kachel		
41		80			
	Poklička				
50		81			

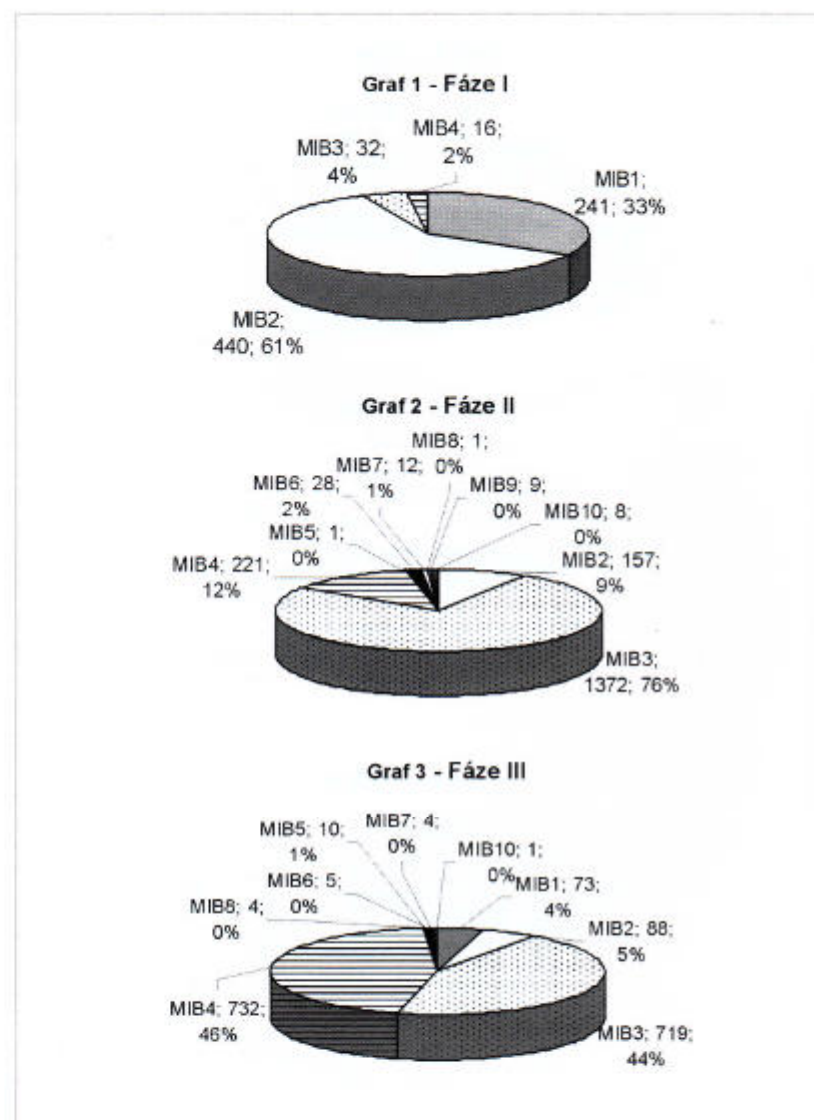
Tab. 4 – Typář profilací okrajů ostatní stolní, kuchyňské a kamnářské keramiky.
Pl. 4 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Profile types of rims of other tablewares, kitchen utensils and stove components.

Tab. 5

Tab. 5 – Typář výtvarných prvků. ČM – červené malování, VŠ – vývalková šroubovice, RŠ – rytá šroubovice, RŠv – rytá šroubovice s vpichy, R – rytí, Žl – žlábek, Rd – radélko, VI – vlnice.
Pl. 5 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Types of decoration components. ČM – painting in red, VŠ – multiple bulges separated by lines, RŠ – incised spiral line, RŠv – incised spiral line with punctations, R – incised, Žl – groove, Rd – rouletting (cogwheel-impressed decoration), VI – wavy line.

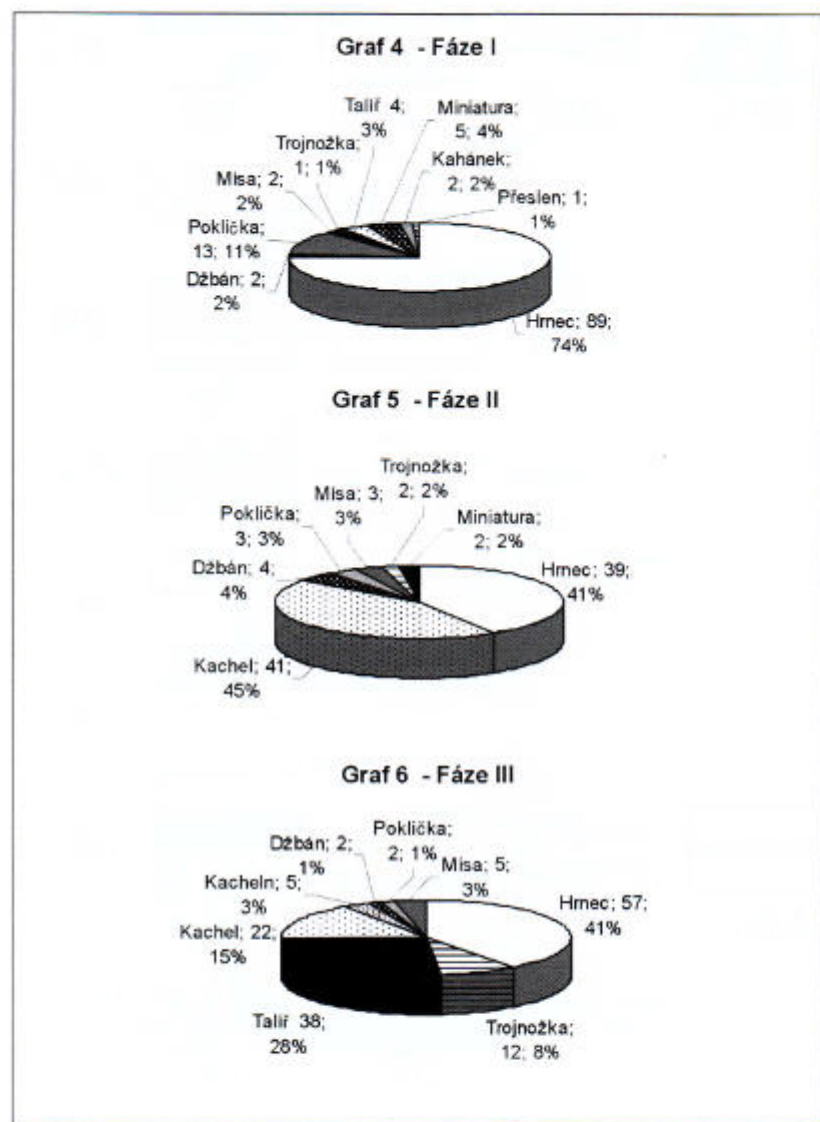
Tab. 6

Tab. 6 – Podíl keramických tříd v nálezových souborech stratigrafických fází I–III dle počtu fragmentů.

Pl. 6 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Proportion of pottery classes within the find groups of stratigraphic phases I–III according to fragment counts.

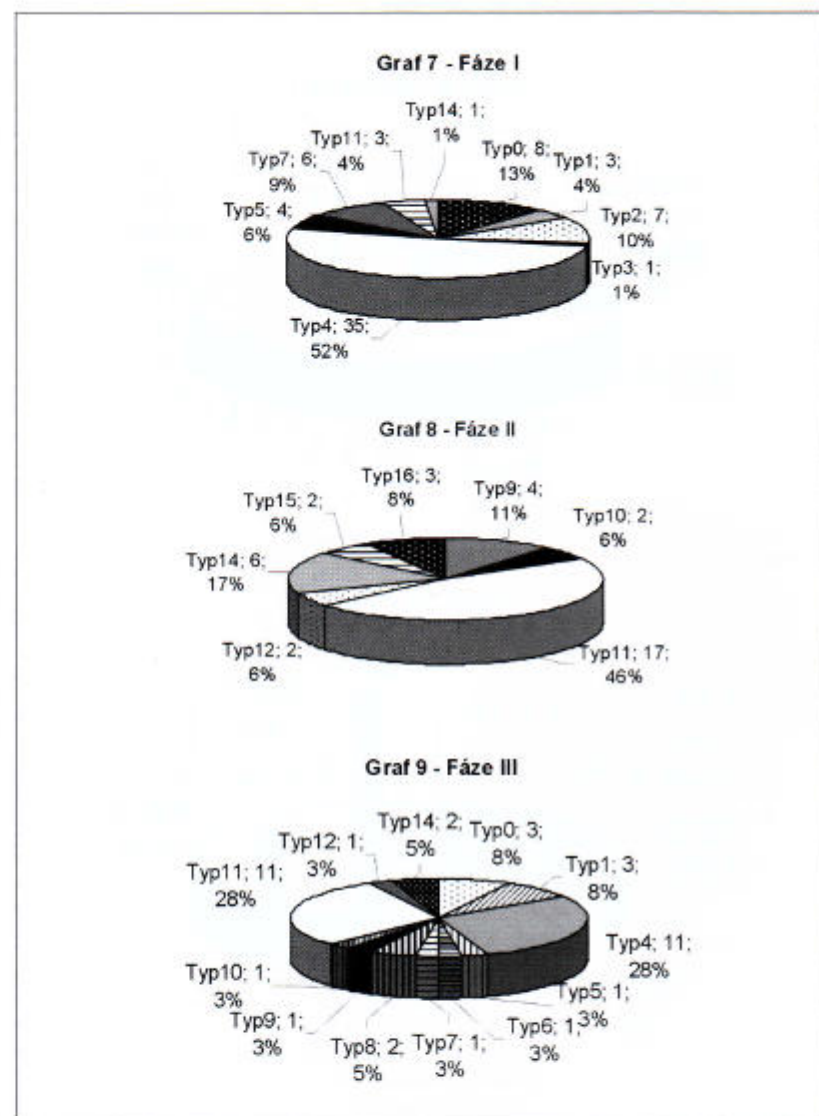
Tab. 7

Tab. 7 – Četnost zastoupení druhů keramických nádob ve stratigrafických fázích I–III dle počtu fragmentů.

Pl. 7 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Frequency of representation of the kinds of pottery vessels in stratigraphic phases I–III according to fragment counts.

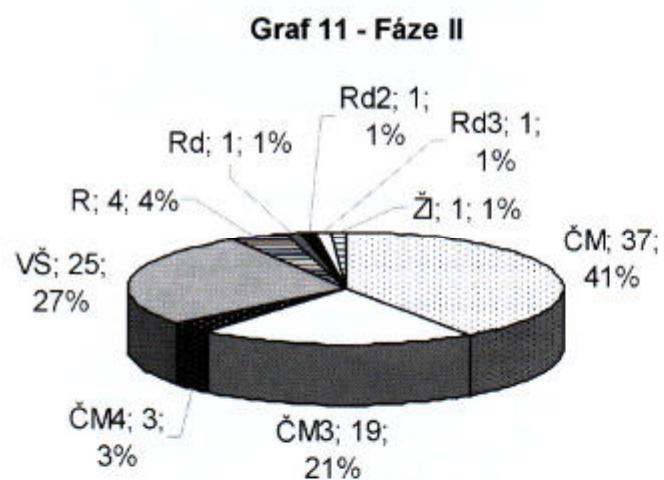
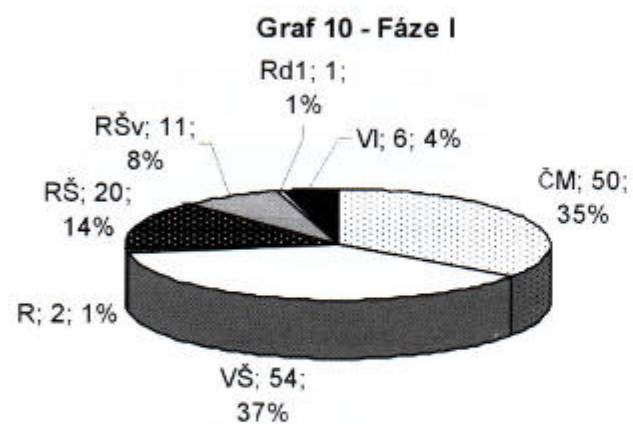
Tab. 8

Tab. 8 – Četnost zastoupení typu profilací okrajů hrnců ve stratigrafických fázích I–III dle počtu fragmentů.

Pl. 8 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Frequency of representation of profile types of pot rims in stratigraphic phases I–III according to fragment counts.

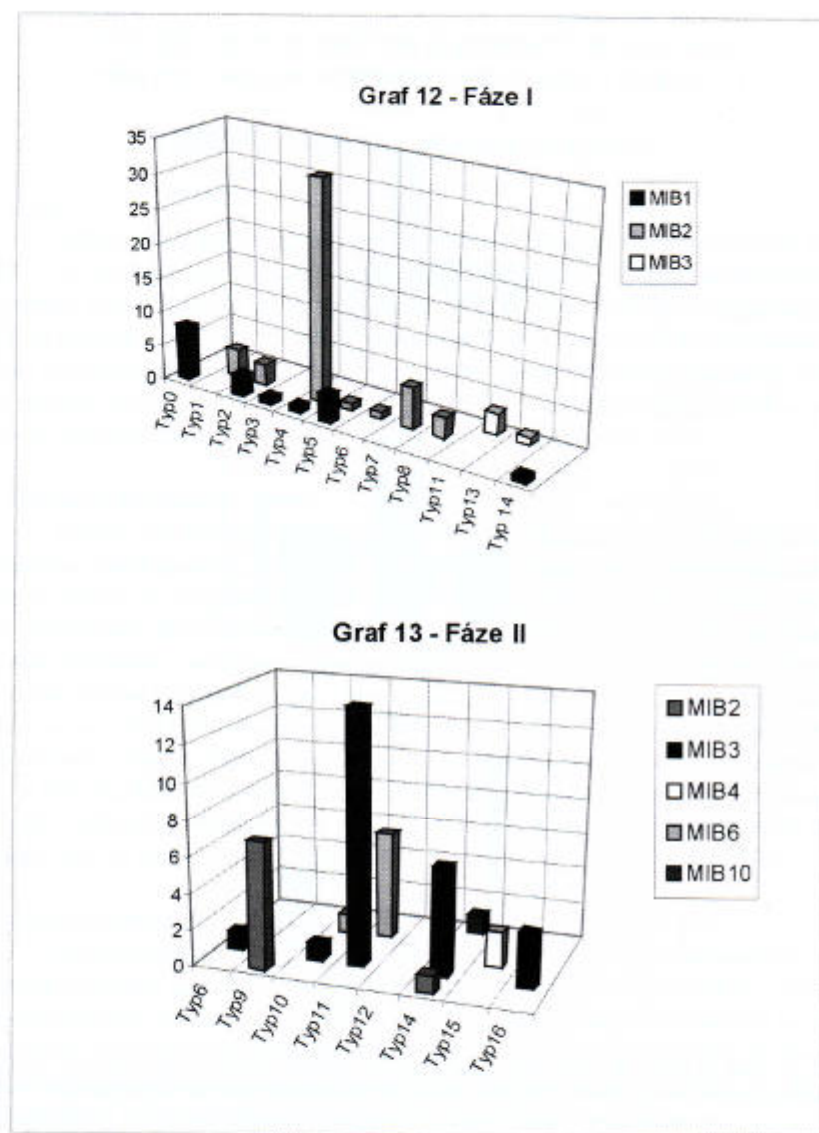
Tab. 9

Tab. 9 – Četnost zastoupení typů výzdobných prvků ve stratigrafických fázích I–III dle počtu fragmentů.

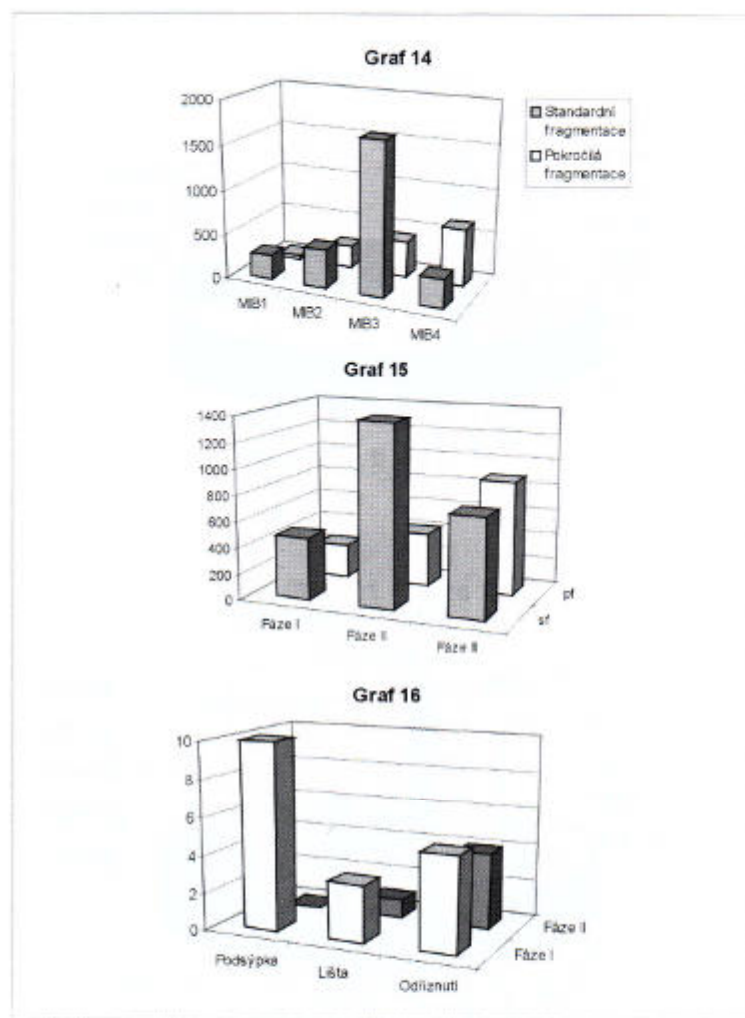
Pl. 9 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Frequency of representation of decorative-element types in stratigraphic phases I–III according to fragment counts.

Tab. 10

Tab. 10 – Vyjádření závislosti typů okrajů hrnců na keramických třídách ve stratigrafických fázích I–II.

Pl. 10 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Expression of dependence of types of pot rims on pottery classes in stratigraphic phases I–II.

Tab. 11 – Graf 14, trend závislosti míry fragmentarizace keramiky na dané keramické třídě. Graf 15, poměr standardní (sf) a pokročilé fragmentarizace (pf) keramického souboru stratigrafických fází I–III. Graf 16, četnost zastoupení sledovaných technologických znaků souboru ve stratigrafických fázích I–II.

Pl. 11 – Mladé-Buky, district of Trutnov. Graph 14: trend of dependence of the measure of pottery fragmentarization on a given pottery class. Graph 15: the ratio between standard (sf) and advanced fragmentarization (pf) of a pottery group of stratigraphic phases I–III. Graph 16: frequency of representation of technological markers under study of a group within stratigraphic phases I–III.

NÁLEZ HISTORICKÝCH KAMNOVÝCH KACHLŮ PŘED ZÁMKEM VE VRCHLABÍ (OKR. TRUTNOV)

Olga Hartmanová – Markéta Soukupová

1. Úvod

Město Vrchlabí je cílem soustředěného archeologického zájmu od roku 2002. Do té doby nebyl z intravilánu města publikován žádný archeologický materiál. Rády bychom proto předložily vyhodnocení jednoho z nejnovějších nálezů pozdně gotických a raně renesančních kamnových kachlů, vyzvednutých před vrchlabským zámekem, které sice netvoří pevně uzavřený nálezový celek, ale představují zajímavé nahlédnutí do kamnářské produkce krkonošského regionu na počátku novověku.

2. Nálezové okolnosti

Soubor kachlů byl získán při provádění záchranného archeologického výzkumu, který proběhl v souvislosti se stavbou kabelového vedení mezi zámekem a radnicí ve Vrchlabí v červnu r. 2003 (Tab. 1) (Hartmanová 2004). Výkop byl vyhlouben v šířce 35 cm a jeho maximální hloubka dosahovala 70 cm. Zatímco pod dlažbami a asfaltovými cestami odkryl výkop pouze recentní navážky, v prostoru oválné travnaté plochy před zámekem porušil souvrství, v jehož střední části se nacházela vrstva antropogenního původu, nápadná svým hnědošedým zabarvením (Tab. 2, vrstva č. 5). Z ní byly získány fragmenty keramických nádob (302 ks), kachlů (224 ks), zvířecích kostí (214 ks), cihel (68 ks), malty (17 ks), železných předmětů (13 ks), střešní krytiny (12 ks), mazanice (8 ks), dutého skla (6 ks) a 23 ks uhlíků.

3. Analýza souboru kachlů

Po rekonstrukci fragmentárně dochovaného kachlového souboru bylo rozhodnuto podrobit analýze 12 jedinců s dochovanou čelní vyhřívací stěnou, jakožto reprezentantů jednotlivých typů kachlů, charakterizovaných shodnými morfologickými, ikonografickými a technologickými znaky. Zvolená kritéria deskripce vycházejí z prověřených postupů stanovených odbornou literaturou (Tab. 3) (Brych – Stehlíková – Žegklitz 1990; Hazlbauer 1998; Smetánka 1969):

Morfologický typ kachle – evidenční číslo (odkaz na kresebnou dokumentaci)

SZ: stav zachování – konkrétní části ČVS¹ (počet kusů před slepením);
I: ikonografie; **OL:** okrajová lišta (příp. **NL:** nárožní lišta); **T:** technologie

a) charakter plastických složek v keramické hmotě, b) barva ČVS, c) úprava povrchu ČVS, d) barva stěpu na lomu; **ZP**: zadní plocha ČVS – barva, očazení, otisk textilu apod.; **K**: komora – stav zachování – tvar, max. hloubka (v mm), barva vně a uvnitř, očazení, tvar a okraj vyhřívacího otvoru; **R**: maximální rozměry (v mm): výška, šířka, tloušťka ČVS (mimo OL); **D**: datování; **A**: analogie; **P**: poznámka – výskyt dalších fragmentů se shodnými znaky ve zpracovávaném materiálu, příslušnost zlomků k těmto exemplářům apod.

Zkratky: **ČVS** – čelní vyhřívací stěna; **O** – okraj; **DO** – dolní okraj; **HO** – horní okraj; **LO** – levý okraj; **PO** – pravý okraj; **R** – roh; **LHR** – levý horní roh; **PHR** – pravý horní roh; **LDR** – levý dolní roh; **PDR** – pravý dolní roh; **fragm.** – fragment; **ks** – kus; **v.** – výška; **š.** – šířka; **tl.** – tloušťka; **sv.** – světlá; **tm.** – tmavá; **uv.** – uvnitř.

3.1. Základní rohový komorový kachel – ev. č. AE 17/2/1 (Tab. 4)

SZ: fragm. – PO, PDR, střed (13 ks); I: vegetabilní motiv (oválný květ orámovaný přesekávanou lištou, puklice v rozích); OL: jednostranně zaoblená lišta + výžlabek + zaoblený hranol; NL: tordovaná (ze dvou vzájemně propletených válečků); T: a) četné drobné kaménky a šupinky slídy, b) sv. okrová, c) rezný povrch, zj. na NL místy ostrůvky černých teček, d) světle okrová; ZP: sv. – tm. šedá (očazená); K: nezachována; R: v.: 205, š.: 125, tl.: 13; D: přelom 15./16. století (1. desetiletí 16. století); A: ?; P: ve zpracovávaném souboru se vyskytuje ještě jeden fragment (ev. č. AE 17/2/2) se shodnými znaky – roh s puklicí bez nárožní lišty

3.2. Akroterium (kamnový nástavec) – ev. č. AE 17/2/3 (Tab. 5:1)

SZ: celý; I: luneta vyplněná palmetou; OL: postrádá (celý motiv obloukovitě orámován jednoduchou lištou, ve spodní části přecházející ve vystouplý hranol); T: a) četné drobné kaménky a šupinky slídy, b) sv. okrová, c) rezný povrch, nahodile zbytky slídnatého lesku, d) sv. okrová; ZP: sv. okrová – sv. šedá; K: není opatřeno vyhřívací komorou (pouze DO prodloužen dozadu – hl. 27); R: v.: 84, š.: 163, tl.: 16; D: 1. desetiletí 16. století; A: Brych – Stehlíková – Žegklitz (1990), Richterová (1982)

3.3. Římsový kordonový řádkový kachel – ev. č. AE 17/2/4 (Tab. 5:2)

SZ: fragm. – O, R, střed; I: geometrický motiv (řada tří oválů uvnitř předělených zbytnou středovou linií; v místě dotyku oválů vyplněn vnější prostor

¹ Popis ČVS je prováděn heraldicky (tzn. z pohledu popisovaného) a to dle polí, do kterých byla z důvodu přehlednější deskripcí ČVS schematicky rozdělena (Tab. 3:2).

dvěma protilehlými kroužky; na DO a HO motiv ohraničen zalomenou lištou); OL: dvojnásobný hranol; T: a) četné drobné a nahodile střední kaménky a šupinky slídy, b) sv. okrová, c) rezný povrch, d) sv. okrový – sv. šedý; ZP: sv. okrová – sv. šedá (očazená), nahodile bílé šmouhy; K: fragm. – hl. 23, vně sv. okrová – sv. šedá, místy ostrůvky černých teček, uv. sv. okrová; R: v.: 67, š.: 139, tl.: 16; D: přelom 15./16. století (1. desetiletí 16. století); A: ?; P: ve zpracovávaném souboru se vyskytuje ještě jeden fragment (ev. č. AE 17/2/5) se shodnými znaky.

3.4. Základní řádkový (?) komorový kachel – ev. č. AE 17/2/6 (Tab. 6:1)

SZ: fragm. – PO, PHR; I: mužská postava z profilu (horní polovina těla – anděl?); OL: postrádá; T: a) četné drobné a nahodile střední kaménky, četné šupinky slídy; b) sv. okrově hnědá, c) rezný povrch, d) sv. okrově hnědá; ZP: sv. šedá (očazená); K: fragm. – hl. 60, vně sv. okrově hnědá, na R otisk dřeva, uv. sv. šedá (očazená); R: v.: 105, š.: 54, tl.: 13; D: 1. desetiletí 16. století (?); A: ?; P: ve zpracovávaném souboru ještě 1 fragment (ev. č. AE 17/2/7) se shodnými znaky – roh zdobený křídlem

3.5. Základní řádkový (?) komorový kachel – ev. č. AE 17/2/8 (Tab. 6:2)

SZ: fragm. – střed; I: mužský obličej (an face); OL: nedochována; T: a) četné drobné kaménky a šupinky slídy, b) sv. šedý, c) rezný povrch, četné zbytky slídnatého lesku, d) sv. okrový – tm. hnědý; ZP: sv. – tm. šedá (očazená); K: nezachována; R: v.: 49, š.: 66, tl.: 15; D: 15. století; A: ?; P: ?

3.6. Římsový korunní (?) řádkový komorový kachel – ev. č. AE 17/2/9 (Tab. 6:3)

SZ: fragm. – DO, LO, PO, střed (9ks); I: jednoduchá mřížka (kosočtverečné mřížování – husté křížení prutů, jednotlivá okénka vyplněná drobnými středovými puklicemi); OL: nezachována (pouze u DO jednostranně zaoblený hranol?); T: a) četné drobné kaménky, místy šupinky slídy, b) sv. šedá až okrová, c) rezný povrch, d) sv. šedá až okrová; ZP: sv. – tm. šedá (očazená); K: fragm. – hl. 18, vně okrově šedá, uv. sv. šedá; R: v.: 73, š.: 198, tl.: 11; D: přelom 15. a 16. století; A: Frolík (2003, 69, katalog č. 120), Richterová (1982, tab. 66:1), Tomášková (1999, tab. I:6); P: ikonografický motiv se většinou objevuje pouze u římsových kachlů nejenom ve spojení s gotickým cimbuřím ve 2. pol. 15. století (Richterová 1982, 66:1), ale i s renesančními lunetami v 16. století (Tomášková 1999, tab. I:6) či zcela samostatně na ploše ohraničené pouze okrajovou lištou v 17. století (Frolík 2003, kat. 120; Kobrzeniecka–Sikorska 1994, Ryc. 7)

3.7. Základní řádkový komorový kachel – ev. č. AE 17/2/10 (Tab. 7:1)

SZ: fragm. – LO; I: sv. Jiří zabíjí draka (spodní okraj šatu princezny a část dračího ocasu); OL: jednostranně zaoblená + výžlabek + zaoblený hranol; T:

a) četné drobné a nahodile střední kaménky, četné šupinky slídy, b) sv. okrová, c) režný povrch, d) sv. okrová – místy okrově šedá; ZP: sv. šedá (očázená); K: fragm. – hl. 14, vně tm. okrová (šedá očázená skvrna), uv. sv. okrová; R: v.: 80, š.: 63, tl.: 11; D: 2. polovina 15. století, resp. přelom 15. a 16. století, A: Hazlbauer (1998, 156–160; shrnutí všech doposud známých analogií); P: ikonografický motiv se nejčastěji objevuje na gotických a pozdně gotických kachlích, ale u tohoto kachle je doplněn mladší (raně renesanční) okrajovou lištou. Spolu s kachlem ev. č. AE 17/2/11 zřejmě součástí téhož exempláře.

3.8. Základní řádkový komorový kachel – ev. č. AE 17/2/11 (Tab. 7:2)

SZ: fragm. – DO, LO, PO (9ks); I: sv. Jiří zabíjí draka (hlava draka prokládá kopím, spodní část těla a kopyta koně); OL: jednostranně zaoblená + výžlabek + zaoblený hranol; T: a) četné drobné a nahodile střední kaménky, četné šupinky slídy, b) sv. okrová, c) režný povrch, LO (v prostoru kopyt) místy slídnatý povrch d) sv. okrová – místy okrově šedá; ZP: sv. šedá (očázená); K: fragm. – hl. 32, vně tm. okrová (četné ostrůvky černých teček), uv. sv. – tm. šedá (očázená); R: v.: 86, š.: 197, tl.: 10; D: 2. polovina 15. století, resp. přelom 15. a 16. století; A: Hazlbauer (1998, 156–160; shrnutí všech doposud známých analogií); P: ikonografický motiv se nejčastěji objevuje na gotických a pozdně gotických kachlích, ale u tohoto kachle je doplněn mladší (raně renesanční) okrajovou lištou. Spolu s kachlem ev. č. AE 17/2/10 zřejmě součástí téhož exempláře.

3.9. Základní řádkový zrcadlový (?) komorový kachel – ev. č. AE 17/2/12 (Tab. 8:1)

SZ: fragm. – R (3 ks); I: zrcadlový kachel (?) – hladká plocha bez motivu, okraje směrem ke středu ustupují do hl. kachle; OL: lišta + výžlabek + hranol; T: a) četné drobné kaménky, šupinky slídy, b) sv. okrová, c) režný povrch, místy slídnatý povrch, d) sv. okrová – sv. šedá; ZP: sv. šedá – tm. šedá (očázená); K: fragm. – hl. 27, vně sv. okrová (místy ostrůvky černých teček), uv. tm. šedá (očázená); R: v. (š.?): 95, š. (v.?): 128, tl.: 10; D: 16. století; A: Brych – Stehlíková – Žegklitz (1990, kat. 344–346, 349–351), Dymek (1995, tab. LI a LII), Hazlbauer – Hlaváček (1997, tab. 2:1–3), Kalagate (1994, Ryc. 15:3); P: ve zpracovávaném souboru se vyskytuje ještě 9 fragmentů (ev. č. AE 17/2/13–21) se shodnými znaky.

3.10. Základní řádkový (?) komorový kachel – ev. č. AE 17/2/22 (Tab. 8:2)

SZ: fragm. – R (4 ks); I: portrétní kachel (?) (z reliéfu zachována pouze část lišty); OL: hranol; T: a) četné drobné a nahodile střední kaménky, b) sv. okrový, c) zelenohnědá lesklá glazura nanesená na vrstvičce bílé engoby, 60 % plochy pokryto patinou, d) sv. okrový – sv. hnědý; ZP: ?; K: fragm. – hl. 11, vně sv. okrový – sv. hnědý (nahodile černé tečky), uv. sv. šedá (očázená); R: v. (š.?):

75, š. (v.?): 37, tl.: 7, D: 2. pol. 16. století (?); A: ?; P: spolu s kachlem ev. č. 17/2/25 zřejmě součástí jednoho exempláře.

3.11. Základní řádkový zrcadlový (?) komorový kachel – ev. č. AE 17/2/23 (Tab. 8:3)

SZ: fragm. – R, O (6 ks); I: zrcadlový kachel (?) – hladká plocha bez motivu, okraj směrem ke středu ustupuje do hl. kachle; OL: dvojnásobná lišta + výžlabek + hranol; T: a) četné drobné kaménky, šupinky slídy, b) sv. okrová, c) režný povrch, místy slídnatý povrch, d) sv. okrová – místy okrově šedá; ZP: sv. šedá (očázená); K: fragm. – hl. 38, vně sv. okrová (místy černé tečky), uv. sv. šedá (očázená); R: v. (š.?): 54, š. (v.?): 161, tl.: 11; D: 16. století; A: Brych – Stehlíková – Žegklitz (1990, kat. 344–346, 349–351), Dymek (1995, tab. LI a LII), Hazlbauer – Hlaváček (1997, tab. 2:1–3), Kalagate (1994, Ryc. 15:3); P: ve zpracovávaném souboru se vyskytuje ještě 1 fragment (ev. č. AE 17/2/24) se shodnými znaky.

3.12. Základní řádkový (?) portrétní komorový kachel – ev. č. AE 17/2/25 (Tab. 8:4)

SZ: fragm. – střed (2 ks); I: portrétní kachel (horní část portrétu mužské postavy – část kabátce, košile a řetězu); OL: nedochována; T: a) četné drobné a nahodile střední kaménky, b) sv. okrový, c) zelenohnědá lesklá glazura nanesená na vrstvičce bílé engoby, 40 % plochy pokryto patinou, d) sv. okrový – sv. hnědý; ZP: sv. hnědá, patrný otisk textilu; K: nezachována; R: v.: 48, š.: 47, tl.: 10; D: 16. století; A: ?; P: spolu s kachlem ev. č. AE 17/2/22 zřejmě součástí téhož exempláře.

4. Souhrnná charakteristika souboru kachlů

Ačkoli při záchranném archeologickém výzkumu nebyly vyzvednuty pozůstatky zříceného kamnového tělesa in situ, nashromážděné fragmenty vykazují na první pohled shodné morfologické a technologické znaky i způsob provedení reliéfní ikonografické výzdoby.

Z morfologického hlediska se jedná výlučně o kachle komorové, mezi nimiž nacházíme jeden vrcholový nástavec, tzv. akroterium (ev. č. AE 17/2/3), dva římsové kachle (ev. č. AE 17/2/4, AE 17/2/9) a devět kachlů řádkových (ev. č. AE 17/2/6, AE 17/2/8, AE 17/2/10 – 12, AE 17/2/22, AE 17/2/23, AE 17/2/25), přičemž kachel ev. č. AE 17/2/1 je zároveň kachlem rohovým.

Všechny nalezené fragmenty spojuje vyhotovení z keramické hmoty o vyšším obsahu drobných kamének a šupinek slídy. Po výpalu v oxidačním prostředí získaly kachle většinou světle okrové zabarvení (na lomu okrově šedé) a v některých případech slídnatý lesk na povrchu ČVS (nyní nenápadný a pouze ostrůvkovitě dochovaný). Kromě ev. č. AE 17/2/22 a AE 17/2/25, opatřených na ČVS zelenohnědou glazurou na vrstvičce bílé engoby, jsou všechny kachle

režné. Jejich zadní plochy ČVS (kromě akroteria, které nebylo součástí vyhřívacího prostoru kamen) nesou stopy očazení vzniklého aktivním užíváním kachlů, otisk textilu, jakožto pozůstatku vtačování keramické hmoty do matrice, pouze ev. č. AE 17/2/25. Alespoň částečně očazené jsou také vnitřní stěny fragmentů kachlových komor, které se dochovaly buď ve spojení s ČVS nebo samostatně, což je případ drtivé většiny z nich. (Zlomky pocházející z pláště komor jsou opatřené výraznou vývalkovou šroubovicí a ve dvou případech záchytnými otvory, okraje vyhřívacích otvorů, nejspíše tvaru obdélníka se zaoblenými rohy, jsou vně přehnuté). Tvar ani hloubku kachlové komory se zrekonstruovat nepodařilo.

Pro datování jednotlivých typů kachlů má (vedle technologických znaků) rozhodující význam ikonografické ztvárnění reliéfních ploch čelních vyhřívacích stěn. Jediným kompletně dochovaným exemplářem vrchlabského souboru je kamnové akroterium (Tab. 5:1), které bylo umístěno na korunní římsě kachlových kamen a podílelo především na jejich estetickém vyznění. Je stylizováno do tvaru lunety, jejíž výplň tvoří jednoduše pojatá palmeta. Výrobek, dokazující že někdejší kachlová kamna nesla vrcholové ozdoby, můžeme datovat na základě výše uvedených dostupných analogií do 16. století.

K římsovým kachlům náleží kachel kordonový řádkový (Tab. 5:2) a korunní řádkový (Tab. 6:3). První je ozdoben geometrickým motivem složeným ze tří oválů předělených uvnitř středovou linií, druhý kosočtverečným mřížováním složeným z hustého křížení prutů, mezi nimiž se nacházejí drobné středové puklice. Tento ikonografický motiv se většinou objevuje právě u římsových kachlů, a to nejenom ve spojení s gotickým cimbuřím ve 2. polovině 15. století (Richterová 1982, 66:1), ale i s renesančními lunetami v 16. století (Tomášková 1999, tab. I.6) či zcela samostatně na ploše ohraničené pouze okrajovou lištou ve století 17. (Frolík 2003, kat. 120; Kobrzeniecka-Sikorska 1994, Ryc. 7). Oba vrchlabské kachle můžeme na základě výše uvedených výrobně technologických znaků datovat do přelomu 15. a 16. století.

Reliéfní řádkové kachle jsou zastoupeny sedmi fragmenty. Jediným dokladem skutečnosti, že některá z původních kamen měla pravoúhlý půdorys, je nález fragmentu kachlového nároží s tordovanou nárožní lištou. Ze dvou ikonografických motivů, které kachel původně nesl na svých bočních plochách, zůstal zachován pouze jediný a to vegetabilní motiv složený z oválného květu (rozety?) orámovaného přesekávanou lištou (Tab. 4). Dle náročného provedení okrajové lišty usuzujeme spíše na raně renesanční původ tohoto artefaktu.

Za jeden z nejstarších ikonografických motivů celého souboru můžeme pokládat vyobrazení „Sv. Jiří zabíjí draka“ (Tab. 7:1, 2). Přestože se jedná o námět oblíbený především ve středověku, tvar okrajové lišty posouvá dataci tohoto kachle na přelom 15. a 16. století. Shrnutí všech doposud známých analogií

s tímto motivem ve středoevropském prostoru provedl ve své monografii již Z. Hazlbauer (1998, 156–160). Mezi obdobné nálezy získané z prostředí podkrkonošských drobných feudálních sídel náleží zlomky kachlů z tvrze v Bašnicích (Tomášková 1999, tab. VIII:4, VIII:5). Kachle se zobrazením sv. Jiří zabíjejícího draka jsou známy také z východočeských hradů Kumburku (Tomášková 1999, tab. XIV:4–7), Pecky (Tomášková 1999, XVI:23) a Vízburku (Tomášková 2003, 38), severočeského Návarova (Brestovanský 1998, kat.č. 4) či intravilánu středověkých měst reprezentovaných např. Chrudimí (Frolík 2003, kat. č. 52–56). Vyobrazení sv. Jiří patří v Čechách 15. století k nejčastěji zpracovávaným námětům, jehož výskyt je ve všech sociálních prostředích téměř masový. Ze dvou prozatím kodifikovaných variant zastupuje vrchlabský exemplář variantu „Sv. Jiří bojuje s drakem koňmo“ (na rozdíl varianty vstojí; Hazlbauer 1998, 157), kde je světec zobrazen jak draka zabíjí ze sedla svého koně dlouhým kopím, které probodává na zemi ležícího draka takovou silou, až kopí prochází skrze hlavu nestvůry. Výjev má symbolizovat nadřazenost křesťanské víry nad pohany (Hazlbauer 1998, 156). Je velmi pravděpodobné, že k výše uvedenému ikonografickému motivu náleží i drobný zlomek představující obličej muže (Tab. 6:2), jenž je pojednán výtvarnými prvky (účes ve formě jednotlivých drobných bodů), které byly používány v kachlové tvorbě převážně 2. poloviny 15. století.

Typicky renesanční kamnářská produkce je zastoupena dvěma drobnými zlomky portrétního kachle (Tab. 8:2, 4), z nichž jeden představuje původně pravděpodobně polovinu mužské postavy z profilu. Z reliéfu zůstala zachována pouze část kabátce, košile a řetězu, odkazující nejen k postavám tehdejší vládnoucí dynastie (Habsburkové), ale i k protestantským knížatům nedalekého německého pohraničí (Wettinové, Hohenzollernové apod.). Vzhledem k fragmentárnosti dochovaného zlomku je bližší určení ikonografie nemožné. Z celého souboru pouze tyto dva zlomky, pocházející pravděpodobně z jediného exempláře, nesou na své reliéfní ploše polevu zelenohnědé barvy. Na lomu je pod polevou znatelné nástřepí bílé barvy (engoba), které zvyšuje barevný efekt polevy. Na zadní ploše čelní vyhřívací stěny je patrný otisk textilu signifikantní pro výrobně technologické postupy 16. století.

S postavou muže se setkáváme také na dalším zlomku režného kachle (Tab. 6:1). Jeho přílišná fragmentárnost ale nedovoluje bližší určení (anděl?).

Mezi další typické představitele kamnových kachlů 16. století můžeme zařadit i dva režné zlomky zrcadlových kachlů (Tab. 8:1, 3) se zcela hladkou čelní vyhřívací stěnou. Ve zpracovávaném materiálu bylo dohledáno ještě dalších 9 fragmentů se shodnými znaky. Danou problematiku, zabývající se tematikou zrcadlových kachlů celého středoevropského prostoru, poměrně obsáhle zpracovali Z. Hazlbauer a J. Hlaváček (1997, 123–135), přičemž věnovali značnou pozornost především materiálu z východočeského hradu Rýzmburku (okr. Náchod).

Datování kachlů se tedy pohybuje v rozmezí 2. poloviny 15. století – 16. století. Na přelom 15. a 16. století klademe reliéfní rezné kachle ev. č. AE 17/2/1, AE 17/2/3, AE 17/2/4, AE 17/2/8, AE 17/2/9, AE 17/2/10, AE 17/2/11, do století 16. pak zelenohnědě glazované portrétní kachle (ev. č. AE 17/2/22, AE 17/2/25) a rezné kachle zrcadlové (ev. č. AE 17/2/12, AE 17/2/23). K ikonografii lze konstatovat, že většina představených motivů má své variační analogie na mnoha dalších, nejenom východočeských, lokalitách. Pokud u některého z popisovaných motivů nebyla dohledána analogie, je „ojedinělost“ tohoto výrobku způsobena spíše doposud velmi malým zpracováním a publikováním v muzeích uloženého kachlového materiálu.

5. Závěr

Výše popsané kamnové kachle můžeme zařadit do období vzestupu města Vrchlabí za Kryštofa z Gendorfu, nejvyššího horního hejtmána království českého, který r. 1533 koupil vrchlabské panství od Jana Tetoura z Tetova, poté co již v letech 1520–23 vlastnil kutací právo na vrchlabských pozemcích. Téhož roku vymohl na králi povýšení Vrchlabí na město, které se stalo svobodným horním městem se všemi výsadami a r. 1545–46 si zde vybudoval nedaleko tvrze vrchlabských vladýků nové sídlo – renesanční zámek, v jehož prostorách jsou dodnes dochována honosná majoliková kachlová kamna nesoucí letopočet 1545 (Tab. 9) (Bartoš 1993; Flégl 1946, 6–8, 10–12; Sedláček 1887, 229–231). Tento pravděpodobně slezský import lze díky kachlům nalezeným před zámkem konfrontovat s produkty místní kamnářské výroby.

Literatura:

- Bartoš, M. 1993: Vrchlabská zámecká kamna, *Krkonoše XXVI/5*, 22–23, Vrchlabí.
- Brestovanský, P. 1998: Kachle Libereckého kraje, *Archeologie Libereckého kraje* č. 1, 97–145, Liberec.
- Brych, V.– Stehlíková, D. – Žegklitz, J. 1990: Pražské kachle doby gotické a renesanční. Katalog výstavy. Praha.
- Dymek, K. 1995: Śródniowieczne i renesansowe kafle ślaskie. Wrocław.
- Flégl, E. 1946. Průvodce Vrchlabím. Vrchlabí.
- Frolík, J. 2003: Kachle Chrudimska. Sběrky regionálního muzea v Chrudimi. Chrudim.
- Hartmanová, O. 2004: Vrchlabí – zámecký park. Nálezová zpráva o záchraněm archeologickém výzkumu v souvislosti s akcí „Komunikační kabely mezi objektem č.p. 8 a č.p. 1“ (k.ú. Vrchlabí), Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR Praha, čj. 1/2003.

Hazlbauer, Z. 1998: Krása středověkých kamen. Praha.

Hazlbauer, Z. – Hlaváček, J. 1997: Početný pozdně renesanční kachlový soubor z hradu Rýzmburku, okr. Náchod, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 23, 123–135.

Kalagate, S. 1994: Ceramika z wieży rycerskiej w Witkowie, gm. Szprotawa, woj. zielonogórskie, stanowisko nr. 6, In: *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych*, *Materialy z konferencji – Rzeszów*, 21–23. IX. 1993, 161–184, Rzeszów.

Kobrzeńska-Sikorska, G. 1994: Kafle XVI–XVII wieku z Lidzbarka Śarnu w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, In: *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych*, *Materialy z konferencji – Rzeszów*, 21–23. IX. 1993, 263–276, Rzeszów.

Richterová, J. 1982: Středověké kachle. Praha.

Sedláček, A. 1887: Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V. Praha.

Smetánka, Z. 1969: K morfologii českých středověkých kachlů, *Památky archeologické LX*, 228–265, Praha.

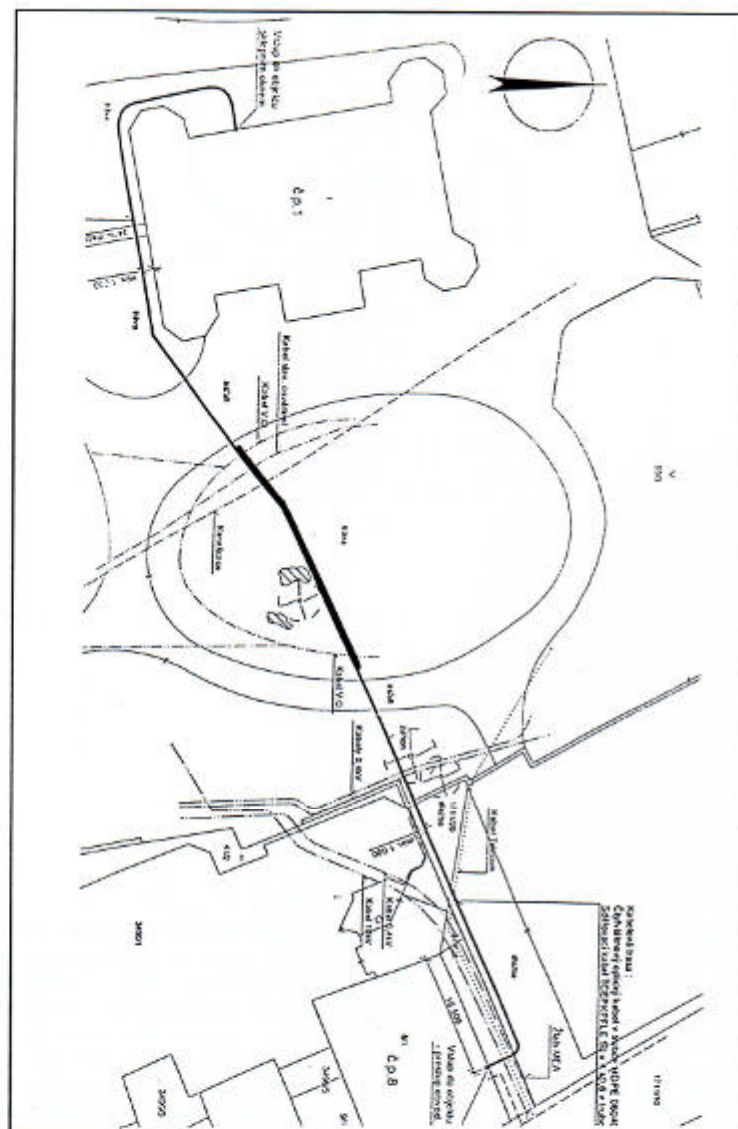
Tomášková, M. 1999: Některé aspekty výskytu kamnářských výrobků na Jičínsku, rkp. seminární práce uložen v knihovně Ústavu archeologie a muzeologie v Brně. Brno.

Tomášková, M. 2003: Vyhodnocení fotografií několika zlomků gotických kachlů z Vizmburku, In: *Sláva a pád hradu Vizmburku*, 34–39, Hradec Králové.

Olga Hartmannová – Markéta Soukupová: Find of historical stove tiles in front of the manor-hall facade at Vrchlabí, district of Trutnov. A group of 5, 224 fragments of Late Gothic and early Renaissance stove tiles were salvaged from layer 5, documented during an archaeological rescue excavation necessitated by building a cable-supply line in front of the Vrchlabí manor-hall. Following their reconstruction, twelve fragments with surviving frontal heating panels, representing individual stove-tile types, characterized by identical morphological, iconographic and technological markers, were subjected to analysis. Morphologically speaking, these include chamber-type stove tiles, specifically, a crowning finial of the stove top (so-called acroterium), two cornice-type tiles and nine header tiles, including one example of a corner tile. In addition to technological features, their dating is indicated by the iconography of their carved decoration. The earliest ones show the motif of St. George killing the dragon (Pl. 7 : 1, 2 and Pl. 6 : 2?). Together with other unglazed tiles, these are datable into the 15th century. On the other hand, portrait tiles with green-brown glaze (Pl. 8 : 2, 4) and unglazed mirror tiles (Pl. 8 : 1, 3) may be assigned to the 16th century. Most of the iconographic motifs find parallels on a multitude of sites even beyond the borders of

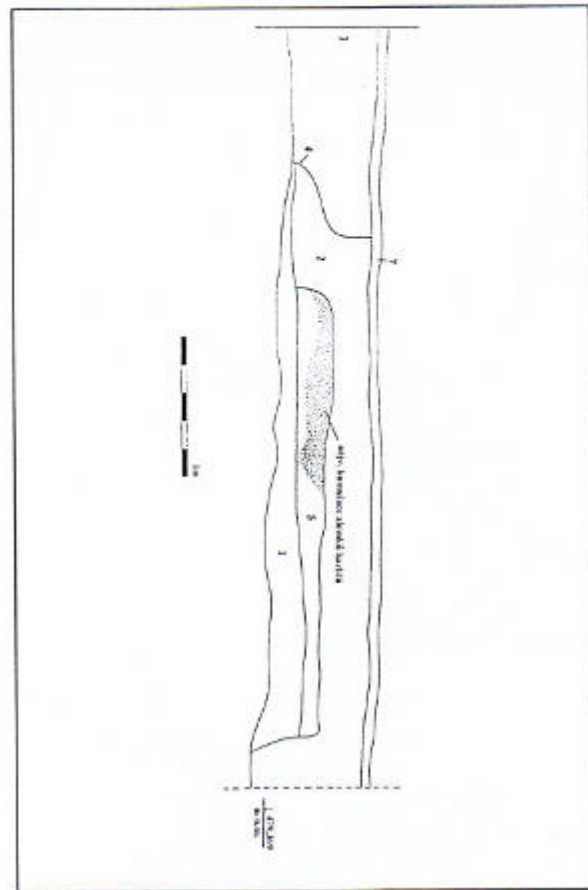
East Bohemia, and from the viewpoint of technology, the group is well compatible with contemporary stove-tile building technologies. This group illustrates local production in the floruit period of the town of Vrchlabí under Kryštof (Christopher) of Gendorf (1497-1563) and provides a welcome parallel to the heating stove built of imported maiolica tiles and standing within the Vrchlabí manor hall since 1545 (Pl. 9).

Tab. 1

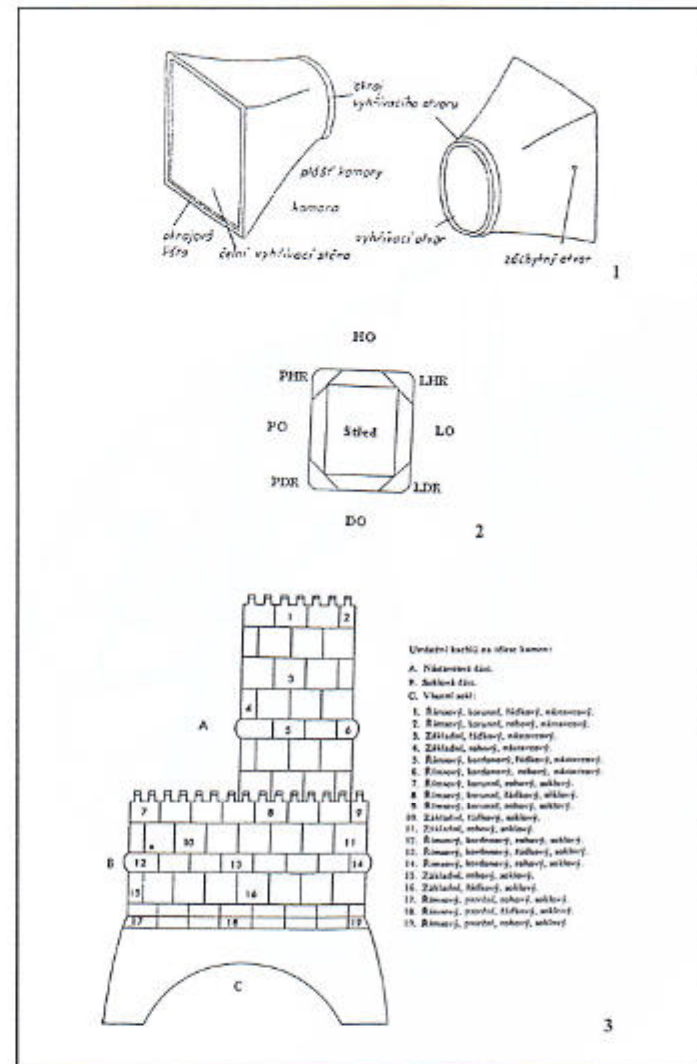
Tab. 1 – Vrchlabí – kabelizace mezi č.p. 1 a č.p. 8. Plán stavby (1:500) s vyznačením (tučně) archeologicky dokumentovaného úseku výkopu (Hartmanová 2004, příl. 1).
 Pl. 1 – Vrchlabí – cable building between Nos. 1 and 8. Plan of the building site (1 : 500) with the archaeologically documented section of the excavated trench in black (Hartmannová 2004, Annex 1).

Tab. 2

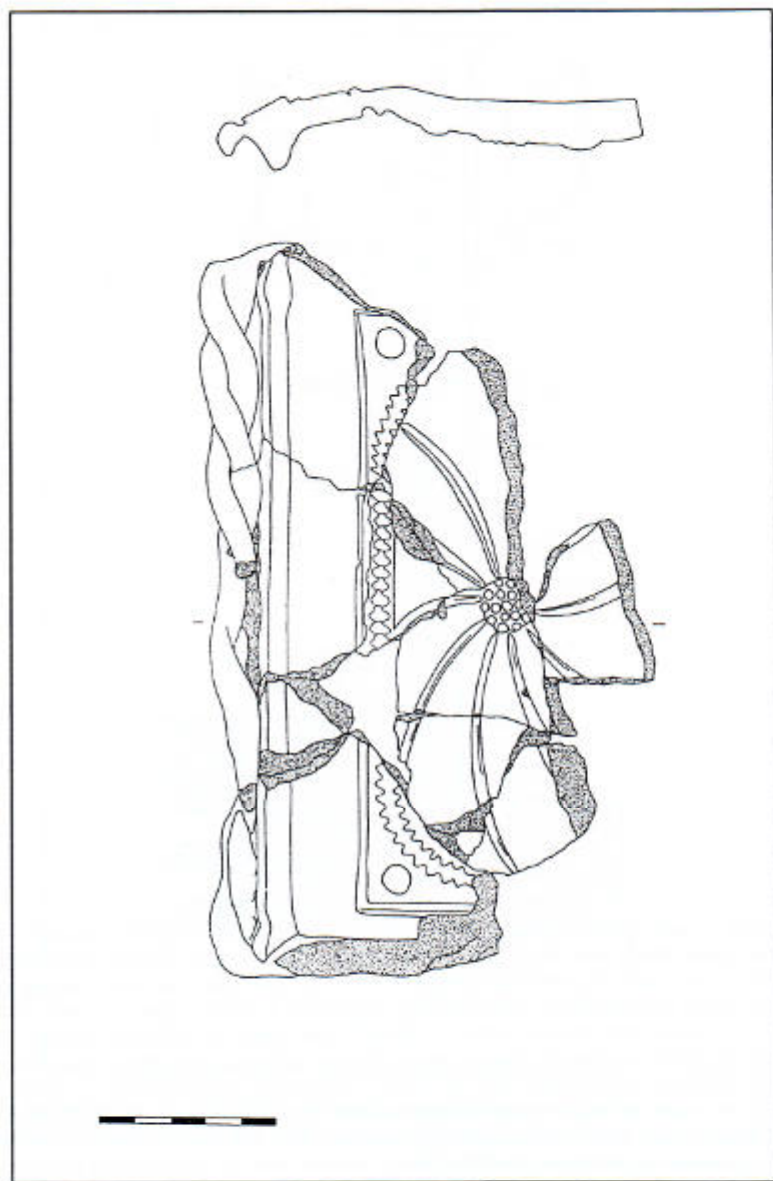
Tab. 2 – Vrchlabí – kabelizace mezi č.p. 1 a č.p. 8. SZ řez výkopu, úsek I. Popis vrstev: 1 – žlutohnědý středně ulehý jílovitý písek s četnými valouny, 2 – tmavá hnědá tuhá písčité hlína s četnými zlomky kamenů, cihel, keramiky, uhlíků, 3 – světlá hnědá pevná šterkovitá hlína s četnými valouny a zlomky cihel, 5 – tmavá hnědá až šedá (místy červenohnědá) pevná plastická hlína s četnými zlomky kamenů, keramiky, zv. kostí, malty, mazanice, uhlíků, nahodile sklo, železo, 7 – tmavý šedohnědý kyprý hlinitý písek s četnými malými zlomky kamenů (Hartmanová 2004, příl. 2, 3).
Pl. 2 – Vrchlabí – cable building between Nos. 1 and 8. The NW section of the excavation, sector I. Description of layers: 1 – yellow-brown, medium coherent loamy sand with numerous pebbles, 2 – dark brown coherent sandy clay with numerous fragments of stone, brick, pottery and charcoal, 3 – light brown hard gravelly clay with numerous pebbles and brick fragments, 5 – dark to grey (with red-brown streaks) hard plastic clay with numerous fragments of stone, pottery, animal bones, mortar, clay-daub- and charcoal fragments, occasionally also with glass- and iron fragments, 7 – dark grey-brown loose clayey sand with frequent small stone fragments (Hartmannová 2004, Annex 2, 3).

Tab. 3

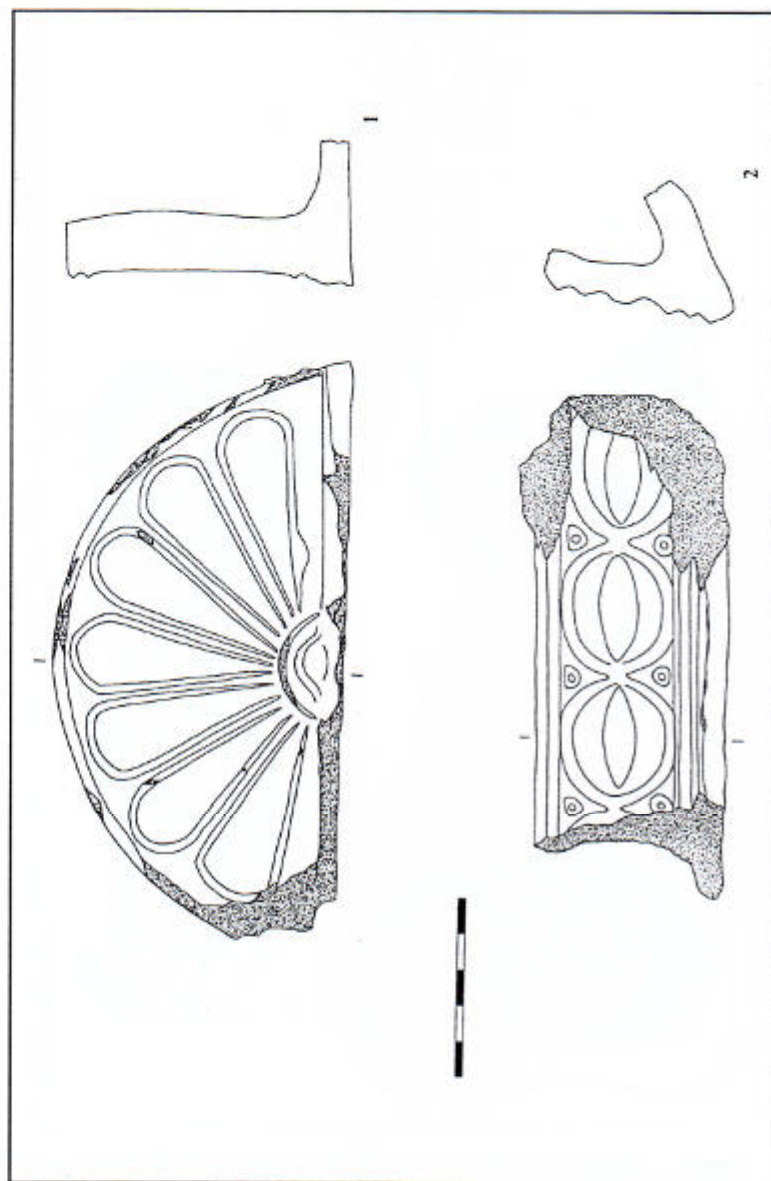
Tab. 3: 1 – Popisné schéma komorového kachle (Smetánka 1969, 256). 2 – Schematické členění čelní vyhlávací stěny komorového kachle (Hartmanová 2004, příl. 6). 3 – Členění středověkých kamen a umístění kachlů (Smetánka 1969, 230).
Pl. 3: 1 – Description scheme of a chamber stove tile (Smetánka 1969, 256), 2 – schematic articulation of a frontal heating panel of a chamber stove tile (Hartmannová 2004, Annex 6), 3 – articulation of a medieval stove and situation of stove tiles (Smetánka 1969, 230).

Tab. 4

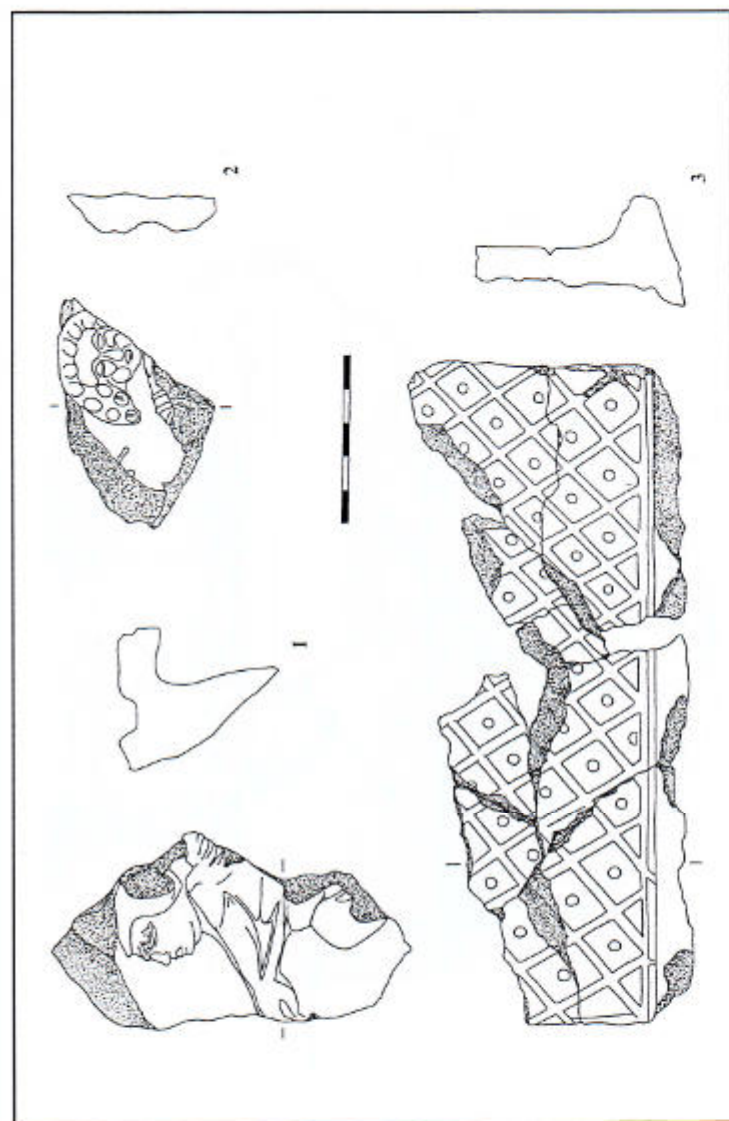
Tab. 4 – Vrchlábí – Kachel ev. č. AE 17/2/1. (Kresba O. Tůma).
Pl. 4 – Vrchlábí – stove tile No. AE 17/2/1, drawn by O. Tůma.

Tab. 5

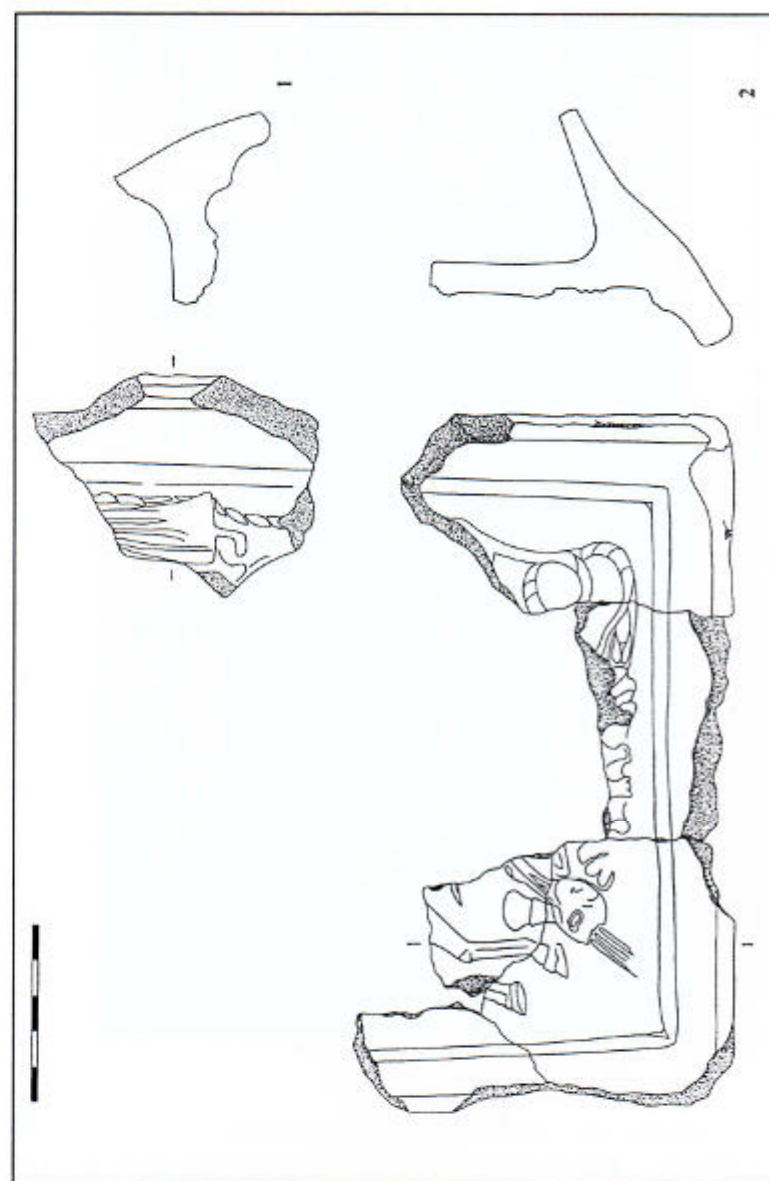
Tab. 5 – Vrchlábí. 1. Kachel ev. č. AE 17/2/3, 2. Kachel ev. č. AE 17/2/4. (Kresby O. Tůma).
Pl. 5 – Vrchlábí – 1 – stove tile No. AE 17/2/3, 2 – tile No. AE 17/2/4, drawn by O. Tůma.

Tab. 6

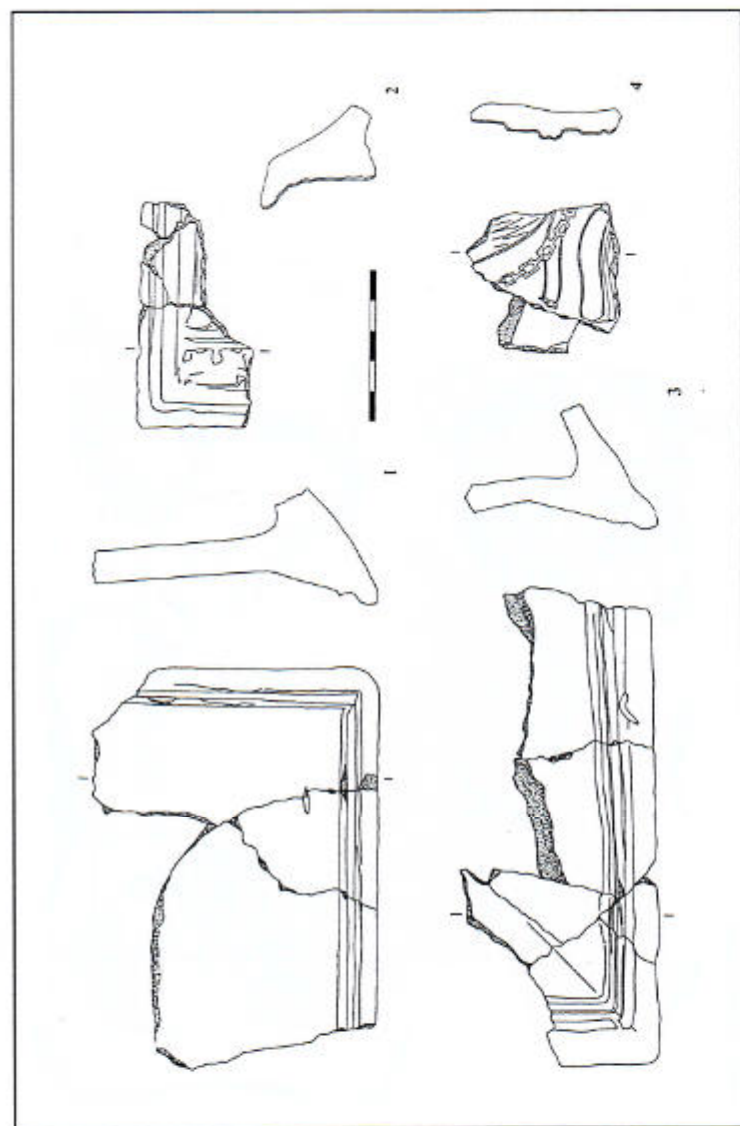
Tab. 6 – Vrchlabí. 1. Kachel ev. č. AE 17/2/6, 2. Kachel ev. č. AE 17/2/8, 3. Kachel ev. č. 17/2/9. (Kresby O. Tůma).
Pl. 6 – Vrchlabí – 1 – stove tile No. AE 17/2/6, 2 – tile No. AE 17/2/8, 3 – tile No. 17/2/9, drawn by O. Tůma.

Tab. 7

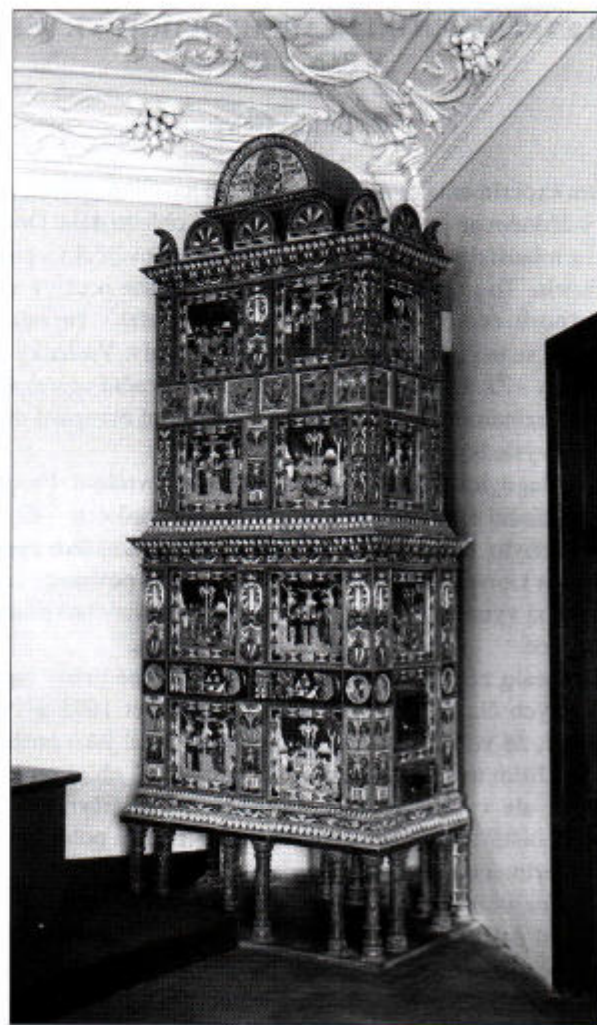
Tab. 7 – Vrchlabí. – 1. Kachel ev. č. 17/2/10, 2. Kachel ev. č. AE 17/2/11. (Kresby O. Tůma).
Pl. 7 – Vrchlabí – 1 – stove tile No. AE 17/2/10, 2 – tile No. AE 17/2/11, drawn by O. Tůma.

Tab. 8

Tab. 8 – Vrchlabí – 1. Kachel ev. č. 17/2/12, 2. Kachel ev. č. 17/2/22, 3. Kachel ev. č. 17/2/23, 4. Kachel ev. č. 17/2/25. (Kresby O. Tůma).
Pl. 8 – Vrchlabí – 1 – stove tile No. AE 17/2/12, 2 – tile No. AE 17/2/22, 3 – tile No. 17/2/23, 4 – tile No. 17/2/25, drawn by O. Tůma.

Tab. 9

Tab. 9 – Vrchlabí – zámek (č.p. 1). Renesanční majoliková kachlová kamna. (Foto K. Hník).
Pl. 9 – Vrchlabí, manor hall (No. 1). Renaissance heating stove of maiolica tiles, photographed by K. Hník.

CENTRUM EXPERIMENTÁLNÍ ARCHEOLOGIE VE VŠESTARECH V ROCE 2004

Radomír Tichý

Centrum experimentální archeologie (dále jen CEA) Všešary v roce 2004 nepostoupilo v žádném na první pohled viditelném ohledu dále. Do finále se blíží stavba domku z mladší doby bronzové (dle nálezu z Lovčiček) a probíhá postupná obnova rondelu. To je úděl projektů, které se snaží o poctivý a odborný přístup. Ve skutečnosti zde byl realizován (Mgr. R. Thér) v červnu i bronzařský seminář a v srpnu se uskutečnily dva keramické výpaly. Výsledky zachytí časopis – ročenka REA – Živá archeologie (česká popularizační verze) a REA – European platform (mezinárodní verze). Právě mezinárodní evropská mutace časopisu naznačuje, že výsledky se daří zúročit.

Ve své pedagogické části projekt CEA rovněž vrcholí. Program „Doteky pravěku“ pro základní školy zaznamenal v prvním pololetí 1900 návštěvníků (druhé pololetí nebylo zdaleka ukončeno před uzávěrkou této zprávy). Nadále zde probíhá výuka Univerzity Hradec Králové ve svojí povinné i nepovinné části. Zájem exkurzí si vynutil vytvoření druhého (nedotovaného) pracovního místa správce a průvodce.

Podobu areálu zásadně změnila stavba novodobé brány a přístřešku pro vystavení dlabaných člunů z expedice Monoxyton z let 1995 a 1998. Už delší dobu bylo zřejmé, že veřejnost je schopna vnímat areál jako muzeum ve volné přírodě jen s použitím moderních prvků. To paradoxně ubírá projektu na atmosféře dávnověku, ale vytváří přijatelný dojem pro návštěvníky. S tím souvisí i rozšíření „pohřebiště“, které zde demonstruje existenci pohřebního areálu bez souvislosti s experimentem či efektně pojatou rekonstrukcí.

Je stále více jasné, že otevření areálu veřejnosti mimo letní Den otevřených dveří si žádá další rozmach projektu do krytých místností s multimediální výstavou. Ta by také mohla suplovat neexistující stálou expozici pravěku ve východočeských muzeích. Tím by se provozovatelé CEA – PdF Univerzity Hradec Králové a nezisková společnost – přiblížily poměrům v zemích Evropské unie.

Seznam autorů:

- PhDr. Martina Beková (Muzeum Orlických hor Rychnov nad Kněžnou)
Mgr. Jana Benešová (Národní památkový ústav - územní odborné pracoviště Pardubice)
Mgr. Radek Bláha (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
Bohumír Dragoun (Muzeum Orlických hor Rychnov nad Kněžnou)
Pavel Drnovský (Biskupské gymnázium B. Balbína Hradec Králové)
Mgr. Olga Hartmanová (Krkonošské muzeum, Vrchlabí)
PhDr. Jiří Kalferst (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
Martina Kovaříková (Gymnázium J.K. Tyla Hradec Králové)
Moriová Jana (Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK Praha)
Bc. Miroslav Novák (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
Mgr. Jean Papineschi
PhDr. Jan Prostředník, PhD. (Muzeum Českého ráje Turnov)
PhDr. Jiří Sigl (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
Mgr. Markéta Soukupová
Mgr. Richard Thér (Archeologické centrum PdF Univerzity Hradec Králové)
PhDr. Radomír Tichý, PhD. (Archeologické centrum PdF Univerzity Hradec Králové)
PhDr. Eva Ulrychová (Muzeum a galerie Jičín)
Mgr. David Vích (Základní škola a gymnázium Konice)
PhDr. Vít Vokolek (Národní muzeum Praha)
Mgr. Ondřej Wolf (Ústav archeologie a muzeologie MU Brno)

Překlad do anglického jazyka:

- doc. PhDr. Petr Charvát, DrSc. (Orientální ústav AV ČR Praha)

Obsah:

- Eva Ulrychová: Přírůstky do archeologické sbírky muzea v Jičíně v roce 2003 3
Martina Beková - Bohumír Dragoun: Přehled archeologických akcí muzea v Rychnově nad Kněžnou za rok 2003 12
Jan Prostředník: Archeologické výzkumy Muzea Českého ráje v Turnově v roce 2003 15
Olga Hartmanová: Archeologické nálezy Krkonošského muzea ve Vrchlabí v letech 2002-2003 26
David Vích: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázd v roce 2003 30
Radek Bláha - Jana Benešová - Jiří Kalferst: Databáze archeologických lokalit na správním území města Hradce Králové 48
Radek Bláha - Jiří Sigl: Archeologický výzkum pravěkých objektů a novověké cihelny V areálu Kimberly-Clark v Jaroměři r. 2003 57
Eva Ulrychová: Výšinná lokalita Podhradí (okres Jičín) 65
Eva Ulrychová: Mikroregion Železnice (okr. Jičín), okrajové území pravěkého a raněstředověkého osídlení 75
Jiří Sigl - Vít Vokolek: Předstihový archeologický výzkum na stavbě dálnice D 11-05, u Chýště, okr. Pardubice v roce 2003 88
Jana Moriová: Další nálezy kamenné broušené industrie na Turnovsku 100
Pavel Drnovský: Nález sekeromlatu kultury s nálevkovitými poháry v Sendražicích (okr. Hradec Králové) 105
Martina Kovaříková: Sekeromlat kultury nálevkovitých pohárů z Nového Hradce Králové 108
Jean Papineschi - Richard Thér - Radomír Tichý: Třetí kampaň archeologického výzkumu v cihelně Tuněchody (dobývací prostor Úhřetice I.) v roce 2003 111
Eva Ulrychová: Výjimečný hrob z Dětenic (okr. Jičín) 125
Eva Ulrychová: Dva kadluby z doby bronzové z Jičína 129
Jiří Sigl - Vít Vokolek: Archeologický výzkum v Opatovicích n. L. v květnu až červenci 2003 135
David Vích: Raně středověké nálezy na k. ú. Osík (okr. Svitavy) 141
Miroslav Novák: Archeologické prameny k nejstarším dějinám Polického újezdu 159
Radek Bláha: Záchrané archeologické výzkumy na území Městské památkové rezervace Hradec Králové v roce 2003 (Kavčí plácek, Komenského tř., Rokytanského ulice) 176

David Vích: Středověké nálezy z povrchových sběrů na k. ú. Tisová (okr. Ústí nad Orlicí)	212
Ondřej Wolf: Keramika z manské tvrže v Mladých Bukách	226
Olga Hartmanová – Markéta Soukupová: Nález historických kamnových kachlů před zámekem ve Vrchlabí (okr. Trutnov)	251
Radomír Tichý: Centrum experimentální archeologie ve Vřestarech v roce 2004	270
Seznam autorů	272

ZPRAVODAJ MUZEA V HRADCI KRÁLOVÉ Č. 30 - 2004

Vydává: Muzeum východních Čech v Hradci Králové
ISBN 80-85031-56-6.

Odpovědný redaktor: PhDr. Jiří Sigl

Technická spolupráce: Mgr. Radek Bláha, PhDr. Jiří Kalferst

Náklad: 400 výtisků (pouze pro interní potřebu)

Hradec Králové 2004

Tisková příprava: Nakladatelství ATD Miroslav Všečetka,

U Střelnice 882, Hradec Králové, telefon: 602 167 245, e-mail: atd.hk@seznam.cz,

<http://www.atd.hyperlink.cz>

Vytiskla tiskárna GEMI, s.r.o., Praha

Adresa redakce: Muzeum východních Čech, Eliščíno nábřeží 465

500 01 Hradec Králové

Telefon: 495 518 473, 495 514 624

Fax: 495 514 843

e-mail: archo@muzeumhk.cz, j.kalferst@muzeumhk.cz;

<http://www.muzeumhk.cz>

Uzávěrka tohoto čísla byla: 31. srpna 2004

Uzávěrka dalšího čísla: 31. srpna 2005

Pokyny pro autory: viz Zpravodaj č. 26/2000